

EURÓPAI KÖZPONTI BANK

EURORENSZER

AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK

BCE ECB EZB EKT EKP

**TÖRTÉNETE,
SZEREPE,
FELADATAI**

**ÍRTA:
HANSPETER K. SCHELLER
MÁSODIK, ÁTDOLGOZOTT
KIADÁS (2006)**

EURÓPAI KÖZPONTI BANK

EURORENDSZER

AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK

© BCE ECB EZB EKT EKP

**TÖRTÉNETE,
SZEREPE,
FELADATAI**

ÍRTA:

HANSPETER K. SCHELLER

MÁSODIK, ÁTDOLGOZOTT

KIADÁS (2006)

© Európai Központi Bank (2006)

Cím:

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Németország

Postacím:

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Németország

Telefon:

+49 69 1344 0

Honlap:

<http://www.ecb.int>

Fax:

+49 69 1344 6000

Telex:

411 144 ecb d

Valamennyi jog fenntartva. A kiadvány kizárólag oktatási és nem kereskedelmi célból, a forrás feltüntetésével sokszorosítható.

Fényképezte: Claudio Hils, Martin Joppen, Robert Metsch, Martin Starl – Európai Bizottság, Európai Parlament, Nemzetközi Valutaalap.

A könyvben szereplő adatok a 2006. szeptember 30-i állapotot tükrözik.

ISBN 978-92-899-0029-4 (elektronikus formában)

TARTALOMJEGYZÉK

RÖVIDÍTÉSEK ÉS BETŰSZAVAK	7
ELŐSZÓ	9
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	11
BEVEZETÉS	12
I. FEJEZET	
A GMU, az EKB és az euro	
1.1. A GMU-hoz és az euróhoz vezető út	15
1.1.1. Az első lépések az európai monetáris integráció irányába	15
1.1.2. Az Európai Monetáris Rendszer és az Egységes Európai Okmány	19
1.1.3. Az Európai Unióról szóló szerződés	20
1.1.4. A GMU létrejötte és az euróra történő áttérés	22
1.2. A GMU jogi alapjai, jellemzői	28
1.2.1. A GMU jogi alapjai	28
1.2.2. A GMU jellemzői	30
2. FEJEZET	
Központi banki tevékenység a GMU-ban – jogi, intézményi és szervezeti aspektusok	
2.1. Az EKB, a KBER és az eurorendszer	41
2.1.1. A KBER és az eurorendszer, vagyis az EKB és a nemzeti központi bankok szerves együttműködése	42
2.1.2. Az EKB mint a közösségi jog alapján szakosodott szervezet	43
2.1.3. Az euroövezetbeli NKB-k mint az eurorendszer szerves részei	44
2.1.4. Az euroövezeten kívüli EU-tagállamok NKB-i	44
2.2. Célkitűzések	45
2.2.1. Az árstabilitás mint elsődleges cél	45
2.2.2. Az általános gazdaságpolitika támogatása	47
2.2.3. A nyílt piacgazdaság elve	47
2.3. Munkamegosztás a Szerződésben foglaltak szerint	48
2.3.1. Az eurorendszer alapvető feladatai	48
2.3.2. Egyéb feladatkörök	49
2.4. Központosított döntéshozatal, decentralizált működés	49
2.5. Az EKB szerepe az eurorendszerben	51
2.5.1. Az EKB mint a KBER és az eurorendszer döntéshozatali mechanizmusának központi eleme	51
2.5.2. Az elvi-stratégiai döntések következetes végrehajtása	62
2.5.3. Az EKB szabályozói jogköre	69
2.5.4. Az EKB tanácsadói tevékenysége	70
2.5.5. Hogyan ellenőrzi az EKB a monetáris finanszírozás és az előjogok alapján történő hozzáférés tilalmának betartását	74
2.5.6. Az EMI-től átvett feladatok teljesítése	74

3. FEJEZET

EKB-politikák és az eurorendszer tevékenysége

3.1.	A monetáris politika megvalósítása	77
3.1.1.	Elméleti megalapozás	77
3.1.2.	Az EKB monetáris politikai stratégiája	80
3.1.3.	Monetáris politikai műveletek	86
3.2.	Külső műveletek	90
3.2.1.	Devizaműveletek	91
3.2.2.	A devizatartalékok kezelése	93
3.3.	Fizetési és elszámolási rendszerek	98
3.3.1.	Fizetési és értékpapír-elszámolási lehetőségek biztosítása	99
3.3.2.	A fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerek felvigyázása	102
3.4.	Eurobankjegyek és -érmék	103
3.5.	Statisztikai adatok gyűjtése, összeállítása	108
3.6.	Közgazdasági kutatások	110
3.7.	Az EKB szerepvállalása a prudenciális felügyeletben és a pénzügyi stabilitásban	111
3.8.	Pénzügyi kapcsolatok az eurorendszeren belül	115
3.8.1	Az EKB pénzügyi erőforrásai	116
3.8.2.	A monetáris jövedelem felosztása	118
3.9.	A hivatalos külföldi ügyfeleknek nyújtott tartalékkezelési szolgáltatások	120

4. FEJEZET

Az EKB és az Európai Közösség

4.1.	Függetlenség	123
4.1.1.	Intézményi függetlenség	124
4.1.2.	Jogi függetlenség	124
4.1.3.	Személyi függetlenség	124
4.1.4.	Funkcionális és működési függetlenség	125
4.1.5.	Pénzügyi és szervezeti függetlenség	126
4.2.	Demokratikus elszámoltathatóság	126
4.2.1.	Az elszámoltathatóság, mint a legitimitás kulcsfontosságú eleme	126
4.2.2.	Mit értünk az EKB elszámoltathatóságán, és mire terjed ki?	127
4.2.3.	Az elszámolási kötelezettség teljesítése	128
4.3.	Párbeszéd és együttműködés a közösségi intézményekkel és testületekkel	131
4.3.1.	Az Európai Parlament	131
4.3.2.	Az EU Tanácsa és az Eurocsoport	133
4.3.3.	Az Európai Bizottság	135
4.3.4.	Gazdasági és Pénzügyi Bizottság	135
4.3.5.	Gazdaságpolitikai Bizottság	136
4.3.6.	Makrogazdasági párbeszéd	137
4.4.	Az EKB nyelvi politikája	137
4.5.	Az Európai Bíróság vizsgálata	138
4.6.	Az EKB gazdálkodásának és pénzügyei feddhetetlenségének vizsgálata	139

5. FEJEZET

Az EKB szerepe a nemzetközi együttműködésben

5.1.	A nemzetközi együttműködés keretei	141
5.2.	Az EKB nemzetközi kapcsolatainak politikai tartalma	143
5.3.	Az EKB kapcsolata a nemzetközi szervezetekkel	143
5.3.1.	A Nemzetközi Valutaalap	144
5.3.2.	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD)	146
5.4.	Az EKB részvétele a pénzügyminiszterek és jegybankelnökök nem hivatalos fórumain	147
5.4.1.	A Hetek csoportjának pénzügyminiszterei és jegybankelnökei	147
5.4.2.	A Tízek csoportjának pénzügyminiszterei és jegybankelnökei	148
5.4.3.	A Húszak csoportjának pénzügyminiszterei és jegybankelnökei	148
5.4.4.	Pénzügyi Stabilitási Fórum	149
5.4.5.	A Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS) és a központi banki fórumok	149

6. FEJEZET

Az EKB mint szervezet

6.1.	Az EKB küldetési nyilatkozata	153
6.2.	Szervezetirányítás	153
6.2.1.	A Kormányzótanács és az Igazgatóság szerepe az EKB irányításában	154
6.2.2.	A külső és belső ellenőrzés szintjei	154
6.2.3.	Hozzáférés az EKB irattárhoz	156
6.3.	Szervezeti felépítés	156
6.4.	Munkatársak és munkavállalói kapcsolatok	157
6.4.1.	Munkatársak	157
6.4.2.	Munkavállalói képviselő	159
6.4.3.	Társadalmi párbeszéd a KBER-rel kapcsolatban	159
6.5.	Az EKB székhelye és épületei	160

1. FÜGGELÉK 163

Kivonatok az Európai Közösséget létrehozó szerződésből

2. FÜGGELÉK 181

Jegyzőkönyv a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányáról

FOGALOMTÁR 203

FELHASZNÁLT IRODALOM 217

TÁRGYMUTATÓ 225

KERETES ÍRÁSOK

1.	Az euróhoz vezető út	16
2.	Az EMI előkészítő munkájának áttekintése	23
3.	Visszavonhatatlanul rögzített euroátváltási árfolyamok	26
4.	Az európai integráció történeti áttekintése	27
5.	A közösség fiskális politikai keretrendszere	33
6.	Az euro bevezetésének feltételei	35
7.	Az árstabilitás kedvező hatásai	46
8.	A Kormányzótanács tagjai (1998. június 1.–2004. július 1.)	58
9.	A monetáris politika transzmissziós mechanizmusa	78
10.	Miért tartunk fenn alacsony pozitív inflációs rátát?	82
11.	Az EKB monetáris politikai stratégiájának két pillére	84
12.	Nyílt piaci műveletek és jegybanki rendelkezésre állás	87
13.	Kötelező tartalék	90
14.	Közös nyilatkozat az aranyról (2004. március 8.)	97
15.	A tervezéstől a kibocsátásig: az eurobankjegyek és -érmék készítése	104
16.	Az EKB tőkejegyzési kulcsa	114

TÁBLÁZATOK

1.	A kétszorosított rotációs rendszer (I. szakasz) – Az NKB-elnökök szavazási gyakorisága az egyes csoportokban	55
2.	A háromszorosított rotációs rendszer (II. szakasz) – Az NKB-elnökök szavazási gyakorisága az egyes csoportokban	56
3.	Az eurorendszer monetáris politikai műveletei	86
4.	Az EKB tőkejegyzési kulcsa (%)	115

ÁBRÁK

1.	A KBER és az eurorendszer	41
2.	Az EKB stabilitást célzó monetáris politikai stratégiája	83
3.	Az EKB szervezeti struktúrája	157

DIAGRAMOK

1.	Háromszorosított rotációs rendszer az EKB Kormányzótanácsában (27 tagú euroövezet esetén)	56
----	---	----

ILLUSZTRÁCIÓK

1.	Az Európai Unióról szóló szerződés (Maastrichti Szerződés), amelyet a KBER és az EKB alapokmányával együtt 1992. február 7-én írtak alá	14
2.	A Kormányzótanács 2006. novemberi ülése az EKB-ban	40
3.	A Eurotower tővében magasodó kivilágított euroemléma	76
4.	Jean-Claude Trichet, az EKB elnöke az európai parlamenti meghallgatáson (2005. szeptember)	122
5.	Jean-Claude Trichet 47 pénzügyminiszter és jegybankelnök társaságában a Nemzetközi Valutaalap 2006. szeptemberi éves közgyűlésén Szingapúrban	140
6.	A Eurotower, az EKB központja Majna-Frankfurtban	152
7.	Az EKB jövőbeli székházának makettje	161

RÖVIDÍTÉSEK ÉS BETŰSZAVAK

BEPG	átfogó gazdaságpolitikai iránymutatás (<i>Broad Economic Policy Guideline</i>)
BIS	Nemzetközi Fizetések Bankja (<i>Bank for International Settlements</i>)
BSC	Bankfelügyeleti Bizottság (<i>Banking Supervision Committee</i>)
CESR	Európai Értékpapír-szabályozók Bizottsága (<i>Committee of European Securities Regulators</i>)
CMFB	Monetáris, Pénzügyi és Fizetésimérleg-statisztikák Bizottsága (<i>Committee on Monetary, Financial and Balance of Payments Statistics</i>)
EBA	Euro Bankszövetség (<i>Euro Banking Association</i>)
EBC	Európai Bankbizottság (<i>European Banking Committee</i>)
ECJ	Európai Bíróság (<i>European Court of Justice</i>)
ECOFIN	Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa (<i>Economics and Finance [Ministers]</i>)
ECU	európai valutaegység (<i>European Currency Unit</i>)
ÉER	értékpapír-elszámolási rendszer (<i>SSS – Securities settlement system</i>)
EFC	Gazdasági és Pénzügyi Bizottság (<i>Economic and Financial Committee</i>)
EGK	Európai Gazdasági Közösség (<i>EEC – European Economic Community</i>)
EK	Európai Közösség (<i>EC – European Community</i>)
EKB	Európai Központi Bank (<i>ECB – European Central Bank</i>)
EMCF	Európai Monetáris Együtműködési Alap (<i>European Monetary Cooperation Fund</i>)
EMI	Európai Monetáris Intézet (<i>European Monetary Institute</i>)
EMS	Európai Monetáris Rendszer (<i>European Monetary System</i>)
EPC	Gazdaságpolitikai Bizottság (<i>Economic Policy Committee</i>)
ERM	árfolyam-mechanizmus (<i>exchange rate mechanism</i>)
EU	Európai Unió (<i>European Union</i>)
GDP	bruttó hazai termék (<i>gross domestic product</i>)
GMU	Gazdasági és Monetáris Unió (<i>EMU – Economic and Monetary Union</i>)
HICP	harmonizált fogyasztóiár-index (<i>Harmonised Index of Consumer Prices</i>)
HL	Az Európai Unió Hivatalos Lapja (<i>OJ – Official Journal of the European Union</i>)
IMF	Nemzetközi Valutaalap (<i>International Monetary Fund</i>)
KBER	Központi Bankok Európai Rendszere (<i>ESCB – European System of Central Banks</i>)
MPI	monetáris pénzügyi intézmény (<i>MFI – monetary financial institution</i>)
NKB	nemzeti központi bank (<i>NCB – national central bank</i>)
OECD	Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
OLAF	Európai Csalásellenes Hivatal (<i>European Anti-Fraud Office</i>)

RTGS	valós idejű bruttó elszámolás <i>(Real-time Gross Settlement)</i>
SGP	stabilitási és növekedési paktum <i>(Stability and Growth Pact)</i>
TARGET	transzeurópai automatizált valós idejű bruttó elszámolási rendszer <i>(Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System)</i>

ELŐSZÓ

Az Európai Központi Bank (EKB) teljes mértékben elkötelezett a nyíltság és az átláthatóság elve iránt. Ezen elkötelezettségének elsősorban nagyszámú kiadvánnyal tesz eleget, amelyek a bank célkitűzéseit és tevékenységeit mutatják be. A tevékenységi körébe tartozó események rendszeres és kimerítő publikálása mellett speciális témákban EKB-füzeteket és műhelytanulmányokat tesz közzé, tehát elmondhatjuk, hogy erőforrásainak jelentős részét a bankszakma, a piaci résztvevők, a tudományos élet és a közvélemény irányában folytatott kommunikációnak szenteli.

Ezen túlmenően az EKB olyan átfogó, monográfia jellegű munkákat is közzétesz, amelyekben a szerepét és a tevékenységét ismerteti. A sorozat első kötete „Az EKB monetáris politikája” címmel jelent meg, a könyv második kiadását a bank 2004 elején tette közzé. Jelen kiadványunk az EKB történetére, szerepére és feladataira összpontosít, az EKB-t jogi, intézményi és szervezeti szempontból közelítve meg. Ismerteti az EKB megalapításához és az euro bevezetéséhez vezető folyamatokat; bemutatja az EKB-nak mint az eurorendszer – Európa monetáris munkacsoportja – zászlóshajójának szerepét, az e minőségben elvégzett feladatait; valamint megvizsgálja a bank mint a közösségi jogrendszer alapján létrehozott nemzetek feletti szervezet eme sajátos státusának számos aspektusát. Ezekből az információkból rajzolódik ki az EKB és az eurorendszer elvi-stratégiai állásfoglalásainak és tevékenységének háttere, és reményünk szerint a könyvünkől szereshető szélesebb körű ismeretek segítségével sikerül még érthetőbbé tenni az EKB célkitűzéseit. A könyv azt is igyekszik bemutatni, hogy az egyes országok nemzeti központi bankjai (NKB-k) milyen fontos szerephez jutnak az eurorendszer részeként, az EKB vezetése alatt. Az EKB és az NKB-k közös felépése és a rendszeren belüli szoros együttműködése a biztosíték arra, hogy az eurorendszer megfelelően teljesíti törvény szabta küldetését.

Az egyes NKB-k működése mögött több évtizedes, sőt legalább fél évszázados, de sok esetben akár két évszázados tapasztalat áll. A nemzeti bankokhoz viszonyítva az EKB „gyorsított üzemmódban” fejlődött. Tíz évvel ezelőtt az Európai Monetáris Intézet (EMI) – az EKB előfutára – az Európai Unió nemzeti központi bankjaival karöltve hozzálátott Európa jövőbeli központibank-rendszerének, valamint az EKB-nak mint a rendszer csúcshintézményének megtervezéséhez. Öt év elegendő volt ahhoz, hogy az EKB az eurorendszer vezető intézményeként átvegye az euroövezet egységes monetáris politikájának irányítását, vagyis felelősséget vállaljon az eurónak, a világ két legfontosabb fizetőeszköze egyikének vásárlóerejéért. A Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) 1999-ben megkezdődött harmadik szakaszával azonban az EKB fejlődése nem ért véget. A GMU teljes körű megvalósítása előtt még számos kérdést tisztázni kellett, amelyek közül kiemelkedett az eurokészpénz 2002-es bevezetése. Az EKB-nak mint szervezetnek is tovább kellett fejlődnie.

Az euro bevezetése óriási változást hozott az euroövezet valamennyi lakosa életében. Joggal feltételezhető tehát, hogy megnőtt a közvélemény érdeklődése az euro stabilitásáért felelős intézmény iránt. Mivel az EKB rendkívül bonyolult

környezetben működik, nagyon fontos, hogy „útmutatással” szolgáljon nemzetközi közönsége számára. Az Igazgatóság ezért bízta meg jelen munka megírásával a téma egyik szakértőjét, aki a kilencvenes évek kezdete óta kiemelkedő szerepet játszott a GMU előkészítésében, valamint az EKB megalapításában és az intézmény továbbfejlesztésében.

A könyv azoknak íródott, akik jobban meg szeretnék érteni az EKB működésének jogi, intézményi és szervezeti aspektusait. Az Európai Unió bővítésével tovább gyarapodott ez a közönség, ezért az EKB az információigény további növekedésére számít. Itt hívnám fel a figyelmet arra, hogy az új tagállamok központi bankjainak elnökei 2004. május 1-jén az EKB Általános Tanácsának tagjai lettek, az általuk vezetett NKB-k pedig ugyanezen naptól a Központi Bankok Európai Rendszerének (KBER) teljes jogú tagságát bővítik. Az egységes valuta bevezetésének lehetősége, természetesen a konvergencia megfelelő szintjének elérését követően, minden érintett ország előtt nyitva áll, és mindannyian el is kötelezték magukat, hogy fenntartás nélkül tiszteletben tartják a Maastrichti Szerződésben foglaltakat. Az EKB üdvözölte a bővítési folyamatot, és mindent megtesz annak érdekében, hogy a konvergenciafolyamat előkészítése zökkenőmentesen, az érintett NKB-kkal szoros együttműködésben történjen.

Meggyőződésem, hogy a könyv hasznos információkat nyújt mindazok számára, akik érdeklődnek az EKB tevékenysége iránt.

Jean-Claude Trichet,
az EKB elnöke

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A könyv megírásában nagy segítségemre volt az a számos észrevétel és megfogalmazási javaslat, amely az EKB-ban dolgozó kollégáimtól érkezett, akiknek ezúton is szeretnék köszönetet mondani. Egyúttal szeretném megköszönni az EKB Nyelvi szolgálatok osztályának nélkülözhetetlen segítségét, továbbá nagyra értékelem a Könyvtár és hivatalos kiadványok osztályán dolgozó munkatársak szakértelmét, amellyel a kiadványhoz kapcsolódó technikai jellegű munkákat elvégezték. A könyvben foglaltakért teljes mértékben engem terhel a felelősség.

A könyvem első kiadása iránt mutatkozó élénk érdeklődésnek köszönhetően teljesen kimerült a nyomtatott raktárkészlet, ezért az EKB úgy döntött, hogy megjelenteti a második kiadást. Ezzel lehetőségem nyílt arra, hogy az első kiadás megjelenése óta lezajlott, az eurorendszer és annak környezetét érintő fejleményekkel gazdagítsam és frissítsem az eredeti szöveget. Ezen vállalkozásom teljesítésében továbbra is nagy segítségemre voltak EKB-s munkatársaim, különös tekintettel a Nyelvi szolgálatok osztályára, illetve a Könyvtár és hivatalos kiadványok osztályára.

Hanspeter K. Scheller
Majna-Frankfurt, 2006. szeptember

BEVEZETÉS

A jegybank fogalma Európában hagyományosan a nemzeti valuta kibocsátásához és kezeléséhez kapcsolódott: a nemzeti valuta egy állam szuverenitásának nélkülözhetetlen alkotóeleme lett, a pénzforgalomban egyre nagyobb szerepet betöltő és végül az azonos névértékű arany- és ezüstpénzeket felváltó bankjegyek a nemzeti kultúra közvetítőivé, egyfajta jelképpé emelkedtek. A modern gazdasági berendezkedésben a bankjegyek fizetőeszköz-szerepével egyidejűleg kibocsátóik, vagyis a jegybankok befolyása is egyre nőtt, a monetáris politika egy ország gazdaságpolitikájának meghatározó tényezőjévé vált.

E történelmi előzmények fényében az európai Gazdasági és Monetáris Unió kialakítása a XX. század végén egyedülálló vállalkozásnak nevezhető, hiszen a GMU-val új monetáris rendszer jött létre, melyet egy Európa nagy részén érvényes közös fizetőeszköz fémjelez. Az eurót bevezetett 12 EU-tagállam lakossága az unió összlakosságának kétharmadát teszi ki, sőt az euroövezet várhatóan további tagállamokkal bővül.

A monetáris politika közösségi szintre emelése miatt jelentősen meg kellett változtatni az európai központi bankok együttműködésének kereteit. Az EKB megalapításával új, nemzetek feletti monetáris politikai csúciszerv jött létre, az NKB-k beépültek az új központi banki rendszerbe, amely a Központi Bankok Európai Rendszere (KBER) nevet kapta, illetve ennek alrendszerébe, az eurorendszerbe. Mindez az európai jegybanki tevékenység nemzetek felettivé válásának jegyében ment végbe. Az Európai Közösség egyetlen szakpolitikájában nem valósult meg olyan mértékű integráció, mint amelyet a közös monetáris és árfolyam-politika területén sikerült elérni. A közösség az euróval és az EKB-val összefüggésben fogalmazta meg legmarkánsabban saját identitását.

Az EKB egyszersmind a korszerű központi bank mintapéldája: monetáris politikájának legfőbb célja az árstabilitás, világosan és egyértelműen körülhatárolt feladatkörén belül függetlenséget élvez, és e feladatkör végrehajtása tekintetében az állampolgárok és választott képviselőik előtt teljességgel elszámoltatható. Ezek a jellemzők nem kizárólag európai tapasztalatokban gyökereznek, hanem bizonyos világméretű tendenciák jegyeit is magukon viselik. Mégis, gyakorlatilag sehol másutt nem fogalmazódnak meg olyan világosan és határozottan, mint a KBER és az EKB alapokmányában, ami nem más, mint az EKB alapító jogi dokumentuma. Az, hogy e jellemzőket kvázi-alkotmányos státussal az EK-szerződésbe is beépítették, aláhúzza fontos szerepüket Európa új monetáris rendszerében. A központi banknak az EK-szerződésbe és a KBER alapokmányába beemelt jogi szabályozása példaként szolgálhat az Európai Unión kívüli országok számára is: Svájc például a közelmúltban a KBER alapokmányát szem előtt tartva módosította saját jegybanktörvényét.

E könyv célja, hogy megismertesse az olvasót az EKB történetével, szerepével és feladataival a GMU keretén belül. Hat fejezetre osztva foglalkozunk az EKB működésének különböző aspektusaival: a bankkal mint monetáris politikai döntés-

hozó szervvel, mint a közösségi jog hatálya alá tartozó intézménnyel és mint az eurorendszer középpontjában elhelyezkedő csúcsszervvel.

Az 1. fejezetben röviden áttekintjük, hogyan jött létre a GMU és az EKB, és hogyan zajlott az euróra való áttérés. Az EKB-t továbbá az Európai Unió intézményrendszere részeként, a GMU-hoz kapcsolódó célkitűzések és szervezeti jellemzők összefüggésében mutatjuk be.

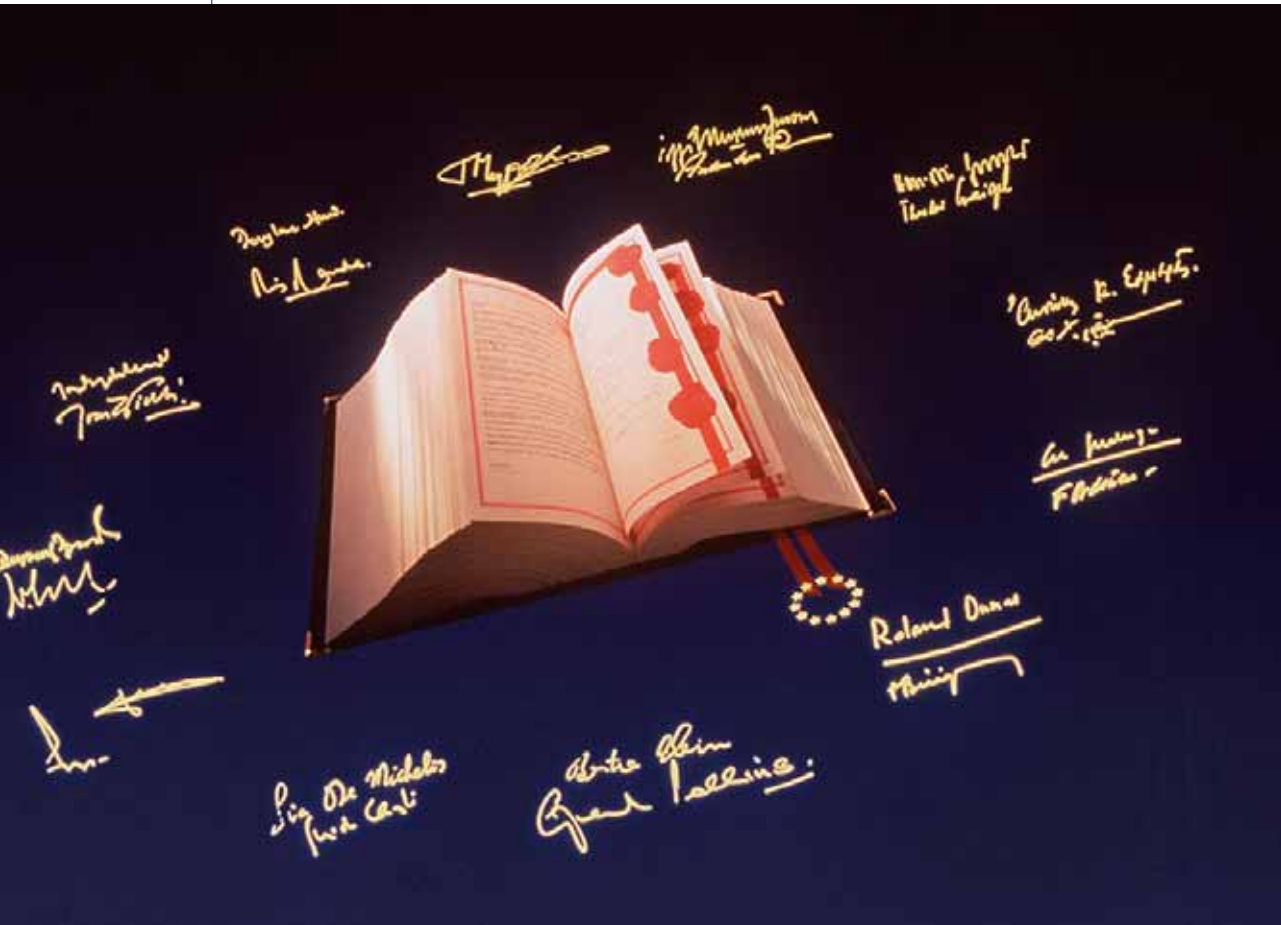
A 2. fejezetben az Európában folytatott központi banki tevékenységnek a GMU megvalósulásához kötődő jogi, intézményi és szervezeti aspektusait vesszük sorra.

A 3. fejezetben az EKB elvi-stratégiai állásfoglalásait mutatjuk be, továbbá azt, hogy ezek hogyan valósulnak meg a gyakorlatban az eurorendszer tevékenységén, illetve az eurorendszeren belüli pénzügyi kapcsolatokon keresztül.

A 4. fejezetben az EKB státusát és szerepét vizsgáljuk meg az Európai Közösség intézményrendszerén belül. Jóllehet az EKB a közösségi intézmények és testületek viszonyában független, mégis az Európai Közösség intézményi és politikai rendszerének részét képező entitás, amely a közösségi jog hatálya alá tartozik. Törvény szabta feladatának teljesítése tekintetében beszámolási kötelezettsége van az Európai Parlament és az európai állampolgárok felé, tettei és mulasztásai miatt az Európai Bíróság jogi vizsgálatot rendelhet el ellene, míg pénzügyeit az Európai Számvevőszék vizsgálja.

Az 5. fejezetben az EKB-nak az euroövezet külső megjelenítésében játszott szerepét ismertetjük. Az erősödő globalizáció fényében az EKB nemzetközi szervezetekben és fórumokon való jelenléte kiemelten fontos küldetésének teljesítése szempontjából.

A 6. fejezetben az EKB-t mint szervezetet vizsgáljuk. Elsősorban azt igyekszünk bemutatni, hogy miként jelenik meg az EKB monetáris politikai küldetése a szervezetirányítás, a belső szervezeti struktúra és a személyzeti politika szintjén.

Az Európai Unióról szóló szerződés (Maastrichti Szerződés), amelyet a KBER és az EKB alapokmányával együtt 1992. február 7-én írtak alá.

I. FEJEZET: A GMU, AZ EKB ÉS AZ EURO

Ebben a fejezetben áttekintjük azokat a lépéseket, amelyek a Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) létrejöttével érték el csúcspontjukat, és ismertetjük a GMU fő szervezeti jellemzőit.

I.1. A GMU-HOZ ÉS AZ EURÓHOZ VEZETŐ ÚT

Nézzük a kezdeteket! Az európai Gazdasági és Monetáris Unió kronológiájának egyik lehetséges kiindulási pontja a Római Szerződés¹, amely 1958. január 1-jén lépett hatályba. Végző fokon a GMU létrejötte az európai integráció eddig valószínűleg legnagyobb vívmánya. A Római Szerződés megalkotói azonban nem gondoltak még a közös valutára; az eredeti szerződésben megfogalmazott szándékok és célkitűzések sokkal korlátozottabbak voltak.

Egy másik kiindulópont lehetne 1989, amikor az Európai Tanács döntést hozott arról, hogy az évszázad végéig megvalósul a Gazdasági és Monetáris Unió. Történelmi szempontból ugyanakkor hiba lenne megfeledkezni az európai monetáris integráció irányába már az 1960-as évek közepén tett első lépésekről. A monetáris integrációra irányuló korai kísérleteket több-kevesebb siker jellemezte, az előrehaladást visszaesések szakították meg. Mindazonáltal ennek az időszaknak az eredményei és tanulságai nélkülözhetetlenek bizonyultak az 1990-es években végül lendületet nyert folyamat alakításában.

Mindezt figyelembe véve a legmegfelelőbb indulási év talán 1962 lehetne (lásd az I. keretes írást), mégpedig az Európai Bizottság *Marjolin-memorandum* néven ismertté vált dokumentuma miatt. A memorandumhoz köthetők a közösségi szinten megvalósított monetáris integrációról szóló első viták, valamint a monetáris együttműködés területén hozott első, ámbar igen korlátozott intézkedések.

I.1.1. Az első lépések az európai monetáris integráció irányába

Az 1950-es években a Római Szerződésekről tárgyaló „alapító atyák” nem foglalkoztak a közös fizetőeszköz gondolatával. Az Európai Gazdasági Közösség (EGK) kezdeti céljai nagyrészt a vámunió és a közös mezőgazdasági piac megvalósítására szorítkoztak, ami meglátásuk szerint nem igényelte a monetáris terület integrációját. Ráadásul akkoriban az összes EGK-tagország egy összességében jól működő nemzetközi pénzügyi rendszerhez, a Bretton Woods-i rendszerhez tartozott. Ebben a rendszerben az árfolyamok rögzítettek, de módosíthatók voltak, és a 1960-as évek közepéig mind az EGK-n belül, mind világszerte viszonylag stabilak maradtak.

¹ Az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó szerződés és az Európai Atomenergia Közösséget (Euratom) létrehozó szerződés. A szerződések 1958. január 1-jével léptek hatályba. A két új közösség az Európai Szén- és Acélközösséget (ESZAK) egészítette ki, amelyet 1952-ben 50 éves időszakra hoztak létre.

I. keretes írás: Az euróhoz vezető út

1962	Az Európai Bizottságnak a Gazdasági és Monetáris Unióra vonatkozó első javaslata (<i>Marjolin-memorandum</i>).
1964. május	Bizottság alakul az Európai Gazdasági Közösség (EGK) központi bankjainak elnökeiből, amely azt a feladatot kapja, hogy intézményesítse az EGK központi bankjai közti együttműködést.
1971	A Werner-jelentésben terv születik a Gazdasági és Monetáris Unió 1980-ig történő létrehozására a közösségen belül.
1972. április	„Valutakígyó” néven olyan rendszert hoznak létre, amelynek célja az Európai Gazdasági Közösség tagállamainak valutáira kijelölt ingadozási sáv progresszív csökkentése.
1973. április	A valutakígyó megfelelő működésének biztosítására létrejön az Európai Monetáris Együttműködési Alap.
1979. március	Létrejön az Európai Monetáris Rendszer (EMS).
1986. február	Az Egységes Európai Okmány aláírása.
1988. június	Az Európai Tanács Jacques Delors elnökletével szakértői bizottságot (Delors-bizottság) hoz létre, amelynek feladata, hogy javaslatokat dolgozzon ki a GMU létrehozására.
1989. május	Az Európai Tanács elé terjesztik a Delors-jelentést.
1989. június	Az Európai Tanács ülésén megállapodás születik a GMU három szakaszban történő létrehozásáról.
1990. július	Megkezdődik a GMU létrejöttének első szakasza.
1990. december	Kezdetét veszi a GMU második, illetve harmadik szakaszának előkészítésére összehívott kormányközi konferencia.
1992. február	Az Európai Unióról szóló szerződés (ismertebb néven Maastrichti Szerződés) aláírása.
1993. október	A németországi Majna-Frankfurtot választják az EMI és az EKB székhelyül, javaslatot tesznek az EMI elnökének személyére.
1993. november	Hatályba lép az Európai Unióról szóló szerződés.
1993. december	Lámfalussy Sándort nevezik ki az 1994. január 1-jével megalakuló EMI elnökévé.
1994. január	Megkezdődik a GMU második szakasza, megalakul az EMI.
1995. december	A madridi Európai Tanácson döntés születik a közös valuta nevről, továbbá forgatókönyvet állítanak össze az euro bevezetésére és az eurokészpenzre való áttérésre.
1996. december	Az EMI bemutatja a mintabankjegyeket az Európai Tanácsnak.
1997. június	Az Európai Tanács elfogadja a Stabilitási és növekedési paktumot.
1998. május	Belgium, Németország, Spanyolország, Franciaország, Írország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Ausztria, Portugália és Finnország teljesíti az euro mint közös valuta bevezetésének kritériumait. Ki-nevezik az EKB Igazgatóságának tagjait.
1998. június	Megalakul az EKB és a KBER.
1998. október	Az EKB meghirdeti az 1999. januártól beinduló egységes monetáris politika stratégiáját és működési kereteit.
1999. január	Megkezdődik a GMU harmadik szakasza; az euro az euroövezet közös valutája lesz; véglegesen rögzítik a részt vevő tagállamok nemzeti valutáinak árfolyamait; az euroövezetben egységes monetáris politika lép életbe.

I. keretes írás: Az euróhoz vezető út (folyt.)

2001. január	Tizenkettedik tagállamként Görögország is csatlakozik az euro-övezethez.
2002. január	Az eurokészpénz bevezetése: forgalomba kerülnek az eurobankjegyek és -érmék, az eurokészpénz 2002. február végétől az euroövezet kizárólagos törvényes fizetőeszköze lesz.
2004. május	A KBER tíz új tagállam NKB-jával bővül.

Az EGK-tagállamok közös valutájának gondolatával először 1962. október 24-én az Európai Bizottság Memorandumában (*Marjolin-memorandum*) találkozhatunk. A memorandumban a bizottság hangot adott annak az óhajnak, hogy a vámunióból az 1960-as évek végére gazdasági unió alakuljon ki, a tagállamok valutái közötti véglegesen rögzített árfolyamokkal. Mivel azonban a Bretton Woods-i rendszer széles körű árfolyam-stabilitást biztosított, a tagállamok úgy vélték, hogy az EGK-n belüli árfolyam-stabilitáshoz nincs szükség közösségi szinten új intézményes megállapodásokra. Így a memorandumnak nem volt más folytatása, mint hogy 1964-ben létrejött az EGK-tagállamok NKB-elnökeinek bizottsága (*Committee of Governors*). A bizottság az EGK-szerződés 105 (2) cikkében megállapított Monetáris Bizottságot egészítette ki.

Kezdetben a nemzeti központi bankok elnökeinek bizottsága igen korlátozott mandátummal rendelkezett, de az évek során fokozatosan erősödött a szerepe, és a közösségbeli NKB-k monetáris együttműködésének középpontjába került. Ebben a minőségében a bizottság a monetáris együttműködés később közösségi szinten létrehozott rendszerét fejlesztette és igazgatta. Munkája később meghatározónak bizonyult a GMU megteremtésében is.²

Az 1960-as évek végére a nemzetközi környezet jelentős mértékben megváltozott. A Bretton Woods-i rendszer az USA fizetésimérleg-politikája miatt a növekvő feszültség jeleit mutatta. Az EGK tagállamai egyre inkább eltérő álláspontot képviseltek a gazdaságpolitika súlypontjait illetően. Nöttek a tagállamok közötti ár- és költségkülönbségek, komoly árfolyam- és fizetésimérleg-válságok alakultak ki, amelyek az addig meglehetősen sikeresen működő vámunió és a közös mezőgazdasági piac felborulásával fenyegettek.

1969-ben az Európai Bizottság a Közösség önálló monetáris identitásának megteremtéséről szóló tervet terjesztett elő (*Barre-terv*³). Ennek megfelelően az állam-, illetve kormányfők hágai értekezletén a Gazdasági és Monetáris Unió szakaszos megvalósításáról szóló terv kidolgozásával bízták meg a Miniszterek Tanácsát. A munkát Luxemburg miniszterelnöke, Pierre Werner elnökletével egy szakértői csoport végezte. Az 1970-ben megjelent *Werner-jelentés*⁴ azt javasolta, hogy a GMU-t több szakaszban, 1980-ig hozzák létre.

² A kérdés részletesebb tárgyalását lásd: Andrews, D. (2003) és Baer, G. D. (1994).

³ Az Európai Bizottság tájékoztatója a Tanácsnak a Gazdasági és Monetáris Unió több szakaszban való megvalósításának tervéről, 1969. február 12.

⁴ A Pierre Werner elnöklete alatt álló munkacsoport jelentése a Gazdasági és Monetáris Unióról, 1970. október 8.

E fejleményekkel párhuzamosan 1970-ben és 1971-ben kialakították a közösségen belül a monetáris és pénzügyi segítségnyújtás első mechanizmusait.⁵

1971 márciusában a tagállamok megállapodtak a Gazdasági és Monetáris Unió létrehozásában.⁶ Az első szakasz részeként megalapították a közösségi rendszert a tagállami valuták ingadozási sávjainak progresszív szűkítésére. A „valutakígyó” néven ismertté vált rendszer 1972 áprilisában lépett működésbe. 1973-ban létrehozták az Európai Monetáris Együtműködési Alapot (EMCF)⁸, amely a központi bankok jövőbeni közösségi szerveződésének kiindulópontja lett. 1974-ben a bizottság határozatot hozott a közösségen belüli magas fokú konvergencia eléréséről a gazdaságpolitikai koordináció erősítése céljából⁹, valamint irányelvet fogadott el a stabilitásról, a növekedésről és a teljes foglalkoztatottságról.¹⁰

Az 1970-es évek közepére azonban a korszak gazdasági sokkjaira adott eltérő gazdaságpolitikai válaszok nyomása miatt veszített lendületéből az integrációs folyamat. A „valutakígyó” a német márka, a Benelux államok fizetőeszközei és a dán korona közötti árfolyam-mechanizmus szerepét töltötte be (egy ideig két közösségen kívüli fizetőeszköz, a svéd korona és a norvég korona is a rendszer tagja volt). A többi közösségi valuta csak a rendszer fennállásának egy részében vagy egyáltalán nem volt tag.¹¹ Az EMCF-nek „könyvviteli” feladatokon kívül érdemi szerepe nem volt: mivel jogi alapjai értelmében a közösségi intézmények irányítása alá tartozott, a tagállamok és központi bankjaik vonakodtak attól, hogy elvi-stratégiai funkciókkal ruházzák fel.

⁵ Az EGK NKB-i közötti, 1970. február 9-i megállapodás rövid távú monetáris támogatási mechanizmus létrehozásáról; a Miniszterek Tanácsának 1971. március 22-i határozata az EGK-tagállamok közötti középtávú pénzügyi segítség mechanizmusának megalkotásáról.

⁶ A Tanács és a tagállamok kormányai képviselőinek 1971. március 22-i határozata a közösségen belül a Gazdasági és Monetáris Unió több szakaszban történő megvalósításáról (HL C 28., 1971. 3. 27., 1. o.).

⁷ A „valutakígyó” rendszerében a részt vevő valuták azonnali árfolyamát egy 2,25% szélességű sávban kellett tartani, szemben az egyes devizáknak az USA-dollárral szembeni középárfolyama körül megállapított $\pm 2,25\%$ -os ingadozási sávból származó, elméletileg lehetséges 4,5%-os szórással („kígyó az alagútban”). Az ingadozási sáv határainak védelme USA-dollárban vagy a közösségi devizákban végrehajtott intervencióval történik. Az USA-dollárral szembeni ingadozási sáv 1973. március 19-i felfüggesztésével a „valutakígyó” szabadon ingadozhatott.

⁸ Az EMCF-et az 1973. április 3-i, az Európai Monetáris Együtműködési Alapot létrehozó 907/73/EGK rendelettel (HL L 89., 1973. 4. 5., 2. o.) alapították meg. A rendelet 2. cikke értelmében az EMCF feladata 1. a közösségi valuták ingadozásai sávjai progresszív szűkítése, megfelelő működésének elősegítése, 2. a devizapiaci beavatkozás, 3. összehangolt tartalékpolitikát eredményező elszámolások a központi bankok között. Az EMCF-et 1994. január 1-jén az EMI váltotta fel.

⁹ A Tanács 1974. február 18-i 74/120/EGK határozata az Európai Gazdasági Közösség tagállamai gazdaságpolitikái közötti magas fokú konvergencia eléréséről (HL L 63., 1974. 3. 5., 16. o.).

¹⁰ A Tanács 1974. február 18-i 74/121/EGK irányelve a közösség belső stabilitásáról, növekedésről és a teljes foglalkoztatottságról (HL L 63, 1974. 3. 5., 19. o.).

¹¹ A font sterling és az ír font 1972. áprilistól júniusig, az olasz líra 1972. áprilistól 1973. februárig vett részt a rendszerben. A kezdetekben csatlakozó francia frankot 1974. februárban kivonták a rendszerből, majd 1975. júliusban ismét visszaléptették. A frank végérvényesen 1976. novemberben hagyta el a mechanizmust.

1.1.2. Az Európai Monetáris Rendszer és az Egységes Európai Okmány

1979. márciusban az Európai Monetáris Rendszer (EMS) létrehozásával újraindult a pénzügyi integráció folyamata. Az EMS-t európai tanácsi határozattal hozták létre¹², működési eljárásait a részt vevő központi bankok között megkötött megállapodással határozták meg.¹³

Az EMS létfontosságúnak bizonyult az európai pénzügyi integráció továbbvitelében. A „valutakígyóval” ellentétben az EMS lehetőséget adott a legtöbb közösségi valuta egyetlen árfolyamrendszerben történő kezelésére.¹⁴ Az EMS bizonyos jellemzői hasonlóak voltak a „valutakígyóéhoz”, például ez a rendszer is a részt vevő közösségi valutákat magában foglaló rögzített, de módosítható központi árfolyamok mátrixára épült. Új elem volt az Európai Valutaegység (ECU) bevezetése, amelyet a tagállamok valutáinak meghatározott mennyiségét tartalmazó „kosárként” határoztak meg.¹⁵ Az ECU szerepe az volt, hogy az árfolyam-mechanizmus (ERM) egyenértékese¹⁶, az intervenciós és hitelmechanizmusok műveleteinek elszámolási egysége, valamint tartalékforrás és a részt vevő központi bankok közötti elszámolás eszköze legyen.

Az EMS azonban több volt, mint pusztán árfolyam-mechanizmus. Összhangban az EMS azon célkitűzésével, hogy előmozdítsa a belső és külső monetáris stabilitást, szerepe kiterjedt a monetáris és gazdaságpolitika mint az árfolyam-stabilitás elérése eszközének szabályozására. A rendszerben részt vevők olyan zónát tudtak létrehozni, amelyben nőtt a pénzügyi stabilitás és folyamatosan enyhültek a tőkekorlátok. Az árfolyamkorlát, elsősorban a monetáris politikán keresztül, nagymértékben segített a viszonylag magas inflációval küzdő résztvevőknek a deflációs politika megvalósításában, ezenkívül előmozdította az inflációs ráták lefelé irányuló konvergenciáját és a magas szintű árfolyam-stabilitás megteremtését. Ez viszont számos országban mérsékelte a költségnövekedést, és javította az általános gazdasági teljesítményt. Emellett az árfolyam-alakulás körüli bizonytalanság csökkenése, és az a megítélés, hogy a részt vevő valuták paritásai nem térhetnek el jelentősen a gazdasági alapértékektől, megvédte az Európán belüli kereskedelmet a túlzott árfolyam-ingadozásoktól.

Bár az EMS a továbbfejlesztett monetáris politikai koordináció fókuszpontjává vált, a gazdaságpolitikák nagyobb konvergenciájának kialakításában meglehetősen korlátozott sikert ért el. További feszültségforrás maradt a nem elégséges fis-

¹² Az Európai Tanács 1978. december 5-i határozata az Európai Monetáris Rendszer (EMS) létrehozásáról és kapcsolódó ügyekről.

¹³ Az Európai Gazdasági Közösség tagállamai központi bankjainak 1979. március 13-i megállapodása, amelyben megállapították az Európai Monetáris Rendszer működési eljárásait.

¹⁴ A fő kivétel a kevesebb mint egy évig részt vevő font sterling volt.

¹⁵ Az ECU USA-dollárban kifejezett értékét az összetevő valuták dollárral szembeni árfolyamainak súlyozott átlagából számították. Az egyes összetevő valutákban megadott értéket úgy határozták meg, hogy a dollár értéket megszorozták az egyes összetevő valuták dollárárfolyamával.

¹⁶ Az egyenértékes funkció azt jelentette, hogy a részt vevő valuták középárfolyamait ECU-ban fejezték ki, majd az ECU-középárfolyamok alapján határozták meg azokat a bilaterális ERM-beli középárfolyamokat, amelyek körül aztán az egyes bilaterális beavatkozási árfolyamokat rögzítették.

kális politikai konvergencia: bizonyos országokat tartósan magas költségvetési deficit jellemzett (ez az 1990-es évek elején több árfolyamválsághoz is vezetett), ami aránytalanul nagy terhet rótt a monetáris politikára.

Bár az 1978. évi európai tanácsi határozat kimondta, hogy az EMS középpontjában az ECU-nak kell lennie, a gyakorlatban az ECU csak korlátozott szerepet játszott a rendszer működésében. Mindemelllett a pénzügyi piacokon bizonyos népszerűsége tett szert a portfóliódiverzifikáció eszközeként és a valutakockázat elleni fedezetként. Az ECU-ban elszámolt pénzügyi piaci tranzakciók bővülését a közösségi testületek és bizonyos tagországok állami hatóságai által kibocsátott, ECU-ban denominált adósságpapírok növekvő volumene vezérelte. Mivel azonban az ECU számára hiányzott a rögzítő „horgony”, az ECU-piac kilátásai korlátozottak maradtak.

További lökést adott a Gazdasági és Monetáris Uniónak az 1986. februárban aláírt és 1987. július 1-jén hatályba lépett Egységes Európai Okmány (EEO). Az okmánynak elsősorban az volt a szerepe, hogy közösségi célként tűzze ki az egységes belső piac megteremtését, elvégezze a döntéshozatal terén azokat a változtatásokat, amelyekre az egységes piac létrehozásához szükség volt, és ismét megerősítse a közösség monetáris kapacitása iránti igényt, amelyet a Gazdasági és Monetáris Unió megvalósítása megkívánt.

A politikai döntéshozók egyre inkább egyetértettek abban, hogy egy belső határok nélküli piac sokkal szorosabban összekapcsolná a nemzetgazdaságokat, és jelentősen erősítené a közösségen belüli gazdasági integrációt. Ezzel viszont csökkenne a nemzeti politika mozgásteré, ami arra kötelezné a tagállamokat, hogy erősítsék a gazdaságpolitikai konvergenciát. Amennyiben nem erősödne a konvergencia, a tőke mozgások és az integrált pénzügyi piacok teljes szabadsága várhatóan túlságosan nagy terhet róna a monetáris politikára. Ezért úgy vélték, hogy az integrációs folyamat intenzívebb és hatékonyabb gazdaságpolitikai koordinációt igényel, amelyhez a fennálló intézményi keretek elégtelenek.

A döntéshozók úgy vélték, hogy közös valuta nélkül a belső piac nem lesz képes kiaknázni a benne rejlő összes lehetőséget. A közös valuta átláthatóbbá teszi az árakat a fogyasztók és a befektetők számára, kiküszöböli az árfolyamkockázatokat az egységes piacon, csökkenti a tranzakciós költségeket, így jelentősen növeli a közösség gazdasági jólétét.

Míndezen szempontokat figyelembe véve az Európai Gazdasági Közösség 12 tagállama 1988-ban úgy határozott, hogy újraindítja a „GMU-projektet”. Megvolt ugyanis az esély arra, hogy a Werner-terv hiányosságait egy második kísérlet során ki lehet javítani, és végre valóra válhat a közös valuta álma.

1.1.3. Az Európai Unióról szóló szerződés

1988 júniusában az Európai Tanács megerősítette a Gazdasági és Monetáris Unió fokozatos megvalósításának célkitűzését, és Jacques Delors, az Európai Bizottság elnöke vezetésével létrehozott egy bizottságot, amelynek azt a feladatot adta, hogy tegyen javaslatot a GMU megvalósításának „konkrét szakaszaira”. A bizott-

ság a következő tagokból állt: a közösség NKB-inak elnökei, Lámfalussy Sándor, a Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS) vezérigazgatója, Niels Thygesen, a közgazdaságtudományok professzora Koppenhágából, Miguel Boyer, a Banco Exterior de España elnöke és Frans Andriessen, az Európai Bizottság tagja.

A munkájuk eredményeként született, 1989. április 17-én közzétett „Delors-jelentés”¹⁷ ajánlása szerint a Gazdasági és Monetáris Uniót három „*elkülönülő, de egymásra épülő szakaszban*” kell megvalósítani.

- A javaslat szerint az első szakaszban a belső piac kiteljesítésére kell összpontosítani, csökkenteni kell a tagállamok gazdaságpolitikái közötti eltéréseket, el kell távolítani a pénzügyi integráció összes akadályát, és erősíteni kell a monetáris szintű együttműködést.
- A második szakasz a végső fázishoz vezető átmeneti időszak, amelynek során létre kell hozni a GMU alapvető szerveit és szervezeti struktúráját, továbbá meg kell erősíteni a gazdasági konvergenciát.
- A harmadik szakaszban véglegesen rögzíteni kell az árfolyamokat, továbbá meg kell határozni a különböző közösségi intézmények és testületek teljes monetáris és gazdasági feladatkörét.

Bár az első szakasz a közösség akkor fennálló intézményi keretein belül valósult meg, a második és harmadik szakaszhoz meg kellett változtatni az intézményi struktúrát, ami az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés módosítását is megkívánta. Ebből a célból összehívták a GMU-val foglalkozó kormányközi konferenciát, amelyre 1990 novemberétől az európai politikai unióval foglalkozó kormányközi konferenciával egyidejűleg került sor. Az Európai Tanács felkérésére a GMU-val foglalkozó kormányközi konferenciát a Miniszterek Tanácsa, az Európai Bizottság, a Monetáris Bizottság és az NKB-elnökök bizottsága készítette elő, mindannyian saját felelősségi körükön belül.

A kormányközi konferencián folytatott tárgyalások eredménye az Európai Unióról szóló szerződés volt (az EU-szerződés, vagy közismert nevén a „Maastrichti Szerződés”), amelyet 1992. február 7-én írták alá Maastrichtban. Az EU-szerződés létrehozta az Európai Uniót, és módosította az Európai Közösségek alapító szerződéseit. A módosítások egyebek között egy gazdasági és monetáris politikával foglalkozó új fejezet beiktatását is jelentették. Az új fejezetben lefektették a GMU alapjait, továbbá megállapították megvalósításának módját és menetét. A közösség növekvő jog- és hatáskörét tükrözve az EGK új neve Európai Közösség lett. A Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányát (a KBER alapokmánya), valamint az Európai Monetáris Intézet alapokmányát (EMI-alapokmány) jegyzőkönyv formájában csatolták az EK-szerződéshez. Dánia és az Egyesült Királyság különleges státust kapott, így nem volt köteles részt venni a GMU harmadik szakaszában (lásd az 1.2.2. fejezetet).

¹⁷ A GMU tanulmányozására felállított bizottság (1989), Az Európai Közösség Gazdasági és Monetáris Uniójáról szóló jelentés (1989).

Az EU-szerződés a tervek szerint 1993. január 1-jén lépett volna hatályba, de a ratifikációs folyamat Dániában és Németországban kissé elhúzódott, ezért erre csak 1993. november 1-jén került sor.

I.1.4. A GMU létrejötte és az euróra történő áttérés

A GMU első szakasza

A Delors-jelentés alapján az Európai Tanács 1989 júniusában úgy döntött, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió megvalósításának első szakasza 1990. július 1-jén indul. Ettől a naptól elvben eltörölték a tagállamok közötti tőkeáramlás korlátait, ugyanakkor további felelősségi körökkel ruházták fel az EGK-tagállamok NKB-elnökeinek bizottságát. A Tanács 1990. március 12-én hozott határozatában¹⁸ megállapított feladatkörök között szerepelt a tagállamok monetáris politikájával kapcsolatos konzultációk folytatása, illetve a különböző monetáris politikai stratégiák összehangolásának előmozdítása az árstabilitás elérésének céljából. Az idő rövidségére és az elvégzendő feladatok összetettségére tekintettel az NKB-elnökök bizottsága a Maastrichti Szerződés aláírását követően azonnal kezdeményezte a GMU harmadik szakaszának előkészítő munkálatait. Az első lépésben a korai fázisban megvizsgálandó kérdéseket kellett meghatározni, valamint ki kellett dolgozni egy 1993 végéig szóló munkaprogramot. Ezt követően a meglévő albizottságok¹⁹, illetve a konkrét kérdések elemzésére létrehozott új munkacsoportok²⁰ megbízatását kellett meghatározni.

A GMU második szakasza

Az EMI 1991. január 1-jei létrehozásával a GMU megvalósításának második szakaszába lépett. Az EMI-t ideiglenes testületként hozták létre a harmadik szakasz előkészületi munkáinak elvégzésére, miközben az Európai Unióban a monetáris és árfolyam-politika irányítása a nemzeti hatóságok jogköre maradt. A központi banki elnökök bizottsága megszűnt, de az EMI Tanácsában (kormányzó testületben) gyakorlatilag újjáalakult.

Az EMI-nek két fő feladata volt:

- a központi banki együttműködés és a monetáris politikai koordináció megerősítése;
- a KBER létrehozásához, a közös monetáris politikai irányításhoz, valamint a közös valutának a GMU harmadik szakaszában történő bevezetéséhez szükséges előkészületek megtétele (lásd a 2. keretes írást).

1995 decemberében az EU madridi csúcsertekezlete megerősítette, hogy a GMU harmadik szakasza 1999. január 1-jén kezdődik, döntött arról, hogy a harmadik

¹⁸ A Tanács 1990. március 12-i 90/142/EGK határozata, amely az Európai Gazdasági Közösség tagállamainak központi bankjai közötti együttműködésről szóló 64/300/EGK tanácsi határozatot módosítja (HL L 78., 1990. 3. 24., 25. o.).

¹⁹ A monetáris politikai albizottság, a devizaárfolyam-politikai albizottság és a bankfelügyeleti albizottság.

²⁰ Számviteli kérdésekkel, bankjegyekkel, informatikai rendszerekkel, fizetési rendszerekkel és statisztikával foglalkozó munkacsoportok; 1996-ban felállítottak egy jogi szakértőkből álló munkacsoportot.

2. keretes írás: Az EMI előkészítő munkájának áttekintése

Az EK-szerződés 117. cikke az EMI feladatai között egyebek mellett a KBER feladatainak a GMU harmadik szakaszában történő végrehajtásához szükséges szabályozói, szervezeti és logisztikai keretrendszer meghatározását említi. Ezt a keretrendszert terjesztették az 1998. június 1-jén megalakuló EKB elé.

Törvény szabta feladatával összhangban és az NKB-kkal együttműködve az EMI:

- kidolgozta az euroövezet egységes monetáris politikai eszköztárát és eljárásrendjét, valamint elemezte a potenciális monetáris politikai stratégiákat;
- szorgalmazta harmonizált módszerek kidolgozását a pénzmennyiség alakulásával, a banki tevékenységgel, a fizetési mérleggel és más pénzügyekkel kapcsolatos euroövezeti statisztikák gyűjtésére, rendszerezésére, közzétételére;
- kidolgozta a devizaműveletek lebonyolításának, valamint az euroövezeti tagállamok hivatalos devizatartalékai tartásának és kezelésének kereteit;
- hatékonyabbá tette a határokon átnyúló fizetési és értékpapír-elszámolási tranzakciókat az europénzpiac integrációjának előmozdítására. Ezt elsősorban a nagy értékű, határokon átnyúló, euróban teljesített fizetések feldolgozásához szükséges technikai infrastruktúra (a TARGET-rendszer) létrehozásával érte el;
- kidolgozta az eurobankjegyek műszaki és tervezési specifikációit;
- harmonizált számviteli szabályokat és standardokat dolgozott ki, lehetővé téve a KBER konszolidált mérlegének belső és külső adatszolgáltatási célra történő elkészítését;
- létrehozta a KBER-en belül végrehajtandó operatív és stratégiai feladatok információs és kommunikációs rendszereit;
- meghatározta azokat a módszereket, amelyekkel a KBER hozzá tud járulni az illetékes felügyeleti szervek elvi-stratégiai munkájához a hitelintézetek és a pénzügyi rendszer stabilitásának előmozdítására.

Az EMI továbbá a közösségi intézményekkel és testületekkel – így az Európai Bizottsággal és a Monetáris Bizottsággal – együttműködve elvégezte a GMU harmadik szakaszának előkészületi munkálatait. Vagyis:

- összeállította a közös valutára való áttérés forгатókönyvét;
- kidolgozta az euroövezet és más EU-tagállamok közötti monetáris és árfolyam-politikai együttműködés kereteit (ERM–II);
- részt vett a harmadik szakaszba való átlépéssel kapcsolatos közösségi jogszabályok előkészítésében;
- figyelemmel kísérte a tagállamok előrehaladását a GMU-ban való részvétel feltételeinek teljesítésében (gazdasági és jogi konvergencia), továbbá nyomon követte az euróra való áttérés technikai jellegű előkészítő munkálatait;
- segítséget nyújtott a pénzügyi szakmának olyan struktúrák és eljárások kidolgozásában, amelyek célja az euroövezet pénzügyi piacainak integrációja.

1998 júniusáig az EMI tekintélyes mennyiségű elméleti, tervezési és megvalósítási feladatot végzett el, így az EKB időben le tudta zárni a GMU harmadik szakaszába való át lépés előkészületeit.

szakasz kezdetén bevezetendő közös valuta az euro nevet viselje, és közzétette a bevezetés ütemtervét.²¹ Ez a forgatókönyv lényegében az EMI által kidolgozott részletes javaslatokra épült²², amelyek „az euróra való áttérés” kifejezést használták az „euro bevezetése” helyett²³, ezzel is tükrözve a közös valutára történő áttérés jellegét. Az EMI-nek az áttérésre vonatkozó forgatókönyve hároméves átmeneti időszakot ajánlott 1999. január 1-jétől kezdődően, mivel a gazdasági szereplők különböző csoportjai (pl. a pénzügyi szektor, a nem pénzügyi vállalati szektor, a közsféra és a lakosság) más-más ütemben tudott a közös valutához alkalmazkodni.

Ugyancsak 1995 decemberében kapta meg az EMI azt a feladatot, hogy végezze el az euro és az euroövezeten kívüli EU-országok valutái közötti jövőbeli monetáris és árfolyamkapcsolatok előkészítő munkálatait. Egy évvel később, 1996 decemberében az EMI az Európai Tanács elé tárta jelentését, amely a későbbiekben alapját képezte az új árfolyam-mechanizmus (ERM-II) elveit és alapvető elemeit megfogalmazó, 1997 júniusában elfogadott európai tanácsi határozatnak.²⁴

1996 decemberében az EMI az Európai Tanács és a nyilvánosság elé tárta az eurobankjegy-pályázat nyertes bankjegyterveit, amelyeket a KBER által 2002. január 1-jén forgalomba hozandó bankjegyekre kiválasztottak. Az EU-tagállamok által kibocsátandó euroérmék terveit az Európai Tanács 1997-ben hagyta jóvá.

1997 júniusában az Európai Tanács elfogadta a Stabilitási és növekedési paktumot, amely kiegészíti a Szerződés rendelkezéseit, és a GMU-n belüli költségvetési fegyelem fenntartását célozza. A paktum három okmányból – az Európai Tanács határozatából²⁵ és két tanácsi rendeletből²⁶ – áll. Ezt egészítette ki a Tanácsnak az egyes kötelezettségvállalásokat kiemelő 1998. májusi deklarációja.

A tagállamok végrehajtották a gazdasági konvergenciakritériumok teljesítéséhez szükséges intézkedéseket (EK-szerződés, 121. cikk), nemzeti joganyagukat pedig nagymértékben átdolgozták, hogy összhangba hozzák a jogi konvergencia követelményeivel (EK-szerződés, 109. cikk). Elsősorban a központi bankokra vonatkozó jogi és alapszabályi rendelkezéseket kellett módosítani, hogy előkészítsék az eurorendszerbe történő integrációjukat.

A GMU-val kapcsolatos végső határozatok 1998 májusától születtek meg. 1998. május 2-án az állam- vagy kormányfői összetételben ülésező EU Tanácsa egyhangúlag úgy határozott, hogy 11 tagállam (Belgium, Németország, Spanyolor-

²¹ Az EU madridi csúcsértekezlete (1995): „A közös valutára való áttérés forgatókönyve”.

²² EMI (1995): „A közös valutára való áttérés”.

²³ Európai Bizottság (1995): „Egyetlen valuta Európának, zöld könyv a közös valuta bevezetésének gyakorlati előkészületeiről”.

²⁴ Az Európai Tanács határozata a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszában árfolyam-mechanizmus létrehozásáról. Amszterdam, 1997. június 16. (HL C 236., 1997. 8. 2., 5. o.).

²⁵ Az Európai Tanács határozata a Stabilitási és növekedési paktumról. Amszterdam, 1997. június 17. (HL C 236., 1997. 8. 2., 1. o.)

²⁶ 1997. július 7-i 1466/97/EK tanácsi rendelet a költségvetési pozíciók felügyeletének megerősítéséről, valamint a gazdaságpolitikák felügyeletéről és összehangolásáról (HL L 209., 1997. 8. 2., 1. o.), valamint az 1997. július 7-i 1467/97/EK tanácsi rendelet a túlzott hiány esetén követhető eljárás végrehajtásának felgyorsításáról és pontosításáról (HL L 209., 1997. 8. 2., 6. o.).

szág, Franciaország, Írország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Ausztria, Portugália és Finnország) teljesítette a közös valuta 1999. január 1-jei bevezetéséhez szükséges feltételeket, ezért továbbléphet a GMU harmadik szakaszába.²⁷ Különleges státusa alapján Dánia és az Egyesült Királyság azt az opciót választotta, hogy kimarad a GMU harmadik szakaszából, míg Görögország és Svédország a Tanács megítélése szerint nem teljesítette a közös valuta bevezetésének feltételeit (lásd az 1.2.2. fejezetet).

Az állam-, illetve kormányfők egyúttal politikai megállapodásra is jutottak annak tekintetében, hogy kit nevezzenek ki a jövőben megalapítandó EKB igazgatósági tagjaivá. A közös valutát bevezető tagállamok pénzügyminiszterei és nemzeti központi bankjainak elnökei az Európai Bizottsággal és az EMI-vel együtt abban is megállapodtak, hogy az euro visszavonhatatlan átváltási árfolyamait a részt vevő tagállamok valutáinak ERM-en belüli aktuális bilaterális középárfolyamai alapján állapítják meg.²⁸

1998. május 25-én a részt vevő 11 tagország állam-, illetve kormányfői közös megegyezése alapján hivatalosan kinevezték az EKB Igazgatóságának elnökét, alelnökét és négy további tagját. A KBER alapokmányának 50. cikke szerint kinevezésük az ECOFIN Tanács ajánlása és az Európai Parlament, illetve az EMI Tanácsa véleménye alapján történt (utóbbi a még létre sem jött EKB Kormányzótanácsa helyett járt el).

Az Igazgatóság hat tagját 1998. június 1-jei hatállyal jelölték ki, ehhez a dátumhoz köthető az EKB megalapítása. Az EMI teljesítette feladatait, így az EK-szerződés 123(2) cikkének megfelelően felszámolták. A felszámolást az EKB végezte, amely a terjedelmes előkészületi munka mellett a teljes EMI-infrastruktúrát is megörökölte a személyzeti gárdával együtt, amely készen állt az EKB feladatainak ellátására. Ez nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy az EKB-nak mindössze hét hónapra volt szüksége az eurorendszer működésének elindításához, azaz a harmadik szakasz elkezdéséhez, és az eurokézpénzre való 2002. január 1-jei áttérés előkészületeinek befejezéséhez.

A GMU harmadik szakasza

A GMU harmadik és egyben befejező szakasza 1999. január 1-jén kezdődött. A monetáris unióban kezdetben részt vevő 11 tagállam fizetőeszközének átváltási árfolyamát visszavonhatatlanul rögzítették (lásd a 3. keretes írást), az EKB átvette az euroövezet közös monetáris politikájának irányítását.

Az EU Tanácsa egy másodlagos közösségi jogszabályban meghatározta a jogi kereteket, és ennek megfelelően az euro azonnali hatállyal felváltotta a nemzeti fizetőeszközöket, így azok az 1999. január 1-jétől 2002. december 31-ig terjedő átmeneti időszakban az euro nem decimális alegységei voltak. Az első három évben minden szereplő szabadon használhatta az eurót vagy annak nemzeti alegységét a követelések és tartozások elszámolására, illetve készpénz nélküli fizetések teljesi-

²⁷ 1998. május 3-i keltű, 98/317/EK tanácsi rendelet a Szerződés 109(4) cikkével összhangban (HL L 139., 1998. 5. 11., 30. o.)

²⁸ 1998. május 2-i közös hivatalos közlemény az euro végleges átváltási árfolyamainak meghatározásáról.

3. keretes írás: **Visszavonhatatlanul rögzített euroátváltási árfolyamok**

	= 40,3399 belga frank
	= 1,95583 német márka
	= 340,750 görög drachma
	= 166,386 spanyol pezeta
	= 6,55957 francia frank
1 euro	= 0,787564 ír font
	= 1936,27 olasz líra
	= 40,3399 luxemburgi frank
	= 2,20371 holland forint
	= 13,7603 osztrák schilling
	= 200,482 portugál escudo
	= 5,94573 finn márka

Forrás: A Tanács 1487/2000/EK tanácsi rendelettel (2000. június 19.) (HL L 167., 2000. 7. 7., 1. o.) módosított 2866/98/EK rendelete (1998. december 31.) az euro és a tagállamok valutáinak átváltási árfolyamairól (HL L 359., 1998. 12. 31., 1. o.).

tésére (a „sem kényszer, sem tiltás” elve alapján). A tagállamoknak azonban jogukban állt szervezeteiket arra kötelezni, hogy forgatható, hitelviszonyt megtestesítő instrumentumaikat euróban redenominálják, és hogy a szabályozott piacokon folytatott kereskedésben, illetve a fizetési rendszerek működtetésében az eurót használják. A tagállamok ezzel a lehetőséggel már a GMU harmadik szakaszát megelőzően is széles körben éltek. Az EMI továbbá közölte, hogy az eurorendszer a monetáris politikai műveleteket kizárólagosan euróban végzi, és hogy az euro lesz a TARGET-rendszer működésében az egyetlen elszámolási egység (lásd a 3.3.1. fejezetet).

Ennek figyelembevételével a pénzügyi szektor komoly előkészületeket tett arra, hogy a harmadik szakasz kezdetétől integrált pénzpiacokon működjön. A pénzügyi szektor önmagában is érdekelt volt abban, hogy a piacok gyorsan és teljeskörűen áttérjenek az euróra, a piaci résztvevők egyetlen csoportja sem kívánt elmaradni a versenytársak mögött. Az EMI segítségével a pénzpiaci szövetségek megállapodtak a piaci gyakorlat egységesítését szolgáló eljárásokban, és létrehozták a fő kamatlábmutatókat (EURIBOR, EONIA stb.).²⁹

Az előkészületeknek köszönhetően a pénzügyi piacok a GMU harmadik szakaszának kezdetén azonnal át tudtak térni az euróra. A kereskedés kizárólagosan euróban folyt, a hitelviszonyt megtestesítő, forgatható kinnlevőségek zömét átváltották euróra. Az összes nagy értékű, határokon átnyúló fizetési rendszer euróban működött. A pénzpiaci átállás nemcsak azonnali, hanem zökkenőmentes is volt.

Míg a vállalati szektor az átmenet időszakában fokozatosan állt át az euróra, a lakosság eurokészpénz hiányában először nemigen használta az új pénznemet. Ez 2002. január 1-jén, az eurobankjegyek és -érmék bevezetésével természetesen megváltozott.³⁰

²⁹ Az EUREPO elnevezésű további fontos kamatlábmutatót 2002 elején hozták létre.

³⁰ Lásd Scheller (1999), 243. o.

4. keretes írás: Az európai integráció történeti áttekintése

1952. július	Belgium, Németország, Franciaország, Olaszország, Luxemburg és Hollandia részvételével megalakul az Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK, Montánunió).
1958. január	Ugyanez a hat ország létrehozza az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) és az Európai Atomenergia Közösséget (Euratom).
1973. január	Dánia, Írország és az Egyesült Királyság csatlakozik az Európai Közösségekhez.
1981. január	Görögország csatlakozik a közösségekhez.
1986. január	Spanyolország és Portugália csatlakozik a közösségekhez.
1986. február	Az Egységes Európai Okmány elfogadása.
1993. november	Hatályba lép az Európai Unióról szóló szerződés (Maastrichti Szerződés), amelyet 1992 februárjában írnak alá. A Szerződés létrehozza az Európai Uniót, amely három pilléren épül: 1. közösségi pillér; 2. közös kül- és biztonságpolitika, és 3. bel- és igazságügyi/rendőrségi és bírósági együttműködés a büntetőjogi ügyekben.
1995. január	Ausztria, Finnország és Svédország csatlakozik az Európai Unióhoz.
1999. május	Hatályba lép az Európai Közösséget létrehozó szerződés, illetve az Európai Unióról szóló szerződést módosító Amszterdami Szerződés, amelyet 1997. október 2-án írtak alá.
2003. február	A szerződések újabb módosítása: a 2001-ben aláírt Nizzai Szerződés, amely egyszersmind az Európai Unió következő bővítését készíti elő.
2003	Az Európai Konvent kidolgozza az Európai Alkotmányt létrehozó szerződés tervezetét.
2004. május	A Cseh Köztársaság, Észtország, Ciprus, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Lengyelország, Szlovénia és Szlovákia csatlakozik az Európai Unióhoz, így a tagállamok száma 25-re emelkedik.
2004. június	Az EU tagállamai elfogadják az Európai Alkotmányt létrehozó szerződést.

2001. január 1-jén Görögország csatlakozásával az euroövezetben részt vevő országok száma 12-re nőtt, Görögország központi bankja az eurorendszer tagja lett. Az EU Tanácsának az EK-szerződés 122(2) cikkében megállapított eljárásnak megfelelő, 2000. június 19-én hozott döntése értelmében Görögország teljesítette az euro bevezetéséhez szükséges feltételeket.³¹ Az euro és a görög drachma közötti átváltási árfolyamot még egy aznapi tanácsi rendeletben előzetesen bejelentették.³²

Az euro bevezetése a készpénzcserével fejeződött be 2002. január 1-jén: forgalomba hozták az eurobankjegyeket és -érméket, egyben megszűnt a nemzeti valuták maradék – az euro nem decimális egységeiként betöltött – funkciója. A régi nemzeti valutanemekben kibocsátott készpénz 2002. február végével megszűnt törvényes fizetőeszköz lenni, ettől a naptól kezdve az euroövezet országaiiban az eurobankjegyek és -érmék váltak kizárólagos törvényes fizetőeszközzé.

³¹ A Szerződés 122(2) cikkével összhangban álló, 2000. június 19-i keltű 2000/427/EK tanácsi rendelet az euro 2001. évi bevezetéséről Görögországban (HL L 167., 2000. 7. 7., 20. o.).

³² 2000. június 19-i keltű, 1478/2000/EK tanácsi rendelet (HL L 167., 2000. 7. 7., 1. o.).

A GMU az Európai Közösség keretében jött létre, amely az 1952-es induláshoz képest önmaga is jelentősen kibővült (lásd a 4. keretes írást). Az Európai Uniónak jelenleg 25 tagállama van, miután 2004. május 1-jén tíz közép- és kelet-európai, illetve mediterrán ország is belépett a szervezetbe. 2007-ben két újabb kelet-európai országgal bővül az Európai Unió, miután Bulgária és Románia 2005 áprilisában aláírta a Csatlakozási Szerződést. 2005 őszén megkezdődtek a tárgyalások további két tagjelölttel: Horvátországgal és Törökországgal.

Az új tagállamok EU-tagságukkal nem kerülnek be automatikusan az euroövezetbe, mivel az euroövezeti tagság előfeltétele az euro bevezetésével kapcsolatos kritériumok teljesítése. Azonban ezek a tagállamok ugyanúgy elkötelezik magukat a GMU célkitűzései mellett, s nemzeti központi bankjaik a csatlakozás napjától kezdve hivatalból tagjai a Központi Bankok Európai Rendszerének, valamint megkezdik a felkészülést az eurorendszerbe való végleges integrációra. A tíz új tagállam közül Szlovénia lesz az első – 2007. január 1-jével –, amely belép az euroövezetbe. Az EK Szerződés 122. cikkének (2) bekezdésében meghatározott eljárás keretében az EU Tanácsa 2006. július 11-én úgy döntött, hogy Szlovénia teljesítette az euro bevezetésével kapcsolatos követelményeket.³³ A szlovén tolarra megállapított átváltási árfolyam 2007. január 1-jétől érvényes, értéke 239,640 SIT/EUR.³⁴

1.2. A GMU JOGI ALAPJAI, JELLEMZŐI

Az EKB, amelyet az EK-szerződés hívott életre, az Európai Közösség meghatározott jogi és intézményi keretrendszerébe van beágyazva. Az eurót és az EKB-t tehát a nemzetek feletti, szuverén államok közösségén belül elfoglalt státusa különbözteti meg a nemzeti fizetőeszközöktől, illetve a nemzeti központi bankoktól. A hasonló központi bankoktól – például a nemzetállami monetáris hatóság szerepét betöltő amerikai Fedtől (*Federal Reserve System*) vagy a japán jegybanktól – eltérően az EKB olyan központi hatóság, amely 12, egyéb tekintetben jórészt autonóm államból álló gazdasági térség monetáris politikáját irányítja. A GMU további sajátossága, hogy az euroövezet nem foglalja magában az összes EU-tagállamot, mivel az unió megvalósításában a differenciált integráció módszerét alkalmazzák (lásd az 1.2.2. fejezetet).

1.2.1. A GMU jogi alapjai

Az EU-ról szóló szerződéssel módosított EK-szerződés rendelkezései értelmében a monetáris szuverenitás nemzetek feletti szintre emelkedett.

A jelenlegi Európai Unió nem állam, alapjait az Európai Közösségek, valamint az EU-ról szóló szerződésben létrehozott stratégiai elvek és együttműködési formák alkotják. Az első pillér az Európai Közösséget és az Európai Atomenergia

³³ A Tanács 2006/495/EK határozata (2006. július 11.) az EK Szerződés 122. cikkének (2) bekezdésének megfelelően a közös valuta 2007. január 1-jén Szlovénia által történő bevezetéséről (HL L 195., 2006. 7. 15., 25. o.).

³⁴ A Tanács 1086/2006/EK rendelete (2006. július 11.) az euro és az eurót bevezető tagállamok pénznemei közötti átváltási árfolyamokról szóló 2866/98/EK rendelet módosításáról (HL L 195., 2006. 7. 15., 1. o.).

Közösséget (Euratom)³⁵ foglalja magában, mindkettő jogi személyiséggel rendelkezik, működésüket különálló szerződések szabályozzák. A két közösség nemzetek felett áll, és a tagállamok által rá ruházott jogkörön belül jár el. Az EU második és harmadik pillére lényegében kormányközi megállapodásokból áll, amelyek a közös kül- és biztonságpolitikával (KKBP) és a büntetőjogi ügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködéssel kapcsolatosak.

Elméletben lehetőség nyílt volna külön szerződést kötni a GMU-ról az Európai Unió negyedik pilléréként; ezt a megoldást a GMU-val foglalkozó kormányközi konferenciák első tárgyalásain megvizsgálták, de végül elvetették.³⁶ A GMU jogi alapjait ezért az EK-szerződés fekteti le, ezzel kiterjesztve az Európai Gazdasági Közösség hatáskörét. Bár az EU-szerződés 2. cikke röviden hivatkozik a GMU-ra mint az unió egyik célkitűzésére, az összes lényeges eljárási és intézményi rendelkezés az EK-szerződésben foglaltatik. A Szerződés monetáris politikára vonatkozó rendelkezéseit a KBER-nek az EK-szerződéshez jegyzőkönyvként csatolt alapokmánya támasztja alá és konkretizálja, így az az elsődleges közösségi jog szerves részét képezi.

Ez azt jelenti, hogy a GMU-t a közösségi és nem a kormányközi jog szabályozza. Ez a megközelítés a fennálló intézményi keretekre épült, azokat (különálló intézmények létrehozása nélkül) továbbfejlesztette, és nagymértékben megkönnyítette az EKB mint tagállamoktól és közösségi testületektől független szervezet létrehozását.

Az EK-szerződés egyúttal lehetőséget nyújt a GMU-val kapcsolatos másodlagos közösségi joganyagok kidolgozására is. Ezek a GMU azon aspektusaival, például magával az euróval kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak, amelyeket nem fed le teljes egészében az elsődleges közösségi joganyag. A közösségi fizetőeszközre vonatkozó jog magvát a következő rendeletek képezik:

- A 2000. november 27-i 2595/2000/EK rendelet³⁷ által módosított, az euro bevezetésével kapcsolatos bizonyos rendelkezésekről szóló 1997. június 17-i 1103/97/EK tanácsi rendelet³⁸;
- A 2000. november 27-i 2596/2000/EK rendelet³⁹ által módosított, az euro bevezetéséről szóló 1998. május 3-i 974/98/EK tanácsi rendelet⁴⁰;
- A 2000. június 19-i 1478/2000/EK rendelet⁴¹ által módosított, az eurót bevezető tagállamok valutái és az euro közötti átváltási árfolyamokról szóló 1998. december 31-i 2866/98/EK tanácsi rendelet⁴²;

³⁵ Az 1952-ben létrehozott harmadik közösséget, az Európai Szén- és Acélközösséget (ESZAK) 2002. júliusban feloszlatták, amikor az 50 évre kötött ESZAK-szerződés hatályát veszítette.

³⁶ Lásd Zilioli/Selmayr (2001), 12. o.

³⁷ HL L 300., 2000. 11. 29., 1. o.

³⁸ HL L 162., 1997. 6. 19., 1. o.

³⁹ HL L 300., 2000. 11. 29., 2. o.

⁴⁰ HL L 139., 1998. 5. 11., 1. o.

⁴¹ HL L 167., 2000. 7. 7., 1. o.

⁴² HL L 359., 1998. 12. 31., 1. o.

- Az euro hamisítás elleni védelméhez szükséges intézkedéseket megállapító, 2001. június 28-i 1338/2001/EK tanácsi rendelet.⁴³ A jogszabály rendelkezéseit az ugyanazon a napon hozott, 1339/2001/EK rendelettel⁴⁴ terjesztették ki az euroövezeten kívüli tagállamokra.

Ezen túlmenően az EK-szerződés és a KBER alapokmánya másodlagos közösségi joganyagról is rendelkezik, hogy kiegészítse az alapokmány bizonyos rendelkezéseit (lásd a 2.5.4. fejezetet), valamint saját szabályozási jogkörrel ruhazza fel az EKB-t (lásd a 2.5.3. fejezetet).

Az aktuális EU-szerződést és az EK-szerződést a tervek szerint 2006 novemberében az Európai Alkotmányt létrehozó szerződés váltotta volna fel, ám azt még nem ratifikálta mind a 25 tagállam. A szerződést az Európa jövőjével foglalkozó konvent fogalmazta meg 2003-ban, és végül 2004 júniusában a kormányközi konferencia fogadta el. Ezt követően 15 tagállam ratifikálta a szerződést. Azonban miután 2005-ben a francia és a holland népszavazásokon elutasító eredmény született, több tagállam felfüggesztette a ratifikációs eljárást.

1.2.2. A GMU jellemzői

Sem a GMU, sem az egységes belső piac létrehozása nem jelent célt önmagában, hanem a közösség alapvető célkitűzéseinek megvalósításában játszik nélkülözhetetlen szerepet. Az EK-szerződés 2. cikke megállapítja, hogy az alapvető célok között szerepel *„a gazdasági tevékenységek harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődése, a foglalkoztatás magas színvonala [...], a fenntartható és inflációt nem gerjesztő növekedés [és] a gazdasági teljesítmények nagyfokú versenyképessége és konvergenciája [...]”*. Az EK-szerződés 4. cikke szerint az ezeknek az alapvető céloknak a megvalósításához szükséges alkotmányos státusú irányelvek a *„stabil árak, rendezett államháztartás és monetáris feltételek, valamint fenntartható fizetési mérleg”*, továbbá *„a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elve”*. Ebben az általános politikai keretrendszerben az EK-szerződés egyértelmű feladatokat jelöl ki mind a monetáris, mind a gazdaságpolitika számára.

A GMU monetáris és gazdasági vonatkozásai

A GMU monetáris és gazdasági aspektusait eltérő módon szervezték. Míg a monetáris és árfolyam-politikát elvonták a nemzeti hatáskörből és közösségi szinten centralizálták, a gazdaságpolitikai felelősség a tagállamok hatáskörében maradt, bár a nemzeti gazdaságpolitikát a makrogazdasági politikai együttműködés közösségi keretrendszerében kell folytatni. A szervezeti különbségek tiszteletben tartják a szubszidiaritás elvét (EK-szerződés, 5. cikk), azaz a szakpolitikai felelősségi körök közösségi szintre emelése csak akkor indokolt:

- ha a tagállamok önmaguk nem képesek az adott célkitűzések megfelelő teljesítésére; vagy
- a közösség a javasolt intézkedés hordereje vagy hatásai folytán jobb helyzetben van a célkitűzések eléréséhez.

⁴³ HL L 181., 2001. 7. 4., 6. o.

⁴⁴ HL L 181., 2001. 7. 4., 11. o.

Az alábbiakban bemutatjuk, hogy a monetáris és az árfolyam-politika esetében igenis indokolt a közösségi szintű centralizálás, mivel a közös valuta és a nemzeti monetáris és árfolyam-politika kölcsönösen kizárja egymást. A gazdaságpolitika esetében más a helyzet. Ha a közösségi keretek biztosítják, hogy a nemzeti gazdaságpolitikák ténylegesen összhangban legyenek a GMU említett célkitűzéseivel, végrehajtásuk nemzeti szinten van a legjobb kezekben. Tehát még egy olyan, teljes mértékben integrált gazdasági csoportosulás, mint az euroövezet esetében sem igazolható meggyőzően a gazdaságpolitikai hatáskörök közösségi szintre emelése.

Monetáris és árfolyam-politika

Az EKB-nak, mint a KBER és az eurorendszer központi intézményének kizárólagos hatáskörébe tartozik az euroövezet közös monetáris politikájának irányítása (lásd a 2.1. fejezetet). A közös valuta közös monetáris politikát igényel központosított döntéshozattal. Minthogy bizonyos monetáris politikai döntéseket rutinszerűen kell meghozni, olyan állandósított döntéshozatali rendszerre van szükség, amely felelős, tevékenységéért politikailag elszámoltatható, jogi személyiséggel rendelkező szervezetben intézményesül. Továbbá, mivel a monetáris politika feladata az árstabilitás fenntartása, a döntéshozatalt olyan testületre kell bízni, amely egyaránt független a közösségi intézményektől és a tagállamoktól (lásd a 4.1. fejezetet).

Az árfolyam-politikát szintén elvonták a nemzeti hatáskörből és centralizálták. Mivel a közös valutának csak egyetlen árfolyama lehet, közös árfolyam-politikából is csak egy létezhet. Az euroövezetre vonatkozó árfolyam-politikai döntéseket az EKB és az ECOFIN Tanács közösen hozza, de a végső szót a Tanács mondja ki (lásd a 3.2.1. fejezetet).

Gazdaságpolitika

A monetáris és árfolyam-politikával ellentétben a gazdaságpolitikai hatáskörök nagyrészt a tagállamoknál maradtak. Az EK-szerződés 4(1) cikke értelmében a közösség gazdaságpolitikája „a tagállamok gazdaságpolitikájának szoros összehangolásán, a belső piacon és a közös célkitűzések meghatározásán alapul [...]”. Az EK-szerződés 98. cikke kimondja, hogy „a tagállamok azzal a szándékkal folytatják gazdaságpolitikájukat, hogy a 99. cikk (2) bekezdésében említett átfogó iránymutatások szerint hozzájáruljanak a Közösség [...] célkitűzéseinek megvalósításához”. Az EK-szerződés 99(1) cikkében az a kötelezettség áll, hogy „a tagállamok közös érdekű ügynek tekintik és összehangolják gazdaságpolitikájukat a Tanácsban”.

A nemzeti gazdaságpolitikák összehangolásának fő eszközei az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatások (BEPG-k).⁴⁵ Ezek az általános gazdaságpolitikai irányítás kérdéseiben adnak eligazítást, valamint konkrét ajánlásokat fogalmaznak meg az egyes tagállamok és a közösség számára. A különböző szakpolitikai területeken – közpénzügyek, strukturális reformok, adózás, a munkaerőpiac szabályozása, oktatás és képzés – szükséges intézkedések felvázolásával az iránymutatások alapot adnak a későbbi nemzeti és európai szintű gazdaságpolitikai döntésekhez.

⁴⁵ Az EKB függetlenségére és törvényben meghatározott megbízására való tekintettel a BEPG-k nem térnek ki a monetáris politikára.

Az iránymutatásokat ajánlások formájában fogalmazzák meg, ezért jogilag nem kötelező érvényűek. Ehelyett meggyőzéssel és csoportnyomással (*peer pressure*) próbálják a kormányokat a megfelelő gazdaságpolitikai lépések megtételére ösztönözni. Mivel az Európai Tanács hagyja jóvá őket⁴⁶, politikai súlyuk mégis jelentős.

Ezenkívül különleges eljárások, úgynevezett folyamatok kidolgozására is sor került. A luxemburgi folyamat a nemzeti foglalkoztatási politikák összehangolására vonatkozó eljárás, amelynek fő eszközét az évenként megjelenő foglalkoztatási iránymutatások jelentik. A dokumentum ajánlásokat fogalmaz meg és megnevezi a legfontosabb cselekvési területeket, elsősorban a képzés, az oktatás és a munkaerőpiaci reformok terén, valamint az iránymutatásoknak a nemzeti akciótervekbe történő átültetését illetően.

A cardiffi folyamat keretében a strukturális reformokat követik nyomon és vetik alá szakértői vizsgálatnak. A folyamat fő eszköze a gazdasági reformok előrehaladásának évenkénti többoldalú vizsgálata. A vizsgálatot a tagállamok és az Európai Bizottság által kiadott éves jelentések alapján végzik, amelynek további súlyt ad a gazdasági reformoknak a Gazdaságpolitikai Bizottság által végzett többoldalú, még mélyrehatóbb felülvizsgálata.

A kölni folyamat a szociális partnerek, a kormányok, az Európai Bizottság és az EKB közötti makrogazdasági párbeszédre vonatkozó gondoskodást. Fő eszköze az EU gazdasági helyzetére és kilátásaira vonatkozó értékelések cseréje. A makrogazdasági párbeszéd az Európai Foglalkoztatási Egyezmény részét képezi, így egyaránt kiegészíti a luxemburgi és a cardiffi folyamatot.

A lisszaboni stratégia átfogó reformprogramot jelölt ki, amely egyebek között az egységes piac működésének javítását és a még meglévő elaprózottság és rossz hatékonyság leküzdését tűzte ki célul a legváltozatosabb területeken, így az értékpapírpiacok, a kockázati tőkéhez történő hozzáférés és a légi irányítás területén.

A gazdaságpolitikai iránymutatásokkal ellentétben a fiskális politikára vonatkozó „*túlzott hiány esetén követendő eljárás*” (az EK-szerződésnek a Stabilitási és növekedési paktummal kiegészített 104. cikke) jogilag kötelező érvényű (lásd az 5. keretes írást). A költségvetési fegyelmet támogatja az a tiltás, amely szerint a központi bankok nem nyújthatnak hitelt a kormányzati szektornak (101. cikk), továbbá a közsféra semmilyen módon nem kaphat kiváltságos hozzáférést a pénzügyi intézményekhez (102. cikk). A „no bail out” (vagyis „nincs külső segítség”) záradék alapján sem a közösség, sem pedig egyetlen tagállam nem felelős más tagállam adósságáért, illetve nem vállalhatja át azt (103. cikk). Így a nagy államadósság nem „inflálható el”, a szabályokat megsértő kormányzat nem számíthat arra, hogy végül más kormányzatok kiségitik.

A GMU monetáris és gazdasági aspektusai közötti aszimmetria azt jelenti, hogy nincs EU-kormány olyan értelemben, mint ahogyan azt a nemzeti kormányok

⁴⁶ Az Európai Tanácsnak a BEPG-k tekintetében adott jóváhagyása a testület egyetlen intézkedése a GMU-val kapcsolatban. A többi GMU-val kapcsolatos kérdésben, amely állam-, illetve kormányfői szintű intézkedést kíván meg, vagy kormányközi döntés, vagy az állam-, illetve kormányfői összetételben üléselő EU Tanácsának határozata szükséges.

5. keretes írás: A közösség fiskális politikai keretrendszere

A Szerződésben számos olyan rendelkezés található, amelyek célja a fegyelmezett államháztartás biztosítása a GMU harmadik szakaszában, mégpedig oly módon, hogy a fiskális politika továbbra is a tagállamok kormányainak felelősségi körében maradjon. A 104. cikk, illetve a Szerződéshez csatolt jegyzőkönyv egyik pontja rendelkezik a túlzott hiány esetén indítandó eljárásról. Az eljárás során azt kívánják megállapítani, hogy mely feltételek mellett lehet az államháztartás helyzetét rendezettnek minősíteni. A 104. cikk kijelenti, hogy „a tagállamok kerülnek a túlzott államháztartási hiányt”. E követelmény teljesülését a GDP-arányos államháztartási hiány esetében 3%-os, a GDP-arányos államadósság esetében pedig 60%-os küszöbérték segítségével állapítják meg. A Szerződésben meghatározott, majd a Stabilitási és növekedési paktumban tovább pontosított feltételek mellett – mint például a reál-GDP legalább 2%-os éves csökkenése – a referenciaértéket meghaladó államháztartási hiány vagy államadósság nem minősül túlzott hiánynak. Amennyiben az EU Tanácsa valamely országban túlzott hiányt állapít meg, az ún. túlzott hiány esetén indítandó eljárás (*excessive deficit procedure*) rendje szerint kell dönteni a további lépésekről, így az esetleges szankciókról.

Az 1997-ben elfogadott Stabilitási és növekedési paktum kiegészíti és pontosítja a túlzott hiány esetén indítandó eljárás menetét. A törvénycsomag az Európai Tanácsnak a paktumról szóló határozatából, „a költségvetési egyenleg felügyeletének, valamint a gazdaságpolitikák felügyeletének és összehangolásának megerősítéséről” szóló tanácsi rendeletről, továbbá „a túlzott hiány esetén követendő eljárás végrehajtásának felgyorsításáról és pontosításáról” szóló tanácsi rendeletről áll. A paktum elfogadásával a tagállamok elkötelezték magukat, hogy középtávon „egyensúly közeli vagy többletet mutató” költségvetési pozícióra törekedjenek. Ilyen pozíciót fenntartva lehet ugyanis kezelni a konjunktúra szokásos ingadozásainak költségvetési hatásait anélkül, hogy a tagállamok átlépnék a GDP-növekedésre vonatkozó 3%-os referenciaértéket.

A többoldalú ellenőrzés keretében az euroövezet tagjai kötelesek stabilitási programot benyújtani az EU Tanácsához és az Európai Bizottsághoz, az euroövezeten kívüli tagállamoknak pedig konvergenciaprogramot kell betervezniük. Mindkét programtípus tartalmazza mindazon információkat, amelyek segítségével értékelni lehet azokat a középtávú költségvetési korrekciókat, amelyek révén az adott tagállam el kívánja érni a nullszaldó közeli állapotot vagy a költségvetési többletet.

A stabilitásorientált fiskális politika előmozdításának fontos kiegészítője a Szerződés „no bail-out” (azaz „nincs külső segítség”) záradéka. A Szerződés 103(1) cikke kimondja: „A Közösség nem felel a tagállamok központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kötelezettségeiért, és nem vállalja át azokat. [...] A tagállamok nem felelnek egy másik tagállam központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kötelezettségeiért, és nem vállalják át azokat.” A „no bail-out” révén az államadósság visszafizetése nemzeti felelősségszféra körében marad, ami körültekintő fiskális politikára ösztönzi a tagállamokat.

A fiskális fegyelmet biztosító rendelkezések között szerepel még a költségvetési hiány monetáris finanszírozásának tilalma; tilos továbbá az állami intézményeket a pénzügyi intézetek vonatkozásában bármilyen formában kiemelten kezelni. A Szerződés 101. cikke

5. keretes írás: A közösség fiskális politikai keretrendszere (folyt.)

megtiltja, hogy az EKB és az NKB-k „folyószámlahitelt vagy bármely más hitelt” nyújtsanak az államháztartási deficit fedezésére. A 102. cikk pedig megtilt minden olyan intézkedést, amely kormányokat, közösségi intézményeket, illetve testületeket privilegizált helyzetbe hozhat a pénzintézetekhez való hozzáférés tekintetében. Ezek a rendelkezések amellett, hogy a tagállamokat még inkább az államháztartás helyzetének rendezésére és a körültekintő fiskális politika folytatására ösztönzik, növelik az árstabilitást szem előtt tartó egységes monetáris politika hitelességét.

Kivonatok *Az EKB monetáris politikája* című kiadványából, EKB (2004), 23. o.

esetében látjuk. Ez azonban nem szükségszerűen hibája a közösség gazdaságpolitikai rendszerének. Az, hogy a tagállamok fontos gazdaságpolitikai területeken nagyfokú döntési autonómiával rendelkeznek, jelentős mozgásteret biztosít a számukra, és elősegíti az egészséges gazdaságpolitikai verseny előnyeinek érvényesülését. Ugyanakkor a gazdaságpolitikai keretrendszer szabályai és eljárásai biztosítják a makrogazdasági stabilitást, feltéve, hogy a gazdaságpolitikai döntéshozók tiszteletben tartják őket.

Differenciált integráció

Az EU-tagság önmagában nem jelenti az euroövezetben való részvételt. Dánia és az Egyesült Királyság korábban említett különleges státusa mellett az euroövezetben való részvétel megköveteli a tagállamoktól a közös valuta bevezetéséhez szükséges feltételek teljesítését is.

E feltételek között szerepel a magas fokú fenntartható konvergencia (**gazdasági konvergencia**), valamint a nemzeti jogrend összeegyeztethetősége a Szerződés GMU-val kapcsolatos rendelkezéseivel (**jogi konvergencia**) (lásd a 6. keretes írást).

Az EK-szerződés 121(1) cikke szerint a fenntartható gazdasági konvergencia magas fokának elérését a következő kritériumok szerint értékelik:

- az árstabilitás magas foka;
- a kormányzat pénzügyi helyzetének fenntarthatósága;
- az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusa által megszabott normál ingadozási sávok betartása legalább két éven keresztül;
- a tagállam által elért konvergencia és a tagállam EMS-árfolyam-mechanizmusban való részvételének tartóssága, ami a hosszú távú kamatszintben tükröződik.

Mielőtt egy tagállam az euroövezethez csatlakozhatna, bizonyítania kell, hogy a fenti kritériumokat tartósan teljesítette. Ez a rendelkezés biztosítja, hogy a GMU hű maradjon alapvető célkitűzéseivel és irányelveivel, különösen a stabil árak, a rendezett államháztartás és monetáris feltételek, valamint a fenntartható fizetési mérleg tekintetében.

6. keretes írás: Az euro bevezetésének feltételei

Az euro bevezetésének feltételeit az EK-szerződés 121. cikke, továbbá az EK-szerződéshez csatolt, a Szerződés 121. cikkében hivatkozott konvergenciakritériumokról szóló jegyzőkönyv rögzíti. E rendelkezések alkalmazását korábban az EMI, jelenleg az EKB konvergenciajelentésekben értékelte, illetve értékeli.

Az euro bevezetésének feltételei a következők:

- magas fokú fenntartható konvergencia („gazdasági konvergencia”);
- az egyes tagállamok nemzeti jogszabályainak összeegyeztethetősége az EK-szerződés 108. és 109. cikkében, valamint a KBER alapokmányában foglaltakkal („jogi konvergencia”).

Gazdasági konvergencia

Azt, hogy egy szóban forgó tagállam elérte-e a magas fokú fenntartható konvergenciát, négy kritérium alapján vizsgálják meg: árstabilitás, rendezett költségvetési pozíció, árfolyam-stabilitás és kamatláb-konvergencia.

Az árak alakulása

Az EK-szerződés 121. cikke (1) bekezdésének első franciabekezdése „*az árstabilitás magas fokának elérését*” követeli meg, továbbá kimondja, hogy „*ez olyan inflációs ráta esetén áll fenn, amely közel esik az árstabilitás tekintetében legjobb eredményt felmutató legfeljebb három tagállaméhoz*”.

A jegyzőkönyv 1. cikke megállapítja „*az árstabilitási kritérium azt jelenti, hogy egy tagállam fenntartható árstabilitással és a vizsgálatot megelőző egy éves időszakon keresztül az árstabilitást illetően legjobb eredményt felmutató legfeljebb három tagállam átlagos inflációs rátáját legfeljebb 1½ százalékponttal meghaladó inflációs rátával rendelkezett. Az inflációt a fogyasztóiár-index segítségével összehasonlítható alapon, a tagállami fogalom meghatározások közötti eltérések figyelembevételével kell meghatározni.*”

Fiskális helyzet

Az EK-szerződés 121. cikke (1) bekezdésének második franciabekezdése előírja „*az állam pénzügyi helyzetének fenntarthatóságát*”, majd kimondja, hogy „*ezt olyan költségvetési egyenleg elérése mutatja, amely nem rendelkezik a 104. cikk (6) bekezdése értelmében vett túlzott hiánnyal*”.

A jegyzőkönyv 2. cikke kimondja, hogy ez a kritérium „*azt jelenti, hogy a vizsgálat időpontjában a tagállam nem áll a Tanács által a túlzott hiány fennállásáról e szerződés 104. cikke (6) bekezdésének értelmében hozott határozat hatálya alatt*”.

6. keretes írás: Az euro bevezetésének feltételei (folyt.)

Az EK-szerződés 104. cikke szerint a tagállamok „kerülik a túlzott költségvetési hiányt”. Az Európai Bizottság a költségvetési fegyelem betartását elsősorban a következő kritériumok alapján vizsgálja:

- a) a tervezett vagy tényleges költségvetési hiánynak a bruttó hazai termékhez viszonyított aránya túllép-e egy meghatározott referenciaértéket [amelyet a túlzott hiány esetén indítandó eljárásról szóló jegyzőkönyv a GDP 3%-ában állapít meg], kivéve ha:
- az arány jelentős mértékben és folyamatosan csökkent, és elért egy, a referenciaértékhez közeli szintet; vagy
 - a referenciaérték túllépése csak kivételes és átmeneti, és az arány közel marad a referenciaértékhez;
- b) az államadósságnak a bruttó hazai termékhez viszonyított aránya túllép-e egy meghatározott referenciaértéket [amelyet a túlzott hiány esetén indítandó eljárásról szóló jegyzőkönyv a GDP 60%-ában állapít meg], kivéve ha az arány elegendő mértékben csökken, és kielégítő ütemben közelít a referenciaértékhez.

Az árfolyam alakulása

Az EK-szerződés 121. cikke (1) bekezdésének harmadik franciabekezdése előírja „az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusa által előírt normál ingadozási sávok betartását legalább két évig anélkül, hogy egy másik tagállam valutájával szemben leértékelésre kerülne sor”.

A jegyzőkönyv 3. cikke szerint ez a kritérium azt jelenti, hogy „egy tagállam a vizsgálatot megelőző legalább két éven keresztül komoly feszültségek nélkül az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusa által előírt normál ingadozási sávokon belül maradt. Így különösen azt, hogy ugyanezen időszak alatt a tagállam saját kezdeményezésére nem értékelte le valutájának bilaterális középárfolyamát valamely más tagállam valutájával szemben.”

Ami a rendelkezések alkalmazását illeti, az EMI és az EKB az 1998-as, 2000-es és 2002-es konvergenciajelentésben rámutatott arra, hogy a Szerződés megalkotása idején a szokásos ingadozási sáv széle a bilaterális középárfolyamok körül $\pm 2,25\%$ -nál helyezkedett el, míg az eltéréssel rendelkező országokra $\pm 6\%$ volt érvényben. 1993 augusztusában az ingadozási sávot $\pm 15\%$ -ra szélesítették, így az árfolyam-kritérium értelmezése, különösen a „normál ingadozási sáv” fogalma kissé homályossá vált. A későbbiekben az utólagos értékelés során ezért már azt is figyelembe vették, hogy az egyes árfolyamok miképpen mozogtak az 1993-ban létrejött Európai Monetáris Rendszerben (EMS). Az árfolyamnak ennek megfelelően az ERM/ERM-II-beli középárfolyamhoz közel kell esnie.

A hosszú lejáratú kamatláb alakulása

Az EK-szerződés 121. cikke (1) bekezdésének negyedik franciabekezdése előírja „a tagállam által elért konvergencia és a tagállamnak az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusában való részvételének fenntarthatóságát, ami a hosszú távú kamatszintben tükröződik”.

6. keretes írás: Az euro bevezetésének feltételei (folyt.)

A jegyzőkönyv 4. cikke kimondja, hogy „a kamatokra vonatkozó konvergenciakritérium azt jelenti, hogy egy tagállam a vizsgálatot megelőző egyéves időszakon keresztül az árstabilitást illetően legjobb eredményt felmutató legfeljebb három tagállam átlagos nominális hosszú távú kamata legfeljebb 2 százalékponttal meghaladó kamattal rendelkezett. A kamatokat a hosszú lejáratú államkötvények vagy azokkal összehasonlítható értékpapírok alapján, a tagállami fogalom meghatározások közötti eltérések figyelembevételével kell meghatározni.”

Jogi konvergencia

A tagállamok joganyagának, beleértve NKB-ik statútumait, összhangban kell állnia az EK-szerződés 108. és 109. cikkével, illetve a KBER alapokmányával. Az „összhangban állni” kifejezés arra utal, hogy a Szerződés nem követeli meg az NKB-k statútumainak „harmonizálását” sem egymás között, sem a KBER viszonylatában. A nemzeti jogszabályokat úgy kell módosítani, hogy ne legyenek ellentmondásban a Szerződésben és a KBER-alapokmányban foglaltakkal, különösen azon rendelkezések tekintetében, amelyek esetlegesen sértenék az egyes NKB-k függetlenségét vagy a KBER szerves részeként betöltött szerepüket.

A tagállamoknak az euro bevezetését megelőzően mindennemű jogi összeférhetetlenséget fel kell számolniuk. E kötelezettségükön mit sem változtat, hogy a Szerződés és a KBER alapokmánya a nemzeti jogrenddel szemben elsőbbséget élvez, hiszen a nemzeti jog e gyakorlat szerint már eleve összhangban áll a közösségi joggal.

A módosítandó területeket az EKB a következő szempontok alapján határozza meg:

- a nemzeti központi bank függetlensége (jogi, intézményi, operatív függetlenség, valamint annak szavatolása, hogy a döntéshozó szervek tagjai mandátumuk lejártáig hivatalukban maradhatnak);
- az NKB KBER-be történő jogi integrálása (a statútumban foglalt célkitűzések, feladatkörök, eszközök, szervezeti felépítés és finanszírozás tekintetében);
- egyéb olyan jogszabályok, amelyek befolyásolhatják a tagállam teljes körű részvételét a GMU harmadik szakaszában (bankjegyek és pénzermék kibocsátásával kapcsolatos rendelkezések, devizatartalékok tartása és kezelése, árfolyam-politika).

Egyéb tényezők

Az EK-szerződés 121. cikkének (1) bekezdése megköveteli az Európai Bizottságtól és az EMI-től (jelenleg az EKB), hogy egyéb tényezőket is figyelembe vegyen, nevezetesen „az ECU alakulását, a piaci integráció eredményeit, a folyó fizetési mérleg helyzetét és alakulását, továbbá a fajlagos bérköltségek alakulását és az egyéb árindexeket is”. Az ECU-árfolyam alakulása 1998-ban, a GMU harmadik szakaszába történő átlépéskor volt napirenden. Miután azonban az euro átvette az ECU helyét, ez a szempont többé nem játszik szerepet a konvergencia vizsgálatában.

6. keretes írás: Az euro bevezetésének feltételei (folyt.)

Eljárások

Az EKB (1998-ban még EMI) és az Európai Bizottság közösen vizsgálják meg, hogy az egyes tagállamok teljesítették-e a fenti feltételeket. A két intézmény egyénileg és egymástól függetlenül jár el. Az első konvergenciajelentések 1998-ban, a GMU harmadik szakaszának kezdetekor láttak napvilágot. Az eltéréssel rendelkező tagállamok teljesítményét legalább két évente egyszer, illetve valamely eltéréssel rendelkező tagállam kérésére értékeli.

A GMU harmadik szakaszába történő átmenet egyes szakaszai 1998-ban az EK-szerződés 121. cikke alapján zajlottak le:

- Az EMI és az Európai Bizottság jelentést készít;
- A bizottság és az ECOFIN Tanács ajánlást ad ki;
- Egyeztetés az Európai Parlamenttel;
- Az EU Tanácsa állam- és kormányfőket tömörítő testületi minőségben határozatot ad ki;

Az eltérés felülvizsgálata és megszüntetése az EK-szerződés 122. cikke szerint a következő lépésekben történik:

- Az EKB és az Európai Bizottság jelentést készít;
- A bizottság javaslatot terjeszt be;
- Egyeztetés az Európai Parlamenttel;
- Vita az EU Tanácsában, amely ilyenkor állam- és kormányfői összetételben ülésezik;
- Az ECOFIN Tanács határozatot hoz.

A jogi konvergenciakövetelmény az egyes tagállamokat olyan nemzeti jogszabályok elfogadására kötelezi, amelyek biztosítják saját nemzeti központi bankjuk függetlenségét és a KBER-be való beépülését.

Az Európai Bizottság és az EKB (1998-ban az EMI) külön-külön vizsgálja a gazdasági és a jogi konvergenciát, majd megállapításait az EU Tanácsa elé terjeszti (amely ECOFIN-, illetve állam- vagy kormányfői összetételben ülésezik). A végző döntést a Tanács hozza meg.

Az eltéréssel rendelkező EU-tagállamok

Az EK-szerződés 122. cikke értelmében az az EU-tagállam, amely nem teljesíti az euro bevezetéséhez szükséges feltételeket, **eltérésben** (*derogation*) részesülő tagállamnak minősül. Ez azt jelenti, hogy az érintett tagállam nem vesz részt a

közös valuta övezetében, saját fizetőeszközével és meglévő monetáris politikai jogköreivel együtt megőrzi monetáris szuverenitását, és nem kötelezik azok a gazdaságpolitikai szabályok, amelyek csak a GMU harmadik szakaszában részt vevő tagállamokra érvényesek. Ugyanakkor az eltéréssel rendelkező tagállamok is megőrzik elkötelezettségüket a közös valuta bevezetése iránt [az EK-szerződés 4(2) cikke], és kötelességük, hogy ennek előfeltételeként teljesítsék a gazdasági és jogi konvergencia kritériumait. A központi banki függetlenségre vonatkozó 108. cikk szintén érvényes rájuk.

Az eltérés átmeneti időre szól, az EU Tanácsa az EKB-tól és az Európai Bizottságtól kapott jelentések alapján kétévenként felülvizsgálja a helyzetet. Amennyiben az ECOFIN-, illetve állam- és kormányfői összetételben üléselő Tanács arra a következtetésre jut, hogy az érintett tagállam teljesítette a gazdasági és jogi konvergencia kritériumait, az eltérés hatályát veszti, és a tagállam köteles az eurót mint fizetőeszközt bevezetni.

Jelenleg Svédország és az Európai Unióhoz 2004. május 1-jén csatlakozott tíz ország rendelkezik eltéréssel. Svédország még nem teljesítette a jogi konvergencia követelményét, a tíz új tagállamnak pedig – Szlovénia kivételével, amely 2007. január 1-jén belép az euroövezetbe – az elkövetkező évek során kell bizonyítania, hogy megfelel azoknak a feltételeknek, amelyek az euro mint fizetőeszköz bevezetéséhez szükségesek.

Különleges státusú EU-tagállamok

Az EK-szerződéshez csatolt jegyzőkönyvek értelmében⁴⁷ Dánia és az Egyesült Királyság felmentést kapott a GMU harmadik szakaszában való részvétel alól. Ez azt jelentette, hogy a két országnak 1999. január 1-je, azaz a GMU harmadik szakaszának kezdete előtt jogában állt eldönteni, hogy csatlakozik-e. Mindketten éltek ezzel a jogukkal (Dánia 1992 decemberében, az Egyesült Királyság 1997 októberében), és kívülmaradási szándékukról értesítették az EU Tanácsát.

Ami a mentesség hatályát illeti, a Dániáról szóló jegyzőkönyv kimondja, hogy a mentesség ugyanolyan hatású, mint az eltérés. Az Egyesült Királyságra vonatkozó jegyzőkönyv sokkal tovább megy, a Szerződés további rendelkezései alól is felmentést nyújt. Külön említést érdemel az EK-szerződés 4(2) cikkének alkalmazása alóli felmentés, amelynek értelmében a közösség és a tagállamok egyaránt elkötelezettek a közös valuta bevezetése mellett, valamint a központi banki függetlenségre vonatkozó 108. cikk alóli felmentés.

Bár mind Dánia, mind az Egyesült Királyság állandó mentességet kapott, mindkét tagállam fenntartja magának a későbbi csatlakozás jogát. Ennek azonban az a feltétele, hogy a kívánt időpontban ezek a tagállamok is megfeleljenek az euro bevezetéséhez szükséges feltételeknek.

⁴⁷Dániával kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló jegyzőkönyv; Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságával kapcsolatos rendelkezésekről szóló jegyzőkönyv.

A Kormányzótanács
2006. novemberi ülése
az EKB-ban.

2. FEJEZET: KÖZPONTI BANKI TEVÉKENYSÉG A GMU-BAN – JOGI, INTÉZMÉNYI ÉS SZERVEZETI ASPEKTUSOK

Az euro mint közös valuta bevezetésével az euroövezetbe tartozó uniós tagállamok gyakorlatilag feladták monetáris szuverenitásukat. Az euroövezet monetáris politikájának irányításáért az EKB mint a vele egy időben létrehozott KBER központi intézménye vállalta a felelősséget.

2.1. AZ EKB, A KBER ÉS AZ EURORENDSZER

Az EK-szerződés a KBER-t bízta meg az euróval kapcsolatos központi banki tevékenység végrehajtásával. Mivel azonban a KBER nem rendelkezik jogi személyiséggel, illetve a GMU-n belül az integrációnak különböző szintjei léteznek, a tényleges szerepvállalónak az EKB és az euroövezeti NKB-k számítanak: „eurorendszer” néven ők látják el a KBER legfontosabb feladatait.

2.1.1. A KBER és az eurorendszer, vagyis az EKB és a nemzeti központi bankok szerves együttműködése

A KBER az EKB-ból és a 25 EU-tagállam nemzeti központi bankjából áll. Alapító jogi dokumentuma az EK-szerződéshez csatolt „Jegyzőkönyv a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányáról” (a továbbiakban a KBER alapokmánya vagy alapokmány).

Az EKB-val és az NKB-kkal ellentétben a KBER nem rendelkezik jogi személyiséggel, nincs intézkedési joga, sem saját döntéshozó testülete. Ezzel szemben a KBER tagjai – az EKB és a nemzeti központi bankok – jogi személyiségek, és intézkedési joguk is van. Noha intézkedéseket hajthatnak végre, a KBER-re ruházott feladatokat kizárólag a szervezet célkitűzéseivel, a Szerződésben és az alapokmányban foglaltakkal összhangban, az EKB döntéshozó testületeinek döntéseit figyelembe véve végezhetik el. A KBER-rel tehát egy olyan intézményes keretrendszer valósul meg, amely szerves együttműködést hoz létre az EKB és az NKB-k között, biztosítja a döntéshozatal centralizáltságát, továbbá azt, hogy az EK-szerződés által a KBER-re ruházott feladatokat közösen, a tagok hatáskörét és célkitűzéseit megosztva hajtsák végre.

A KBER valamennyi uniós tagállam NKB-ját tömöríti, még azokat is, amelyek nem vezették be az eurót (lásd az 1.2.2. fejezetet), mert különleges státussal (Dánia és az Egyesült Királyság), vagy eltéréssel rendelkeznek (Svédország és a tíz új tagállam). Mivel a kívül maradó tagállamok megőrzik monetáris szuverenitásukat, jegybankjaik nem kapnak szerepet a KBER központi feladatainak végrehajtásában. Annak érdekében tehát, hogy a közvélemény könnyebben átláthassa Európa központibank-rendszerének komplex felépítését, az EKB Kormányzótanácsa 1998 novemberében úgy döntött, hogy meghonosítja az „eurorendszer” kifejezést. Az eurorendszer – vagyis az EKB és az eurót bevezetett tagállamok NKB-i – azt az országcsoportot jelöli, amelyben a KBER alapvető feladatait végrehajtja.

Annak, hogy az euróhoz kapcsolódó központi banki funkciók ellátására miért rendszer és miért nem önálló központi bank jött létre, három fő politikai és gazdasági oka van:

1. Az egész euroövezet számára egyetlen központi bank létrehozása (amely valószínűleg valamennyi központi banki tevékenységet egyetlen helyre összpontosított volna) politikailag elfogadhatatlan.
2. A rendszerszerű megközelítés az NKB-k tapasztalataira épít: megmarad intézményi felépítésük és infrastruktúrájuk, megőrzik operatív képességeiket és szaktudásukat, bizonyos eurorendszeren kívüli feladatokat továbbra is ők végeznek el.
3. Az euroövezet nagy földrajzi kiterjedésére tekintettel indokoltnak tűnt, hogy a hitelintézetek bármely euroövezetbeli tagállamban hozzáférhessenek a központi banki szolgáltatásokhoz. Az euroövezet nemzeti és kulturális sokszínűsége miatt az látszott legcélravezetőbbnek, ha az eurorendszerhez történő belépési pont szerepét helyi intézmény, nem pedig egyetlen szupranacionális szervezet tölti be.

Az eurorendszer felépítése a kialakult központi banki struktúrákra épül, amely tiszteletben tartja az euroövezet kulturális és nemzeti sokféleségét. Ugyanakkor az NKB-k autonómiája előmozdítja az információcserét és a legjobb gyakorlat (*best practice*) átvételét, ami lehetőséget teremt az eurorendszerben az operatív irányítás hatékonyságának javítására. Ezen megfontolás alapján 2005 januárjában az eurorendszer központi bankjai küldetési nyilatkozatot fogadtak el, valamint közös álláspontot alakítottak ki az eurorendszer stratégiai céljairól és szervezeti alapelveiről annak érdekében, hogy fokozzák a rendszer eredményességét és hatékonyságát.

2.1.2. Az EKB mint a közösségi jog alapján szakosodott szervezet

Az EK-szerződés az EKB-t mint a monetáris politikára és az ehhez kapcsolódó funkciók ellátására szakosodott, független szervezetet hozta létre. Ennek megfelelően saját jogi személyiséggel, döntéshozói testületekkel és jogkörökkel ruházta fel. Az EKB központi bankokéhoz hasonló szervezeti felépítése igazodik a monetáris politika speciális jellegéhez, vagyis a közszférán belüli stratégiai szerepéhez, amelyet elsősorban pénzügyi műveletek útján valósít meg.

Jogi személyiség

Az EK-szerződés 107(2) cikke szerint az EKB jogi személyiséggel rendelkezik, emellett a lehető legszélesebb jogkört élvez, amelyet a KBER alapokmánya 9.1. cikkének hatálya alá tartozó tagállamok jogrendje jogi személyeknek nyújthat. Ennek megfelelően ingóságokat és ingatlant szerezhet meg és idegeníthet el, jogi eljárásokban vehet részt. Ezen túlmenően rendelkezik mindazon kiváltságokkal és mentességekkel, amelyek az 1965. április 8-án kelt, az Európai Közösségek kiváltságairól és mentességeiről szóló jegyzőkönyv feltételei alapján szükségesek feladatai végrehajtásához.¹

A nemzetközi közjog szerint az EKB mint jogi személyiség egyebek mellett nemzetközi megállapodásokat köthet a szakterületéhez kapcsolódó ügyekben, továbbá részt vehet a különböző nemzetközi szervezetek – Nemzetközi Valutaalap (IMF), Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS), Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) – munkájában.

Intézményi státus

Jóllehet az EKB az EK-szerződés értelmében stratégiai funkciót tölt be, valójában nem szoros értelemben vett közösségi intézményről van szó. Az EK-szerződésnek a közösség öt intézményét (Európai Parlament, Tanács, Európai Bizottság, Európai Bíróság, Európai Számvevőszék) felsoroló 7. cikke nem említi az EKB-t. Az öt intézmény széles körű meghatalmazást kapott a közösség feladatainak végrehajtására a Szerződés által rá ruházott jogkör keretein belül.

A KBER és az EKB jogalapjáról külön passzus, a Szerződés 8. cikke rendelkezik. A 8. cikk alátámasztja az EKB sajátos státusát az Európai Közösség egészén

¹ A jegyzőkönyv 23. cikke kijelenti, hogy a jegyzőkönyv az Európai Központi Bankra, a bank alkalmazottaira és döntéshozó szerveinek tagjaira vonatkozik a KBER alapokmányában foglaltak sérelme nélkül.

belül, elkülöníti a többi intézménytől és azok segítő testületeitől, tevékenységét pedig egy világosan körülhatárolt feladatra korlátozza.

Az EKB-nak mint az EK-szerződés által létrehozott szervezetnek közvetlen jogkörei vannak, olyanok, amelyekről nem valamely közösségi intézmény, hanem közvetlenül az EK-szerződés rendelkezik. Ebben a tekintetben az EKB különbözik a közösség különböző decentralizált szerveitől, amelyek noha saját jogi személyiséggel bírnak, kompetenciájukat valamelyik közösségi intézménytől eredeztetik.²

2.1.3. Az euroövezetbeli NKB-k mint az eurorendszer szerves részei

Az eurorendszer központi bankjai országuk nemzeti jogrendje alapján saját jogi személyiséggel rendelkeznek. Az euroövezet NKB-i ugyanakkor az EK-szerződés 105. cikke, továbbá a KBER-alapokmány 14.3. cikke értelmében az eurorendszer szerves részét képezik. Az NKB-k az alapokmány 12.1. cikke alapján hajtják végre az eurorendszer azon feladatait, amelyeket az EKB a decentralizálás elvével összhangban (lásd a 2.4. fejezetet) számukra kijelöl, és az EKB iránymutatásai, utasításai szerint járnak el (alapokmány 14.3. cikk). Ugyanakkor az eurorendszer NKB-inak elnökei az Igazgatóság tagjaival együtt hivatalból tagjai az EKB Kormányzótanácsának (alapokmány 10. cikk). Az EKB „részvényeseiként” az eurorendszer NKB-i adják össze az EKB tőkéjét és devizatartalékait, továbbá részsednek a bank pénzügyi eredményéből (alapokmány 28., 30. és 33. cikk).

Az NKB-knak az eurorendszerbe történő integrálása érdekében a vonatkozó nemzeti jogszabályokat harmonizálták a közösségi joggal: a nemzeti jogszabályoknak és statútumoknak elsősorban azt kell biztosítaniuk, hogy az NKB-k és döntéshozó testületeik függetlenek legyenek a tagállamok hatóságaitól (lásd a 4.1. fejezetet). A függetlenség azért elengedhetetlen, mert az NKB-k és elnökeik aktívan részt vesznek az eurorendszer működtetésében.

Az NKB-k funkcionális beépítése az eurorendszerbe nem sérti intézményi, pénzügyi és adminisztratív autonómiájukat. A KBER alapokmánya szerint a nemzeti központi bankok saját felelősségükre tevékenykedhetnek az eurorendszeren kívül, de csak azzal a feltétellel, hogy ez összeegyeztethető az eurorendszer célkitűzéseivel és feladataival. Az eurorendszeren kívüli feladatok országonként változhatnak, és az egyes kormányoknak nyújtott pénzügyi és adminisztratív jellegű szolgáltatásokat foglalják magukban. Az NKB-k nagy része a pénzügyi intézmények országos felügyeletében is részt vállal (lásd a 3.7. fejezetet).

2.1.4. Az euroövezeten kívüli EU-tagállamok NKB-i

Az euroövezeten kívüli uniós tagállamok NKB-i a KBER-nek is tagjai, de különleges státussal. Felelősek országuk monetáris politikájáért, így értelemszerűen nem vesznek részt az eurorendszer alaptevékenységében, vagyis az egységes mo-

² Például az Európai Környezetvédelmi Hivatal (*European Environmental Agency – EEA*), a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (*Office for Internal Harmonisation – OHIM*) és az Európai Gyógyszerértékelő Ügynökség (*European Agency for the Evaluation of Medicinal Products – EMA*).

netáris politika irányításában. Az euroövezeten kívüli NKB-k elnökei nem tagjai az EKB Kormányzótanácsának, és nem vesznek részt sem az eurorendszer alaptevékenységét érintő döntéshozatali folyamatban, sem a közös monetáris politika végrehajtásában, sem az utóbbihoz kapcsolódó feladatok elvégzésében.

Az euroövezeten kívüli NKB-k mindazonáltal elkötelezettek az árstabilitás-közpon-tú monetáris politika elvei iránt. A KBER tagjaként több területen – pl. a statisztikai adatgyűjtés támogatása (lásd a 3.5. fejezetet) – szorosan együttműködnek az eurorendszerrel. A II. európai árfolyam-mechanizmus (ERM–II) szintén jó terepe a monetáris és árfolyam-politikai együttműködésnek (lásd. a 3.2.1. fejezetet). Az együttműködés intézményes fóruma az EKB Általános Tanácsa (lásd a 2.5.1. fejezetet).

2.2. CÉLKITŰZÉSEK

A Szerződés 105(1) cikke értelmében a KBER elsődleges célja az árstabilitás fenntartása. E célkitűzés veszélyeztetése nélkül támogatja a közösség általános gazdaságpolitikáját, hozzájárulva a közösség célkitűzéseinek eléréséhez (a foglalkoztatás magas szintje, fenntartható, inflációt nem generáló növekedés). A KBER-nek a szabadverseny, nyílt piacgazdaság elvével összhangban kell eljárnia.

Mivel a Szerződés 105(1) cikke nem vonatkozik az eurót be nem vezetett EU-tagállamokra, a „KBER” kifejezés valójában „eurorendszerként” értendő.

2.2.1. Az árstabilitás mint elsődleges cél

Az árstabilitás fenntartására, mint az eurorendszer elsődleges céljára vonatkozó rendelkezés a Szerződés monetáris politikáról szóló fejezetének kulcsfontosságú eleme. Mindez korszerű közgazdaság-tudományi gondolkodásmódot tükröz a monetáris politika szerepével, mozgásterével és korlátaival kapcsolatban, egyben alapját képezi a központi banki tevékenység GMU-n belüli intézményes és szervezeti felépítésének.

Az árstabilitás fenntartása nem véletlenül szerepel az EK-szerződés céljai között. Először is több évtizedes gyakorlati tapasztalat és közgazdasági tanulmányok egész sora szól amellest, hogy a monetáris politika az árstabilitás fenntartásán keresztül járul hozzá legnagyobb mértékben a gazdasági kilátások javulásához és az állampolgárok életszínvonalának emelkedéséhez (lásd a 7. keretes írást).

Másodszor a monetáris politika elméleti alapjai, valamint a múltbeli tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a monetáris politika a gazdaságban végső soron csak az árszínvonalat képes befolyásolni (lásd a 3.1.1. fejezetet). Az egységes monetáris politika következképpen kizárólag az árstabilitást képes megvalósítani közép-távon. Az árstabilitás pozitív hatásától eltekintve a monetáris politika nem képes befolyásolni a reálváltozók alakulását.

Bár az EK-szerződés egyértelműen az árstabilitás fenntartását jelöli meg az EKB elsődleges célkitűzésének, nem definiálja, hogy valójában mit is ért árstabilitáson. Az EKB ezért 1998 októberében számszerű meghatározást adott az árstabilitás fogalmára. A meghatározás része az EKB monetáris politikai stratégiájának (lásd a 3.1.2. fejezetet).

7. keretes írás: Az árstabilitás kedvező hatásai

Az árstabilitás mint cél az árak általános szintjéhez kapcsolódik, a fogalom a tartós infláció, illetve defláció elkerülésére utal. Az árstabilitás segítségével többféle módon is megvalósulhat az élénk gazdasági konjunktúra és a magas szintű foglalkoztatottság.

1. Az árstabilitás révén a lakosság könnyebben felismerheti a relatív árakban bekövetkező változásokat, mivel ezeket az ármozgásokat nem fedik el az általános árszint ingadozásai. Mindez lehetővé teszi a vállalatok és a fogyasztók számára, hogy tudatosabban hozzák meg fogyasztási és beruházási döntéseiket, a piac számára pedig az erőforrások hatékonyabb elosztását. Lévéen hogy stabil árak mellett a piac azokra a területekre összpontosíthatja az erőforrásokat, ahol azok felhasználása kiemelten produktív, az árstabilitás összességében növeli a gazdaság termelékenységét.
2. Ha a befektetők biztosítottak érzik az árak jövőbeli stabilitását, nem igényelnek inflációs kockázati felárat a hosszabb lejáratú nominális eszközökön lévő kockázatok kompenzálására. A reálkamatlábba árazott kockázati felár csökkentésével a monetáris politika erősíteni tudja a tőkepiaci allokáció hatékonyságát, ami további ösztönzi a beruházásokat és ezen keresztül a gazdasági jólétet.
3. Ha az árakat a monetáris politika stabilan tudja tartani, csökken az esélye annak, hogy a lakosság és a vállalatok úgy védekeznek az infláció ellen, hogy erőforrásaikat nem termelékeny eszközökbe fektetik. A magas infláció reáljavarok felhalmozására ösztönöz, mivel ezek inflációs környezetben értékállóbbak, mint a pénz vagy egyéb pénzügyi eszközök. A javak felhalmozása azonban nem hatékony befektetési döntés, tehát gátolja a gazdasági növekedést.
4. Az adó- és jóléti rendszerek révén olyan hamis ösztönzők alakulhatnak ki, amelyek torzítják a gazdasági szereplők viselkedését. A torzulások legtöbb esetben súlyosbodnak infláció vagy defláció hatására. Az árstabilitás megszünteti azt a reálgazdasági költséget, amely akkor merül fel, amikor az infláció felerősíti az adó- és társadalombiztosítási rendszerek torzító hatását.
5. Az árstabilitás fenntartása megakadályozza a vagyon és jövedelem jelentős és önkényes újraelosztását, ami inflációs és deflációs környezetben egyaránt jelentkezik. Vagyis a stabil árakkal jellemezhető környezet segít a társadalmi kohézió és stabilitás fenntartásában. A XX. században több esetben is megfigyelhettük, hogy a magas infláció vagy defláció társadalmi és politikai feszültséget eredményez.

Forrás: EKB (2004), *Az EKB monetáris politikája*, 42. o.

2.2.2. Az általános gazdaságpolitika támogatása

Azzal, hogy az EKB teljesíti az euroövezetben az árak stabilan tartására vonatkozó, világosan meghatározott feladatát, egyben támogatja a közösség általános gazdaságpolitikáját „a 2. cikkben meghatározott célok megvalósítása érdekében”. Amint a fentiekből kiderül, az EKB ennek akkor tesz leginkább eleget, ha árstabilitásra irányuló monetáris politikájával előmozdítja egyebek mellett az EK-szerződés 2. cikkében hivatkozott „fenntartható és inflációt nem gerjesztő növekedést”, illetve „a foglalkoztatottság [...] magas szintjét”. A stabilitásorientált monetáris politika tehát stabil környezetet teremt a gazdaságpolitika többi összetevőjének lehető leghatékonyabb végrehajtásához.

A monetáris politikának csak nagyon korlátozott mozgástere van arra, hogy más csatornákon keresztül tartós befolyást gyakoroljon a reálváltozókra, hiszen a reáljövédelmet hosszú távon lényegében kínálati oldali tényezők határozzák meg (technológia, népességnövekedés, a piacok rugalmassága és a gazdasági intézményrendszer hatékonysága). Ezért a gazdaság növekedési potenciáljának javítása a fiskális és strukturális politika, továbbá a bértárgyalások résztvevőinek feladata.

Az euroövezet általános gazdaságpolitikájának támogatására vonatkozó megbízatás tehát nem azt jelenti, hogy az EKB-nak az árstabilitáson kívül bármely más gazdasági célkitűzés megvalósításáért közvetlen felelősséget kellene vállalnia. A Szerződés megköveteli az EKB-tól, hogy elsődleges céljának teljesítése során vegye figyelembe a további közösségi célkitűzéseket is. Mivel a monetáris politika rövidebb távon befolyásolhatja a reálkonjunktúra alakulását, az EKB-nak ügyelnie kell arra, hogy tevékenysége ne okozzon túlzott fluktuációt a kibocsátásban és a foglalkoztatásban, amennyiben ez nem veszélyezteti elsődleges céljának teljesülését.

A közösség általános gazdaságpolitikájának támogatására szóló megbízatás nem jelenti azt, hogy az EKB-nak előzetesen össze kellene hangolnia elvi-stratégiai álláspontját a közösség gazdaságpolitikájával, de indokolja az EKB és a gazdaságpolitikai döntéshozók közösségi szintű párbeszédét (lásd a 4.3. fejezetet).

2.2.3. A nyílt piacgazdaság elve

Az EK-szerződés az eurorendszert a szabadversenyos nyílt piacgazdaság elvéhez köti. Az eurorendszer több szempontból is megfelel ennek az alapelvnek. Az árstabilitás fenntartásával az EKB elősegíti az ármechanizmus zavartalan működését, ami amellet, hogy a jól működő piacgazdaság alapvető jellemzője, lehetővé teszi az erőforrások hatékony elosztását. Az eurorendszer monetáris politikai eszköztára piaci mechanizmusokra épül, a hitelintézetek pedig egyenlő eséllyel vehetik igénybe az eurorendszer eszközeit.

2.3. MUNKAMEGOSZTÁS A SZERZŐDÉSBEN FOGLALTAK SZERINT

A Szerződés a KBER-t hatalmazza fel a közösség központi banki feladatainak ellátására. Mivel azonban a GMU-ban nem minden EU-tagállam vesz részt, a „KBER”, illetve a „közösség” kifejezések „eurorendszer”, illetve „euroövezet”-ként értelmezendők.

2.3.1. Az eurorendszer alapvető feladatai

Az EK-szerződés 105(2) cikke, továbbá a KBER alapokmányának 3.1. cikke az alábbi fő feladatok tekintetében kizárólagos jogkört ruház az eurorendszerre:

- az euroövezet monetáris politikájának meghatározása és végrehajtása;
- devizaműveletek végzése;
- az euroövezetbeli tagállamok hivatalos devizatartalékának tartása és kezelése;
- a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítása.

Egyéb kapcsolódó feladatok:

- eurobankjegyek kibocsátása, mivel kizárólag ezek a bankjegyek számítanak az euroövezet törvényes fizetőeszközének [EK-szerződés 106(1) cikk, alapokmány 16. cikk];
- az eurorendszer feladatainak ellátásához szükséges statisztikai információk gyűjtése (alapokmány 5. cikk).

Az eurorendszer azért képes meghatározni és végrehajtani az euroövezet **monetáris politikáját**, mert teljesen szabadon rendelkezhet a monetáris bázis felett. A Szerződés 106. cikke értelmében az euroövezetben kizárólag az EKB és a nemzeti központi bankok jogosultak törvényes fizetőeszköz funkcióját betöltő bankjegyek kibocsátására. Az euroövezet tagállamai verethetnek ugyan pénzértmet, ám csak kis névértékűeket, és azokat is csak az EKB által jóváhagyott mennyiségben. Mivel a monetáris bázis a bankrendszer működésének elengedhetetlen feltétele, az eurorendszer rajta keresztül érdemben befolyásolhatja a pénzüpiaci feltételeket és kamatlábakat (lásd a 3.1. fejezetet).

A **devizaműveletek** végrehajtása a monetáris politika lényeges kiegészítő tevékenysége. E feladat eurorendszerre ruházásával a központi bankok operatív képességeinek kihasználása mellett azt is eléri, hogy a devizaműveletek összhangban maradjanak a monetáris politikai célkitűzésekkel. E műveletek olyan, a monetáris politika szempontjából releváns változók alakulására hatnak, mint az árfolyamok vagy a belföldi likviditási feltételek. A devizaműveleteknek ugyanakkor kompatibilisnek kell lenniük a Szerződés által létrehozott árfolyam-politikai keretrendszerrel. Ezért a területért az EKB és az EU Tanácsa mint végső döntéshozó közösen viseli a felelősséget (lásd a 3.2.1. fejezetet).

Az euroövezet **hivatalos devizatartalékainak** tartása és kezelése logikusan következik a devizaműveletek végrehajtásának feladatköréből. Az alapokmány 31. cikke értelmében az EKB ellenőrzi az NKB-k devizatartalékainak felhasz-

nálását, valamint a tagállamok maradék technikai devizaegyenlegeit (lásd a 3.2.2. fejezetet).

A Szerződés és az alapokmány az eurorendszert bízza meg a **fizetési rendszerek zavartalan működtetésének** előmozdításával (lásd a 3.3. fejezetet). Ez gyakorlatilag annak tudomásulvétele, hogy a kiegyensúlyozott, hatékony rendszerek nem csupán a monetáris politika, hanem az egész gazdaság szempontjából lényegesek.

Az eurorendszer feladatköreinek ellátásához a KBER-alapokmány 17–24. cikke az EKB-t és az euroövezetbeli NKB-kat a funkcionális és operatív jogkörök egész sorával ruhazza fel. Ezen túlmenően az EKB:

- szabályozói hatáskörrel rendelkezik, továbbá jogában áll végrehajtásra alkalmas szankciókat megállapítani, amennyiben valamely tagállam esetében sérülnek a Szerződés 110., vagy az alapokmány 34. cikke szerinti EKB-rendeletek és -határozatok (lásd a 2.5.3. fejezetet);
- folyamatosan ellenőrzi, hogy az NKB-k betartják-e a monetáris finanszírozásra vonatkozó tilalmat, valamint azt, hogy a pénzügyintézetek nem nyújtanak-e kiváltásos szolgáltatásokat az állami intézményeknek (lásd a 2.5.5. fejezetet).

2.3.2. Egyéb feladatkörök

Az eurorendszernek központi funkcióin túlmenően támogatnia kell „*a hatáskörrel rendelkező hatóságokat a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó politikáik zavartalan megvalósításában*” [EK-szerződés 105(5) cikk]. Mivel ezek a feladatkörök elsősorban a tagállamok felelősségi körén belül maradnak, az eurorendszer szerepe itt mindössze kiegészítő jellegű. Bár az eurorendszer szerepvállalásának hatókörét a Szerződés nem határozza meg pontosan, tudomásul veszi az EKB és az NKB-k jogos szerepvállalási igényét a prudenciális felügyelettel és a pénzügyi stabilitással kapcsolatos közösségi tevékenységben (lásd a 3.7. fejezetet).

Ki kell még emelni az EKB tanácsadói szerepét a szakterületén érintett közösségi intézmények, testületek és nemzeti hatóságok felé [EK-szerződés 105(4) cikk, alapokmány 4. cikk], valamint azt, hogy a Szerződésben meghatározott esetekben másodlagos közösségi jogszabályt kezdeményezhet (lásd a 2.5.4. fejezetet).

Végezetül a Szerződés 123(2) cikke és az alapokmány 44. cikke szerint az EKB-nak el kell végeznie az EMI azon tevékenységeit is, amelyek csak akkor válnak okafogyottá, ha az összes EU-tagállam bevezette az eurót (lásd a 2.5.6. fejezetet).

2.4. KÖZPONTOSÍTOTT DÖNTÉSHOZATAL, DECENTRALIZÁLT MŰKÖDÉS

A KBER-alapokmány 8. cikke értelmében az eurorendszert az EKB döntéshozó testületei irányítják. Felelősségi körükön belül ezek a testületek hozzák meg

mindazokat a döntéseket, amelyek lehetővé teszik, hogy a KBER és az eurorendszer ellássa feladatait.

Az EKB döntéshozó testületein keresztül megvalósuló centralizált döntéshozatal nem korlátozódik olyan elvi-stratégiai állásfoglalások megfogalmazására, mint az EKB irányadó kamatlábaiinak megváltoztatása, hanem magában foglalja azok EKB-n és NKB-kon keresztüli végrehajtását is.

A KBER alapokmánya nem jelöli meg konkrétan, hogy a végrehajtás mennyiben az EKB, és mennyiben az NKB-k feladata. Kivételt képeznek az EKB azon törvény szabta feladatai, amelyek kifejezetten a bankra mint az eurorendszer központi, vezető szervére (lásd a 2.5. fejezetet) vonatkoznak. Az eurorendszer tevékenységének zömét illetően a rendszeren belüli munkamegosztás a decentralizáció elvén alapul, vagy ahogyan az alapokmány fogalmaz, „*az EKB a lehetségesnek és megfelelőnek ítélt mértékben a nemzeti központi bankokhoz folyamodhat a KBER feladatkörébe tartozó műveletek elvégzése végett*” (12.1. cikk).

A decentralizáció elvét nem szabad összekeverni a szubszidiaritás elvével, amint azt az EK-szerződés 5. cikke megállapítja. A szubszidiaritás azt jelenti, hogy a centralizáció iránti igényt minden kétséget kizáróan bizonyítani kell, még mielőtt közösségi intézkedésre kerülne sor. A GMU harmadik szakaszában azonban a monetáris politikát kizárólagosan közösségi szinten szabályozott területté minősítették. A monetáris politika központosítását tehát a továbbiakban nem volt szükséges indokolni, ehelyett az EKB-nak kellett megítélnie a decentralizáció lehetséges és megfelelő fokát.

Az eurorendszer operatív struktúrája teljes mértékben a decentralizáció elvére épül. Amint azt a 3. fejezetben látni fogjuk, a rendszer csaknem összes operatív feladatát az NKB-k hajtják végre: ők végzik a monetáris politikai műveleteket, továbbá az EKB megbízottjaiként az euroövezeten kívüli műveletek nagy részét; fizetési és értékpapír-elszámolási szolgáltatásokat nyújtanak; ők biztosítják az eurobankjegyek beszerzését, kibocsátását és a kibocsátást követő kezelésüket; statisztikai adatokat gyűjtenek az EKB számára; együttműködnek az EKB-val a kiadványok fordításában és publikálásában; végül kiveszik részüket a szervezett hálózatok keretében zajló közgazdasági kutatói és elemzői munkából.

Ezzel szemben, amint a 3. fejezetből kiderül, maga az EKB kevés műveletet hajt végre: kezeli saját alapjait, és felvigyázza a határokon átívelő nagy értékű fizetési és elszámolási rendszereket, melyek egy részében kiegyenlítő intézményként lép fel. Az EKB operatív tevékenységei közé tartozik még az euroövezeten kívüli műveletek végrehajtása, bár a gyakorlatban e tranzakciók nagy részét az NKB-k végzik. Az, hogy az EKB saját operatív tevékenysége ilyen kevés feladatra korlátozódik, nem jelent elszigetelődést az eurorendszer operatív oldalától. Az EKB különböző módokon biztosítja, hogy az euroövezetbeli NKB-k az eurorendszer műveleteit konzisztensen hajtják végre (lásd a 2.5.2. fejezetet).

A magas szintű operatív decentralizáció másik megnyilvánulása az alkalmazottak számának megoszlása az EKB és az NKB-k között. 2005 végén az euroövezet 12 NKB-jában összesen közel 49 000 alkalmazott dolgozott, míg az EKB-nak körülbelül 1300 munkatársa van. Még ha számításba is vesszük, hogy az NKB-k sze-

mélyzetének mintegy 50 százaléka eurorendszeren kívüli tevékenységet folytat³, az EKB-alkalmazottak száma nem haladja meg az összes eurorendszerrel kapcsolatos központi banki tevékenységet folytató dolgozók számának 5 százalékát.

2.5. AZ EKB SZEREPE AZ EURORENDSZERBEN

A KBER alapokmányának 9.2. cikke szerint az EKB az eurorendszer feladatait saját maga vagy az NKB-kon keresztül hajtja végre.

Az EKB törvény szabta feladatával összhangban számos konkrét funkciót tölt be:

- központi szerepet játszik a KBER és az eurorendszer döntéshozatali mechanizmusában;
- biztosítja az EKB elvi-stratégiai állásfoglalásainak következetes végrehajtását;
- felügyeleti hatáskörrel rendelkezik, jogában áll szankciókat kivetni;
- közösségi jogszabályt kezdeményezhet, a jogszabálytervezetek megszövegezésével kapcsolatban tanácsadói funkciót lát el a közösségi intézmények és az EU-tagállamok felé;
- figyelemmel kíséri a Szerződés 101. és 102. cikkében foglaltak betartását;
- elvégzi az EMI azon tevékenységeit, amelyek csak akkor válnak okafogyottá, ha az összes EU-tagállam csatlakozott a monetáris unióhoz.

Mіндеzen felül – az EK-szerződés hatáskör-elosztási rendelkezéseivel összhangban – olyan kérdésekben, amelyekben illetékessége megállapítható, az EKB képviseli az euroövezetet nemzetközi fórumokon (lásd az 5.1. fejezetet).

2.5.1. Az EKB mint a KBER és az eurorendszer döntéshozatali mechanizmusának központi eleme

Az eurorendszert és a KBER-t az EKB két fő döntéshozó testülete, a **Kormányzótanács** és az **Igazgatóság** irányítja (alapokmány 9.3. cikk). Ezekhez harmadik testületként az **Általános Tanács** járul egészen addig, amíg léteznek olyan EU-tagállamok, amelyekben nem vezették be az eurót (alapokmány 45. cikk). E döntéshozó testületek működését a Szerződés, a KBER alapokmánya és a vonatkozó eljárési szabályzat rendelkezései szabályozzák.

Az EKB döntéshozó testületei kettős funkciót töltenek be: irányítják 1. magát a bankot, 2. az eurorendszert és a KBER-t. Ez a fejezet az utóbbi funkcióra összpontosít, míg a 6. fejezetben az EKB irányítását vesszük szemügyre.

³ Mivel ezekben a tevékenységekben nagy hangsúlyt kapnak a helyi sajátosságok, jellegük NKB-nként más és más lehet. A földrajzi és népességbeli eltéréseken kívül ezért van az, hogy az egyes NKB-k között a dolgozói létszámot tekintve rendkívül nagy eltérések lehetnek: a luxemburgi nemzeti bank például 200 alkalmazottal, a francia és a német központi bank ellenben tízezres nagyságrendű alkalmazotti gárdával működik.

Az EKB döntéshozó testületei kifejezetten a közös valutaövezethez kapcsolódó monetáris politikai döntéshozatal követelményeihez igazodnak. A Kormányzótanáccsal és az Igazgatósággal a döntéshozatal a kétszintű rendszernek megfelelően tagolódik, amelyben saját hatáskörében mindkét testület valódi döntéshozatali jogkörrel rendelkezik. Az EKB ily módon képes késedelem nélkül reagálni a piaci fejleményekre.

A Kormányzótanács

A Kormányzótanács az EKB fő döntéshozó testülete. A Kormányzótanács hozza az eurorendszer szempontjából legfontosabb és stratégiailag legjelentősebb döntéseket.

Összetétele

A Kormányzótanács az Igazgatóság hat tagjából, valamint az eurót már bevezetett tagállamok nemzeti központi bankjainak elnökeiből áll (jelenleg 12 elnök).⁴ A kormányzótanácsi tagság személyhez kötött és elidegeníthetetlen, azaz harmadik személyre átruházhatatlan. Van azonban két kivétel (alapokmány 10. cikk):

1. pénzügyi kérdésekben (lásd lentebb) akadályoztatásuk esetén a központi banki elnökök szavazati joggal bíró helyettest jelölhetnek ki maguk helyett (alapokmány 10.3. cikk);
2. a Kormányzótanács valamely tagjának tartós (azaz egy hónapnál hosszabb ideig tartó) akadályoztatása esetén, az illető NKB-elnök helyettest jelölhet ki maga helyett kormányzótanácsi tagságának betöltésére (eljárási szabályzat, 3.3. cikk, alapokmány 10.2. cikk). Ezzel a záradékkal eddig néhány alkalommal éltek, valamelyik elnök hosszabb betegeskedése idején, vagy olyan esetekben, amikor valamelyik tag még utódja kinevezése előtt lemondott hivataláról.

Az Igazgatóság tagjai ugyanolyan jogkörrel és felelősséggel vesznek részt a Kormányzótanács döntéshozatalában, mint az NKB-elnökök, ami az EKB nemzetek feletti jellegét hűzza alá. Az igazgatósági tagok szerepvállalása révén biztosított, hogy a Kormányzótanács döntéshozatalánál az EKB elvi-stratégiai irányelveinek megvalósításáért felelős vezetők szakértelmét is figyelembe vegyék.

Az EK-szerződés 113(1) cikke szerint az ECOFIN Tanács elnöke és az Európai Bizottság egyik tagja (rendszerint a gazdasági és monetáris ügyekért felelős biztos) szintén részt vehet a Kormányzótanács ülésein, de szavazati jog nélkül. Az ECOFIN Tanács elnöke indítványt terjeszthet a Kormányzótanács elé. Az ECOFIN Tanács és az EKB között született nem hivatalos megállapodás értelmében az Eurocsoport elnöke (lásd a 4.3.2. fejezetet) veszi át az ECOFIN Tanács elnökének jogszabályban foglalt felelősségi köreit. Ily módon amikor az elnöki rotációs rendszerben a Tanács élén éppen egy euroövezeten kívüli tagállam következik, a Kormányzótanács ülésein továbbra is képviselteti magát az ECOFIN Tanács valamely euroövezetbeli minisztere.

⁴ A 8. keretes írás tartalmazza a Kormányzótanács tagjainak teljes névsorát egészen a bank 1998. június 1-jei megalakulásáig visszamenőleg.

Az EKB eljárási szabályzatának 3.2. cikke értelmében az NKB-k elnökeit az illető központi bank valamely alkalmazottja elkísérheti a Kormányzótanács üléseire. A kíséző általában az adott NKB döntéshozó testületeinek valamelyik tagja vagy vezető tisztségviselő.

Hatásköre

A KBER alapokmánya 12.1. cikkével összhangban a Kormányzótanács felel valamennyi döntésért, kivéve azokat, amelyek kifejezetten az Igazgatóság hatáskörébe tartoznak. Az eurorendszer célkitűzéseit és feladatait illetően a Kormányzótanács feladata elsősorban az euroövezet monetáris politikájának meghatározása. Vagyis meghatározza az EKB monetáris politikai stratégiáját és a monetáris politika operatív keretrendszerét, meghozza a szükséges döntéseket (például az EKB irányadó kamatlábaival kapcsolatban), továbbá az eurorendszerbeli NKB-k viszonylatában iránymutatásokat fogad el a monetáris politikai műveletek végrehajtásához.

Egyéb feladatkörei:

- iránymutatásokat bocsát ki az NKB-k összes többi műveletéhez, valamint az euroövezeti országok devizában tartott technikai egyenlegeivel végzett ügyletekhez;
- rendeleteket hoz, amelyeket az EKB a Szerződés alkalmazásával vagy az EU Tanácsának felhatalmazása által emel törvényerőre (lásd a 2.5.3. fejezetet);
- engedélyezi az eurobankjegyek kibocsátását, valamint az euro pénzérték kibocsátási mennyiségét az euroövezetben (lásd a 3.4. fejezetet);
- számviteli és adatszolgáltatási standardokat dolgoz ki az NKB-műveletek dokumentálására (lásd a 2.5.2. fejezetet);
- közösségi jogszabályokat kezdeményez, betölti az EKB tanácsadói funkcióit (lásd a 2.5.4. fejezetet), dönt az eurorendszer nemzetközi képviseléről (lásd az 5. fejezetet);
- dönt az EKB számára elkülönítendő pénzügyi erőforrásokról, a bank pénzügyi eredményének felosztásáról, elfogadja a monetáris jövedelemnek az euroövezet NKB-i közötti felosztásával kapcsolatos előírásokat (lásd a 3.8. fejezetet);
- elfogadja az EKB éves jelentését és éves beszámolóját.

A Kormányzótanács egyszersmind az EKB legfontosabb adminisztratív döntéshozó szerve. A Kormányzótanács fogadja el az EKB eljárási szabályzatát, határozza meg az Igazgatóság tagjainak, illetve az EKB többi dolgozójának alkalmazási feltételeit, és állítja össze az EKB költségvetését (lásd a 6. fejezetet).

A szavazásra vonatkozó általános szabályok

A Kormányzótanács testületi alapon, az „egy tag, egy szavazat” elv alapján működik. Ez azt jelenti, hogy bizonyos pénzügyi kérdések kivételével (lásd az alábbiakban) a szavazatokat nem súlyozzák. Így a legkisebb ország NKB-elnökének

szavazata éppen akkora súllyal esik a latba, mint a legnagyobbé, és elvben minden egyes tag csak egy szavazattal rendelkezik. Mindez azt tükrözi, hogy az összes tagot, ideértve a jegybankelnököket is, személyes minőségükben, nem pedig országaik, illetve NKB-ik képviselőjeként nevezik ki. E felfogás szerint a Kormányzótanács tagjainak feladata elsősorban az, hogy euroövezet egészének érdekében járjanak el, és annak helyzetét tartsák szem előtt.

Egyelőre a jelenlegi 18 tag mindegyike jogosult a szavazásra. A helyzet akkor fog megváltozni, amikor az euroövezetnek több mint 15 tagja lesz, ekkor ugyanis egy, a rotáció elvére épülő szavazati rendszer lép hatályba (lásd az alábbiakban). Megjegyzendő továbbá, hogy az Igazgatóság tagjai nem szavazhatnak olyankor, amikor a Kormányzótanács az ő alkalmazási feltételeikről dönt (alapokmány 11.3. cikk).

A Kormányzótanács rendszerint a személyesen jelen lévő tagok szavazatainak alapján, egyszerű többséggel hozza döntéseit. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A szabályok megakadályozzák a blokkoló kisebbség kialakulását, illetve garantálják az EKB folyamatos cselekvőképességét.

Két konkrét esetben szükséges kétharmados többség:

1. amennyiben a Kormányzótanács megállapítja, hogy valamely NKB által betöltött, eurorendszeren kívüli funkció nem egyeztethető össze az eurorendszer célkitűzéseivel és feladataival;
2. amennyiben a Kormányzótanács úgy dönt, hogy a monetáris ellenőrzésben a KBER-alapokmányban előírtaktól eltérő operatív módszereket alkalmaz.

Egyhangú döntésre van szükség olyan esetekben, amikor a KBER alapokmányának módosítására egyszerűsített módosítási eljárással (alapokmány, 41. cikk) vagy a módosítást engedélyező záradék alkalmazásával (alapokmány, 10.6 cikk) tesznek javaslatot.

Az összes előbb említett eset olyan alapvető intézkedésekre utal, amelyek esetében a széles körű vagy teljes konszenzus igénye fontosabb annál a kockázatnál, hogy a Kormányzótanácson belül a szóban forgó intézkedéseket ellenző kisebbség megakadályozza az intézkedések megszavazását.

A gyors és egyszerű döntéshozatalt biztosítják a határozatképességre vonatkozó szabályok is: a Kormányzótanács ülésein a tagok minimum kétharmadának, azaz jelenleg 12 főnek kell jelen lennie. Amennyiben a testület nem határozatképes, az elnök rendkívüli közgyűlést hívhat össze, amely az előírt létszám hiányában is jogosult a döntéshozatalra.

Új szavazási rend a kibővült euroövezetben

Amint az euroövezetbeli tagországok, és ezzel a kormányzótanácsbeli NKB-elnökök száma meghaladja a 15-öt, a szavazati joggal rendelkező központi banki elnökök számát 15-ben fogják maximálni.

Azért, hogy a Kormányzótanács a kibővített euroövezetben is hatékony és gyors döntéseket tudjon hozni, az EU Tanácsa módosította a KBER alapokmányának 10.2. cikkét, összhangban az alapokmány 10.6. cikkének módosítást engedélyező klauzulájával.⁵ Az új szavazási rend 2004. május 1-jétől lépett hatályba, miután a Tanács határozatát az uniós tagállamok alkotmányos követelményeiknek megfelelően ratifikálták.

Az alapokmány 10.2. cikkének újrafogalmazott változata értelmében a Kormányzótanács ülései továbbra is az összes tag részvételével zajlanak, és a tagok a jövőben is személyes és független minőségben vesznek részt a döntéshozatalban. Az Igazgatóság hat tagja továbbra is állandó szavazati joggal rendelkezik, míg az NKB-elnökök szavazati jogukat egy előre meghatározott rotációs rendszer szerint gyakorolják. Hogy az éppen szavazati joggal rendelkező jegybankelnökök mögött álló tagállamok minden esetben olyan országcsoportot alkossanak, amely az euroövezet teljes gazdasága szempontjából reprezentatívnak tekinthető, a tagok szavazati jogukat objektív kritériumok szerint előre megállapított időközönként, eltérő gyakorisággal gyakorolják.

Az éppen szavazati joggal bíró NKB-elnökök esetében továbbra is érvényben marad az „egy tag, egy szavazat” elv. Az elnököket országuk gazdaságának nagyság szerinti besorolása szerint különböző csoportokra osztják. A besorolás egy összesített mutató alapján történik, amely a következő két elemből tevődik össze:

1. az ország részesedése a piaci áras aggregált GDP-ből;
2. az ország részesedése a monetáris pénzügyi intézmények aggregált mérlegének teljes eszközállományából (angol rövidítéssel TABS-MFI).

A két komponens súlyozása: $\frac{5}{6}$ a GDP és $\frac{1}{6}$ a TABS-MFI.

I. táblázat: A kétcsoportos rotációs rendszer (I. szakasz) – Az NKB-elnökök szavazási gyakorisága az egyes csoportokban								
	Az NKB-elnökök száma a Kormányzótanácsban							
	16	17	18	19	20	21	22 és afölött	
<i>I. csoport</i>	Szav. jogok száma/ Elnökök száma	5/5	5/5	5/5	4/5	4/5	4/5	<i>II. szakasz: három- csoportos rotációs rendszer (lásd a 2. táblázatot)</i>
	Szavazási gyakoriság	100%	100%	100%	80%	80%	80%	
<i>II. csoport</i>	Szav. jogok száma/ Elnökök száma	10/11	10/12	10/13	11/14	11/15	11/16	
	Szavazási gyakoriság	91%	83%	77%	79%	73%	69%	
Σ szavazati jogok		15	15	15	15	15	15	

⁵ Az állam-, illetve kormányfői összetételben ülésező EU Tanácsának határozata (2003. március 21.) a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmánya 10.2. cikkének módosításáról (2003/223/EK) (HL L 83., 2003. 4. 1., 66. o.).

A rotációs rendszer két csoporttal kezdi meg működését azt követően, hogy az euroövezet tagországainak száma meghaladja a 15-öt. Az első csoportba az országok rangsorában legelőkelőbb helyet elfoglaló öt tagállam NKB-jának elnöke tartozik. A másik csoportot a fennmaradó NKB-elnökök alkotják. A két csoport 4, illetve 11 szavazaton osztozik. Azonban mindaddig, amíg 16, 17 vagy 18 euroövezeti NKB-elnök van a Kormányzótanácsban, addig 5, illetve 10 szavazati joggal osztozik a két csoport annak érdekében, hogy az első csoportban ne legyen ritkább a rotáció, mint a másodikban. Az összes tag – tehát a szavazati joggal rendelkezők és a szavazati joggal nem rendelkezők együttesen – kétharmados többségével a Kormányzótanács úgy is dönthet, hogy nem él ezzel a kiigazítással, hanem egészen addig nem alkalmazza a rotációs rendszert, amíg az NKB-elnökök száma meg nem haladja a 18-at.

Amint az euroövezeti tagországok száma eléri a 22-t, a rotációs rendszer háromcsoportossá bővül. Az első csoportba az öt élre sorolt állam központi bankjának elnöke tartozik, összesen négy szavazattal. A második csoportba az elnökök fele tartozik, összesen nyolc szavazattal. A harmadik csoportot a fennmaradó NKB-k elnökei alkotják, akik három szavazati joggal osztozhatnak.

Az egyes csoportok mérete és a rotáció gyakorisága az euroövezet 27 tagországig történő bővülésével párhuzamosan időről időre módosulni fog. A konkrét megvalósítást illetően a Kormányzótanács kellő időben hoz majd döntést, amelyhez a tagok kétharmadának igen szavazata szükséges.

Szavazás pénzügyi kérdésekben

A KBER alapokmányában felsorolt pénzügyekkel kapcsolatos határozathozatalkor a leadott szavazatokat az adott NKB-nak az EKB jegyzett tőkéjében való részesedése arányában súlyozzák. Az alapokmány 46.3. cikke értelmében az „EKB

2. táblázat: A háromcsoportos rotációs rendszer (II. szakasz) – Az NKB-elnökök szavazási gyakorisága az egyes csoportokban								
		Az NKB-elnökök száma a Kormányzótanácsban						
		16–21	22	23	24	25	26	27
I. csoport	Szav. jogok száma/ Elnökök száma		4/5	4/5	4/5	4/5	4/5	4/5
	Szavazási gyakoriság		80%	80%	80%	80%	80%	80%
II. csoport	Szav. jogok száma/ Elnökök száma	I. szakasz: kéts csoportos rotációs rendszer (lásd az 1. táblázatot)	8/11	8/12	8/12	8/13	8/13	8/14
	Szavazási gyakoriság		73%	67%	67%	62%	62%	57%
III. csoport	Szav. jogok száma/ Elnökök száma		3/6	3/6	3/7	3/7	3/8	3/8
	Szavazási gyakoriság		50%	50%	43%	43%	38%	38%
Σ szavazati jogok			15	15	15	15	15	15

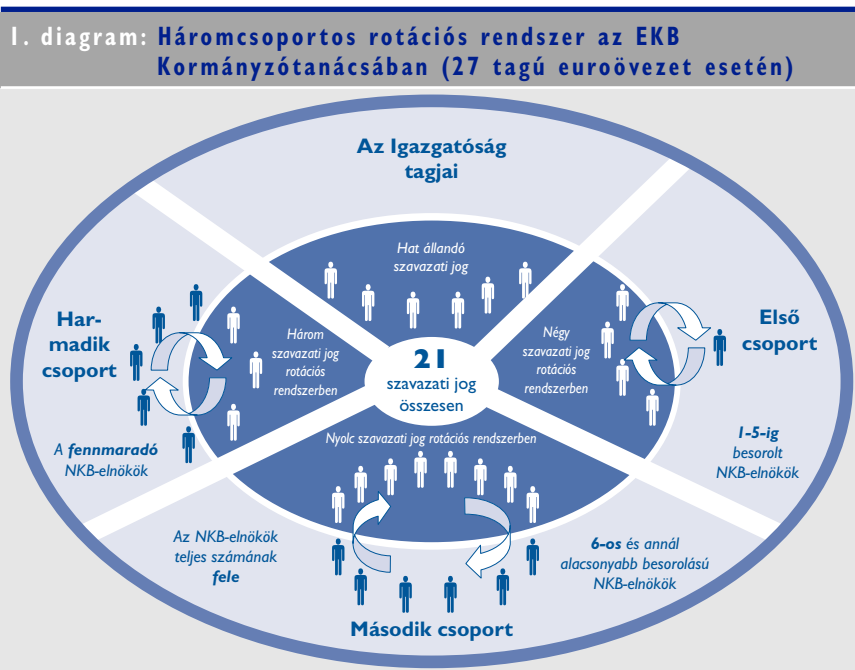
jegyzett tőkéje” alatt az euroövezetbeli NKB-k által az EKB alaptőkéjében jegyzett tőke értendő, azaz nem tartalmazza az euroövezeten kívüli NKB-k tőkejegyzését. Az igazgatósági tagok szavazatainak súlya ilyenkor zérus. Amint fentebb említettük, szavazatsúlyozáskor valamely NKB-elnök akadályoztatása esetén helyettest küldhet, aki a nevében leadja szavazatát.

Az alapokmány 10.3. cikke értelmében a súlyozott szavazást igénylő pénzügyi kérdések a következők: az EKB tőkéjének befizetése és emelése (28. cikk), az EKB tőkejegyzési kulcsának módosítása (29. cikk), az EKB számára devizatar-talékot megtestesítő eszközök átutalása (30. cikk) és az NKB-k monetáris jövedelmének felosztása (32. és 51. cikk), továbbá az EKB nettó nyereségének, illetve veszteségének felosztása (33. cikk).

A Kormányzótanács általában a súlyozott szavazatok egyszerű többségével hozza meg döntéseit, azaz egy javaslat akkor fogadható el, ha a rá leadott szavazatok az EKB jegyzett tőkéjének több mint 50%-át képviselik. Bizonyos döntések (például tőkeemelés alapokmány 28.3. cikk, vagy eltérés a monetáris jövedelem felosztásának szabályaitól alapokmány 32.3 cikk) elfogadásához minősített kétharmados többség és a részvényesek legalább felének támogatása szükséges.

Az ülések napja és helye, az eljárások bizalmas kezelése

A Kormányzótanács rendszerint havonta kétszer tanácskozik. Az ülésen részlete-sen megvizsgálják a monetáris és gazdasági fejleményeket, és az ezekhez kap-csolódó döntéseket mindig a hónap első ülésén hozzák. Ezt az ülést rendszerint sajtókonferencia követi, ahol az elnök és az alelnök beszámol a tanácskozás eredményéről. A második ülés rendszerint az EKB és az eurorendszer többi feladatával és felelősségi körével kapcsolatos kérdésekre összpontosít.

**8. keretes írás: A Kormányzótanács tagjai
(1998. június 1.–2004. július 1.)**

Az EKB elnöke

Willem F. Duisenberg	1998. június 1.–2003. október 31.
Jean-Claude Trichet	2003. november 1-jétől

Az EKB alelnöke

Christian Noyer	1998. június 1.–2002. május 31.
Lucas D. Papademos	2002. június 1-jétől

Az Igazgatóság további tagjai

Sirkka Hämäläinen	1998. június 1.–2003. május 31.
Eugenio Domingo Solans	1998. június 1.–2004. május 31.
Otmar Issing	1998. június 1.–2006. május 31.
Tommaso Padoa-Schioppa	1998. június 1.–2005. május 31.
Gertrude Tumpel-Gugerell	2003. június 1-jétől
José Manuel González-Páramo	2004. június 1-jétől
Lorenzo Bini Smaghi	2005. június 1-jétől
Jürgen Stark	2006. június 1-jétől

Euroövezetbeli NKB-k elnökei

Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique

Alfons Verplaetse	1998. június 1.–1999. február 28.
Guy Quaden	1999. március 1-jétől

Deutsche Bundesbank

Hans Tietmeyer	1998. június 1.–1999. augusztus 31.
Ernst Welteke	1999. szeptember 1.–2004. április 16.
Axel Weber	2004. április 30-tól

(Ideiglenesen Jürgen Stark, alelnök)

Bank of Greece

Lucas D. Papademos	2001. január 1.–2002. május 31.
Nicholas C. Garganas	2002. június 1-jétől

Banco de España

Luis Ángel Rojo	1998. június 1.–2000. július 11.
Jaime Caruana	2000. július 12-től

Banque de France

Jean-Claude Trichet	1998. június 1.–2003. október 31.
Christian Noyer	2003. november 1-jétől

Central Bank & Financial Services Authority of Ireland

Maurice O'Connell	1998. június 1.–2002. március 10.
John Hurley	2002. március 11-től

8. keretes írás: A Kormányzótanács tagjai (1998. június 1.–2004. július 1.) (folyt.)

Banca d'Italia

Antonio Fazio	1998. június 1.–2005. december 19.
Mario Draghi	2006. január 16-tól

(Ideiglenesen Vincenzo Desario, megbízott elnök)

Banque centrale du Luxembourg

Yves Mersch	1998. június 1-jétől
-------------	----------------------

De Nederlandsche Bank

Nout Wellink	1998. június 1-jétől
--------------	----------------------

Österreichische Nationalbank

Klaus Liebscher	1998. június 1-jétől
-----------------	----------------------

Banco de Portugal

António José Fernandes de Sousa	1998. június 1.–2000. február 22.
Vítor Constâncio	2000. február 23-től

Suomen Pankki – Finlands Bank

Matti Vanhala	1998. június 1.–2004. március 15.
Erkki Liikanen	2004. július 12-től

(Az átmeneti időszakban megbízott elnökként Matti Louekoski, alelnök)

A Kormányzótanács üléseit általában az EKB majna-frankfurti központjában tartják, 2000 óta azonban évente kétszer Frankfurton kívül, az euroövezet valamelyik tagországában találkoznak. Ilyenkor a házigazda szerepét az illető ország NKB-ja tölti be. A Kormányzótanács esetenként telekonferencia formájában is ülésezhet, a határozathozatal ezenkívül írásos formában is lehetséges.

Az alapokmány 10.4. cikke értelmében az üléseken elhangzott információk bizalmas jellegűek. Noha e rendelkezés nem teszi lehetővé az EKB számára az ülések jegyzőkönyveinek közzétételét, ez nem akadályozza meg a bankot abban, hogy tájékoztassa a közvéleményt a Kormányzótanács üléseinek valamennyi fontosabb aspektusáról (lásd a 4.2.3. fejezetet).

Az Igazgatóság

Az Igazgatóság az EKB operatív döntéshozó testülete. Feladata az EKB napi ügyeinek vitele és az ehhez kapcsolódó döntések meghozatala. A monetáris politika természetéből adódóan az EKB-nak gyorsan kell reagálnia a pénz- és tőkepiaci feltételek változására, gyorsan kell igazodnia ezekhez, valamint konkrét esetekkel és sürgős ügyekkel kell foglalkoznia. Ezt a funkciót csak olyan testület láthatja el, amelynek tagjai állandó és kizárólagos jelleggel az EKB monetáris politikájának megvalósításával foglalkoznak.

Összetétele

Az Igazgatóság hat tagból – az EKB elnökéből és alelnökéből, valamint négy további tagból – áll, akiknek monetáris és banki ügyekben nagy tekintélyük és szakmai tapasztalatuk van. A tagokat az EU Tanácsa ajánlására, az Európai Parlamenttel és az EKB Kormányzótanácsával történt egyeztetést követően az euroövezetbeli országok állam-, illetve kormányfőinek közös megegyezésével nevezik ki. Az EKB megalakulását megelőzően, 1998 májusában az EMI Tanácsának véleményét kérték ki az EKB első Igazgatóságának hat jelöltjéről.

Az Igazgatóság tagjai teljes munkaidőben látják el feladatukat. Alkalmazási feltételeiket (fizetés, nyugdíj, egyéb társadalombiztosítási juttatások) az EKB-val kötött szerződések határozzák meg, a konkrét feltételeket viszont maga a Kormányzótanács rögzíti (az Igazgatóság tagjainak szavazata nélkül). Ezekben az ügyekben a Kormányzótanács egy bizottság javaslatait követi, amelynek három tagját a Kormányzótanács, másik három tagját pedig az EU Tanácsa nevezi ki. A Kormányzótanács által kinevezett tagok jelenleg hivatalban lévő, vagy korábbi NKB-elnökök, míg az EU Tanácsának delegáltjai az ECOFIN Tanács tagjai közül kerülnek ki.

Hatásköre

Az Igazgatóság fő feladatai a következők:

- előkészíti a Kormányzótanács üléseit;
- a Kormányzótanács iránymutatásai és döntései alapján megvalósítja az euroövezet monetáris politikáját, és ennek keretében szükség szerint utasításokat ad az euroövezet NKB-inak;
- viszi az EKB aktuális ügyeit;
- gyakorolja a Kormányzótanács által rá ruházott hatásköröket, ideértve néhány szabályozási természetűt is.

A Kormányzótanács üléseinek előkészítése a következőkből áll: össze kell állítani az ülések napirendjét, el kell készíteni a Kormányzótanács döntéshozatalához szükséges dokumentumokat, valamint ki kell dolgozni a különböző döntési javaslatokat. A gyakorlatban tehát az Igazgatóságnak joga van a Kormányzótanács döntéseinek kezdeményezésére, bár ezt hivatalosan sehol nem deklarálták.

A monetáris politika végrehajtásának kizárólagos jogkörét az EK-szerződés az Igazgatóságra ruházta, tehát ezt a feladatot a Kormányzótanács nem végezheti el. A monetáris politika megvalósításának feladata az Igazgatóság azon hatáskörében valósul meg, hogy EKB-utasításokat fogadhat el az euroövezetbeli NKB-k irányában; e funkciónak az Igazgatóságra történő ruházása biztosítja, hogy az EKB gyorsan reagálhasson a pénz- és tőkepiacok változásaira, igazodhasson az újonnan kialakult piaci feltételekhez, és foglalkozni tudjon a konkrét, sürgős esetekkel.

A Kormányzótanács által átruházott feladatként az Igazgatóság fogad el és tesz közzé néhányat azon dokumentumok közül, amelyekkel az EKB törvény szabta

jelentéstételi kötelezettségének tesz eleget: így a havi jelentést (alapokmány, 15.1. cikk), az eurorendszer konszolidált heti pénzügyi kimutatását (15.2. cikk) és a KBER konszolidált mérlegét (26.3. cikk).⁶ Az EKB devizatartalékainak kezelése is az Igazgatóság átruházott feladata. Végül az Igazgatóság feladatkörébe tartozik az EKB rendelkezéseit nem teljesítő harmadik felek szankcionálása is (lásd a 2.5.3. fejezetet).

Az EKB aktuális működését illetően az Igazgatóság felelős az EKB belső struktúrájának kialakításáért, de feladatai közé tartozik az EKB alkalmazottainak kiválasztására, kinevezésére és előléptetésére vonatkozó szabályok kidolgozása is (lásd a 6.2. fejezetet).

Eljárások

A Kormányzótanácshoz hasonlóan az Igazgatóság szintén testületi alapon működik. A KBER alapokmányának 11.5. cikke kimondja, hogy az „*Igazgatóság minden személyesen jelen lévő tagja jogosult szavazni és ebből a célból egy szavazattal rendelkezik*”. A testületi felelősség elve azt jelenti, hogy az Igazgatóság döntései kollektív tárgyalások eredményeként születnek, következésképpen a tagokat kollektív felelősség terheli.

Az Igazgatóság jelenleg hetenként egyszer ülésezik. Határozatait rendszerint a személyesen jelen lévő tagok szavazatainak egyszerű többségével hozza. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

Az EKB elnökének konkrét feladatai

Az Igazgatóság tagjaként az EKB elnöke első az egyenlők között, és számára az Igazgatóság döntései kötelező érvényűek. Mindazonáltal a KBER alapokmánya kiemelt szerepet ad az elnöknek azáltal, hogy a következő fontos funkciókat kizárólag az ő (vagy távollétében az alelnök) hatáskörében hagyja: ő tölti be az EKB döntéshozó testületeinek elnöki tisztjét, a Kormányzótanács és az Igazgatóság ülésein az ő szavazata dönt szavazategyenlőség esetén, kifelé (pl. nemzetközi szinten) ő képviseli az EKB-t, ő prezentálja az EKB *Éves jelentését* az Európai Parlament és az EU Tanácsa előtt, végül lehetősége van részt venni az ECOFIN Tanács és az Eurocsoport ülésein. Az EKB eljárási szabályzata értelmében nem hozható az elnök szavazata ellenében olyan döntés, amely az Igazgatóság tagjainak az EKB aktuális tevékenységével kapcsolatos egyéni feladatait érinti.

Az Általános Tanács

Az Általános Tanács biztosítja az intézményes kapcsolatot az eurorendszer és az euroövezeten kívüli tagállamok NKB-i között. Létét, összetételét és feladatait a GMU-n belüli különböző szintű integrációnak köszönheti (lásd az 1.2.2. fejezetet). Amint az euro lesz az összes EU-tagállam fizetőeszköze, az Általános Tanácsot fel fogják oszlatni.

Az Általános Tanácsnak mint a KBER egyik döntéshozó testületének a státusa is mutatja, hogy a Szerződés megalkotói milyen nagy jelentőséget tulajdonítottak

⁶ Az *Éves jelentést* a Kormányzótanács, a *Konvergenciajelentést* az Általános Tanács fogadja el.

az euroövezeten kívüli EU-tagállamok NKB-ihoz fűződő kapcsolatok ápolásának és az NKB-kkal való együttműködésnek.

Összetétele

Az Általános Tanács az EKB elnökéből és alelnökéből, valamint valamennyi uniós tagállam NKB-jának elnökéből áll. Az Általános Tanácsnak jelenleg 27 tagja van. Az Igazgatóság másik négy tagja részt vehet az üléseken, ám szavazati jog nélkül. A csatlakozó országok (jelenleg Bulgária és Románia) jegybankelnökei megfigyelőként vesznek részt az üléseken. A Kormányzótanácsához hasonlóan az Általános Tanács ülésein szintén megjelenhet az EU Tanácsának elnöke és az Európai Bizottság egy tagja, de ők sem szavazhatnak.

Hatásköre

Az Általános Tanács azokat az EMI-től átvett feladatokat hajtja végre, amelyeket – tekintettel arra, hogy még nem minden tagállam vezette be az eurót – a GMU harmadik szakaszában az EKB-nak továbbra is el kell végeznie. Ennek megfelelően az Általános Tanács elsődleges feladata az eurorendszerhez történő csatlakozás előkészületeivel kapcsolatos tanácsadás. Megemlítenéd az is, hogy az Általános Tanács fogadja el a Szerződés által megkövetelt konvergenciajelentéseket (lásd az 1.2.2. fejezetet).

Az Általános Tanács kíséri figyelemmel az ERM–II működését (lásd a 3.2.1. fejezetet). E tevékenysége keretében értékeli az ERM–II-ben részt vevő euroövezeten kívüli valuták és az euro bilaterális árfolyamának fenntarthatóságát, továbbá fórumot biztosít a monetáris és az árfolyam-politika összehangolására, valamint az ERM–II intervenciós és finanszírozási mechanizmusának kezelésére.

Az Általános Tanács ezen túlmenően:

- folyamatosan ellenőrzi, hogy az uniós jegybankok és az EKB betartják-e az EK-szerződés 101. (folyószámlahitel és egyéb hitelek), illetve 102. cikkének (a pénzügyi szervezetekhez való kiváltságos hozzáférés tilalma) rendelkezéseit (lásd a 2.5.5. fejezetet);
- részt vállal az EKB tanácsadói funkciójának betöltésében, illetve a statisztikai adatok gyűjtésében (lásd a 2.5.4. és a 3.5. fejezetet);
- ki kell kérni a véleményét a számviteli és pénzügyi adatszolgáltatás szabályainak változásával, az EKB tőkejegyzési kulcsának megállapításával, valamint az EKB-személyzet alkalmazási feltételeivel kapcsolatos kérdésekben.

Az EKB elnöke köteles tájékoztatni az Általános Tanácsot a Kormányzótanács által hozott döntésekről annak biztosítására, hogy az euroövezeten kívüli NKB-k elnökei első kézből értesüljenek a Kormányzótanács munkájáról.

Eljárások

Az Általános Tanács saját eljárási szabályzatot fogadott el. A testület elnöki tisztjét az EKB elnöke, távollétében az alelnök tölti be. Rendesen évente négy alka-

lommal, a németországi Majna-Frankfurtban ülésezik, de a tagok adott esetben telekonferencia útján is értekezhetnek.

2.5.2. Az elvi-stratégiai döntések következetes végrehajtása

Hogy az EKB biztosítsa elvi-stratégiai állásfoglalásainak következetes megvalósulását, továbbá hogy megőrizze a rendszer integráns jellegét, iránymutatásokat és utasításokat ad ki az eurorendszer műveleteinek decentralizált végrehajtására, továbbá otthont és támogatást ad a különböző KBER-bizottságoknak, amelyek a rendszeren belüli együttműködés fórumaiként jöttek létre. Az EKB több közös operatív rendszer központja is, ami biztosítja a valós idejű információcserét az EKB és az NKB-k között. Az EKB ily módon figyelemmel tudja kísérni az összes decentralizált műveletet, továbbá biztosítani tudja az iránymutatások és utasítások betartását.

Jogi aktusok az eurorendszeren belül

Az eurorendszer viszonylatában háromféle jogi aktus létezik:

- az EKB iránymutatásai;
- az EKB utasításai;
- belső határozatok.

Az EKB iránymutatásai és utasításai különleges, jogilag kötelező és az igazságszolgáltatás szintjén végrehajtható eszközök, amelyek biztosítják, hogy a decentralizált műveleteket a nemzeti jegybankok következetesen hajtsák végre, összhangban a hatáskörök rendszeren belüli megosztásával.

Mivel az EKB-iránymutatások és -utasítások a közösségi jog részét képezik, alkalmazási területükön belül elsőbbséget élveznek a korábban, illetve később hatályba lépett nemzeti jogszabályokkal szemben (az elsőbbség elve).⁷ A Kormányzótanács feladata, hogy biztosítsa az iránymutatások és utasítások betartását. Az Igazgatóság rendszeres „megfelelési” jelentések készítésével támogatja a Kormányzótanácsot ebben a feladatában.

Az EKB belső határozatokat hoz az eurorendszerrel kapcsolatos szervezeti, adminisztratív vagy pénzügyi kérdésekben. Ezek az eurorendszer összes tagjára nézve jogilag kötelezőek.

Az említett jogi aktusok elfogadásának formális követelményeiről sem a Szerződés, sem az alapokmány nem rendelkezik, ezeket a közösségi jog általános elveit követő rendelkezéseket az EKB eljárási szabályzata rögzíti.

Tekintettel arra, hogy az iránymutatások, utasítások és belső határozatok hatálya kizárólag az eurorendszerre terjed ki, a közösségi jog nem kötelezi az EKB-t nyilvánosság előtti közzétételükre. Az átláthatóság elvét szem előtt tartva azon-

⁷ Igaz azonban, hogy egészen idáig nem adódott olyan eset, amelyben az EKB valamely iránymutatása és egy vonatkozó nemzeti jogszabály között ellenmondás lett volna. Az EKB mindig is arra törekedett, hogy iránymutatásai összhangban legyenek a nemzeti joggal.

ban az EKB általában megjelenteti azokat az iránymutatásokat és határozatokat, amelyek számot tarthatnak a piaci szereplők és a közvélemény érdeklődésére. Mindössze néhány olyan jogi aktus van, amely nem kerül publikálásra, és ezek is jórészt különböző technikai, operatív kérdésekkel, illetve azok egyes részleteivel foglalkoznak. Itt elsősorban olyan területekre kell gondolni, amelyek operatív okok miatt gyakran változhatnak.

Az EKB iránymutatásai

Az EKB iránymutatásai állapítják meg az NKB-k számára azt az általános keret- és szabályrendszert, amely az eurorendszer műveleteinek decentralizált végrehajtására és a statisztikai adatgyűjtésre vonatkozik.

Mivel az EKB iránymutatásai az eurorendszeren belül hatályosak és kizárólag az euroövezetbeli NKB-kra vonatkoznak, sem közvetlenül, sem egyénileg nem befolyásolják az NKB-k partnerkörének jogait. Ahhoz, hogy ebben a viszonylatban is hatályba léphessenek, az NKB-knak partnereikkel fennálló jogviszonyukat kell ennek megfelelően rendezni.

Mivel az euroövezet országaiban igen nagy különbségek vannak a pénzügyi piacok felépítése és a jogrendszerek tekintetében, az EKB iránymutatásai kellően rugalmasak ahhoz, hogy e jogviszony rendezhető legyen, de természetesen csak addig a pontig, amíg mindez összhangban van az euroövezet egységes monetáris politikájával. Az egyes NKB-k jogi szisztémájától függően, a köztük és partnereik között fennálló kapcsolatot szerződések vagy rendeletek szabályozzák. Noha a formális érvényesítés országonként eltérő lehet, mindez érdemben nem befolyásolja a rendelkezések szellemét.

Az EKB eljárási szabályzata értelmében az iránymutatásokat a Kormányzótanács fogadja el, majd erről az euroövezet NKB-i értesítést kapnak. Az iránymutatások módosítását megkönnyítendő, a Kormányzótanács dönthet úgy, hogy elfogadásukra vonatkozó jogkörét az Igazgatóságra ruházza, azzal a kikötéssel, hogy pontosan körülhatárolja, ez meddig és mire terjed.

Az EKB utasításai

Az EKB utasításait az Igazgatóság fogadja el. Céljuk a monetáris politikára vonatkozó határozatok és iránymutatások megvalósítása konkrét, részletes utasításokon keresztül, amelyekre tipikus példa a nyílt piaci műveletek végrehajtására kiadott utasítás (lásd a 3.1.3. fejezetet).

Belső határozatok

A belső határozatok az euroövezeten belüli szervezeti vagy igazgatási ügyeket érintik. Különlegesen abban a tekintetben, hogy nincs kifejezett címzettjük, az eurorendszer tagjaira nézve viszont kötelezőek.

Példaként említhetjük a következő témákban hozott EKB-határozatokat (ezek mindegyike Az Európai Unió Hivatalos Lapjában is megjelent):

- az EKB dokumentációjához és irattárához való nyilvános hozzáférés;
- az NKB-k százalékos részesedése az EKB tőkejegyzési kulcsában;

- az EKB alaptőkéjének befizetése;
- az eurobankjegyek kibocsátása;
- a monetáris jövedelem felosztása az egyes NKB-k között.

Az eurorendszer és a KBER szakbizottságai, valamint az Emberi Erőforrások Konferenciája (HRC)

A KBER-szakbizottságokat az EKB eljárási szabályzatának 9. cikke alapján a Kormányzótanács abból a célból hozta létre, hogy segítse az EKB döntéshozó testületeinek munkáját. A bizottságok szakterületükön belül szakmai támogatást nyújtanak a KBER-nek, továbbá megkönnyítik a döntéshozatali és végrehajtási folyamatot.

A KBER-bizottságok elnöki tisztjét rendszerint magas rangú EKB-tisztviselők töltik be, akiknek az Igazgatóságon keresztül a Kormányzótanács felé van jelentéstételi kötelezettségük. A szakbizottsági tagság rendszerint az eurorendszer központi bankjainak tisztségviselőire korlátozódik. Mindazonáltal olyan esetekben, amikor valamelyik bizottság az Általános Tanács illetékességi körét érintő ügyekkel foglalkozik, az ülésen az eurorendszeren kívüli NKB-k képviselői is részt vehetnek. Alkalmassint egyéb illetékes testületek is képviselhetik magukat (például országos felügyeleti hatóságok a Bankfelügyeleti Bizottságban).

Jelenleg 12 KBER-szakbizottság működik. A Bankfelügyeleti Bizottság (*Banking Supervision Committee – BSC*) szerepét a 3.7. fejezetben ismertetjük a KBER-nek a hitelintézetek prudenciális felügyeletével és a pénzügyi rendszer stabilitásával kapcsolatos törvény szabta feladataival összefüggésben. A KBER egyéb bizottságai:

- A **Számviteli és Eredményelszámolási Bizottság** (*Accounting and Monetary Income Committee – AMICO*), amely a számvitellel, a pénzügyi adatszolgáltatással és a monetáris jövedelem felosztásával kapcsolatos kérdésekben tölt be tanácsadói szerepet.
- Az **Emissziós (Bankjegy) Bizottság** (*Banknote Committee – BANCO*), amely az eurobankjegyek gyártása, kibocsátása és az emissziót követő kezelése terén mozdítja elő az eurorendszeren belüli együttműködést.
- A **Külső Kommunikációs Bizottság** (*External Communications Committee – ECCO*), amely a kommunikációs politika területén, különösen a többnyelvű kiadványokkal összefüggésben segíti az EKB munkáját.
- Az **Informatikai Bizottság** (*Information Technology Committee – ITC*), amely a közös operatív rendszereket támogató informatikai hálózatok és a kommunikációs infrastruktúra fejlesztésében, kivitelezésében és fenntartásában nyújt elengedhetetlen szakmai segítséget.
- A **Belső Ellenőrzési Bizottság** (*Internal Auditors Committee – IAC*), amely közös standardokat dolgoz ki az eurorendszer műveleteinek auditálására, emellett az eurorendszer/KBER szintjén vizsgálja a közös projekteket és az operatív rendszereket.

- A **Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága** (*International Relations Committee – IRC*), amely az EKB nemzetközi együttműködéssel kapcsolatos törvény szabta feladatai ellátásában nyújt segítséget, ezenkívül fórumot biztosít a véleménycsereére a közös érdeklődésre számot tartó kérdésekben.
- A **Jogi Bizottság** (*Legal Committee – LEGCO*), amely az EKB alapokmányban foglalt feladataival összefüggő jogi kérdésekben tölt be tanácsadói funkciót.
- A **Piaci Műveletek Bizottsága** (*Market Operations Committee – MOC*), amely a monetáris politikai és a devizaműveletek végrehajtásában, az EKB devizatar-talékainak kezelésében és az ERM–II működtetésében segíti az eurorendszert.
- A **Monetáris Politikai Bizottság** (*Monetary Policy Committee – MPC*), amely főleg a monetáris és árfolyam-politika kialakításával összefüggő stratégiai, va-lamint egyéb hosszabb távú kérdésben nyújt tanácsot. További feladata az eurorendszer szakértői prognózisának elkészítése, amely az euroövezet makro-gazdasági fejleményeit mutatja be rendszeres gyakorisággal (lásd a 3.1.2. feje-zetet).
- A **Fizetési és Elszámolási Rendszerek Bizottsága** (*Payment and Settlement Systems Committee – PSSC*), amely a TARGET működésével és karbantartásá-val, a fizetési rendszerekkel kapcsolatos általános irányelvekkel és felvigyázói kérdésekkel, valamint az értékpapírkliíringgel és -elszámolással összefüggő, NKB-kat érintő kérdésekben tölt be tanácsadói funkciót.
- A **Statisztikai Bizottság** (*Statistics Committee – STC*), amely az EKB és az NKB-k által gyűjtött statisztikai adatok prezentálásával és összeállításával kap-solatban bír tanácsadói feladatkörrel.

Az eurorendszer, illetve a KBER központi bankjai közötti humánpolitikai együtt-működés, valamint a csapatszellem fokozása érdekében a Kormányzótanács elin-dította az ún. Emberi Erőforrások Konferenciáját (HRC), amely gyakorlatilag hi-vatalos keretek közé tereli az uniós központi bankok személyzeti vezetői között régóta fennálló együttműködést. Az NKB-k és az EKB természetesen továbbra is kizárólagos illetékességgel rendelkezik saját emberierőforrás-gazdálkodása felett; a HRC inkább fórumot biztosít a tapasztalat-, vélemény- és információcsere-re ezen a területen. Ennélfogva hozzájárul többek között ahhoz, hogy az érintett fe-lek feltárják közös képzési programok lehetőségét, valamint élénkítsék az alkal-mazottak mobilitását egymás intézményei között.

Közös operatív rendszerek

Az EKB és az NKB-k több olyan közös operatív rendszert is létrehoztak, ame-lyek célja a decentralizált műveletek végrehajtásának megkönnyítése. A rendsze-rek az eurorendszer funkcionális egységét növelik egyfajta „logisztikai támoga-tás” biztosításával.

Ide tartoznak az informatikai rendszerek, alkalmazások és eljárások. Ezek szer-vezése a „kerékagy–kerékküllő” megközelítés (*hub-and-spoke approach*) szerint

történik, amelyben a kerékgagy szerepét az EKB tölti be. A rendszer tulajdonosai az illetékes KBER-szakbizottságok, de az egyes rendszereket az EKB illetékes szervezeti egysége irányítja.

Az eurorendszerbeli műveletek során a következő közös operatív rendszereket alkalmazzák:

- A tendereljárás alapján végzett műveletekkel és a bilaterális piaci beavatkozással kapcsolatos rendszerek, amelyek révén biztonságosan és gyorsan lehet továbbítani a decentralizált monetáris politikai műveletek végrehajtásához szükséges utasításokat.
- A nem statisztikai jelegű adatok cseréjét végző rendszer, amely az NKB-k és az EKB napi mérlegadatainak közléséhez szükséges kommunikáció csatornája. Az adatok az EKB likviditáskezeléssel foglalkozó szervezeti egységéhez kerülnek, és ott a napi pénzügyi elemzésekhez használják őket.
- A közös front office (vagyis ügyfélkapcsolati) rendszer, amely az NKB-k által az EKB devizatartalékok megtestesítő eszközeivel, illetve az EKB által a bank saját tőkéjével végrehajtott tranzakciók rögzítésére és feldolgozására, valamint a pozíciók, a határértékek, a kockázatok és a teljesítmény folyamatos ellenőrzésére szolgál.
- A készpénz-információs rendszer, amely az NKB-k bankjegykészletét, illetve a bankjegyllátásban jelentkező potenciális hiányt vagy többletet hivatott nyomon követni az eurorendszer különböző hozzáférési pontjain. A rendszer segítségével ki lehet igazítani az egyensúlytalanságokat, vagyis az egyik országban felszabaduló bankjegyeket olyanokba lehet átcsoportosítani, amelyben bankjegyhiányra lehet számítani.

Egyéb olyan közös operatív rendszerek, amelyekbe az euroövezeten kívüli tagállamok NKB-i is beletartoznak:

- A TARGET-rendszer (lásd a 3.3. fejezetet).
- A CebaMail nevet viselő zárt elektronikus levelezőrendszer, amely biztonságos információcserét tesz lehetővé az Európai Unió NKB-i között.
- A telekonferencia-rendszer, amelynek segítségével zárt és biztonságos távkonferenciákat lehet tartani a KBER tagjainak részvételével NKB-elnöki és szakértői szinten.
- A hamispénzfigyelő rendszer, amely egyetlen központból szolgáltat információkat az unióban felbukkanó hamis eurobankjegyek adatairól, amelyekről valamennyi arra felhatalmazott szervet biztonságos módon tájékoztatni kell.
- A statisztikai adatok kicserélésére létrehozott rendszer, amelynek révén a statisztikai adatokat biztonságosan, gyorsan és egységes formátumban lehet a KBER-en belül továbbítani.

- Az MPI-statisztikai és monetáris adatbázis, amely a monetáris és bankstatisztikák tárgyát képező monetáris pénzügyi intézmények (MPI-k) adatainak központi nyilvántartására szolgál. Az MPI-k közé tartoznak a tartalékképzési kötelezettséggel rendelkező hitelintézetek. Az adatbázis egyúttal felsorolja azokat az eszközöket, amelyeket fedezetként lehet felhasználni az eurorendszer monetáris politikai műveleteihez, illetve a napon belüli hitelekhez kapcsolódó tranzakcióihoz.

Adatszolgáltatás az eurorendszeren belül

Mivel az eurorendszerben operatív szinten igen jelentős decentralizáció figyelhető meg, részletes adatszolgáltatásra van szükség ahhoz, hogy az EKB döntéshozó testületei rendelkezzenek az elvi-stratégiai döntések központositott végrehajtásához szükséges információkkal és adatokkal, és így képesek legyenek megőrizni az eurorendszer funkcionális integritását.

Az eurorendszer által végrehajtott műveletek csaknem kizárólagosan az NKB-k mérlegkimutatásaiban jelennek meg, amelyek összessége adja az eurorendszer konszolidáltmérleg-kimutatását. A mérlegtételek főként a TARGET-rendszeren keresztül megvalósuló, határon átnyúló tranzakciókból származnak (lásd a 3.3.1. fejezetet), amelyeket kétoldalú követelések és tartozások formájában tartanak nyilván az NKB-k saját helyi számláin. De ilyen mérlegtételek adódnak az NKB-k között forgalomban lévő eurobankjegyek időszakos elosztására vonatkozó intézkedésekből is (lásd a 3.4. fejezetet). Egy egységes valutaövezetben ugyanakkor elemzési és operatív szempontból csupán az aggregált és a konszolidált értékeknek van jelentőségük. Fontos megjegyezni, hogy az NKB-k által végrehajtott műveleteket harmonizált módszer szerint számolják el és mutatják ki, az eurorendszeren belüli egyenlegeket pedig ennek megfelelően konszolidálják.

A Kormányzótanács az alapokmány 26.4. cikkének figyelembevételével az eurorendszer területére érvényes könyvviteli és jelentéstételi szabályokat fogadott el.⁸ E szabályok értelmében az EKB és az NKB-k kimutatásainál a beszerzési értéken alapuló elszámolást, illetve ennek egy módosított – a piacképes értékpapírok piaci értékelését, az aranyat és a devizában denominált, mérlegben szereplő és mérlegen kívüli eszközöket és forrásokat figyelembe vevő – változatát alkalmazzák.

Mivel az eurorendszer nagyfokú devizakockázatnak van kitéve, különös figyelmet kell szentelnie a gondosság (prudencia) kérdésének. A prudens megközelítést elsősorban az eredmény kimutatása során a nem realizált nyereség és a nem realizált veszteség eltérő kezelésével alkalmazzák. Így a realizált pénzügyi nyereség és a teljes (realizált és nem realizált) pénzügyi veszteség megjelenik az eredménykimutatásban, a nem realizált pénzügyi nyereséget viszont az átértékelési számlán írják jóvá. Az eurorendszer központi bankjainak egymással szembeni követeléseiből és kötelezettségeiből egyenleget vonnak, a konszolidált pénzügyi kimutatás ily módon kizárólag az eurorendszer harmadik felekkel szembeni pozícióját tükrözi.

⁸ Az Európai Központi Bank iránymutatása (2002. december 5.) a Központi Bankok Európai Rendszerében a számviteli és a pénzügyi beszámolók jogi kereteiről (EKB/2002/10) (HL L 58., 2003. 3. 3., 1. o.)

Az NKB-k naponta küldenek az EKB-hoz mérlegadatokat, amelyeket utóbbi elsősorban a napi, a monetáris politikához szükséges pénzügyi elemzésekhez használnak fel. De ezeken az adatokon alapul az eurorendszer heti konszolidált pénzügyi kimutatása és a konszolidált éves mérleg is.

Az eurorendszer decentralizált működése miatt a nem pénzügyi jellegű adatszolgáltatás iránt is jókora az igény. Figyelemre méltó példa erre az a jelentéscsomag, amelynek révén az EKB időről időre meg tudja vizsgálni, hogy az NKB-k mennyire tartják be iránymutatásait és utasításait. Egy másik példa az NKB-knak az euroövezeten belüli bankjegyforgalomról szóló rendszeres jelentése. Ezen információk segítségével meg lehet állapítani, ha az eurorendszer valamely hozzáféresi pontján a bankjegyekből hiány avagy többlet lép fel.

2.5.3. Az EKB szabályozói jogköre

Az eurorendszerre ruházott feladatok teljesítése során az EKB olyan jogszabályokat is elfogadhat, amelyek az eurorendszer nemzeti központi bankjain kívüli harmadik felekre közvetlenül hatással vannak [az EK-szerződés 110(1) cikke és az KBER alapokmányának 34.1. cikke]. Ezek a jogszabályok az **EKB rendeletei és határozatai**.

Az EKB szabályozási jogköre lehetővé teszi számára megbízatásának autonóm ellátását anélkül, hogy a közösségi intézmények vagy a tagállamok jogszabályaira kellene támaszkodnia. A korlátozott hatáskör elvével összhangban azonban az EKB csak *olyan mértékig* gyakorolhatja szabályozói jogkörét, amilyen mértékig ezt az eurorendszer feladatainak végrehajtása megkívánja.

Az olyan vállalkozásokra, amelyek nem teljesítik az EKB rendeleteiben és határozataiban meghatározott kötelezettségeiket, büntetéseket és időszakos bírságokat szabhat ki az EKB a Szerződés 110(3), illetve az alapokmány 34.3 cikke alapján. Az EKB ezt a jogkört a kiegészítő jogszabályokban megállapított határokon belül és feltételek mellett gyakorolja.⁹

Az EKB által hozott összes olyan intézkedés, amelyet jogilag kötelező érvényűnek szántak, európai bírósági felülvizsgálat vagy értelmezés tárgyát képezheti.

EKB-rendeletek

Az Európai Közösség törvényhozó testületei által megalkotott rendeletekhez hasonlóan, az EKB rendeletei is általános érvényűek, teljes egészében kötelező hatályúak, és minden euroövezetbe tartozó országban közvetlenül alkalmazhatók. Az *általános érvény* azt jelenti, hogy korlátlan számú entitásra és esetre vonatkoztathatóak. A *közvetlen alkalmazhatóság* jelentése pedig az, hogy az EKB rendeleteit nem kell átültetni a nemzeti jogrendbe, *kötelező* érvényük folytán közvetlen kötelezettséget rónak harmadik felekre.

Az EKB rendeleteit az EKB Kormányzótanácsa hozza, és a Tanács nevében az elnök írja alá. A Kormányzótanács határozhat úgy, hogy rendeletalkotási hatás-

⁹ 1998. november 23-i 2532/98/EK tanácsi rendelet az Európai Központi Banknak szankciók kirovására vonatkozó hatásköréről (HL L 318., 1998. 11. 27., 4. o.).

körét átruházza az EKB Igazgatóságára, de ilyen esetben meg kell határoznia az átruházott hatáskör korlátait, kiterjedését.

Az EKB-rendeletek kötelező érvényének és hatálybalépésének feltétele, hogy *Az Európai Unió Hivatalos Lapjában* a közösség valamennyi hivatalos nyelvén közzé kell tenni őket.

Az EKB eddig hozott rendeletei a kötelező tartalékképzés alkalmazására¹⁰, a monetáris pénzügyi intézmények szektorának konszolidált mérlegéhez szolgáltatandó adatokra¹¹, az általuk fizetett és az általuk felszámított kamatokra vonatkozó statisztikákra¹² és az EKB szankcionálási jogkörére vonatkoznak.¹³

Az EKB határozatai

Az EKB határozatai teljes mértékben kötelezőek a címzettekre és azok értesítésével válnak hatályossá. A határozatok bármely jogi vagy természetes személynek címezhetők, ideértve az euroövezet tagországait is.

Az EKB határozatait a Kormányzótanács vagy az Igazgatóság hozhatja saját illetékességi körében. Az Igazgatóság által hozott határozatokat az érintett fél a Kormányzótanács előtt megfellebbezheti.

Amikor az EKB az EK-szerződés 106(2) cikke értelmében a pénzérme-kibocsátás volumenét jóváhagyó határozatot hoz, akkor ezt az euroövezet tagországainak címezi. A más feleknek címzett határozatok általában az EKB által a rendeletek be nem tartása – például a tartalékképzési kötelezettség megszegése – miatt kiírt szankciókkal foglalkoznak.

Az összes EKB-határozat a címzettek nyelvén kerül közzétételre. Az EKB döntése alapján a határozatokat a Hivatalos Lapban is közzétehetik, ebben az esetben az összes hivatalos közösségi nyelven megjelennek.

2.5.4. Az EKB tanácsadói tevékenysége

Tanácsadói tevékenységének részeként az EKB ajánlásokat és véleményeket fogadhat el saját hatáskörében. Az EKB-ajánlások és -vélemények nem kötelező jogszabályok, közzétételük a címzett nyelvén történik. Amennyiben általános érdeklődésre tarthatnak számot, az EKB dönthet a Hivatalos Lapban való közzétételük mellett, ebben az esetben az összes hivatalos közösségi nyelven megjelennek.

¹⁰ 2003. szeptember 12-i 1745/2003/EK EKB-rendelet a kötelező tartalék alkalmazásáról (EKB/2003/9), HL L 250., 2003. 10. 2., 10. o.

¹¹ A 2003. szeptember 18-i 1746/2003/EK EKB-rendelettel (EKB/2003/10, HL L 250., 2003. 10. 2., 17. o.) módosított 2001. november 22-i 2423/2001/EK EKB-rendelet a monetáris pénzügyi intézmények szektorának konszolidált mérlegéről (EKB/2001/13, HL L 333., 2001. 12. 17., 1. o.).

¹² A 2001. december 20-i 63/2002/EK EKB-rendelet a monetáris pénzügyi intézményeknek a háztartásokkal és nem pénzügyi társaságokkal szembeni betéti és hitelkamatlábakra vonatkozó statisztikáiról (EKB/2001/18), HL L 10., 2002. 1. 12., 24. o.

¹³ Az 1999. szeptember 23-i 2157/1999/EK EKB-rendelet az Európai Központi Bank szankciók kirovására vonatkozó hatásköréről (EKB/1999/4, HL L 264., 1999. 10. 12., 21. o.)

Az EKB ajánlásai

Kétfajta EKB-ajánlás létezik:

- az EKB-ajánlások a közösségi jogi terminológia értelmében olyan instrumentumok, amelyekkel az EKB saját hatáskörén belül közösségi jogalkotást kezdeményezhet;
- a kifejezés hagyományosabb értelmében olyan instrumentumokra utal, amelyeken keresztül az EKB az intézkedések meghozatalát ösztönzi.

A közösségi jogalkotás kezdeményezése

Az EKB az Európai Bizottsággal osztozik a másodlagos közösségi jogalkotás kezdeményezésének jogán, a KBER alapokmányának kiegészítésére, módosítására. A bizottság javaslatokat tehet közzé az összes területen, ahol az EKB ajánlásokat tehet, de eddig általában nem élt ezzel a jogkörével. Azzal a féllel, amelyik nem gyakorolta a kezdeményezési jogot, az EU Tanácsa konzultációt folytat a jogszabály elfogadása előtt, azaz amikor az EKB tesz jogalkotási ajánlást, kéri a bizottság véleményét és viszont.

Kiegészítő jogalkotás

Az EK-szerződés 107(6) cikke és a KBER alapokmányának 42. cikke határozza meg azokat a területeket, ahol az EK-szerződés az alapokmányt kiegészítő jogalkotást ír elő. Ezek főleg azokat a korlátokat és feltételeket érintik, amelyek alapján az EKB megkövetelheti a hitelintézményektől a kötelező tartalékolást az euroövezet nemzeti központi bankjainál (lásd a 3.1.3. fejezetet), statisztikai adatok gyűjtését (lásd a 3.5. fejezetet), gyakorolhatja szabályozói jogkörét (lásd a 2.5.3. fejezetet), tőkeemelését hajthat végre (lásd a 3.8. fejezetet), illetve további devizatartalék-eszközöket igényelhet (lásd a 3.2.2. fejezetet). Az EU Tanácsa – főként az EKB ajánlásai alapján¹⁴ – a GMU harmadik szakaszának kezdetén hozott ilyen kiegészítő jogszabályokat, összhangban az EK-szerződés 123. cikkével.

Az KBER alapokmányának módosításai

A Szerződés megváltoztatásának szokásos eljárásán kívül (EU-szerződés, 48. cikk), az EK-szerződés két különleges eljárást állapít meg a KBER alapokmányának módosítására:

1. az EK-szerződés 107(5) cikkében és az alapokmány 41. cikkében foglalt **egyszerűsített módosítási eljárás**;
2. az alapokmány 10.6. cikkének **módosítást engedélyező klauzulája**, amelyet 2003. februárban vezetett be a Nizzai Szerződés.

¹⁴Lásd az Európai Központi Banknak a kötelező tartalékolás alkalmazására vonatkozó EK tanácsi rendeletre vonatkozó EKB/1998/8 ajánlását (HL C 246., 1998. 8. 6., 6. o.); az Európai Központi Banknak szankciók kirovására vonatkozó hatásköréről szóló tanácsi rendeletre vonatkozó EKB/1998/9 ajánlást (HL C 246., 1998. 8. 6., 9. o.); az Európai Központi Bank statisztikai adatgyűjtésre vonatkozó EK tanácsi rendeletről szóló EKB/1998/10 ajánlást (HL C 246., 1998. 8. 6., 12. o.); az Európai Központi Bank tőkéjének emelésével kapcsolatos korlátozásokról és feltételekről szóló EK tanácsi rendeletre vonatkozó EKB/1998/11 ajánlást (HL C 411., 1998. 12. 31., 10. o.); az Európai Központi Bank további devizatartalék-eszköz iránti igényére vonatkozó EK tanácsi rendeletre vonatkozó EKB/1999/1 ajánlást (HL C 269., 1999. 9. 23., 9. o.).

Az **egyszerűsített módosítási eljárás** több tevékenységi területre vonatkozik, például a statisztika, számvitel, nyílt piaci és hitelműveletek, kötelező tartalékok, elszámolási és fizetési rendszerek, külső műveletek és a monetáris jövedelem elosztása. Az eljárás lehetővé teszi az EU Tanácsa számára, hogy az Európai Parlament beleegyezésével az alapokmány technikai rendelkezéseit szükség szerint módosítsa, anélkül, hogy a Szerződés módosítására szolgáló szokásos eljárást – azaz kormányközi konferenciát és az EU-tagállamok általi ratifikálást – igénybe vegye. Mind ez ideig azonban nem került alkalmazásra az egyszerűsített módosítási eljárás.

Az alapokmány 10.6. cikkének **módosítást engedélyező klauzulája** lehetővé teszi a Kormányzótanács keretében alkalmazott szavazási szabályok EU-tanácsi határozattal történő módosítását. Azonban figyelembe véve az ilyen módosítások messze ható következményeit, az EU Tanácsa ezeket a határozatokat állam- vagy kormányfői összetételben hozza. A klauzulát ténylegesen 2003-ban aktiválták, amikor az EU Tanácsa az EKB ajánlása alapján módosította az alapokmány 10.2. cikkét. A módosítás 2004. május 1-jén lépett hatályba (lásd a 2.5.1. fejezetet).

Egyéb ajánlások

Az EKB ajánlásai a kifejezés hagyományos értelmében olyan eszközként szolgálhatnak, amelyek segítségével az EKB a közösségi intézményeket vagy tagállamokat különböző (nem csak jogi természetű) intézkedések megtételére készíti. Például, összhangban a KBER-alapokmány 27.1. cikkével, az EKB tesz ajánlást az EU Tanácsának az eurorendszerbe tartozó nemzeti központi bankok külső könyvvizsgálóinak kinevezéséről. Az EKB-nak a tagállamok számára tett ajánlásai elsősorban a nemzeti hatóságokkal folytatott statisztikai együttműködésre vonatkoznak, például néhány tagállamban ajánlásokat fogalmaz meg a statisztikai hatóságok (nem a nemzeti központi bankok) számára az EKB-nak a fizetési mérlegre és a nemzetközi befektetési pozíciókra vonatkozó statisztikai adatszolgáltatási követelményeiről.¹⁵ Egy további példa az EKB ajánlása az euroövezet tagállamai számára azoknak a rendelkezéseknek az eltörlésére, amelyek az egyetlen fizetés alkalmával felhasználható, nemzeti fizetőeszközben denominált pénzermék mennyiségét korlátozzák.¹⁶

Az EKB véleményei

Az EKB a következő esetekben nyilvánít véleményt:

- minden alkalommal, amikor az EKB véleményét a közösség intézményei vagy a tagállamok a Szerződéssel vagy alapokmánnyal összhangban kikérik; vagy
- az EKB saját kezdeményezésére, azaz amikor az EKB azt megfelelőnek tekinti a saját hatáskörébe tartozó ügyekben.

¹⁵ 2003. május 2-i EKB/2003/8 ajánlás az Európai Központi Bank statisztikai adatszolgáltatási követelményeiről a fizetési mérlegre, a nemzetközi befektetési pozíciókra és a nemzetközi tartalékok sablonjára vonatkozó statisztikák területén (HL C 126., 2003. 5. 28., 7. o.).

¹⁶ 2001. december 6-i EKB/2001/17 ajánlás a részt vevő tagállamok azon rendelkezéseinek eltörlésére, amelyek a nemzeti fizetőeszközben denominált, egyetlen fizetés alkalmával felhasználható pénzermék mennyiségét korlátozzák (HL C 356., 2001. 12. 14., 9. o.).

A közösség jogalkotó testületeinek minden, az EKB hatáskörét érintő közösségi jogszabálytervezet esetében konzultálniuk kell az EKB-val. Hasonlóképpen egy tanácsi határozatban kialakított kereteken belül és feltételek mellett¹⁷, az EU-tagállamok kötelesek konzultációt folytatni az EKB-val az annak hatáskörébe eső jogszabálytervezetekről. Ilyen kérdéskörök például a valutaügyek, a fizetési módok, a nemzeti központi bankok, a monetáris, pénzügyi, banki és fizetési rendszerekre, valamint a fizetési mérlegre vonatkozó statisztikai adatok gyűjtése, összeállítása és terjesztése, valamint a pénzügyi intézményekre vonatkozó szabályok, amennyiben azok lényegesen befolyásolják a pénzügyi intézmények és piacok stabilitását. Ezen túlmenően az euroövezeten kívüli tagállamok hatóságai a monetáris politikai esz-köztárra vonatkozó jogszabálytervezetekről is kötelesek konzultálni az EKB-val. Az Egyesült Királyság mentességet kapott az EKB-val folytatandó konzultáció kötelezettsége alól a Szerződéshez csatolt jegyzőkönyvben¹⁸, „amennyiben és ameddig az Egyesült Királyság nem lép be [a GMU] harmadik szakaszába”.

Végül az EU-szerződés 48. cikke értelmében az EKB-val akkor is konzultálni kell, „amikor a monetáris területen intézményi változások következnek be”. E rendelkezés alapján konzultáltak az EKB-val a Nizzai Szerződésről folyó tárgyalások során¹⁹ és az Európai Alkotmányt létrehozó Szerződés tervezetének készítésekor.²⁰ Az EKB üdvözölte az alkotmány tervezetét, mivel az az Európai Unió jogi és intézményi kereteit egyszerűbbé, áttekinthetőbbé és pontosabbá teszi. Az összességében pozitív értékelés mellett az EKB-vélemény rámutatott az alkotmánytervezet egyes cikkeire, amelyek előnyére válna a további pontosítás és kiigazítás. Továbbá az EKB hivatalosan is bekapcsolódott a kormányközi konferencia tárgyalásaiba. Az EU Tanácsa elnökének 2003. november 26-án írt levelében az EKB elnöke a Kormányzótanács komoly aggályainak adott hangot az elnökség azon javaslatával kapcsolatban, amely szerint az EKB döntéshozó testületeit irányító alaprendeleteket egyszerűsített eljárással lehetne módosítani, a tagállamok részéről történő ratifikálás nélkül. Az EKB beavatkozását követően a javaslatot visszavonták.²¹

Az EKB továbbá saját kezdeményezésére is véleményt terjeszthet a közösségi intézmények vagy a nemzeti hatóságok elé a hatáskörébe tartozó ügyekben. Ezek az ügyek nem korlátozódnak a jogszabálytervezetekre, hanem az EKB-t érintő összes kérdésre kiterjednek.

Az EKB tanácsadói szerepe biztosítja azt, hogy részt vegyen az összes, hatáskörét érintő közösségi és nemzeti jogszabály megalkotásában, és kizárólagos feladatkörökkel rendelkező, független közösségi szervezetként tanácsadói szerepet lásson el. Amint az EKB honlapján közzétett vélemények jegyzéke mutatja, az EKB feladatkörei számos kérdéskörre kiterjednek.

¹⁷ 1998. június 29-i 98/415/EK tanácsi határozat a nemzeti hatóságoknak azon kötelezettségéről, hogy a jogszabálytervezetekről az Európai Központi Bankkal konzultáljanak (HL L 189., 1998. 7. 3., 42. o.).

¹⁸ Jegyzőkönyv a Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságára vonatkozó egyes rendelkezésekről.

¹⁹ A Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 10.2. cikkének módosításaira vonatkozó vélemény (HL C 362., 2000. 12. 16., 13. o.).

²⁰ Vélemény az Európai Alkotmányt létrehozó szerződés tervezetéről (HL C 229., 2002. 9. 25., 7. o.).

²¹ Lásd EKB (2004), 2003. évi *Éves jelentés*, 4.1. fejezet.

2.5.5. Hogyan ellenőrzi az EKB a monetáris finanszírozás és az előjogok alapján történő hozzáférés tilalmának betartását?

Az EK-szerződés 237(d) cikke alapján az EKB feladata a Szerződés 101. és 102. cikkei rendelkezéseinek, illetve a 3603/93/EK²², illetve 3604/93/EK²³ tanácsi rendelet betartásának ellenőrzése. A Szerződés 101. cikke megtiltja az EKB-nak és a nemzeti központi bankoknak, hogy folyószámlahitelt vagy bármilyen más hitelkonstrukciót bocsássanak a kormányok és a közösségi intézmények vagy szervek rendelkezésére, valamint, hogy azoktól közvetlenül hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat vásároljanak; ez alól egyedül az Egyesült Királyság kormánya és a *Bank of England* közötti úgynevezett „*ways and means*” finanszírozási konstrukció²⁴ a kivétel. A 102. cikk tilt minden nem prudenciális megfontolásra épülő intézkedést, amely a kormányzatok, valamint a közösségi intézmények vagy szervek számára kiváltságos hozzáférést biztosít a pénzügyi intézményekhez.

Mivel ezek a rendelkezések az összes EU-tagállam központi bankjaira vonatkoznak, betartásukat az EKB-n belül az Általános Tanács ellenőrzi. A tagállamok szintjén az Európai Bizottságé az ellenőrző szerep.

Az EKB egyúttal figyelemmel kíséri a másodlagos piacon az EU-beli központi bankok vásárlásait azokból a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokból, amelyeket a belföldi állami szektor vagy más EU-tagállamok állami szektora bocsátott ki. A 3603/93/EK tanácsi rendelet értelmében az állami szektor adósságának másodlagos piacon történő megvásárlásával nem szabad megkerülni a Szerződés 101. cikkében foglaltakat, és így közvetett módon finanszírozni az állami szektort.

2.5.6. Az EMI-től átvett feladatok teljesítése

Mivel néhány EU-tagállam nem vesz részt a GMU harmadik szakaszában (lásd az 1.2.2. fejezetet), az EMI bizonyos feladatait továbbra is el kell látni. Az EMI felszámolását követően az EK-szerződés 123(2) cikke és a KBER alapokmányának 44. cikke ezeket az átmeneti feladatokat az EKB-ra bízta.

Az EKB a következő két alapfeladatot vette át az EMI-től:

- együttműködés előmozdítása az eurorendszer és az euroövezeten kívüli nemzeti központi bankok között;
- az új tagállamok nemzeti központi bankjainak a KBER-be való integrációjához és az euroövezeten kívüli NKB-k eurorendszerhez történő majdani csatlakozásához szükséges előkészületek megtétele.

²² 1993. december 13-i 3603/93/EK tanácsi rendelet a Szerződés 104. és 104b(1) cikkében foglalt tilalmak alkalmazására vonatkozó definíciók meghatározásáról (HL L 332., 1993. 12. 31., 1. o.).

²³ 1993. december 13-i 3604/93/EK tanácsi rendelet a Szerződés 104a cikkében foglalt kiváltságos hozzáférés tilalmának alkalmazására vonatkozó definíciók meghatározásáról (HL L 332., 1993. 12. 31., 4. o.).

²⁴ A Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságára vonatkozó egyes rendelkezésekről szóló jegyzőkönyv 11. bekezdése.

A tíz új tagállam 2004. május 1-jei uniós csatlakozása, valamint a további bővítés lehetősége új dimenziót adott az EMI-től átvett feladatoknak. Bár az új tagállamok az eurót csak egy későbbi fázisban – vagyis a szükséges feltételeket teljesítését követően – vezetik be, a csatlakozáskor NKB-ik *ex officio* a KBER tagjaivá váltak. Ami a legutóbbi EU-bővítést illeti, a csatlakozást megelőző éveket az EKB a tíz új NKB KBER-be történő integrálásának előkészítésével töltötte. A jövőt illetően pedig jelenleg ezeknek az országoknak az eurorendszerbe történő majdani belépésével kapcsolatos kérdéseket vizsgálja.

Szintén az EK-szerződés 123(2) cikke értelmében és az EU Tanácsának 332/2002/EK rendeletével összhangban²⁵ az EKB irányítja az Európai Közösség hitelfelvételi és hitelnyújtási műveleteit a középtávú pénzügyi segítségnyújtási mechanizmus keretében.²⁶ A mechanizmus a Szerződés 199. cikkére épül, és egyebek mellett az euroövezeten kívüli tagállamok megsegítéséről rendelkezik komoly fizetésimérleg-problémák esetén. Az ilyen műveletekből befolyó bevételek kizárólag a kedvezményezett tagállamok NKB-inak utalhatók át. A mechanizmust jelenleg nem működtetik.

²⁵ 2002. február 18-i 332/2002/EK tanácsi rendelet a tagállamok fizetési mérlegeinek középtávú pénzügyi megsegítésére szolgáló mechanizmus létrehozásáról (HL L 53., 2002. 2. 23., 1. o.).

²⁶ 2003. november 7-i EKB/2003/14 határozat a középtávú pénzügyi támogatási mechanizmus keretében az Európai Közösség által megkötött hitelfelvételi és hitelnyújtási műveletek kezeléséről (HL L 297., 2003. 11. 15., 35. o.).

A Eurotower tővében magasodó kivilágított euroembléma.

3. FEJEZET: EKB-POLITIKÁK ÉS AZ EURORENDSZER TEVÉKENYSÉGE

3.1. A MONETÁRIS POLITIKA MEGVALÓSÍTÁSA

Az EKB monetáris politikáját, annak elméleti alapjait és gyakorlati megvalósítását a 2004 januárjában megjelent *Az EKB monetáris politikája* című kiadvány ismerteti. Jelen kiadvány a monetáris politikai funkció alapvető szempontjainak bemutatására szorítkozik.

3.1.1. Elméleti megalapozás

A monetáris politika azért képes középtávon biztosítani az árstabilitást, mert a bankrendszer a jegybank által kibocsátott, monetáris bázisnak nevezett pénztől függ, amelynek célja:

1. a forgalomban lévő fizetőeszköz iránti kereslet kielégítése;
2. a bankközi klíring;
3. a jegybanknál elhelyezendő kötelező tartalékok biztosítása.

A monetáris bázis létrehozásának monopóliuma révén az eurorendszer meghatározó szerepet játszik a pénzüpi feltételek és a pénzüpi kamatlábak kialakításában. A pénzüpi kamatok megváltoztatásával a központi bank beindít bizonyos mechanizmusokat, és kivált bizonyos reakciókat a gazdasági szereplőkből, amivel végső soron befolyásolja a gazdasági változók, például a kibocsátás és az árak alakulását (lásd a 9. keretes írást). A monetáris politika transzmissziós mechanizmusaként ismert folyamat, amelynek részletes leírása *Az EKB monetáris politikája* című kiadványban olvasható, igen összetett. Mivel sokféle mechanizmust és a gazdasági szereplők számos reakcióját érinti, a monetáris politikai intézkedések rendszerint csak hosszú idő elteltével hatnak az árakra. Ezenkívül a különböző hatások – a gazdasági helyzet függvényében – eltérő nagyságúak és erejűek lehetnek, ami tovább nehezíti a hatások pontos felmérését.

Ugyanakkor a közgazdászok széles köre elfogadja azt a tételt, miszerint hosszú távon, azaz a gazdasági kiigazítások valamennyi hatásának megjelenése után, a gazdaságban levő pénz mennyiségének változása, egyéb tényezők változatlansága mellett, az általános árszint változásában fog tükröződni, és nem hat maradandóan az olyan reálváltozókra, mint például a reálkibocsátás vagy a munkanélküliség. Ehhez kapcsolódik az az állítás, miszerint az infláció végső soron monetáris jelenség. Valóban, a tartósan magas inflációval jellemezhető időszakok általában a pénz mennyiség erőteljes növekedéséhez kapcsolódnak. Bár rövidebb időszakot tekintve egyéb tényezők (pl. az aggregált kereslet változásai, a technológiai változások vagy a nyersanyagár-sokkok) is befolyásolhatják az árak alakulását, hatásukat később a pénzállomány bizonyos mértékű kiigazításával ellensúlyozni lehet. Ebben az értelemben a központi bank befolyásolni tudja a hosszabb távú ár-, illetve inflációs trendeket.

9. keretes írás: A monetáris politika transzmissziós mechanizmusa

A monetáris politika transzmissziós folyamatának kiindulópontjai azok a pénzüpi kamatváltozások, amelyeket a központi bank a pénzüpi feltételek szabályozásával érhet el. Ezek a változások – bár eltérő mértékben – befolyásolják a többi kamatlábat is, például hatnak a rövid futamidejű banki hitelek és betétek kamatlábjaira. Ezen túlmenően a jövőbeni hivatalos kamatlábváltozásokkal kapcsolatos várakozások befolyásolják a hosszabb távú piaci kamatlábjakat, mivel ezek a rövid lejáratú kamatlábjak jövőbeli alakulásával kapcsolatos várakozásokat tükrözik. Nagyon hosszú lejáratok (pl. 10 éves államkötvények hozama, hosszú futamidejű banki hitelek kamatlábjai) esetén a pénzüpi kamatlábváltozások közvettebb hatást gyakorolnak a kamatlábjakra. Ezek a kamatlábjak inkább a hosszú távú növekedéssel és az inflációs tendenciákkal kapcsolatos piaci várakozásoktól függnnek. Más szóval, a központi bankok hivatalos kamatlábjában bekövetkezett változások rendszerint nem érintik a hosszabb lejáratú kamatlábjakat, hacsak nem módosítják a hosszú távú gazdasági tendenciákkal kapcsolatos piaci várakozásokat.

A monetáris politika a gazdaság finanszírozási feltételeire és a várakozásokra gyakorolt hatásai miatt más pénzügi változókat, többek közt az eszközárakat (pl. tőzsdéi árakat) és az árfolyamokat is befolyásolja.

A kamatlábjakban és a pénzügi eszközök áraiban bekövetkezett változások viszont hatnak a háztartások és a vállalkozások megtakarítási, kiadási és befektetési döntéseire. A magasabb kamatlábjak – ha minden egyéb tényező változatlan – kevésbé ösztönzik a háztartásokat vagy a vállalkozásokat arra, hogy fogyasztásukat vagy befektetéseiket hitelből finanszírozzák. Ha magasabbak a kamatlábjak, a háztartások inkább megtakarítják, semmint elköltik folyó bevételeiket, hiszen a megtakarításokból származó nyereség növekedik. A hivatalos kamatlábjak változásai a hitelkínálatot is befolyásolhatják. A kamatlábjak növekedése után például oly mértékben megnövekedhet annak kockázata, hogy egyes kölcsönfelvevők nem tudják biztonságosan visszafizetni kölcsöneiket, hogy a bankok nem nyújtanak kölcsönt nekik. Következésképpen az ilyen kölcsönfelvevők, háztartások vagy cégek arra kényszerülnek, hogy elhalasszák tervezett vásárlásaikat vagy befektetéseiket.

Az eszközárak mozgása a jövedelmi és vagyoni hatásokon keresztül is befolyásolhatja a fogyasztást és a befektetéseket. Ha például emelkednek a részvényárak, a részvénytulajdonos háztartások vagyonosabbá válnak, és úgy dönhetnek, hogy növelik fogyasztásukat. Fordítva is igaz: amikor a részvényárak esnek, a háztartások könnyen visszafoghatják fogyasztásukat. Az eszközárak a fedezet értékén keresztül is hathatnak az aggregált keresletre: ha a fedezet értéke megnő, a kölcsönfelvevők több hitelt kaphatnak, és csökken a hitelezők és bankok által követelt kockázati felár. A fedezet összege gyakran nagymértékben befolyásolja a hitelnyújtási döntéseket. Ha a fedezet értéke csökken, a hitelek megrágnak, esetleg a felvételük is megnehezül, így csökkennek a kiadások.

A fogyasztásban és a beruházásban bekövetkezett változások következményeként megváltozik az áruk és szolgáltatások iránti belföldi kereslet és a belföldi kínálat viszonya. Ha a kereslet meghaladja a kínálatot – de minden egyéb tényező változatlan –, akkor növekednek az árak. Mi több, az aggregált kereslet változásai nyomán szigorodnak vagy lazulnak a munkaerőpiac és a félkész termékek piacának feltételei, ezek pedig befolyásolhatják a béreket és az adott félkész termékek árait.

9. keretes írás: A monetáris politika transzmissziós mechanizmusa (folyt.)

Az árfolyamváltozások általában háromféleképpen érintik az inflációt: az árfolyammozgások először is közvetlenül befolyásolhatják az importárakat. Amennyiben az árfolyam emelkedik, az importcikkek árai esni kezdenek; ha ezeket a termékeket közvetlenül elfogyasztják, azzal hozzájárulnak az infláció csökkenéséhez. Másodsor, ha ezeket az importárakat termelési célokra használják fel, alacsonyabb áraik idővel a késztermékek olcsóbbodását eredményezhetik. Végül az árfolyamváltozások a hazai termékek nemzetközi versenyképességének megváltozásán keresztül is befolyásolhatják az inflációt: ha az árfolyam-növekedés korlátozza e termékek világgpiaci versenyképességét, szűkül a külső kereslet, így csökken a gazdaságban az általános keresleti nyomás. Ha minden egyéb tényezőt változatlanak tekintünk, az árfolyam-emelkedés az inflációs nyomás csökkenéséhez vezethet. Az árfolyamhatások jelentősége attól függ, hogy mennyire nyitott egy ország gazdasága. A monetáris politika transzmissziójának árfolyamcsatornája kevésbé lényeges a nagy, viszonylag zárt valutaövezetekben, például az euroövezetben, mint egy kis, nyitott gazdaságban. Egyértelmű, hogy a pénzügyi eszközök árai a monetáris politikán kívül sok más tényezőtől is függnek, amelyek gyakran az árfolyamváltozásokat is döntően meghatározzák.

Más csatornák, amelyeken keresztül a monetáris politika befolyásolhatja az áralakulást, főként a magánszektor hosszabb távú várakozásainak befolyásolásával fejtik ki hatásukat. Ha egy központi bank igen hitelesen törekszik céljai elérésére, a monetáris politika a gazdasági szereplők inflációs várakozásainak befolyásolásával erőteljes közvetlen hatást gyakorolhat az áralakulásokra, hiszen ezek a várakozások nagyban meghatározzák bér- és árpolitikájukat is. Ebben a tekintetben kulcsfontosságú, hogy egy központi bank hitelesen törekedjen az árstabilitás tartós fenntartására. Az inflációs várakozások csak akkor kötődnek szigorúan az árstabilitáshoz, ha a gazdaság szereplői elhiszik, hogy a központi bank képes és kész fenntartani az árak stabilitását. Ez viszont befolyásolja a gazdaság bér- és ármegállapítási folyamatait, hiszen ha a környezetet stabil árak jellemzik, a béreket és árakat megállapító gazdasági szereplőknek nem kell félniük a jövőbeli magasabb inflációtól, így nem kell felfelé igazítaniuk áraikat. E tekintetben a hitelesség megkönnyíti a monetáris politika feladatát.

Forrás: EKB (2004), *Az EKB monetáris politikája*, 44–47. o.

A monetáris politika transzmissziós mechanizmusa így a gazdasági kölcsönhatások összetett hálóját alkotja, a központi bank pedig a monetáris politika megvalósítása során komoly, változó mértékű és bizonytalan kisédelmekkel szembesül. Az EKB-nak még sok más központi banknál is nagyobb bizonytalansággal kell megküzdenie, hiszen egy olyan multinacionális valutaövezetért felelős, amely csak nemrég, 1999-ben jött létre. Ezenkívül a közös valuta bevezetését követő intézményi és magatartásbeli változásoknak köszönhetően valószínűleg a különböző gazdasági változók közötti összefüggések is megváltoztak. Bár ma már az új információknak és kutatási eredményeknek köszönhetően érthetőbbé vált az euroövezet monetáris politikájának transzmissziója, ezen a téren további előrelépésre van szükség.

3.1.2. Az EKB monetáris politikai stratégiája

Az EKB monetáris politikai stratégiájának első eleme az árstabilitás mennyiségi meghatározása. A stratégia gondoskodik egy olyan rendszerről is, amelynek keretében az EKB Kormányzótanácsa értékeli az összes releváns információt, és elvégzi mindazon elemzéseket, amelyek az előrelátó monetáris politikai döntések meghozatalához szükségesek.

Az árstabilitás mennyiségi megközelítése

Bár az EK-szerződés egyértelműen megállapítja, hogy az árstabilitás fenntartása az EKB elsődleges célja, nem határozza meg, hogy valójában mit is jelent az árstabilitás.

Ennek megfelelően 1998 októberében az EKB Kormányzótanácsa számszerű meghatározást adott az árstabilitás fogalmára. A mennyiségi megközelítést első sorban a következő három ok indokolta:

1. A definíció segít abban, hogy a monetáris politika **átláthatóbbá** váljon.
2. A mennyiségi meghatározás olyan **mércét** nyújt, amely alapján a közvélemény előtt elszámoltatható az EKB. Mivel könnyű felismerni, ha az árak nem a stabilitási követelménynek megfelelően alakulnak, az EKB-nak meg kell magyaráznia a tartós eltéréseket, és azt, hogy elfogadható időn belül miként kívánja helyreállítani az árstabilitást.
3. A meghatározás célja, hogy **befolyásolja** a jövőbeli áralakulásokkal kapcsolatos várakozásokat, és ezzel megeremtsse az EKB monetáris politikájának hitelességét, fokozza hatékonyságát. Az EKB árstabilitás iránti szilárd elkötelezettsége alapján mind a pénzpiacok, mind a közvélemény joggal elvárhatja, hogy az infláció középtávon az árstabilitással összeegyeztethetően alakuljon. A hosszú távú inflációs várakozások stabilizálásának köszönhetően a bérézési és árazási folyamatban részt vevő vállalatok, szakszervezetek és magánemberek nem építenek be döntéseikbe magasabb inflációs rátákat, ez ugyanis megnehezítené az árstabilitás fenntartását.

Hogyan definiálja az EKB az árstabilitást?

1998 októberében az EKB Kormányzótanácsa az árstabilitást „*az euroövezet harmonizált fogyasztóiár-indexének (HICP) 2% alatti éves növekedésében*” határozta meg azzal a kiegészítéssel, hogy az árstabilitást „*középtávon kell fenntartani*”. A Kormányzótanács 2003 májusában az EKB monetáris politikai stratégiájának tüzetes értékelése után megerősítette a fenti definíciót. Ugyanekkor a következő pontosítást fűzte a meghatározáshoz: „*az árstabilitásra való törekvés során [az EKB] célja az, hogy az inflációs rátát középtávon 2% alatt, de annak közelében tartsa*”.

Az „*euroövezet harmonizált fogyasztóiár-indexe*” kifejezés két dolgot tükröz: egyrészt azt, hogy az EKB monetáris politikájával az euroövezet egészében ki-

vánja stabilan tartani az árakat, másrészt pedig azt, hogy a fogyasztói árak a közvélemény érdeklődésének homlokterében állnak. A HICP-indexszel becsülhető meg a legjobban, hogy miként változnak az euroövezetbeli háztartások reprezentatív kosarában található fogyasztói cikkek és szolgáltatások árai.

A „2% alatt” kifejezés egyértelműen megszabja a HICP-infláció felső határát, amely középtávon még összeegyeztethető az árstabilitással. Ugyanakkor a „közel 2%-os” alacsony pozitív inflációs ráta kitűzése „*kellő mozgásteret hagy a deflációs kockázatok elkerülésére*”¹ (lásd a 10. keretes írást). Ezen túlmenően számításba veszi a HICP-ben levő esetleges mérési hibát, valamint a strukturális természetű inflációs különbségek euroövezeti következményeit.

Végül a „középtávon” kifejezés azt az általánosan elfogadott véleményt tükrözi, hogy monetáris politikai eszközökkel rövid távon, azaz néhány hét vagy hónap leforgása alatt nem lehet az árak vagy az inflációs folyamatok finomhangolására törekedni. A monetáris politikában bekövetkezett változások csak késleltetve befolyásolják az árakat, végső hatásuk nagysága pedig bizonytalan. Ez azzal jár, hogy a monetáris politika rövid időszak alatt önmagában nem képes ellensúlyozni az árszintet érő összes váratlan sokkot. Bizonyos rövid távú inflációs volatilitás ezért elkerülhetetlen.

Az EKB monetáris politikai stratégiájának fő elvei

Az EKB úgy befolyásolja a pénzüpiaci feltételeket, így a rövid lejáratú kamatlábak szintjét, hogy a monetáris politika transzmissziós mechanizmusának az árszintre gyakorolt hatása révén az árstabilitás középtávon a legkedvezőbb módon maradjon fenn. Mindezt monetáris politikai stratégiájával összhangban teszi, hogy a döntéshozatalt következetesség és rendszeresség jellemezze. A következetesség segít az inflációs várakozások stabilizálásában, és fokozza az EKB hitelességét.

A transzmissziós folyamatban jelentkező időbeli eltolódások miatt hónapok vagy akár évek is eltelhetnek addig, amíg a monetáris politika mostani változásainak hatásai az árszintet is érintik. Ez azt jelenti, hogy a központi bankoknak el kell dönteniük, milyen monetáris politikai irányvonalat kívánnak követni ahhoz, hogy a jövőben is fenntartsák az árstabilitást. Ebben az értelemben a monetáris politikának előre tekintő jellegűnek kell lennie.

Mínthogy a transzmissziós lemaradás miatt a monetáris politika rövid távon képtelen ellensúlyozni az árszintben keletkező váratlan (például a nemzetközi nyersanyagárak változásaira visszavezethető) ingadozásokat, rövid távon elkerülhetetlen az inflációs ráta bizonyos mértékű ingadozása. Ráadásul a transzmissziós folyamat összetettsége miatt a monetáris politika hatásait mindig jelentős bizonytalanság övezi. A monetáris politikának ezért középtávra kell összpontosítania, ami egybevág az EKB azon kijelentésével, hogy „*az árstabilitást középtávon kell fenntartani*”. Ezzel elkerülhető a túlzott aktivizmus és ennek nyomán a reálgazdasági folyamatokban előidézett felesleges (és esetleg önfenntartó) változékonyság.

¹ Lásd EKB (2004), *Az EKB monetáris politikája*, 51. o.

10. keretes írás: **Miért tartunk fenn alacsony pozitív inflációs rátát?**

A deflációt el kell kerülni, mivel hasonló terheket ró a gazdaságra, mint az infláció. Ha egyszer bekövetkezik, könnyen rögzülhet, hiszen a nominális kamatlábak nem eshetnek zéró alá.

- Az alacsony pozitív inflációs ráta fenntartása csökkenti annak valószínűségét, hogy a nominális kamatlábak megközelítsék alsó határukat, a zérót. Amennyiben a nominális kamatlábak elérnék a zérót, valószínűleg növekedne a monetáris politika hatékonyságával kapcsolatos bizonytalanság. Ha ez a kereslet erős hanyatlásával párosulna, a központi bank számára bonyolultabb feladatot jelentene, hogy a kamatláb szabályozásával helyreállítsa az árstabilitást. Erre ritkán akad példa, de ha mégis előfordul, zéró nominális kamatláb mellett is hozhatnak hatékony monetáris politikai intézkedéseket. A likviditási csapda kikerülésére többféle életképes megoldást is javasoltak már. A megelőzés mégis jobb, mint a gyógyítás, ezért a zéró feletti inflációs „biztonsági sáv” megőrzésével nem kényszerülünk arra, hogy a gyakorlatban is ki kellene próbálnunk az alternatív monetáris politikai intézkedések hatékonyságát.

Az inflációs ráták biztonsági sávjának meghatározásához az EKB figyelembe vette azokat a tanulmányokat, amelyek megpróbálták meghatározni, hogy a különféle inflációs szintek mellett mennyi a nominális kamatlábak zéróra csökkenésének valószínűsége. Az eredmények bizonyos fókig eltérőek, hiszen a kiinduló feltételek is különböznek egymástól, azt viszont egyértelművé teszik, hogy a valószínűség jelentősen csökken, ha a központi bank 1% feletti inflációra törekszik.

- Az alacsony pozitív inflációs szintre való törekvés másik oka az, hogy az inflációs statisztikában pozitív mérési hibát követhetnek el, ami azzal járhat, hogy a zéró infláció ténylegesen csökkenő árszintet jelent. A harmonizált fogyasztóiár-index konkrét esetben továbbra sem tudják pontosan megbecsülni az ilyen eltérések mértékét. Az Eurostat azonban folyamatosan pontosítja az indexet, így az eltérés valószínűleg kicsi, és a jövőben még csökkenni is fog.
- Az alacsony pozitív inflációra való törekvés harmadik oka az, hogy az euroövezetben tartósan fennmaradnak az inflációs különbségek. Ezek elvben minden monetáris unió természetes jellemzői, szerves részét képezik annak a korrekciós mechanizmusnak, amely a monetáris unió különféle régióinak eltérő gazdasági fejlődéséből fakad. A közös monetáris politika csak az egész terület árszintjét befolyásolhatja; éppúgy nem foglalkozhat az inflációs különbségekkel, mint ahogy az egyes országok monetáris politikája sem csökkentheti a régiók vagy városok inflációja közötti különbségeket.

Az átmeneti tényezőknél betudható inflációs különbségek nem adnak okot komoly gazdasági aggodalomra. Nagyobb gondot okoznak a strukturális inflációs különbségek, amelyek a régiók közti nem teljes reálkonvergenciából, például a jövedelmi szintek közötti kezdeti eltérésekből és az életszínvonalbeli különbségek fokozatos csökkenéséből fakadnak. A strukturális inflációs különbségek kialakulása azokban az országokban vagy régiókban okozhat problémákat, ahol az átlagosnál kisebb az infláció, különösen ha a lefelé irányuló nominális merevségek gátolják a relatív árak szükséges kiigazítását, és így megakadályozzák az erőforrások hatékony elosztását.

10. keretes írás: **Miért tartunk fenn alacsony pozitív inflációs rátát? (folyt.)**

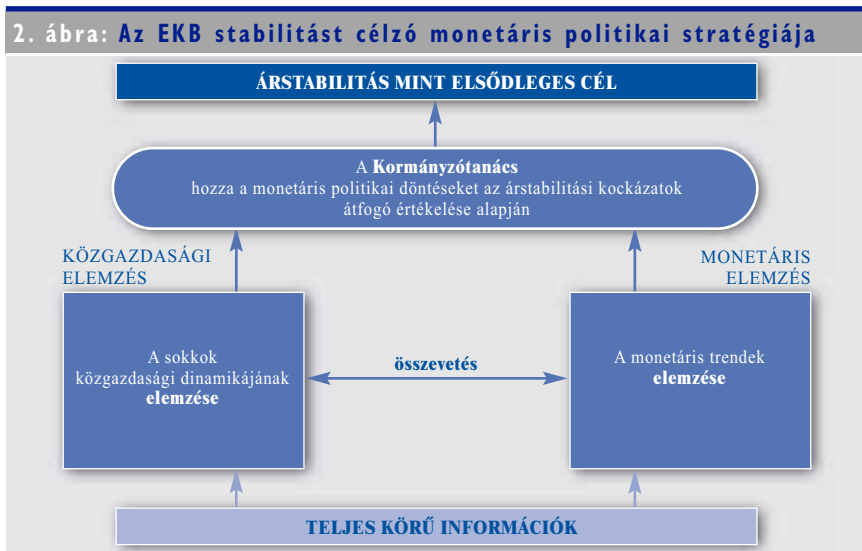
Sokan úgy vélekednek, hogy az EKB monetáris politikájának olyan középtávú inflációs rátát kell megcélöznie az euroövezetben, amely elég magas ahhoz, hogy a strukturálisan alacsonyabb inflációs rátájú régiók ne kényszerüljenek megfizetni a lehetséges lefelé irányuló nominális merevségek költségét, vagy elkerülhessék a tartós deflációs időszakokat. Az elkészült tanulmányok egybehangzóan állítják, hogy a 2% alatti, de ahhoz közeli inflációs ráta az euroövezetben e tekintetben elégséges biztonsági sávot nyújt.

Végül az EKB-nak – különösen a GMU első néhány évében – komoly bizonytalansággal kell szembenéznie a gazdasági mutatók megbízhatóságát, az euroövezet gazdasági struktúráját és a közös monetáris politika transzmissziós mechanizmusát illetően. Ez azonban korántsem csak az EKB-ra igaz – az összes központi banknak hasonlóan nagy bizonytalansággal kell megbirkóznia, ezért a sikeres monetáris politikának széles alapokon kell nyugodnia, az összes releváns információt figyelembe kell vennie, és nem szabad csupán a gazdaság egyetlen modelljére támaszkodnia.

Az EKB monetáris politikai stratégiájában alkalmazott kétpilléres megközelítés

Az EKB Kormányzótanácsa 1998 októberében elfogadta monetáris politikai stratégiájának fő elemeit. A stratégiát 2003 májusában, az összes lényeges szempont széles körű felülvizsgálatát követően, megerősítették és tovább pontosították.

Az árstabilitás definíciója mellett az EKB két elemzési perspektíva (ún. pillér) alapján rendezi, értékeli és veti össze az árstabilitási kockázatok értékelése szempontjából releváns információkat:

Forrás: EKB (2004), *Az EKB monetáris politikája*, 66. o.

II. keretes írás: Az EKB monetáris politikai stratégiájának két pillére

Az EKB monetáris politikai stratégiájának két pillére a **közgazdasági elemzés** és a **monetáris elemzés**.

Közgazdasági elemzés

A közgazdasági elemzés a jelenlegi gazdasági és pénzügyi fejlemények és az általuk kiváltott rövid és középtávú árstabilitási kockázatok értékelésére összpontosít. Az áruk, a szolgáltatások és a munkaerőpiac kínálati és keresleti oldala közötti kölcsönhatások fényében elemzi mindazon tényezőket, amelyek megkönnyítik a reálgazdaság dinamikájának és az árak valószínű alakulásának értékelését. A közgazdasági elemzés ugyanakkor megfelelő súlyt helyez arra, hogy meghatározza a gazdaságot érő sokkok természetét, azok hatását a költségekre és az árazási magatartásra, valamint terjedésük rövid és középtávú kilátásait. A megfelelő döntésekhez a Kormányzótanácsnak pontosan tisztában kell lennie az aktuális gazdasági helyzettel, valamint az árstabilitást fenyegető gazdasági zavarok természetével és súlyosságával.

Az EKB rendszeresen megvizsgálja, hogy az euroövezetben hogyan alakul a kibocsátás, a kereslet, a munkaerőpiac, a számtalan ár- és költségmutató, a fiskális politika és a fizetési mérleg. A pénzügyi mutatók és az eszközárak alakulását is gondosan figyeli. Az eszközárak mozgása a jövedelmi és vagyonosodási hatásokon keresztül befolyásolhatja az áralakulást. Ha például emelkednek a részvényárak, a részvénytulajdonos háztartások vagyonosabbá válnak, és úgy dönthetnek, hogy növelik fogyasztásukat. Ez élénkíti a fogyasztói keresletet, és erősítheti a belföldi inflációs nyomást. Fordítva is igaz: amikor a részvényárak esnek, a háztartások könnyen visszafoghatják fogyasztásukat.

Az eszközárak és a pénzügyi hozamok alapján szintén következtethetünk arra, hogy miként alakulnak a pénzügyi várákozások, köztük az árak alakulásával kapcsolatos várákozások. Ha például a pénzügyi résztvevők kötvényeket vásárolnak vagy adnak el, hallgatólagosan a kamatlábak és az árak jövőbeni alakulásával kapcsolatban is kifejezik várákozásaikat. Az EKB különböző technikák alkalmazásával elemezheti a pénzügyi árat, s ebből következtethet a piac hallgatólagos várákozásaira.

Az árstabilitásra gyakorolt hatása miatt az árfolyam alakulását is gondosan elemzik. Az árfolyammozgások az importárakra kifejtett hatásuk révén közvetlenül befolyásolják az áralakulást, egyúttal megváltoztathatják a belföldi előállítású áruk külföldi versenyképességét, így befolyásolhatják a keresleti feltételeket és az árkilátásokat. Amennyiben az árfolyamváltozások hatásai megváltoztatják az árakat és a béreket meghatározó szervezetek várákozásait és magatartását, másodlagos hatások is jelentkezhetnek.

Az eurorendszer szakértőinek makrogazdasági prognózisa, amelyet az EKB és a nemzeti központi bankok munkatársai évente kétszer állítanak össze, fontos szerepet játszik a közgazdasági elemzésben. A Kormányzótanács ezt számtalan más információval és a kétpilléres rendszerben kidolgozott többi elemzéssel együtt értékeli, felelősséget azonban nem vállal érte. A közzétett prognózis egy olyan forgatókönyvön alapul, amely számtalan technikai feltételt adottnak vesz, például azt, hogy a rövid lejáratú kamatlábak nem változnak. Ez a forgatókönyv azonban aligha valósul meg, hiszen a monetáris politika mindig lép, ha az árstabilitást valami is fenyegeti.

II. keretes írás: Az EKB monetáris politikai stratégiájának két pillére (folyt.)

Az eurorendszer szakértői által készített makrogazdasági inflációs prognózist ezért semmilyen körülmények között sem szabad úgy tekinteni, hogy az megkérdőjelezi a Kormányzótanács elkötelezettségét az árstabilitás középtávú fenntartására. A béreket és árakat megállapító szervezetek, a gazdasági társaságok és a háztartások inkább az árstabilitás EKB-féle mennyiségi meghatározására támaszkodjanak, hiszen az a középtávú áralakulások „legjobb előrejelzése”.

Monetáris elemzés

Az EKB monetáris elemzése abból indul ki, hogy a pénzmennyiség növekedése és az infláció közép- és hosszú távon szorosan összekapcsolódik, a pénzmennyiségnek tulajdonított kiemelkedő szerep ezért alátámasztja az EKB monetáris politikai stratégiájának középtávú orientációját. Az EKB nemcsak a közgazdasági elemzésből származó rövid és középtávú előrejelzésekre, hanem a pénz- és likviditási szempontokra alapozza monetáris politikai döntéseit, így képes felülemelkedni a különféle megrázkódtatások átmeneti hatásain, és elkerüli a túl gyakori reagálás kísértését.

Az EKB jelezni akarta a monetáris elemzés melletti elkötelezettségét, és viszonyítási pontot akart adni a monetáris folyamatok értékelésére, ezért referenciaértéket tett közzé a szélesebb értelemben vett monetáris aggregátum (M3) növekedésére. Ez az érték az M3 növekedésének rátájára utal, amelyet középtávon kompatibilisnek tekintenek az árstabilitással. 1998 decemberében a Kormányzótanács ezt a referenciaértéket évi 4½%-ban állapította meg és későbbi felülvizsgálatai során megerősítette. A referenciaérték az árstabilitás meghatározásán és azon a középtávú feltételezésen alapul, hogy a reál-GDP 2-2½%-kal növekszik, a pénz forgási sebessége pedig ½-1%-kal csökken.

A referenciaérték nem monetáris célkitűzés, hanem viszonyítási pont az euroövezeti monetáris folyamatok elemzéséhez. A monetáris perspektíva közép- és hosszú távú természetének köszönhetően nem áll fenn közvetlen kapcsolat a rövid távú monetáris folyamatok és a monetáris politikai döntések között. A monetáris politika ezért nem reagál mechanikusan arra, ha az M3 növekedése eltér a referenciaértéktől.

Az EKB monetáris elemzése nem korlátozódik az M3 referenciaértékhez viszonyított növekedésének értékelésére, hiszen sok más monetáris és pénzügyi változót is rendszeresen és alaposan elemeznek. Többek közt tanulmányozzák az M3 alkotórészeinek (pl. forgalomban lévő készpénz, lekötött betétek) alakulását, hiszen ezek támpontot nyújthatnak az M3-ban bekövetkező változások megértéséhez. E tekintetben a szűkebb aggregátumok, mint például az M1, szintén tartalmazhatnak információkat a reálgazdaságról. Hasonlóképpen a magánszektor számára nyújtott hitelek változásai tájékoztathatnak a pénzügyi feltételekről, illetve a monetáris pénzügyi intézmények (MPI) mérlegén keresztül a pénzmennyiségről. Az ilyen elemzés segít abban, hogy jobban megértsük az M3 referenciaértékhez viszonyított alakulását, valamint átfogó képet kapjunk a gazdaság likviditási feltételeiről és arról, hogy ezek hogyan hatnak az árstabilitást érintő kockázatokra.

- Az első perspektíva célja az árakat rövid és középtávon meghatározó tényezők vizsgálata, a gazdaság reálfolyamataira és a pénzügyi helyzetre összpontosítva **(közgazdasági elemzés)**.
- A második perspektíva **(monetáris elemzés)** elsősorban a közgazdasági elemzésből származó jelzések összevetésére szolgál a közép- és hosszú távú időhorizonton.

A kétpilléres megközelítés (lásd a 11. keretes írást) lehetővé teszi, hogy az árstabilitási kockázatokat több különböző szempont megfelelő figyelembevételével ítéljék meg. A gazdasági helyzet értelmezésének diverzifikált megközelítése csökkenti a monetáris politikai hiba kockázatát, amelyet az idéz elő, ha a bank túl nagy mértékben támaszkodik egyetlen mutatóra, előrejelzésre vagy modellre.

3.1.3. Monetáris politikai műveletek

Az EKB – monetáris politikai stratégiájával összhangban – a monetáris politikájáról adott jelzésekkel és a pénzpiacok likviditási helyzetének befolyásolásával irányítja a rövid lejáratú pénzpiaci kamatokat. A bank ezenkívül úgy is jelezheti aktuális monetáris politikai irányvonalát, hogy megváltoztatja azokat a feltételeket, amelyek alapján az eurorendszer hajlandó tranzakciókat lebonyolítani a pénzpiaccal.

Az EKB az eurorendszer műveletei során arra is törekszik, hogy a pénzpiac rendszerben működjön, a bankok zavartalanul és szervezeten tudják kielégíteni likviditási igényeiket. Ennek érdekében rendszeres refinanszírozást és olyan konstrukciókat bocsát a bankok rendelkezésére, amelyek révén a nap végén az egyenlegeket rendezni, az átmeneti likviditási ingadozásokat pedig csillapítani tudják.

3. táblázat: Az eurorendszer monetáris politikai műveletei					
Monetáris politikai műveletek	Tranzakció típusa		Lejárat	Gyakoriság	Eljárás
	Likviditást nyújtó	Likviditást elvonó			
Nyílt piaci műveletek					
Irányadó refinanszírozási műveletek	Penziós ügyletek	–	Egy hét	Heti	Tender
Hosszabb lejáratú refinanszírozási műveletek	Penziós ügyletek	–	Három hónap	Havi	Tender
Finomszabályozó műveletek	Penziós ügyletek Devizaswap	Penziós ügyletek Lekötött betétek gyűjtése Devizaswap	Nem standardizált	Nem rendszeres	Gyorstender Kétoldalú eljárás
	Végleges (outright) vételek	Végleges (outright) eladások	–	Nem rendszeres	Kétoldalú eljárás
Strukturális műveletek	Penziós ügyletek	Jegybanki kötvények kibocsátása	Standardizált/ Nem standardizált	Rendszeres és nem rendszeres	Tender
	Végleges vásárlások	Végleges (outright) eladások	–	Nem rendszeres	Kétoldalú eljárás
Folyamatos rendelkezésre állás					
Aktív oldali	Penziós ügyletek	–	O/N	Hozzáférés az ügyletek igénye szerint	
Betéti	–	Betétek	O/N	Hozzáférés az ügyletek igénye szerint	

Az eurorendszer működése a KBER alapokmányában megállapított rendelkezéseken alapul. Magát a rendszert az EK-szerződés 105. cikkének szellemében hozták létre, miszerint az eurorendszer „[...] a szabad versenyen nyílt piacgazdaság elve szerint, az erőforrások hatékony elosztásának kedvezve [...]” működik, a következő elvekkel összhangban:

- működési hatékonyság, amelynek segítségével a monetáris politikai döntések a lehető legpontosabban és leggyorsabban át tudnak gyűrűzni a rövid lejáratú pénzügyi kamatokba;
- egyenlő elbánás a pénzügyi intézményekkel szemben, függetlenül azok méretétől és euroövezeten belüli elhelyezkedésétől;
- az eurorendszer monetáris politikai műveleteinek decentralizált végrehajtása a nemzeti központi bankokon keresztül;
- egyszerűség, átláthatóság, folytonosság, biztonság és költséghatékonyság.

Az egyszerűség és az átláthatóság biztosítja a monetáris politikai műveleteket kiváltó szándékok pontos megértését. A folytonosság elve alapján kerülni kell az eszközök és az eljárások gyakori nagymérvű megváltoztatását, hogy a monetáris politikai műveletekben részt vevő központi bankok és partnereik támaszkodhassanak a már meglévő tapasztalataikra. A biztonság elve azt követeli meg, hogy az eurorendszer pénzügyi és működési kockázata a lehető legkisebb legyen. Különösen ügyelni kell arra, hogy a hitelintézeteknek folyósított összes kölcsön esetében rendelkezésre álljon a KBER alapokmányának 18. cikkében előírt fedezet. Végül a költséghatékonyság azt jelenti, hogy az eurorendszer és a partnerek működési költségeit alacsony szinten kell tartani.

12. keretes írás: **Nyílt piaci műveletek és jegybanki rendelkezésre állás**

Az eurorendszer nyílt piaci műveletei céljaik, rendszerességük és a követett eljárások szerint a következő négy kategóriába oszthatók:

- irányadó refinanszírozási műveletek,
- hosszabb lejáratú refinanszírozási műveletek,
- finomhangoló műveletek,
- strukturális műveletek.

Irányadó refinanszírozási műveletek

Az irányadó refinanszírozási műveletek a legfontosabb nyílt piaci műveletek, az eurorendszer kulcsfontosságú monetáris politikai eszközei. Nagyrészt ezek teremtik meg a bankrendszer likviditását, és kulcsfontosságú szerepet töltenek be a kamatlábak alakításában, a piaci likviditás kezelésében és a monetáris politika irányvonalának jelzésében.

12. keretes írás: Nyílt piaci műveletek és jegybanki rendelkezésre állás (folyt.)

Az irányadó refinanszírozási műveleteket heti rendszerességgel hajtják végre, futamidjük pedig egy hét.² Lebonyolításuk előre meghatározott ütemterv szerint kiírt tenderekkel történik, amelyek eredményét a meghirdetéstől számított 24 órán belül teszik közzé. A műveletekben minden partner részt vehet, aki teljesíti az általános jogosultsági kritériumokat. Elvben az euroövezet valamennyi hitelintézete az eurorendszer potenciálisan jogosult partnere.

Hosszabb lejáratú refinanszírozási műveletek

A heti irányadó refinanszírozási műveletek mellett az eurorendszer havonta hosszabb lejáratú refinanszírozási műveleteket is végez, mégpedig három hónapos futamidővel.

Ezek a műveletek a bankrendszer hosszú távú likviditásának fenntartására irányulnak, és lehetővé teszik, hogy a pénzpiacon ne kelljen hetente továbbgörgetni a likviditást. Az irányadó refinanszírozási műveletekhez hasonlóan a hosszabb lejáratú refinanszírozási műveleteket is decentralizált tenderekkel hajtják végre, amelyekben az általános jogosultsági kritériumokat teljesítő összes partner részt vehet.

Finomhangoló műveletek

Ha az eurorendszer ad hoc alapon végez nyílt piaci műveleteket, finomhangoló műveletekről beszélünk. Ezek lehetnek likviditást felszívó vagy likviditást teremtő műveletek. Céljuk a likviditási helyzet kezelése és a pénzpiaci kamatlábak irányítása, elsősorban a váratlan likviditási ingadozások által a kamatlábakra gyakorolt hatások kiegyenlítése.

A finomhangoló műveleteket – céljaikkal összhangban – általában „gyors” tenderekkel hajtják végre. Ezek a kiírásuktól a felosztási eredmények bejelentéséig mindössze egy órát vesznek igénybe. A finomhangoló műveletekben operatív okok miatt csak korlátozott számú partner vehet részt. Ezeket a műveleteket kétoldalú eljárások útján is végre lehet hajtani. Ilyen esetekben az eurorendszer egy vagy néhány partnerrel, tenderkiírás nélkül bonyolítja le az ügyletet.

A finomhangoló műveleteket rendszerint decentralizáltan, a nemzeti központi bankok hajtják végre, a Kormányzótanács azonban kivételes körülmények között úgy határozhat, hogy a kétoldalú műveletbe az EKB is bekapcsolódik.

Strukturális műveletek

A működési keretek azt is lehetővé teszik, hogy az eurorendszer strukturális műveleteket bonyolítson le. Ezeknek az a céljuk, hogy a bankrendszerrel szemben beállítsák az eurorendszer strukturális likviditási pozícióját, azaz hosszabb távon meghatározzák a piacon lévő likviditás mennyiségét. A strukturális műveletek lefolytathatók penziós ügyletek, végleges adásvételi (outright) ügyletek vagy kötvénykibocsátás révén. Az eurorendszer eddig nem kényszerült arra, hogy a bankrendszer strukturális likviditási pozícióját ilyen műveletekkel állítsa be.

² 2004 márciusában a lejárat két hétről egyre csökkent.

12. keretes írás: **Nyílt piaci műveletek és jegybanki rendelkezésre állás (folyt.)**

Jegybanki rendelkezésre állás

Az aktív oldali rendelkezésre állás a központi bankból fedezet ellenében, előre meghatározott kamatláb mellett egynapos hitelek nyújtását teszi lehetővé. Mithogy ezek kamatlába rendszerint lényegesen magasabb, mint a megfelelő piaci kamatláb, a hitelintézetek az aktív oldali rendelkezésre állást csak a források megszerzésének utolsó lehetőségként alkalmazzák. Mivel az aktív oldali rendelkezésre álláshoz való hozzáférést csak a meglevő fedezet mennyisége korlátozza, kamatlába rendszerint az egynapos pénzüpiaci kamatláb felső határát jelenti.

A betéti rendelkezésre állás ezzel szemben lehetővé teszi a bankok számára, hogy a központi banknál előre meghatározott kamatláb mellett látra szóló betéteket helyezzenek el. Mithogy az ilyen betétek után fizetett kamat rendszerint lényegesen kisebb, mint a megfelelő piaci kamat, a partnerek csak akkor helyeznek el látra szóló betéteket az eurorendszerbe, ha forrásaikat semmilyen más módon nem tudják hasznosítani. Amíg az aktív oldali rendelkezésre állás kamatlába rendszerint az egynapos pénzüpiaci kamatláb felső határát jelenti, a betéti rendelkezésre állás kamatlába az alsó határt testesíti meg.

A fenti kamatlábak miatt a bankokat alig ösztönzi valami a rendelkezésre állás eszközeinek alkalmazására, így azok napi átlagos kihasználtsága általában erősen korlátozott. A napi érték általában 1 milliárd euro alatt marad, jelezve, hogy ezeket az eszközöket csak kivételes körülmények közt használják likviditás szűkítésére vagy bővítésére.

A **nyílt piaci műveletek** (lásd a 12. keretes írást) a monetáris politikai műveletek legfontosabb csoportját képezik. Ezeket általában a nemzeti központi bankok hajtják végre az EKB kezdeményezésére, rendszerint a pénzüpiacon, ahol zömében éven belüli tranzakciókat bonyolítanak le. A nyílt piaci műveletek fontos szerepet játszanak a kamatlábak alakításában, jelzik a monetáris politikai irányvonalat, és befolyásolják a pénzpiac likviditását.

A **jegybanki rendelkezésre állást** (lásd a 12. keretes írást) – az aktív oldali és a betéti konstrukciókat – az eurorendszer partnerei saját kezdeményezésükre vehetik igénybe. Az EKB a jegybanki rendelkezésre álláshoz kapcsolódó kamatlábak meghatározásával kijelöl egy sávot, amelyen belül az egynapos pénzüpiaci kamatok mozoghatnak.

A működési kereteket a **kötelező tartalék** rendszere egészíti ki, amelyet a hitelintézetek a nemzeti központi bankoknál kötelesek tartani (lásd a 13. keretes írást). A kötelező tartalék rendszerének legfontosabb funkciója a pénzüpiaci kamatlábak stabilizálásának elősegítése és a bankrendszer strukturális likviditási hiányának bővítése, hogy ezzel nőjön a jegybanki refinanszírozás iránti igény.

13. keretes írás: **Kötelező tartalék**

Az EKB előírja, hogy a hitelintézetek az NKB-knál betéteket helyezzenek el: ezek a „minimális” vagy „kötelező” tartalékok, amelyek összegét a tartalékrátával megszorított tartalékbázis határozza meg.

Egy hitelintézet tartalékalapját a mérlegében szereplő rövid lejáratú kötelezettségek alapján határozzák meg. A tartalékalapban nem veszik figyelembe az eurorendszer kötelezőtartalék-rendszerében részt vevők listáján szereplő egyéb hitelintézetekkel, az EKB-val, valamint az NKB-kkal szemben fennálló kötelezettségeket.

A kötelezőtartalék-rendszer egyik fő funkciója a pénzüpi kamatlábak stabilizálása, amit az átlagolási rendelkezés alapján érnek el. Ez a rendelkezés azt jelenti, hogy a kötelező tartalékkal kapcsolatos előírások betartását egy kb. egy hónapig tartó tartalékolási időszakban a hitelintézetek tartalékszámáinak átlagos napi egyenlege alapján ítélik meg. Így a hitelintézetek kiegyenlíthetik a napi likviditási ingadozásokat (pl. a bankjegyek iránti kereslet ingadozásából adódóakat), hiszen az átmeneti tartalék kiegyensúlyozatlanságát az adott tartalékperióduson belül ellenkező irányú kiegyensúlyozatlanság elensúlyozhatja.

Az átlagolási rendelkezés azt is jelenti, hogy a hitelintézetek profitálhatnak a piaci hitelnyújtásból, és vállalhatják a tartalékhiányt, ha a legrövidebb futamidejű pénzüpi kamatláb meghaladja a tartalékperiódus fennmaradó részében vártakat. Ha a kamatláb alacsonyabb, mint amit később várnak, hitelt vehetnek fel a piacon és tartaléktöbbletük lehet. A mechanizmus stabilizálja az egynapos kamatlábat a tartalékolási időszakban, és fölöslegessé teszi a központi bank gyakori beavatkozását a pénzüpcon.

A kötelezőtartalék-rendszer másik fő funkciója a bankrendszer strukturális likviditáshiányának bővítése. Az, hogy a hitelintézeteknek kötelező a nemzeti központi banknál tartalékot tartaniuk, növeli a központi banki refinanszírozás iránti keresletet, ami megkönnyíti, hogy az EKB rendszeres likviditást teremtő műveletek révén szabályozza a pénzüpi kamatlábakat.

A kötelezőtartalék-rendszert úgy alakították ki, hogy ne terhelje az euroövezeti bankrendszert, és ne gátolja az erőforrások hatékony felosztását, ezért a hitelintézetek kötelező tartalékainak kamatlábát a rövid lejáratú pénzüpi kamatlábakhoz nagyon közel szabták meg. Ez a kamatláb megfelel az irányadó refinanszírozási műveletek aktív oldali kamatlába (naptári napok száma szerint súlyozott) átlagának a tartalékolási időszak alatt.

3.2. KÜLSŐ MŰVELETEK

Az eurorendszer külső műveleteit illetően a KBER alapokmányának 23. cikke a következőkre jogosítja fel az EKB-t és a nemzeti központi bankokat:

- kapcsolatok kialakítása más országok központi bankjával, pénzügyi intézményekkel, és szükség esetén nemzetközi szervezetekkel;

- mindenfajta devizaeszközzel és nemesfémekkel való azonnali és határidős kereskedés;
- a náluk elhelyezett külföldi eszközök kezelése;
- mindenfajta banki ügylet lebonyolítása harmadik országokkal és nemzetközi szervezetekkel, ideértve a hitelfelvételt és a hitelnyújtást.

3.2.1. Devizaműveletek

Az eurorendszer devizaműveleteinek legfontosabb típusa a devizapiaci beavatkozás (intervenció), amelyet kizárólag az EKB-nál elhelyezett, devizatartalékokat megtestesítő eszközökkel hajt végre. Az intervenció műveleteket az Európai Unió kívüli országok pénznemeiben, például amerikai dollárban vagy japán jében is lefolytathatják az euroövezet árfolyam-politikájának keretein belül, de sor kerülhet rájuk a közösségi árfolyam-mechanizmus, az ERM-II keretein belül is.

Az EK-szerződés 105(2) cikke és a KBER alapokmányának 3. cikke értelmében az eurorendszer devizaműveleteinek *„összhangban kell lenniük a Szerződés 111. cikkének rendelkezéseivel”*. A 111. cikk állapítja meg az euroövezet árfolyam-politikájának intézményi kereteit.

Az euroövezet árfolyam-politikájának intézményi keretei

Az EK-szerződés 105(2) cikke és a KBER alapokmányának 3. cikke értelmében az eurorendszer devizaműveleteinek összhangban kell lenniük az EK-szerződés 111. cikkével.

- A 111(1) cikk értelmében az EU Tanácsának egyhangú határozat alapján jogában áll az euro és az unió kívüli egyéb valuták közötti árfolyamrendszerről hivatalos megállapodásokat kötni.
- A 111(2) cikk megállapítja, hogy ilyen árfolyamrendszer hiányában az EU Tanácsa minősített többséggel e valuták vonatkozásában is kialakíthatja az árfolyam-politika általános irányait.

A fenti két intézményi rendelkezés alapján döntést hozóknak azonban tiszteletben kell tartaniuk, hogy az elsődleges cél az árstabilitás fenntartása, ezért kizárólag az EKB vagy az Európai Bizottság ajánlására, az EKB-val folytatott konzultációt követően kezdeményezhetnek ilyen döntéseket. Az euro hivatalos árfolyamrendszere esetében az EU Tanácsának figyelembe kell vennie az EKB véleményét *„az árstabilitás célkitűzésével összhangban álló konszenzus elérése céljából”* [a Szerződés 111(1) cikke].

Eddig egyszer sem kezdeményezték a fenti eljárásokat. Az 1997. december 13-án tartott luxemburgi értekezletén az Európai Tanács hangsúlyozta, hogy az euro árfolyamát a gazdasági folyamatok és gazdaságpolitikák eredőjének kell tekinteni, nem pedig önálló célkitűzésnek. Ebben a szellemben kijelentette, hogy csak kivételes körülmények közepette, például egyértelmű árfolyamtorzulás esetén fo-

galmazna meg általános irányokat az euroövezet árfolyam-politikája számára. Az ilyen iránymutatásoknak mindig tiszteletben kell tartaniuk a KBER függetlenségét, és összhangban kell lenniük a KBER elsődleges célkitűzésével, az árstabilitás fenntartásával.

Nem uniós valutákban végrehajtott intervenció

Intézményi megoldások, valamint az EKB árfolyam-célkitűzésének hiányában devizapiaci beavatkozásra az EU-n kívüli valuták tekintetében a monetáris unió első öt éve alatt mindössze kétszer, 2000 őszén került sor. Az 1998 végén elkezdődött folyamatos csökkenés miatt az euro árfolyama egyre jobban elszakadt az euroövezet gazdasági fundamentumaitól, és felmerült a jelentős árfolyamtorzulás kialakulásának kockázata. Ez viszont kedvezőtlen hatást gyakorolhatott volna a világgazdaságra, illetve az euroövezeten belüli árstabilitásra, így 2000. szeptember 22-én az EKB – az Egyesült Államok, Japán, az Egyesült Királyság és Kanada monetáris hatóságaival együtt – összehangolt intervenciót kezdeményezett a devizapiacokon, majd 2000 novemberének elején ismét beavatkozott.

Az ERM-II árfolyam-mechanizmus

Az új árfolyam-mechanizmus (ERM-II) a GMU harmadik szakaszának kezdetén lépett hatályba. Az ERM-II az Európai Monetáris Rendszert (*European Monetary System – EMS*) váltotta fel, amely kulcsfontosságú szerepet játszott a GMU megvalósításában (lásd az 1.1.2. fejezetet), amit egyúttal a GMU nyomán kialakult új környezethez kellett igazítani.

Elődjéhez hasonlóan az ERM-II is kormányközi megállapodáson alapul, és a következő két jogi okmánya épül:

- Az Európai Tanács határozata árfolyam-mechanizmus létrehozásáról a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszában, Amszterdam, 1997. június 16.,³
- Az Európai Központi Bank és az euroövezeten kívüli tagállamok jegybankjai között 1998. szeptember 1-jén létrejött megállapodás, amely meghatározza az árfolyam-mechanizmus működési rendjét a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszában⁴, a 2000. szeptember 14-én született megállapodással módosítva.⁵

Az ERM-II célja, hogy az euroövezeten kívüli tagállamok valutáit az euróhoz kapcsolja. A kapcsolat az euróval szembeni, kölcsönös megállapodás szerint rögzített, de változtatható központi árfolyamok útján történik, $\pm 15\%$ -os standard ingadozási sávval. Kölcsönösen megállapodhatnak szűkebb ingadozási sávban is, amennyiben az összhangban áll a konvergencia megvalósításának célkitűzésével.

Az ERM-II-beli tagságot az euroövezeten kívüli tagállamok szabadon választhatják. Az eltéréssel rendelkező tagállamoktól azonban „*elvárható a csatlakozás*”, mint ahogy az az Európai Tanács fentebb említett határozatában szerepel. Az EK-

³ HL C 236., 1997. 8. 2., 5. o.

⁴ HL C 345., 1998. 11. 13., 6. o.

⁵ HL C 362., 2000. 12. 16., 11. o.

Szerződés 124. cikke az euroövezeten kívüli tagállamoktól megköveteli, hogy „*árfolyam-politikájukat közös érdekű ügyként kezeljék*” és vegyék figyelembe „*az EMS keretében folyó együttműködés során szerzett tapasztalatokat*”. A 121. cikk értelmében legalább két éves, komoly feszültségektől mentes ERM–II-tagság az egyik kritérium, amely alapján a vizsgálat eredményeként eldől, hogy egy tagállam teljesítette-e az euro bevezetéséhez szükséges feltételeket. Ezért az ERM–II elősegíti a konvergenciát, és támogatja az euroövezeten kívüli tagállamokat az euro bevezetésére irányuló erőfeszítéseikben. A tagság az euroövezeten belüli és kívüli tagállamokat egyaránt védi a devizapiacokon kialakuló indokolatlan nyomástól.

A középárfolyamokra és az ingadozási sávokra vonatkozó döntéseket az euroövezet országainak pénzügyminiszterei, az EKB, valamint az ERM–II-ben részt vevő, euroövezeten kívüli tagállamok pénzügyminiszterei és NKB-elnökei közösen hozzák. Az eljáráshoz tartozik a többoldalú egyeztetés, amely (rendszerint értekezlet keretében) az Európai Bizottság és a Gazdasági és Pénzügyi Bizottság bevonásával zajlik (lásd a 4.3.4. fejezetet).

Intervenció az ERM–II keretein belül

A központi banki intervenció, amelyre akkor kerül sor, amikor egy valuta árfolyama túlságosan megközelíti az ingadozási sáv szélét, elvben automatikus és korlátlan. Mindazonáltal az EKB beavatkozása és finanszírozási kötelezettségei nem érinthetik az elsődleges célt, az árstabilitás fenntartását. Az említett határozat és megállapodás értelmében az EKB és az ERM–II-ben részt vevő, euroövezeten kívüli NKB-k felfüggeszthetik az automatikus intervenciót és a finanszírozást, amennyiben az összeütközésbe kerülne az elsődleges céllal. Ugyanígy a megállapodást aláíró összes félnek „*jogában áll, hogy bizalmas eljárást kezdeményezzen a középárfolyamok újraértékelésére*”.

A dán korona kezdettől fogva tagja volt az ERM–II árfolyam-mechanizmusnak, az euróval szembeni középárfolyamára vonatkozó $\pm 2,25\%$ -os ingadozási sávval. A 2001-es eurocsatlakozást megelőzően a görög drachma is részt vett az ERM–II mechanizmusban (lásd az 1.1.4. fejezetet).

A 2004. május 1-jei bővítés óta héttel bővült az ERM–II résztvevőinek száma. 2004. június 28-án Észtország, Litvánia és Szlovénia, 2005. május 5-én pedig Ciprus, Lettország, Málta és Szlovákia nemzeti valutája lépett be az ERM–II-be, tehát az euróval szembeni árfolyamuk a $\pm 15\%$ -os ingadozási sávon belül maradt. A többi 2004. május 1-jén csatlakozott ország is várhatóan bekapcsolódik majd a rendszerbe.

Az eurót érintő beavatkozások nem gyakoriak. Amennyiben az ERM–II stabilitása érdekében beavatkozásra volt szükség, azt az ERM–II-ben részt vevő tagállami központi bankok hajtották végre.

3.2.2. A devizatartalékok kezelése

Az EKB és a nemzeti központi bankok egyaránt tartanak és kezelnek devizatartalékokat: az EKB azokkal a devizatartalékokkal rendelkezik, illetve azokat kezeli, amelyeket a KBER alapokmányában meghatározott célokra számára átutal-

nak, a nemzeti központi bankok pedig a náluk maradó devizatartalékok őrzésével, kezelésével foglalkoznak.

Az EKB devizatartalékainak nagyságrendje és összetétele

Az EKB-nak főként azért vannak devizatartalékai, hogy szükség esetén intervenciók céljára felhasználhassa őket.

Az EKB devizatartalék-állománya

A KBER alapokmányának 30.1. cikke értelmében a nemzeti központi bankoknak először legfeljebb 50 milliárd euro értékű devizatartalékot kellett az EKB-nak átadniuk.⁶ 1999 januárjában, a GMU harmadik szakaszának kezdetén az euroövezet nemzeti központi bankjai 39,46 milliárd euro devizatartalékot megtettesítő eszközt adtak át az EKB-nak. A KBER alapokmánya értelmében ez volt a maximálisan átadható összeg, amelyet úgy korrigáltak lefelé, hogy levonták belőle azon országok NKB-inak az EKB tőkéjében való részesedését, amelyek nem kezdettől fogva tagjai az euroövezetnek. Görögország 2001. január 1-jei euroövezeti csatlakozásakor a görög jegybank 1,28 milliárd eurónak megfelelő további devizatartalékot megtettesítő eszközt adott át. A NKB-k által tőkerészesedésük arányában az EKB-nak átadott devizatartalék-eszközök összege – amelyért cserébe az NKB-k euróban denominált kamatozó követeléseket kaptak – összesen 40,74 milliárd eurót tett ki. Az átutalások 15%-a aranyban, a fennmaradó 85%-a USA-dollárban és japán jenben történt.

Ezután az EKB devizatartalékainak szintje a tranzakciók és az árfolyammozgások következtében jelentős mértékben ingadozott; 2005 végén értékük 41,5 milliárd euro volt. Mind a devizatartalékok, mind az aranytartalék csökkent volumenében. Ennek hátterében egyrészt (a devizatartalékok tekintetében) az EKB 2000 őszi végrehajtott intervenciók eladásai (lásd a 3.2.1. fejezetet), másrészt (az aranytartalékok tekintetében) a 2005-ös és 2006-os⁷ aranyeladások álltak. Ez utóbbiak az aranyra vonatkozó központi bankok közötti megállapodás (lásd a 14. keretes írást) alapján történtek. Az imént említett csökkenéseket teljes mértékben ellensúlyozta az EKB aranytartalékainak magasabb piaci értéke.

A KBER alapokmányának 30.4. cikke feljogosítja az EKB-t arra, hogy az eredeti átadásra vonatkozó limiten felül további devizatartalékot megtettesítő eszközöket igényeljen. Az ilyen lehívások a másodlagos közösségi jogalkotástól függenek, ezért az EU Tanácsának az EKB ajánlására hozott rendelete⁸ értelmében az EKB 50 milliárd euro összeghatárig további eszközöket hívhat le. Az EKB ilyen igényrel csak az elhasznált tartalékok feltöltése céljából léphet fel, a lehívott összeget nem használhatja tartalékállományának növelésére. Szükség esetén

⁶ Ahogy további országok csatlakoznak az EU-hoz, a kezdeti határérték az adott ország NKB-jának az EKB jegyzett tőkéjében való részesedése arányában automatikusan megemelkedik (alapokmány 49.3. cikk). A tíz közép- és kelet-európai, valamint mediterrán ország 2004. május 1-jei csatlakozásával a határérték 55,6 milliárd euróra emelkedett. Ez az automatikus növekedés azt jelenti, hogy az összes majdani euroövezeti tagország NKB-ja megfelelő arányban adhat át az EKB-nak devizatartalékot anélkül, hogy az EKB-nak az euroövezet jelenlegi NKB-i részére devizatartalékokat kellene visszaadnia.

⁷ Lásd az EKB 2005. március 31-i, illetve 2006. március 31-i sajtóközleményeit.

⁸ Az Európai Központi Bank részéről további devizatartalék-eszközök lehívására vonatkozó 1010/2000/EK tanácsi rendelet (HL L 115., 2000. 5. 16., 2. o.).

újabb másodlagos közösségi jogszabály alapján további devizatartalékokat is át lehet adni az EKB-nak.

Az EKB külföldi tartalékai között szerepel bizonyos mennyiségű különleges le-
hívási jog (SDR). Ez azon önkéntes tranzakcióknak köszönhető, amelyeket az
EKB és az IMF közötti állandó megállapodásnak megfelelően az EKB más SDR-
tulajdonosokkal bonyolított (lásd az 5.3.1. fejezetet).

Az EKB devizatartalékainak kezelése

Az EKB a devizatartalék-eszközök kezelésével igyekszik gondoskodni arról,
hogy a különféle devizapiaci intervenciókhoz bármikor elegendő mennyiségű lik-
vid forrás álljon rendelkezésre. Ez azt jelenti, hogy a devizatartalékok befektetése
során alapkövetelmény a likviditás és a biztonság. E korlátok figyelembevételével
az EKB arra törekszik, hogy devizatartalékainak értékét maximalizálja.

A befektetési irányelvek konkrét szabályok és elvek formájában jelenítik meg az
általános portfóliókezelési célkitűzéseket. Ezekről az irányelvekről az EKB-ban
döntenek, és a valutaeloszlást, a kamatkockázat és a hozam közötti átváltást, a hi-
telkockázatot és a likviditási követelményeket foglalják magukban.

A Kormányzótanács az EKB devizatartalékainak valutanem szerinti megoszlá-
sát egyrészt az esetlegesen szükséges piaci beavatkozások becsült devizaigénye
alapján, másrészt pedig a kockázatoptimalizálás alapján határozta meg. 1999
elején az amerikai dollárban és a japán jenben tartott eszközök aránya 90:10
volt. A devizaárfolyamok ingadozását és az ezt ellensúlyozni hivatott bizonyos
műveleteket követően fenti arány 2005 végére 85:15-re módosult.

Míg néhány portfóliókezelési feladatot (pl.: kockázatkezelés, elszámolások) köz-
ponti jelleggel az EKB lát el, addig a legtöbb front, illetve back office funkciót
decentralizálták az eurorendszerben, ami az EKB által az euroövezeti NKB-kra
ruházott devizatartalék-kezelési meghatalmazások alapján történt.⁹ Az ilyen mű-
veletek végrehajtása során az NKB-k az EKB képviselőjében nyilvános megbí-
zottként járnak el. Ennek köszönhetően az EKB partnerei a nemzetközi pénzügyi
piacokon meg tudják különböztetni az NKB-k által az EKB megbízásából végre-
hajtott műveleteket azoktól, amelyeket az NKB-k saját tartalékaik kezelése cél-
jából hajtanak végre. Az EKB a KBER biztonságos kommunikációs hálózatán
belül működő portfóliókezelő rendszeren keresztül kap on-line információt azok-
ról az ügyletekről, amelyeket a NKB-k hajtanak végre az ő képviselőjében.

Az egyes valutanemekre vonatkozó stratégiai értékek, amelyeket a Kormányzó-
tanács határoz meg, az EKB hosszú távú monetáris politikai követelményeit, va-
lamint kockázati és hozampreferenciáit tükrözik. Az EKB Befektetési bizottsága
által meghatározott és az Igazgatóság által jóváhagyott taktikai benchmark, ame-

⁹ 2006 eleje óta az euroövezeti NKB-knak megvan az a lehetőségük, hogy ne éljenek az EKB
devizatartalék-kezelési meghatalmazásával. Azok az NKB-k, amelyek élnek a meghatalma-
zással (jelenleg mind a 12 euroövezeti NKB ilyen), azok egyúttal jogosultak akár amerikai
dollár alapú, akár japán jen alapú alportfólió kezelésére. A Deutsche Bundesbank és a Banque
de France egyaránt két meghatalmazással rendelkezik. Bővebben lásd: ECB (2006), Portfolio
management at the ECB, 23. o.

lyet a stratégiai referenciaérték körül előre megállapított sávon belül kell tartani, az EKB adott piaci feltételek mellett fennálló, rövid, illetve középtávú kockázati és hozampreferenciáit tükrözi. Az EKB által az NKB-kra ruházott devizataralék-kezelési meghatalmazás azon az elképzelésen alapul, hogy a taktikai benchmarknál jobb eredményt sikerül elérni.

A devizataralék-eszközök felhasználásával végzett műveletekbe bevont partnereket és közvetítőket az EKB a nemzeti központi bankok ajánlása alapján választja ki. A kiválasztás egységes módszere a következő két kritériumcsoporton alapul:

- a partner hitelképességének értékelése;
- hatékonysági szempontok, különös tekintettel a felajánlott kutatási szolgáltatásra, az ár versenyképességére, valamint arra, hogy a partner bármilyen piaci helyzetben képes-e nagy volumenek kezelésére.

Az EKB partnereivel folyó tranzakciókat a szabványos piaci megállapodásoknak megfelelően dokumentálják. Az EKB ezenkívül kidolgozott egy saját nettósítási megállapodást is, amelyet partnerei elfogadtak.

Az EKB időről időre módosítja a devizataralékok kezelése során alkalmazható eszközök körét. Az eszközök megválasztása során arra törekednek, hogy egyre jobban emelkedjen a technikai színvonal, s közben teljesüljenek a magas szintű biztonsági és likviditási követelmények.

Az EKB aranytaralékai

Az aranyra vonatkozó központi bankok közötti megállapodásnak (lásd a 14. ke-retes írást) megfelelően az EKB nem kezeli aktívan aranytaralékát.

A nemzeti központi bankok devizataralékai

Az EKB-nak át nem adott devizataralékokat továbbra is az NKB-k őrzik és kezelik. A devizaárfolyam-változásokat figyelmen kívül hagyva 1999 és 2005 között az NKB-k devizataralékai folyamatosan csökkentek. A 2005 végén hozzávetőleg 279 milliárd eurós állomány a következőkből állt: 111 milliárd euro devizaeszközökben, 168 milliárd euro aranyban, SDR-ben és IMF-tartalékpozíciókban.

Mivel a devizapiaci intervenció az EKB tartalékainak felhasználásával történik, az NKB-k devizataralékai már nem szolgálnak árfolyam-politikai célokat. A fentebb elmondottak alapján azonban az EKB további tartalékokat hívhat le tőlük.

A KBER alapokmányának 31. cikke kimondja, hogy az NKB-k a birtokukban lévő devizataralékokkal csak az EKB előzetes jóváhagyásával hajthatnak végre devizaműveleteket. Ez biztosítja az összhangot az EKB egységes monetáris és árfolyam-politikájával, és olyan tranzakciókra vonatkozik, amelyek esetleg befolyásolják az árfolyamokat vagy a belföldi likviditási feltételeket, illetve túllépik az EKB iránymutatásaiban megszabott értékhatárokat. Az NKB-k nemzetközi pénzügyi piacokon eszközölt befektetési műveleteihez nem szükséges előzetes jóváhagyás, mivel ezek nem érintik az EKB közös monetáris és árfolyam-politi-

14. keretes írás: **Közös nyilatkozat az aranyról (2004. március 8.)**

*Európai Központi Bank
Banca d'Italia
Banco de España
Banco de Portugal
Bank of Greece
Banque centrale du Luxembourg
Banque de France
Banque Nationale de Belgique
Central Bank & Financial Services Authority of Ireland
De Nederlandsche Bank
Deutsche Bundesbank
Österreichische Nationalbank
Suomen Pankki – Finlands Bank
Schweizerische Nationalbank
Sveriges Riksbank*

Az aláíró intézmények aranykészleteikkel kapcsolatos szándékaik egyértelművé tétele céljából a következő nyilatkozatot teszik:

1. Az arany a globális monetáris tartalékok fontos eleme marad.
2. Az aláíró intézmények már elhatározott és ezután elhatározandó aranyeladásaikat egy olyan összehangolt öt éves eladási program keretében teljesítik, amelynek végrehajtása közvetlenül az előző megállapodás lejárta után, 2004. szeptember 27-én kezdődik. Az éves eladás mennyisége nem haladhatja meg az 500 tonnát, az öt évesé pedig a 2500 tonnát.
3. A jelen megállapodást aláíró felek vállalják, hogy ebben az időszakban arany lízingműveleteik összege, valamint határidős aranyügyleteik és opciós ügyleteik összege nem haladja meg a korábban említett megállapodás aláírása napján fennálló összeget.

A megállapodást öt év elteltével felülvizsgálják.

Forrás: Az EKB 2004. március 8-i sajtóközleménye.

káját. Szintén mentesülnek az említett követelmény alól az NKB-k azon ügyletei, amelyeket akár saját hatáskörükben, akár kormányaik képviselőiben a különféle nemzetközi szervezetek, például a BIS és az IMF felé fennálló kötelezettségeik teljesítése érdekében hajtanak végre.

Az euroövezeti NKB-knál alkalmazott eljárás analógiájára, valamint az alapokmány 31.3. cikke értelmében az EKB ellenőrzi az EU-tagállamoknak a devizában tartott technikai egyenlegekhez kapcsolódó műveleteit is.¹⁰

¹⁰ A 2003. október 23-i EKB/2003/12 iránymutatás a részt vevő tagállamok technikai devizaegyenlegekkel lefolytatott tranzakcióikhoz a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapszabályának 31.3 cikke szerint (HL L 283., 2003. 10. 31., 81. o.).

3.3. FIZETÉSI ÉS ELSZÁMOLÁSI RENDSZEREK

Az eurorendszernek a *fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítására* irányuló feladatát az alapokmány 22. cikke nyomatékossítja. Ez feljogosítja az EKB-t és a nemzeti központi bankokat, hogy olyan szolgáltatásokat nyújtsanak, amelyek a közösségen belül és más országokban biztosítják az elszámolási és fizetési rendszerek hatékony és megalapozott működését. E célból az EKB rendeleteket is kibocsáthat.¹¹

A hatékony és kiegyensúlyozott fizetési, valamint értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési rendszerek megléte a monetáris politikai hatékonyság nélkülözhetetlen előfeltétele. Az eurorendszer a fizetési rendszereken keresztül végzi monetáris politikai műveleteinek és napközbeni hitelműveleteinek elszámolását. A műveletek csak fedezet megléte mellett végezhetőek, az eurorendszer partnerei viszont csak akkor képesek a megfelelő fedezet biztosítására, ha az értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési rendszerek kiegyensúlyozott, hatékony infrastruktúrára épülnek. A fizetési rendszerek és az értékpapír-elszámolási rendszerek zavartalan működése létfontosságú az euro pénzügyi és általában az egyéb nemzeti és nemzetközi pénzügyi piacok (pl. a devizák, az értékpapírok és a származékos termékek piacának) működése szempontjából.

A fizetési rendszerekhez, illetve az értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési rendszerekhez kétféle alapvető pénzügyi kockázat kapcsolódik:

- az egyik kockázat akkor jelentkezik, amikor a rendszerben részt vevő valamelyik fél az esedékesség időpontjában vagy bármikor a jövőben nem képes a kötelezettségeit teljesíteni (hitelkockázat);
- a másik kockázat az, hogy a rendszer valamelyik résztvevőjének nincs elegendő pénzeszköze vagy értékpapírja ahhoz, hogy kötelezettségeit a várt időpontban és módon teljesítse, bár később esetleg képes lehet erre (likviditási kockázat).

A pénzügyi kockázat mindkét kategóriája olyan helyzetet eredményezhet, amelyben az egyik résztvevő nem képes bankközi átutalással vagy értékpapír-elszámolással kapcsolatos kötelezettségei teljesítésére, ami dominóhatást vált ki, azaz más résztvevők sem tudják esedékessé váló kötelezettségeiket teljesíteni. Ez az eshetőség az egész pénzügyi piacon széles körű zavart okozhat (rendszerkockázat), ami az egész gazdaságra kihathat.

Az értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési rendszerek esetében fennáll még a létben helyezett értékpapírok elvesztésének vagy hozzá nem férhetőségének kockázata is, amelyet a letétkezelő bank fizetéseképtelensége, hanyagsága vagy egyéb kedvezőtlen helyzet okozhat (letétkezelői kockázat). Ez szintén befolyásolja, hogy a résztvevő szükség esetén át tudja-e adni az értékpapírokat.

A felhasználók és az egész gazdaság elvárja, hogy a fizetési, valamint az értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési rendszerek ne csak biztonságosak, hanem ha-

¹¹ Eddig az EKB nem kényszerült arra, hogy a KBER alapokmányának 22. cikkében foglalt szabályozási jogkörhöz folyamodjon. Az EKB-nak az alapokmány 22. cikkében megállapított szabályozói hatásköréről részletesebben az EKB *Havi jelentésének* 2002. áprilisi számában „Az eurorendszer szerepe a fizetési és klíringrendszerekben” című cikkben olvashatunk.

tények és a gyakorlatban is jól alkalmazhatók legyenek. A költségek minimalizálása és minden további cél – például a biztonság – viszont kizárólag egymás rovására juttatható érvényre. Minimális biztonsági és hatékonysági normákat kell tehát meghatározni, és olyan ajánlásokat tenni a fizetési és az értékpapír-elszámolási rendszerekben részt vevők döntéseinek elősegítésére, ami előmozdítja a fizetési rendszerek és az értékpapír-elszámolási rendszerek közötti versenyt, valamint segít a szabályozási arbitrázs elkerülésében.

A fenti szempontokkal és az EK-szerződésben valamint a KBER alapokmányában megfogalmazott megbízatásával összhangban az eurorendszer elvi-stratégiai céljai a biztonságos és hatékony rendszerek kialakítására irányulnak. Az eurorendszer ezért:

- fizetési és értékpapír-elszámolási lehetőségeket nyújt; és
- ellenőrzi a rendszereket, hogy növelje azok hatékonyságát és biztonságát.

3.3.1. Fizetési és értékpapír-elszámolási lehetőségek biztosítása

Az eurorendszer – a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítására vonatkozó, törvény szabta feladatával összhangban – a fizetési és az értékpapír-elszámolási eszközök széles választékát biztosítja, amelyek közül a legfontosabb a TARGET-rendszer.

TARGET (transzeurópai automatizált valós idejű bruttó elszámolási átutalási rendszer)

Az eurorendszer a TARGET-rendszert az euroövezet nagy értékű valós idejű euroátutalásainak feldolgozására fejlesztette ki. A TARGET valamennyi piaci résztvevő számára azonos mozgásteret biztosít a műveletekhez, olyan eszközt bocsát a rendelkezésükre, amellyel az eurorendszer NKB-i és a hitelintézetek közötti, monetáris politikával kapcsolatos ügyletek megfelelő gyorsasággal és biztonsággal bonyolíthatók. Ez az egyetlen olyan, határokon átvívelő, euroátutalásokat teljesítő fizetési rendszer, amely a monetáris politikával kapcsolatban álló összes fél számára közvetlenül hozzáférhető. Ezzel lehetővé teszi az európai piac egységes piacként való működését és a közös monetáris politikát.

A jelenlegi rendszer

A TARGET 1999. január 4-én kezdte meg üzemszerű működését. A decentralizált felépítésű rendszer 16 nemzeti RTGS-rendszert foglal magában és köt össze az EKB fizetési mechanizmusával (EPM). A 16 nemzeti RTGS-rendszert a 12 euroövezeti ország, továbbá Dánia, Svédország, az Egyesült Királyság, valamint 2005 márciusa óta Lengyelország működteti. Szlovénia 2007-ben csatlakozik a rendszerhez.

A rendszer, és ezen belül a nemzeti komponensek működési szabályait a TARGET-ről szóló EKB-iránymutatás¹² határozza meg. Ez egyúttal előírja azokat a

¹² Az utoljára a 2003. április 4-i EKB/2003/6 iránymutatással (HL L 113., 2003. 5. 7., 74. o.) módosított 2001. április 26-i EKB/2001/3 iránymutatás a transzeurópai automatizált valós idejű bruttó elszámolási átutalási rendszerről (TARGET) (HL L 140., 2001. 5. 24., 72. o.).

minimális közös elemeket (hozzáférési kritériumok, valutaegység, árképzési szabályok, műveleti idő, fizetési szabályok, visszavonhatatlanság, véglegesség, nap közbeni hitel), amelyekkel a TARGET-ben részt vevő minden egyes nemzeti RTGS-rendszernek rendelkeznie kell. Az eurorendszer és az euroövezeten kívüli NKB-k többoldalú megállapodást kötöttek, amely teljes összhangban áll a TARGET-ről szóló iránymutatással.

A TARGET-rendszert kell használni minden olyan fizetésnél, amely az alábbi tényezők közvetlen eredményeként, illetve hozzájuk kapcsolódóan jelenik meg:

1. az eurorendszer monetáris politikai műveletei;
2. az eurorendszert érintő devizaműveletek euro ágának elszámolása;
3. a nagy értékű euroátutalásokkal foglalkozó rendszerek elszámolási műveletei.

Más fizetések, például bankközi és lakossági eurofizetések teljesítéséhez a piaci résztvevők szabadon választhatnak a TARGET vagy bármely más fizetési rendszer között.

2005-ben a nagy értékű eurokifizetések összforgalmának 89%-át a TARGET-en keresztül hajtották végre. 2004 végén több mint 10 000 résztvevője volt; összeségében pedig közel 50 000 intézmény érhető el a TARGET-en keresztül.¹³

TARGET2

A TARGET jelenlegi struktúrája, amelyről 1994-ben határoztak, a meglévő infrastruktúrák minimális harmonizálásának és összekapcsolásának elvére épül. Így lehetett a legjobban biztosítani, hogy a rendszer már a GMU harmadik szakaszának lelegejétől működőképes legyen. Mivel azonban az euroövezeten belül erősödött a pénzügyi integráció és a TARGET-felhasználók üzleti igényei is egyre hasonlóbakká váltak, 2002 októberében megkezdődött egy új, továbbfejlesztett rendszer (TARGET2) előkészítése. A TARGET2 a tervek szerint 2007-ben kezdi meg működését. A második generációs TARGET (i) nagymértékben összehangolt, magas színvonalú szolgáltatásaival még inkább meg fog felelni az ügyfelek elvárásainak, (ii) elősegíti a költséghatékony működést, (iii) kialakítása pedig lehetővé fogja tenni, hogy zökkenőmentesen hajtsák végre azokat a későbbi módosításokat, amelyek többek között az EU, illetve az eurorendszer további bővítéséből adódnak. Ugyanakkor a hitelintézetek számláiért – és a hitelintézetekkel fennálló üzleti kapcsolatokért – továbbra is az NKB-k felelnek.

A TARGET2 ún. egységes megosztott platformot (SSP) biztosít azon központi bankok számára, amelyek nemzeti RTGS-rendszerükből kilépve csatlakoznak a TARGET2-höz. Minden euroövezeti központi bank TARGET2-résztvevő lesz. A Danmarks Nationalbank már megerősítette részvételi szándékát, míg a Sveriges Riksbank és a Bank of England nem fog csatlakozni a rendszerhez. Néhány új tagállam központi bankja csak az euro bevezetése után fog belépni a TARGET2-be.

¹³ Lásd még: ECB (2006): 2005. évi *Éves jelentés*, 2. fejezet, 2. alfejezet.

Magánrendszerek elszámoló intézménye

Az eurorendszer olyan fizetési rendszerek számára is végez elszámolást, amelyeket nem saját maga működtet. Például az EKB végzi az Euro Bankszövetség (*Euro Banking Association – EBA*) kezelésében levő EURO-1 rendszer kiegyenlítését, néhány nemzeti központi bank pedig magánkézben lévő lakossági fizetési rendszerek és az értékpapír-kiegyenlítési rendszerek elszámolója. Az EKB és az egyes NKB-k által nyújtott elszámolási funkció biztosítja, hogy ezek a fizetési rendszerek a jegybank pénznemében végezzék az elszámolást, minimálisra csökkentve annak kockázatát, hogy egy esetleges meghibásodás a rendszerből eredő kritikus következményekkel járjon a pénzügyi szektorban.

A Folyamatosan Kapcsolt Kiegyenlítési Rendszer

A 2002 óta működő Folyamatosan Kapcsolt Kiegyenlítési Rendszer (*Continuous Linked Settlement system – CLS*) a tagbankok közötti devizaügyletek elszámolását végzi a New York-i székhelyű CLS Bank könyvelésében, „fizetés fizetés ellenében” alapon. A rendszer főfelügyeletét az USA jegybankjának szerepét betöltő Fed látja el. Az EKB biztosítja a CLS számára a számlákkal kapcsolatos szolgáltatásokat, és ellenőrzi az euróban mint a CLS-rendszer második legfontosabb valutájában bonyolított fizetéseket.

Lakossági fizetési rendszerek

Az eurorendszer több ponton kapcsolódik a lakossági fizetési rendszerekhez. Több euroövezeti NKB, például a *Banca d'Italia*, a *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* és a *Deutsche Bundesbank* nagy hagyománnyal rendelkezik a lakossági fizetési rendszerek terén. Semleges, nyílt hálózatokat kínálnak, amelyekben a bankok üzleti volumenüktől függetlenül részt vehetnek. Az eurorendszer szerepvállalásának mértéke a lakossági fizetési rendszerekben nagyban függ majd attól, hogy a bankszektor milyen erőfeszítéseket tesz az euróban történő lakossági fizetések hatékony infrastruktúrájának kialakítására.

A központi bankok levelezőbanki modellje

Mivel az euroövezetnek nincsenek megfelelő piaci konstrukciói az eszközök nemzetközi mobilizálásra, az eurorendszer saját műveletei céljára létrehozta a központi bankok levelezőbanki modelljét (*correspondent central banking model – CCBM*). E rendszer segítségével a fizetési rendszerek és a monetáris politikai műveletek valamennyi szereplője fedezetet nyújthat az eurorendszer hitelműveleteihez, függetlenül attól, hogy a fedezet hol található. Ebből a célból minden egyes nemzeti központi bank a többi központi bank letétkezelőjeként működik. A CCBM a megfelelő piaci alternatívák kialakulásáig alkalmazandó ideiglenes megoldásként jött létre, célja tehát nem az volt, hogy a nemzetközi piaci műveleteket bonyolító piaci kezdeményezésekkel versenyre keljen.

Központi értékpapír-letétkezelői tevékenység

Az eurorendszer nemzeti központi bankjai hagyományosan operatív szerepet töltenek be az értékpapír-elszámolásban. Bár bizonyos feladatokat már átadtak a magánszervezeteknek, néhány NKB egyes állampapírok és egyéb értékpapírok tekintetében még mindig központi értékpapír-letétkezelőként (*central securities depository – CSD*) vagy értéktárként működik.

3.3.2. A fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerek felügyázása

A fizetési rendszerek felügyelete során különféle biztonsági normákat szabnak meg, és biztosítják ezek helyes alkalmazását. Az erkölcsi ráhatást és a szabályozói nyomást kombináló felügyázás fő célja, hogy megvédje a fizetési rendszerek működőképességét. A felügyázás tehát más, mint a banki felügyelet. A banki felügyelet az egyes bankok vagy pénzügyi intézmények ellenőrzését jelenti, hogy biztosítsa pénzügyi stabilitásukat, és legfőképpen megvédje a betéteseket és a banki ügyfeleket.

1999 óta a fizetési rendszerek felügyázása az EKB és az euroövezeti NKB-k közös feladata. Az EKB az egész Európára kiterjedő nagy értékű fizetési rendszerek (ideértve a TARGET-rendszert is) felügyázója, míg az NKB-k a megfelelő belföldi rendszereket ellenőrzik.

A felügyázói tevékenységet azon biztonsági és hatékonysági normák alapján végzik, amelyeket az EKB az euróban működő fizetési rendszerek számára határozott meg. 2001 februárjában az EKB magáévá tette a rendszerkockázati szempontból kulcsfontosságú fizetési rendszerek számára kidolgozott alapelveket¹⁴, amelyeket 2001. januárban a Tízek csoportjához tartozó Fizetési és Elszámolási Rendszerek Bizottsága (*Committee of Payment and Settlement Systems – CPSS*)¹⁵ fogalmazott meg. Ezek most egy olyan normarendszer részét képezik, amelyet az EKB és az eurorendszer NKB-i a nagy értékű, euróban eszközölt fizetések rendszereinek ellenőrzésére alkalmaznak.

Az értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési rendszerek felügyázását illetően az eurorendszer hatáskörét kevésbé egyértelműen határozták meg, a rendszer kevesebb kizárólagos jogkört kapott. 2001 óta azonban a KBER és az Európai Értékpapír-szabályozók Bizottsága (*Committee of European Securities Regulators – CESR*) szorosan együttműködik az értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési rendszerekkel. Egy közös munkacsoport, amely a KBER központi bankjainak egy-egy képviselőjéből és a CESR tagjainak egy-egy képviselőjéből áll, a CPSS, valamint az Értékpapír-bizottságok Nemzetközi Szervezete (*International Organisation of Securities Commissions – IOSCO*) ajánlásai alapján kidolgozta az elszámolás és teljesítés európai normáit. Ezeknek a KBER–CESR normáknak az a céljuk, hogy növeljék az értékpapír-elszámolási rendszerek biztonságát, kiegyensúlyozottságát és hatékonyságát az Európai Unióban, egyúttal figyelembe veszik azt az igényt,

¹⁴ 43. számú CPSS-kiadvány *A kulcsfontosságú fizetési rendszerek alapelveiről*; a Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS) 2001. januári kiadványa.

¹⁵ A CPSS állandó bizottságot a Tízek csoportjának központi banki elnökei hozták létre, és a BIS keretein belül működik (lásd az 5.4. fejezetet).

hogy az övezeten belül megszűnjenek a nemzetközi elszámolási és teljesítési folyamatok hatékonyságát csökkentő akadályok.

Az eurorendszer egyúttal arra is ösztönzi a piacot, hogy mérje fel a jövőbeli kihívásokat, és alakítsa ki a lehetséges megoldásokat. Két- vagy többoldalú értekezletek, előadások, viták és kiadványok révén fórumot biztosít a piaci résztvevőkkel folytatott tárgyalásokhoz, elősegítve ezzel a fizetési rendszerek és az infrastruktúra továbbfejlesztését. Az EKB élénk figyelemmel kíséri az értékpapír-elszámolási rendszerek konszolidációs folyamatát, stratégiájával arra törekszik, hogy különösen az euroövezetbeli nemzetközi értékpapír-átadások terén javuljon a hatékonyság.

3.4. EUROBANKJEGYEK ÉS -ÉRMÉK

Az EK-szerződés 106. cikke és a KBER alapokmányának 16. cikke szerint a bankjegykibocsátás engedélyezése az euroövezetben az EKB Kormányzótanácsának kizárólagos jogköre. Egyedül az EKB és az NKB-k jogosultak az euroövezet törvényes fizetőeszközét jelentő bankjegyek tényleges kibocsátására. A Szerződés 106(2) cikke szerint az euroövezeti országok kibocsátási joga a pénzürmékre korlátozódik, „*a kibocsátási volument pedig az EKB hagyja jóvá*”.

Az eurobankjegyek kibocsátásának formái

1999 és 2002 között, amikor még nem volt forgalomban eurobankjegy, a régi nemzeti bankjegyek számítottak az euroövezet kizárólagos törvényes fizetőeszközének. A bankjegyeket a jegybankok bocsátották ki az EKB Kormányzótanácsának felhatalmazása alapján, de az eurobankjegyekre vonatkozó majdani rendszerrel ellentétben a kibocsátás a jegybankok saját számlájára és hasznára történt.

2002. január 1-jétől a nemzeti központi bankok és az EKB közösen bocsát ki eurobankjegyeket. A korábbi nemzeti bankjegyekkel ellentétben az eurobankjegyeken nem tüntetik fel, hogy melyik központi bank bocsátotta ki őket. Az eurorendszerbe tartozó NKB-k kötelesek elfogadni az egymás által forgalomba hozott eurobankjegyeket, és azoknak nem kell visszakerülniük a kibocsátóhoz. Bár a bankjegyek úgy tekinthetők mint az egész eurorendszer kötelezettségei, a jogi kibocsátó szerepét a központi bankoknak kell vállalniuk, mivel az eurorendszer nem rendelkezik jogi személyiséggel.

Az eurorendszer teljes bankjegyállományának 8%-át az EKB bocsátja ki. Mivel a szolidaritás elve az eurorendszer összes tagjára vonatkozik, a bankjegyek az EKB mint törvényes kibocsátó mérlegében szerepelnek. Mivel a gyakorlatban az EKB bankjegyeit az NKB-k hozzák forgalomba, ennek megfelelően kötelezettségük keletkezik az EKB-val szemben. E kötelezettségek az EKB irányadó refinanszírozási kamatlába szerint kamatoznak (lásd a 3.8.1. fejezetet).

Az eurobankjegyek fennmaradó 92%-át az NKB-k bocsátják ki az EKB tőkejegyzési kulcsában való részesedésük arányában. Az egyes NKB-knak a forgalomban levő bankjegymennyiségben való részesedése és az általuk ténylegesen

15. keretes írás: A tervezéstől a kibocsátásig: az eurobankjegyek és -érmék készítése

Az eurobankjegyek és -érmék 2002. január 1-jei sikeres bevezetését mintegy tíz évig tartó, alapos előkészítő munka előzte meg.

Eurobankjegyek

Az eurobankjegyek első sorozatának kidolgozását a GMU harmadik szakaszának előkészítéseként az EMI kezdte el és az EKB fejezte be.

Az előkészítő munka gyakorlatilag 1992-ben kezdődött a központi banki elnökök bizottságának égisze alatt. A bankjegy-előállítás hosszú átfutási ideje arra sarkallta a bizottságot, hogy felállítsa az Európai Bankjegynyomtatási és -kibocsátási Munkacsoportot (*Working Group on the Printing and Issuing of a European Banknote – BNWG*), amely az NKB-k pénzjegynyomdáinak pénzügyi vezetőiből és vezérigazgatóiból állt.

Az EMI Tanácsa 1995 júniusában művészettörténészekkel, grafikusokkal és marketing-szakértőkkel konzultált, majd úgy döntött, hogy az új bankjegyek rajzolata a következő két téma körül csoportosulhat:

- „Európa korszakai és stílusai” – az európai történelem hét jellegzetes korstílus: az ókori klasszikus, a román, a gótikus, a reneszánsz, a barokk és a rokokó, a vas és az üveg korszaka, valamint a modern XX. századi építészet;
- absztrakt vagy modern motívumok.

Az EMI Tanácsa úgy döntött, hogy a bankjegyek hét címlete 5, 10, 20, 50, 100, 200 és 500 euro (€) legyen.

A tervpályázat 1996. február 12-én indult, és hét hónapig tartott. Amikor szeptember közepén véget ért, az NKB-k először nyomtathatóság és a kiírással való összhang szempontjából ellenőrizték a terveket, majd a jóváhagyott változatokat egy majna-frankfurti közjegyzőnek küldték el, aki a szerzői azonosítókat háromjegyű titkos kódokkal helyettesítette. A szerzők nevét nem tartalmazó terveket ezután az EMI elé terjesztették.

A 14 független marketingszakértőből, tervezőből és művészettörténészből álló zsűri 1996. szeptember 26-án és 27-én ült össze az EMI-ben a szervezet főtitkárának elnöklésével. A zsűritagok, akik Dánia kivételével az összes EU-tagállamot képviselték (a *Danmarks Nationalbank* nem küldött szakértőt, mivel Dánia úgy határozott, hogy nem csatlakozik az euroövezethez), a következő kritériumok alapján értékelték a terveket: ötletesség, esztétikum, használhatóság, közmegítélés, nemek közötti egyenlőség biztosítása és a nemzeti elfogultság elkerülése. A zsűri hosszas tanácskozást követően mindkét témában öt pályamunkát juttatott a második fordulóba.

1996. október 7-e és 13-a között a Gallup európai intézete Dánia kivételével minden EU-tagállamban közvélemény-kutatást tartott, melynek során több mint 2000 embert kérdeztek meg a tíz tervről. A felmérés eredményeit, a zsűri álláspontját és a BNWG technikai értékelését 1996 decemberében tárták az EMI Tanácsa elé.

15. keretes írás: A tervezéstől a kibocsátásig: az eurobankjegyek és -érmék készítése (folyt.)

1996. december 3-án az EMI Tanácsa kiválasztotta a nyertes sorozatot, amelyet az *Österreichische Nationalbank* művésze, Robert Kalina tervezett. Az Európa korszakai és stílusai témában született pályamunka címletei különböző történelmi időszakokból származó ablakokat, kapubejáratokat és hidakat ábrázolnak, tükrözve ezzel Európa közös kulturális örökségét, és jelezve az új korszak hajnalát.

Az egyes bankjegyek előlapján az ablakok és kapubejáratok az európai nyíltságot és az együttműködés szellemét jelképezik. A korszerű Európa dinamizmusának és harmóniájának illusztrálására az Európai Unió 12 csillagból álló szimbólumát is feltüntették. A bankjegyek hátlapján látható hídszerkezetek – a korai építményektől a modern kor bonyolult függőhídjaiig – az európai népek közötti, illetve az Európa és a világ többi része közötti kommunikációt jelképezik.

A bankjegyek többek között feltüntetik:

- az euro nevét latin (EURO) és görög (ΕΥΡΩ) betűkkel;
- az Európai Unió 12 csillagos szimbólumát;
- a kibocsátó hatóság nevének rövidítését 5 nyelven – BCE, ECB, EZB, EKT és EKP;
- az EKB elnökének aláírását.

Alapos tudományos kutatás után olyan meghatározó színeket választottak, amelyek megkönnyítik a különféle címletek megkülönböztetését és felismerését. Az Európai Vakok Szövetségével is tárgyaltak, hogy a vakok és gyengénlátók különleges igényeit kellőképpen figyelembe vegyék. Ennek következtében az egyes címletek eltérő méretűek, a számjegyeket nagy, vastag betűvel tüntették fel rajtuk, és ezenkívül bizonyos pontjaira tapintható jeleket is elhelyeztek.

Az eurobankjegyeknek számos biztonsági elemük van, többek közt a biztonsági szál, a metsztemélynyomtatás és a hologrambélyeg, hogy megakadályozzák a hamisításukat, és az emberek pillanatok alatt felismerjék, hogy egy bankjegy valódi vagy hamis. A papír fluoreszkáló rostokat tartalmaz, valamint többszínű és elektrotípiá vízjellel rendelkezik. A nemzeti központi bank és a bankjegykezelő ipar ezenkívül több más rejtett, csak géppel olvasható elem segítségével ellenőrizheti a bankjegyek eredetiségét.

Az EKB Kormányzótanácsa 1998-ban jóváhagyta az új bankjegyek végső terveit és műszaki specifikációit. További előkészítő technikai lépések sorozata következett, majd 1999 júliusában elkezdődött az eurobankjegyek előállítás.

Az egyes NKB-k eldönthették, hogy a saját országukban szükséges kezdeti bankjegymennyiséget hol nyomtatják. Az átálláshoz szükséges 15 milliárdnyi eurobankjegy előállításában összesen 15 nyomda és 9 papírgyár vett részt. Most, hogy az eurobankjegyek már forgalomban vannak, az újabb gyártási igényeket évente határozzák meg, a 12 részt vevő nemzeti központi bank pedig közösen szerzi be az egyes címleteket.

15. keretes írás: A tervezéstől a kibocsátásig: az eurobankjegyek és -érmék készítése (folyt.)

A bankjegyek azonosságát és a műszaki előírásokkal való összhangját szigorúan szabályozott felügyeleti és minőségellenőrző eljárásokkal szavatolják. Ez azt jelenti, hogy a bankjegyek az euroövezet bármely bankjegyeelfogadó és -kiadó automatájában felhasználhatók.

Euroérmék

Az euroérmék nyolc címletét – az 1, 2, 5, 10, 20 és 50 centest, valamint az 1 és 2 euróst – a Pénzverde-igazgatók Munkacsoportja (*Mint Directors Working Group*) alakította ki, és az euroövezeti országok hozzák forgalomba. Az egyes érméknek – a kibocsátás országától függetlenül – van egy közös oldaluk, a másik pedig országonként különböző. Az eltérő oldal rajzolatát az euroövezet mind a 12 országában az EU 12 csillagos jelképe övezi. A közös oldal tervezésére az Európai Bizottság pályázatot írt ki, amelyet Luc Luycx, a Belga Királyi Pénzverde művésze nyert meg. A zsűri döntését az EU Tanácsa is jóváhagyta. Az 1, 2 és 5 centes érméken a földgömb, s rajta Európa látható. A 10, 20 és 50 centesek külön-külön, az 1 és 2 eurósok pedig együtt ábrázolják az EU-tagállamokat. A bankjegyekhez hasonlóan az euroérmék is felhasználhatók az euroövezet bármely országában, függetlenül attól, hogy hol bocsátották ki őket.

Az érméken több újszerű megoldást is alkalmaznak, hogy a vakok és gyengénlátók is könnyen megkülönböztethessék őket. A sorozat egyes címleteit például különböző peremmel hozzák forgalomba. Az egy- és kéteurós érmék előállításánál alkalmazott bonyolult, különleges mágneses tulajdonságokat biztosító bikolor technológia alkalmazása nehezíti meg a hamisítást. Ugyanezt a célt szolgálja a kéteurós érme peremén olvasható, országonként változó felirat is.

Mindegyik nemzeti pénzverde felelős azért, hogy érméi összhangban álljanak a közös szabvánnyal. A készpénz bevezetéséhez kb. 52 milliárd euro értékű érmét állítottak elő. Ezt a mennyiséget az EKB engedélyezte, amely az egyes tagállamok által kibocsátható érmék összértékét is jóváhagyja.

Az eurobankjegyek és -érmék bevezetése

2001. március 1-jén az egész euroövezetben többnyelvű tájékoztató kampány indult, hogy a 12 ország lakosságát megismertessék a 2002 elején bevezetendő új bankjegyekkel és érmékkel, valamint felkészítsék őket az új fizetőeszközre való áttérésre. „Az EURO: a MI pénzünk” jelszóval megrendezett kampányt különféle nemzeti akciók egészítették ki.

A pénzcserét közvetlenül megelőző időszakban az eurobankjegyek készleteit kiszállították a bankokhoz, rajtuk keresztül pedig a többi készpénzkezelő szervezethez, például a postahivatalokhoz, a pénzz szállító társaságokhoz, az értékesítő automatakat működtető vállalatokhoz és a kiskereskedőkhöz. Mindez lehetővé tette, hogy 2002. január 1-jétől az egész euroövezetben gyorsan és zökkenőmentesen áttérjenek a nemzeti bankjegyekről az euróra. Eurobankjegyeket az euroövezeten kívüli központi bankoknak is szállítottak, mindenekelőtt az övezeten kívüli EU-tagállamokba, bizonyos közép- és kelet-európai országokba és a földközi-tengeri térség államaiba.

forgalomba hozott mennyiség közötti különbséget havonta állapítják meg, és az eurorendszeren belüli kamatozó követelésként vagy tartozásként mutatják ki.¹⁶

A bankjegykibocsátás NKB-k közötti megosztásával elkerülhető, hogy a több kibocsátóra és az eurobankjegyek teljes körű helyettesíthetőségére épülő rendszerben a „bankjegyvándorlás” kimutatása hatással legyen az NKB-k mérlegére. Ha ez nem így lenne, a bankjegymigráció (azaz a készpénz országok közötti mozgása) nyomán az egyik központi banknak a forgalomban lévő pénz mennyiségére vonatkozó adata megemelkedne a másik rovására, ami idővel jelentős eróziót okozna a nettó befogadó központi bank mérlegében.

Az eurorendszer által kibocsátott bankjegyek összértékét (az eurorendszer említett mérlegeinek egyenlegét) az EKB egy összevont pénzügyi kimutatás keretében hetente teszi közzé. A forgalomban levő eurobankjegyek értéke jelenleg jóval több mint 500 milliárd eurót tesz ki, amelynek becslések szerint jelentős hányada az euroövezeten kívüli rezidensek birtokában van.

Az eurobankjegyek előállítás

Mielőtt 2002-ben bevezették az eurokészpénzt, a 12 euroövezetbeli NKB-nak mind a hét eurobankjegy-címletről be kellett szereznie a saját országában szükséges mennyiséget. Azóta az egyes bankjegycímletek éves gyártását (a további felhasználásra alkalmatlan bankjegyek pótlását) az NKB-k közösen végzik úgy, hogy minden bank csak a Kormányzótanács által ráosztott címlet(ek) gyártásáért felelős. Legkésőbb 2012. január 1-jén a „decentralizált közös gyártást” egységes eurorendszeri pályázati eljárás váltja fel. Ezt az új eljárást a nyílt piacgazdaság elve alapján és az EU versenyjogával összhangban dolgozták ki. Fő célkitűzései pedig a következők: (i) egyenlő elbánásban részesüljön minden olyan pénzjegynyomda, amely részt kíván venni az egységes eurorendszeri pályázati eljárásban; (ii) az átláthatóság és a folyamatosság biztosítása a bankjegygyártás területén. Az eljárás bevezetését megelőzi majd egy átmeneti időszak, amely alatt az NKB-k és a pénzjegynyomdák technikailag felkészülhetnek az új körülményekre.

Intézkedések a hamisítás megakadályozására

Az EKB kötelességének tekinti, hogy az eurobankjegyeket a lehető legmagasabb színvonalon védje a hamisítás ellen. Az eurobankjegyek tervezése, fejlesztése során arra törekedtek, hogy a lehető legmagasabb technikai színvonalon védjék az eurót. Az eddig felfedezett hamisítványok száma alatta marad a készpénzcserre előtt forgalomban levő törvényes fizetőeszközökének.

2002-ben az EKB létrehozta az Európai Bankjegyszakértői Központot (*Counterfeit Analysis Centre – CAC*), amely átfogó adatbázis keretében koordinálja a nemzeti bankjegyszakértői központok hamisítványokkal kapcsolatos statisztikai és technikai információit. Ezeket az adatokat a hamisítás ellen küzdő összes szervnek megküldik. Az EKB szorosan együttműködik az Europollal is, amelynek az a feladata, hogy javítsa a tagállamok pénzhamisítás (ezen belül el-

¹⁶ Az az NKB, amely több bankjegyet hoz forgalomba a tőkekulcsban való részesedésénél, kamatozó kötelezettséget vállal az eurorendszer többi részével szemben, és fordítva.

sősorban az eurohamisítás) ellen küzdő hatóságai, az Interpol és az Európai Bizottság között az együttműködést, fokozza munkájuk hatékonyságát. Az EKB ad otthont a Nemzetközi Hamisítás-elhárítási Központnak (*International Counterfeit Deterrence Centre – ICDC*) is, amelyet az EKB szakértői és más kibocsátó hatóságok tisztviselői működtetnek.

Az EKB fokozott figyelemmel kíséri a grafikai ipar fejlődését, és tanulmányozza, hogy mekkora veszélyt jelenthet a színvonalas hamisítványok megjelenése. A technika fejlődése miatt az eurorendszer jelentős összegeket fordít kutatásra és fejlesztésre, hogy újabb módszerekkel tökéletesítse a meglévő biztonsági elemeket, és megteremtse a jövőbeli bankjegyek kibocsátásának műszaki hátterét.

Az EKB szerepe a pénzérme-kibocsátásban

Az EKB évente határozza meg az egyes országok által kibocsátandó pénzérme mennyiséget. Ehhez figyelembe veszi, hogy az adott euroövezetbeli ország milyen mennyiségű érmét szándékozik kibocsátani a következő évben.

Az euroérmék címleteit és műszaki leírását tanácsi rendelet¹⁷ szabályozza. A nemzeti pénzverdek felelősek a kibocsátott érmék minőségéért és azoknak az előírásoknak a betartásáért, amelyek lehetővé teszik, hogy az érmék az euroövezetben mindenütt felhasználhatók legyenek. A Pénzverde-igazgatók Munkacsoportjával való megállapodás alapján az érmék minőségét az EKB ellenőrzi.

Az euroérméket főként az eurorendszer NKB-i hozzák forgalomba kormányuk képviselőjében. Az NKB-k érmeállománya gyakorlatilag megegyezik az állami szektornak nyújtott hitellel, de az 1993. december 13-i 3603/93/EK tanácsi rendelet 6. cikke¹⁸ értelmében ezeket az állományokat technikai egyenlegként engedélyezik, amennyiben mennyiségük nem haladja meg a forgalomban lévő pénzérmék 10%-át (lásd a 2.5.5. fejezetet).

3.5. STATISZTIKAI ADATOK GYŰJTÉSE, ÖSSZEÁLLÍTÁSA

Az EKB-nak monetáris politikája folytatásához és egyéb eurorendszerbeli feladatainak ellátásához sokféle közgazdasági és pénzügyi adatra van szüksége.

Az EKB statisztikai funkciójának jogi alapja

A KBER alapokmányának 5.1. cikke szerint az EKB olyan mértékig jogosult statisztikai adatgyűjtésre, amennyire ezt az EK-szerződés 105. cikkében és az alapokmány 3. cikkében felsorolt bármely vagy akár összes feladat végrehajtása indokolja. A statisztikai igények kielégítésekor mindazonáltal hatékonyságra kell törekednie, és a lehető legkisebbre kell csökkentenie azt a megterhelést, amelyet a statisztikai adatszolgáltatás a hitelintézeteknek és más adatszolgáltatóknak jelent.

¹⁷ Az 1998. május 3-i 975/98/EK tanácsi rendelet a forgalomba hozatalra szánt euroérmék címleteiről és műszaki leírásáról (HL L 139., 1998. 5. 11., 6. o.).

¹⁸ Az 1993. december 13-i 3603/93/EK tanácsi rendelet, amely előírja a Szerződés 104. és 104b(1) cikkében hivatkozott tilalmak alkalmazására vonatkozó definíciókat (HL L 332., 1993. 12. 31., 1. o.).

Az EKB statisztikai tevékenységét egy EKB-ajánlás alapján elfogadott tanácsi rendelet szabályozza¹⁹, amely az alapokmány és más, a GMU harmadik szakasza előtt hozott jogszabályok rendelkezéseit egészíti ki. Ez a másodlagos jogszabály három tényezőt határoz meg:

- azokat a szervezeteket, amelyektől az EKB-nak jogában áll statisztikai adatokat gyűjtenie;
- a bizalmas adatkezelés rendjét;
- a végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseket.

Az EKB statisztikai feladatköre

Az EKB statisztikai tevékenységének fő területei a következők:

- pénz-, bank- és pénzügyi piaci statisztika, ideértve a monetáris aggregátumokra, azok ellenpárjaira, a kamatlábakra, a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokra, a tőzsdei részvényekre, valamint a nem monetáris pénzügyi közvetítőkre vonatkozó statisztikákat;
- fizetésimérleg-statisztika, valamint az eurorendszer devizatartalékait, az euroövezet egyesített nemzetközi befektetési pozícióját, valamint a névleges és reál-effektív euroárfolyamokat bemutató statisztika;
- pénzügyi mérlegek (ideértve az államháztartás pénzügyi statisztikáit); a teljes sektorszám-lák (előkészület alatt).

Az EKB a fenti témakörökben igen sokféle adatot megjelentet, de közzéteszi azokat a HICP-re, egyéb árakra, költségekre, kibocsátásra és munkaerőpiacra vonatkozó statisztikákat is, amelyeket főként az Európai Közösségek Statisztikai Hivatala (Eurostat) állít össze.

Statisztikai együttműködés a közösség intézményeivel és a nemzetközi szervezetekkel

A statisztikai tevékenység keretében az EKB *„együttműködik a közösségi intézményekkel és szervekkel, a tagállamok vagy harmadik államok hatáskörrel rendelkező hatóságaival, valamint a nemzetközi szervezetekkel”* (KBER-alapokmány 5.1. cikk). Ezen a területen az Eurostattal alakította ki a legszorosabb együttműködést, amelyet 2003. március 10-én az Eurostat és az EKB statisztikai osztálya közötti egyetértési megállapodásban²⁰ is megerősítettek. A megállapodás a statisztikai feladatköröket a következőképpen jelöli ki:

¹⁹ Az 1998. november 23-i 2533/98/EK tanácsi rendelet az Európai Központi Bank statisztikai adatgyűjtéséről (HL L 318., 1998. 11. 27., 8. o.).

²⁰ Gazdasági és pénzügyi statisztikákra vonatkozó, 2003. március 10-i egyetértési megállapodás az Európai Központi Bank Statisztikai Főigazgatósága és az Európai Közösségek Statisztikai Hivatala (Eurostat) között, az EKB honlapján (<http://www.ecb.int>) megtekinthető. A megállapodás azt az 1995. július 26-i, az EMI Statisztikai osztálya és az Eurostat közötti hasonló megállapodást váltja fel, amely a CMFB-ben jött létre az 1990-es évek elején levont következtetések alapján.

- az EKB felelős az EU szintjén a pénz- és banki statisztikáért;
- az EKB és a bizottság közösen felelős a fizetésimérleg- és valamennyi, ezzel összefüggő statisztikáért, valamint a pénzügyimérleg-statisztikáért;
- a bizottság felelős az ár- és költségstatisztikákért, valamint az egyéb gazdasági statisztikákért.

Az EKB és az Európai Bizottság kétoldalúan és bizottságokon (különösen a Monetáris, Pénzügyi és Fizetésimérleg-statisztikák Bizottságán (*Committee on Monetary Financial and Balance of Payments Statistics – CMFB*) keresztül is együttműködik minden közérdekű statisztikai témában, ideértve a vonatkozó közösségi jogszabályokkal kapcsolatos kezdeményezéseket, konzultációkat.

Az EKB egyúttal más nemzetközi szervezetekkel, például az IMF-fel is szoros kapcsolatot tart fenn statisztikai ügyekben. Az EKB statisztikája, amennyire csak lehetséges, a nemzetközi szabványelőírásokat követi. Így az EKB annak a követelménynek is megfelel, hogy „*hozzájárul a hatáskörébe tartozó statisztikai adatok gyűjtésére, összeállítására és terjesztésére vonatkozó szabályok és gyakorlatok összehangolásához*”, amint az a KBER alapokmányának 5.3. cikkében szerepel.

Az NKB-k segítsége

A KBER alapokmányának 5.2. cikke értelmében az NKB-k kötelesek segítséget nyújtani az EKB-nak a statisztikák összeállításában. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az NKB-k (és egyes esetekben más nemzeti hatóságok) országukban adatokat gyűjtenek a hitelintézetektől és más forrásokból, és kiszámolják a nemzeti aggregátumokat. Az EKB ezekből az adatokból állítja össze az euroövezeti aggregátumokat.

Érdemes megjegyezni, hogy ezek a rendelkezések az összes EU-tagállamra érvényesek, és megkövetelik az euroövezeten kívüli országok hatóságaitól, hogy működjenek együtt az EKB-val a statisztikai feladatok végrehajtásában. A KBER alapokmányának 47.2. cikke kimondja, hogy az „*Általános Tanács közreműködik a statisztikai adatok gyűjtésében az alapokmány 5. cikkében foglaltak szerint*”. Bár az EKB által hozott jogszabályok nem kötelezik az euroövezeten kívüli országokat, az Általános Tanács, és így az euroövezeten kívüli tagállamok NKB-i mégis kötelesek részt venni az EKB statisztikai munkájában.

3.6. KÖZGAZDASÁGI KUTATÁSOK

A korszerű jegybanki tevékenységben egyre fontosabb szerepet játszik a magas színvonalú kutatás. Ez különösen igaz az EKB esetében, amelynek példa nélküli feladatokat kell megoldania, hiszen egy több országot felölelő övezet közös monetáris politikájának irányításáért felel.

Az EKB-ban folyó közgazdasági kutatások célja, hogy szilárd elméleti és empirikus alapot teremtsenek a monetáris politikai döntéshozatalhoz, és hatéko-

nyabban közvetítsék a monetáris politikával kapcsolatos tudnivalókat a piacok és a közvélemény felé. Az eurorendszeren belül folyó közgazdasági kutatások ezért arra irányulnak, hogy megismertessék az euroövezet gazdasági működését, valamint modelleket, eszközöket és elemzéseket szolgáltatassanak az eurorendszer monetáris politikájának folytatásához és egyéb feladatainak elvégzéséhez.

Az EKB kutatásai sok esetben átfogó és többcélú projekteken dolgozó kutató-csoport-hálózatok keretében folynak. A csoportok tagjai közé az EKB, az euroövezeti NKB-k, más központi bankok és döntéshozó szervek közgazdasági, valamint egyetemi oktatók tartozhatnak. Az EKB részt vesz ebben a munkában, önállóan vagy más intézményekkel közösen koordinátori, szervezői szerepet játszik.

Az EKB és az euroövezeti NKB-k együttműködése az euroövezet makrogazdasági modellezését is magában foglalja. A monetáris politikai döntések előkészítésében (például az eurorendszerbeli szakértők makrogazdasági prognózisának felállításában) ökonometriai modelleket alkalmaznak. A modellezés emellett az új statisztikai mutatók kidolgozásának is katalizátora volt. Az eurorendszer kutatómunkáját végül központi banki témákban tartott konferenciák egészítik ki, amelyeket például az EKB vagy a monetáris politikával foglalkozó nemzetközi kutatói fórum szervez.

3.7. AZ EKB SZEREPVÁLLALÁSA A PRUDENCIÁLIS FELÜGYELETBEN ÉS A PÉNZÜGYI STABILITÁSBAN

Az EK-szerződés 105(5) cikke az eurorendszer feladatául szabja, hogy támogassa „*a hatáskörrel rendelkező hatóságokat a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó politikáik zavartalan folytatásában*”.

Intézményi keretek

A közösségi jogalkotók által létrehozott banki felügyelet intézményi kereteinek két alkotóeleme van:

- az „*anyaország felügyeleti joga*”, az alapfogalmak minimális harmonizációja és a „*kölcsönös elismerés*” elvén alapuló nemzeti hatáskör;
- a hatáskörrel rendelkező hatóságok együttműködése.

Az anyaország felügyeleti joga és a kölcsönös elismerés

Az anyaország felügyeleti jogának elve szerint egy hitelintézet felügyeletét annak a tagállamnak az illetékes hatóságai látják el, ahol a hitelintézet működési engedélyt kibocsátottak. A kölcsönös elismerés elve azt jelenti, hogy az egész Európai Unióra érvényes banki engedélyek és felügyeleti gyakorlat kölcsönös elismerése alapján az engedéllyel rendelkező hitelintézetek az Európai Unió bármely részén nyújthatnak fiók szolgáltatásokat vagy határon átnyúló banki szolgáltatásokat. E célból a közösségi jog előírja az olyan alapfogalmak minimális harmonizációját,

mint a hitelintézet, az engedélyezés feltételei, valamint a prudenciális felügyelet és a számviteli elvek közös normái.

A felügyeleti tevékenység ezért nemzeti szinten zajlik, a feladatokat az egyes tagállamokra jellemző intézményi rendszernek megfelelően osztják el. Néhány országban a bankfelügyelet jórészt vagy akár kizárólagosan a központi bank feladata. Máshol a központi bankkal együttműködő, de attól elkülönült testületek felügyelik a hitelintézeteket.

A GMU következtében különvált a monetáris politika feletti joghatóság (most az egész euróövezet) és a nemzeti felügyeleti politika feletti joghatóság (anyaország), ami a közelmúltban jelentős változást hozott több EU-tagállam nemzeti intézményi és működési rendszerében. Ugyanez vonatkozik a felügyeleti funkciók bankszektoron kívüli hatáskörére. Ennek eredményeképpen az összes pénzügyi piaci szegmensben megfigyelhető, hogy egy-egy felügyeleti testület egyre szélesebb hatáskörrel rendelkezik.

A nemzeti felügyeleti hatóságok együttműködése

A felügyeleti hatóságok közötti együttműködés szükségességét már a pénzügyi piacok globalizációjának és a nemzetközi tevékenységek bővülésének kezdeti szakaszában felismerték. Az 1970-es évek elején a multilaterális bankfelügyeleti együttműködés számára két európai szintű fórumot teremtettek:

- a *Groupe de Contactot*, az Európai Gazdasági Térség (*European Economic Area – EEA*) bankfelügyeleteinek bizottságát a banki szabályozás és a felügyeleti gyakorlat alkalmazásával kapcsolatos kérdések megvitatására, valamint konkrét esetek megtárgyalására hozták létre;
- a *Bankfelügyeleti Csoportot* a központi banki elnökök bizottsága hozta létre, mintegy előrevetítve az EKB jelenlegi gyakorlatát.

A Maastrichti Szerződés megalkotói tudatában voltak annak, hogy a GMU a felügyelet terén megnöveli az együttműködés iránti igényt. Mivel akkoriban még nem lehetett világosan látni, hogy mivel jár a kibővült együttműködés, a Szerződés az összes lehetőséget nyitva hagyta. A KBER mandátumát tehát nagyon általánosan, az eszközök konkrét meghatározása nélkül fogalmazták meg, az EKB szerepét pedig tanácsadásra korlátozták. Az EK-szerződés 105(6) cikkének és a KBER alapokmánya 25.2 cikkének engedélyező záradéka alapján és az Európai Parlament hozzájárulásával az EU Tanácsa úgy dönthet, hogy az EKB „külön feladatokat láthat el a hitelintézetek és – a biztosítóintézetek kivételével – az egyéb pénzügyi szervezetek prudenciális felügyeletére vonatkozó politikákkal kapcsolatban”.

Az EU pénzügyi stabilitásra irányuló intézményi rendszerének nemrég lezajlott reformja során, amelynek célja a GMU-n és a közös piacon belüli együttműködés javítása volt, az engedélyező záradékot nem aktiválták, majd 2004-ben átszervezték a pénzügyi szabályozás, felügyelet és stabilitás terén folyó együttműködést. Az értékpapírszektorban már bevezetett *Lámfalussy-keretrendszert* kiterjesztették az összes többi pénzügyi szektorra, ami várhatóan fokozza a sza-

bályozási folyamat rugalmasságát, hatékonyságát. A rendszer különbséget tesz első szintű és második szintű jogszabályok között. Az előbbieket együttdöntési eljárás keretében az EU Tanácsa és az Európai Parlament fogadja el. A második szintű jogszabályok végrehajtási utasítások, amelyeket a szabályozási bizottságok (második szintű bizottságok) sokkal gyorsabban és rugalmasabban fogadnak. A felügyeleti bizottságok (harmadik szintű bizottságok) a közösség irányelveinek következetesebb megvalósítását biztosítják, és a felügyeleti gyakorlat konvergenciájára törekednek.

A banki jogalkotás és felügyelet területén az új bizottságok a bankügyi tanácsadó bizottságot felváltó európai bankbizottság (2. szint), valamint az európai bankfelügyelők bizottsága (3. szint), amely magában foglalja a *Groupe de Contactot*. A pénzügyi szolgáltatások bizottsága az ECOFIN Tanács számára végez tanácsadói, felvigyázói tevékenységet pénzügyi piaci kérdésekben.

Az EKB szerepe

Az EKB a következő módon támogatja „*a hatáskörrel rendelkező hatóságokat a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó politikáik zavartalan megvalósításában*”:

- elősegíti a központi bankok és a felügyelő hatóságok együttműködését a prudenciális felügyelettel és a pénzügyi stabilitással kapcsolatos, közös érdeklődésre számot tartó elvi-stratégiai kérdésekben;
- tanácsadói szerepet lát el a KBER alapokmányának 4. és 25.1. cikke értelmében;
- együttműködik az egyéb érdekelt európai fórumokkal.

Az EKB a központi bankok és felügyeleti hatóságok együttműködését a Bankfelügyeleti Bizottság (*Banking Supervision Committee – BSC*) befogadásával és támogatásával mozdítja elő. A BSC a KBER egyik bizottsága (lásd a 2.5.2. fejezetet), amelyet az EKB Kormányzótanácsa 1998-ban hozott létre, hogy átvállalja a Bankfelügyeleti Albizottság korábbi funkcióit. Az albizottságot 1990-ben állította fel a Központi Banki Elnökök Bizottsága, majd 1994-ben átkerült az EMI-hez. A BSC konzultációs fórumot teremt az EKB, az NKB-k és az EU-tagállamok felügyeleti hatóságainak magas rangú képviselői számára. A bizottság 2004-ben felülvizsgálta mandátuma alapján elősegíti, hogy az eurorendszer a hitelintézetek prudenciális felügyelete és a pénzügyi rendszer stabilitásának fenntartása terén végrehajtsa az alapokmányban megfogalmazott feladatait.

A BSC az eurorendszer és a nemzeti felügyeleti hatóságok közötti együttműködést előmozdítva lehetővé teszi, hogy a különféle kérdések euroövezeti perspektívába kerüljenek. Eközben kiegészíti a pénzügyi stabilitási kérdésekről kialakított nemzeti álláspontokat, és segít az egyre nagyobb fokon integrált bankrendszerben jelentkező feladatok megoldására alkalmas közös irányvonal kialakításában. Közös elemzéseit elsősorban a bankszaktómát érintő strukturális változások, a banki és pénzügyi struktúrák kiegyensúlyozottsága és az esetle-

ges stabilitási kockázatok vizsgálatára irányulnak. A BSC egyszersmind az eurorendszer és a nemzeti felügyeleti hatóságok közötti kétoldalú információ-áramlás csatornájaként is működik.

A BSC abban is segít, hogy az EKB ellássa a bankfelügyelettel és a pénzügyi stabilitással kapcsolatos tanácsadói feladatait. Az alapokmány 4. cikke előírja, hogy az említett területeket érintő közösségi és nemzeti jogszabályok tervezeteit egyeztetni kell az EKB-val. Az alapokmány 25.1. cikke azt is kimondja, hogy az EKB a bankfelügyelettel és a pénzügyi stabilitással kapcsolatos közösségi jogszabályok hatályáról és gyakorlati alkalmazásáról is adhat tanácsot.

Az EKB végezetül a prudenciális felügyelet és a pénzügyi stabilitás területén tevékenykedő egyéb fórumokkal is együttműködik. A Bázeli Bizottsággal fennálló kapcsolatok mellett (lásd az 5.4.5. fejezetet) a BSC támogatásával szerepet játszik az EU új pénzügyi szabályozási, felügyeleti és stabilitási struktúrájának kialakításában, hiszen részt vesz az Európai Értékpapír-bizottságban és a fentebb említett két új bizottságban.

16. keretes írás: Az EKB tőkejegyzési kulcsa

Az EKB tőkejegyzési kulcsa amellet, hogy meghatározza az Európai Unió NKB-inak az EKB jegyzett tőkéjében való részesedését, egyszersmind – az euroövezeten kívüli NKB-k részesedését is figyelembe véve – fokmérője az alábbi pénzügyi jogok és kötelezettségek megosztásának az euroövezet NKB-i között:

- hozzájárulás az EKB devizatartalék-eszközeihez (alapokmány 30. cikk);
- az NKB-k között forgó eurobankjegyek elosztása, a monetáris jövedelem felosztása (alapokmány 32. cikk);
- az EKB éves pénzügyi eredményének felhasználása (alapokmány 33. cikk);
- a kormányzótanácsi szavazati jogok súlyozása azon döntéseknél, amelyek az alapokmány 28., 30., 32. és 33. cikkelyében felsorolt pénzügyi kérdéseket érintik.

Az alapokmány 29. cikke értelmében valamely NKB-nak az EKB tőkekulcsában fennálló részesedését úgy határozzák meg, hogy az adott tagállamnak a közösség népességében, illetve a GDP-jében való részesedését egyenlő mértékben veszik számításba, mint ahogyan azt az EU Tanácsa által lefektetett szabályokkal összhangban az Európai Bizottság az EKB számára meghatározta, illetve arról a bankot tájékoztatta.

Az ötévente módosítandó kulcsot először 1998-ban számították ki. Az első módosításra 2004. január 1-jén került sor, amelyet 2004. május 1-jén, az unió újabb bővítése kapcsán, újabb kiigazítás követett.²¹

²¹ Lásd az EKB 2003. december 30-i és 2004. április 26-i sajtóközleményét az EKB tőkejegyzési kulcsáról.

4. táblázat: Az EKB tőkejegyzési kulcsa (%)

NKB	1998. június 1.– 2003. dec. 31.	2004. jan. 1.– 2004. ápr. 30.	2004. május 1-jétől
Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique	2,8658	2,8297	2,5502
Deutsche Bundesbank	24,4935	23,4040	21,1364
Bank of Greece	2,0564	2,1614	1,8974
Banco de España	8,8935	8,7801	7,7758
Banque de France	16,8337	16,5175	14,8712
Central Bank & Financial Services Authority of Ireland	0,8496	1,0254	0,9219
Banca d'Italia	14,8950	14,5726	13,0516
Banque centrale du Luxembourg	0,1492	0,1708	0,1568
De Nederlandsche Bank	4,2780	4,4323	3,9955
Österreichische Nationalbank	2,3594	2,3019	2,0800
Banco de Portugal	1,9232	2,0129	1,7653
Suomen Pankki – Finlands Bank	1,3970	1,4298	1,2887
<i>Euroövezeti NKB-k, részösszeg</i>	<i>80,9943</i>	<i>79,6384</i>	<i>71,4908</i>
Česká národní banka	-	-	1,4584
Danmarks Nationalbank	1,6709	1,7216	1,5663
Eesti Pank	-	-	0,1784
Central Bank of Cyprus	-	-	0,1300
Latvijas Banka	-	-	0,2978
Lietuvos bankas	-	-	0,4425
Magyar Nemzeti Bank	-	-	1,3884
Central Bank of Malta	-	-	0,0647
Narodowy Bank Polski	-	-	5,1380
Banka Slovenije	-	-	0,3345
Národná banka Slovenska	-	-	0,7147
Sveriges Riksbank	2,6537	2,6636	2,4133
Bank of England	14,6811	15,9764	14,3822
<i>Euroövezeten kívüli NKB-k, részösszeg</i>	<i>19,0057</i>	<i>20,3616</i>	<i>28,5092</i>
Összesen	100,0000	100,0000	100,0000

3.8. PÉNZÜGYI KAPCSOLATOK AZ EUORENDSZEREN BELÜL

Az összes euroövezeti NKB pénzügyi autonómiát élvez, az eurorendszer feladatait pedig általában saját költségére és kockázatára látja el. Két tekintetben azonban a rendszeren belül is léteznek pénzügyi kapcsolatok:

1. az euroövezeti NKB-k befizették részesedésüket az EKB alaptőkéjébe, devizatartalék-eszközökkel látták el az EKB-t, és részesednek az EKB pénzügyi eredményéből;

2. az euroövezeti NKB-k felosztják maguk között a „monetáris jövedelmet”, azaz az eurorendszer monetáris politikai funkciójának teljesítéséből származó bevételt.

Az euroövezet nemzeti központi bankjai a fentiekkel kapcsolatos jogokból és kötelezettségekből az EKB tőkejegyzési kulcsa alapján részesednek. A kulcs meghatározásának és módosításának módját a 16. keretes írás ismerteti.

3.8.1. Az EKB pénzügyi erőforrásai

Az EKB pénzügyi erőforrásai főként a szavatoló tőkéből, a devizatartalékokat megtestesítő eszközökből és az EKB-nak az eurobankjegyek kibocsátásában való részesedéséből eredő, NKB-kkal szemben fennálló követeléseiből állnak.

Szavatoló tőke

Az EKB szavatoló tőkéje a befizetett tőkéjének és tartalékalapjának ellentételeit, valamint az árfolyam- és kamatkockázatokra képzett céltartalékokat foglalja magában. A szavatoló tőke célja az EKB adminisztratív kiadásainak fedezetéül szolgáló bevételek előteremtése, valamint tartalékképzés a kockázatos pénzügyi eszközök, különösen devizaeszközök tartásából eredő esetleges veszteségek ellentételezésére.

Az EKB tőkéje

Az EKB tőkéjét a KBER-be tartozó NKB-k jegyzik az EKB tőkekulcsában való részesedésük arányában (lásd a 16. keretes írást). A KBER alapokmányának 28. cikke a kezdeti tőkeösszeget 5000 millió euróban határozta meg. Az alapokmányban a csatlakozási szerződéssel módosított 49.3. cikke alapján az EKB jegyzett tőkéjét 2004. május 1-jén az új tagállamok NKB-inak a kibővített tőkejegyzési kulcsban való súlya arányában megemelték, értéke jelenleg 5 564 669 247 euro. Az emeléssel megoldották, hogy az új NKB-k tőkekulcsban való megjelenése ellenére se kelljen az NKB-k által 2004. május 1-je előtt befizetett tőke összegét jelentősen csökkenteni.

Az euroövezeti NKB-k teljes egészében befizették hozzájárulásukat a jegyzett tőkéhez, amelynek összege jelenleg 3 978 226 562 eurót tesz ki.

Az alapokmány 48. cikkével összhangban az euroövezeten kívüli NKB-knak nem kell befizetniük tőkejegyzésüket, hanem az EKB-nak az euroövezeten kívüli NKB-kkal kapcsolatos feladatai ellátása során felmerülő költségeihez kell hozzájárulniuk. A hozzájárulást az Általános Tanács annak az összegnek a 7%-ában határozta meg, amelyet az országoknak GMU-tagként fizetniük kellene.

Az euroövezeten kívüli NKB-k hozzájárulása jelenleg összesen 111 050 988 eurót tesz ki. A befizetés nem jogosítja fel az érintett NKB-kat az EKB jövedelméből való részesedésre, de az EKB esetleges veszteségeit sem kell finanszírozniuk.

A KBER alapokmányának 28.2. cikke és a 2000. május 8-i tanácsi rendelet szerint²² az EKB tőkéje 5000 millió euróig tovább emelhető. A rendelet alapján a

²² A 2000. május 8-i 1009/2000 (EK) számú tanácsi rendelet az Európai Központi Bank tőkeemeléséről (HL L 115., 2000. 5. 16., 1. o.).

Kormányzótanács csak azzal a céllal határozhat ilyen emelésről, hogy „*az EKB műveleteinek támogatásához szükséges tőkebázist biztosítsa*”.

Általános tartalékalap

A KBER alapokmányának 33. cikke kimondja, hogy a Kormányzótanács az EKB nettó nyereségének legfeljebb 20%-át átutalhatja egy általános tartalékalapba, melynek értéke nem haladhatja meg az EKB tőkéjét. Az EKB 2000. és 2001. évi nettó nyeresége esetében ez meg is történt. Az általános tartalékalap 2002 végén 773 millió euro volt, ezután gyakorlatilag nullára csökkent az értéke, mivel a felhalmozott tartalékokat 2003 és 2004 során az EKB veszteségének fedezésére fordították.

Devizatartalékokat megtettesítő eszközök

A devizatartalék-eszközök forrása elsősorban az euroövezeti NKB-knak az alapokmány 30.1. cikke alapján végzett átutalása volt (lásd a 3.2.2. fejezetet). A kezdeti érték a devizatranszakciók és az értékelési változások miatt azóta módosult, 2003 végén mintegy 38 milliárd eurót tett ki.

Az EKB a devizatartalék-eszközök átutalásának ellentételezéseképpen 40 milliárd eurós kötelezettséget vállalt az euroövezeti NKB-kkal szemben. Ezen euróban denominált kötelezettségeket az átadás időpontjában fennálló értékük szerint vették figyelembe.²³ Kamatozásukat az eurorendszer irányadó refinanszírozási műveleteinek legfrissebb rendelkezésre álló marginális kamatlába határozza meg, amelyet az aranykomponens nulla hozama alapján igazítottak ki.

A devizatartalékok és a kapcsolódó kötelezettségek nagy súlya az EKB mérlegének eszköz- és forrásoldalán tekintélyes árfolyam- és kamatláb-kockázatot jelent. 2000-ben, 2003-ban és 2004-ben a kockázatok realizálódtak: 2000-ben az EKB az USA-dollár és japán jen intervenciók eladása révén magas nyereséget könyvelhetett el; 2003-ban és 2004-ben azonban tetemes veszteség érte, amikor a dollár euróhoz viszonyított nagymértékű gyengülése miatt az árfolyam az EKB devizaállományainak beszerzési ára alá esett.

Az eurobankjegyek kibocsátásából fakadó követelések és kötelezettségek

2002 óta az EKB a forgalomban lévő eurobankjegyek összértékének 8%-át kapta meg (lásd a 3.4. fejezetet). A részesedés értéke, amely a mérleg forrásoldalán a „forgalomban lévő bankjegyek” címszó alatt szerepel, 2005 végén 45 milliárd euro volt.

Az EKB-nak a teljes bankjegykibocsátásban fennálló részesedése az EKB bankjegyeit forgalomba hozó NKB-kkal szembeni követelésein alapul. E követelések kamata az EKB irányadó refinanszírozási műveleteinek legutolsó rendelkezésre álló

²³ Az NKB-k teljes kötelezettsége az EKB tőkekulcsának felülvizsgálatával kapcsolatos korrekciótól függ, mivel az eurorendszer NKB-inak súlya megváltozik az euroövezeten kívüli NKB-k súlyához viszonyítva, hogy utóbbiak majd megfelelő súlyú követeléseket tudjanak szerezni anélkül, hogy túllépnék az EKB-nak átadható devizatartalék-eszközök euroértékére előírt határt.

marginális kamatának felel meg. Ez az ellentételezés az EKB pénzkibocsátásból származó jövedelmének felel meg, de az NKB-k között év végén külön elosztják. Amennyiben az EKB tárgyévi nettó nyeresége – az árfolyam- és kamatkockázatokra képzett céltartalékokból felhasznált, vagy az azokba befizetett összegekkel korrigálva – eléri a forgalomban lévő eurobankjegyekből származó jövedelmének értékét²⁴, a teljes összeget szétosztják. Amennyiben nem éri el, úgy a pénzkibocsátásból származó jövedelem egy részét, vagy akár az egészet visszatartja az EKB a pénzügyi eredményében keletkező esetleges kiesések ellensúlyozására.

A nyereség és a bevételkiesés felosztása

Tekintettel az EKB mérlegének sajátos szerkezetére, az eszközoldalon kimutatott igen nagy devizakomponens miatt az árfolyam- és kamatlábváltozások nagyban befolyásolják az EKB pénzügyi eredményét. Az USA-dollárnak az euróhoz viszonyított mindössze 100 bázispontos leértékelése például mintegy 300 millió euróval csökkenti az EKB nettó nyereségét, és nagyjából megfelel az EKB 2005. évi teljes igazgatási költségkeretének.

A KBER alapokmánya 33.1. cikkének megfelelően az EKB nettó nyereségét az euroövezeti NKB-k között a befizetett részesedések arányában felosztják. A felosztható nettó nyereség összegét azonban csökkenti a pénzkibocsátásból származó bevétel évközi elosztása és a jövedelem egy részének az általános tartalékalapba való átcsoportosítása.

Amennyiben az EKB veszteséget könyvel el, az alapokmány 33.2. cikke úgy rendelkezik, hogy a veszteség az EKB általános tartalékalapjából, illetve szükség esetén, kormányzótanácsi döntést követően és az NKB-knak kiosztott összeg arányában és erejéig (lásd a 3.8.2. fejezetet) az adott pénzügyi év monetáris jövedelméből fedezhető. Így az EKB 2003-as pénzügyi évben keletkezett, 476 millió eurós nettó veszteségét az általános tartalékalap terhére fedezték. A második opciót 2004-ben igénybe kellett venni, amikor az EKB közel 1,6 milliárd eurós veszteséget halmozott fel. Míg 300 millió eurót az általános tartalékalapból fedeztek – s ezzel az ki is merült –, a fennmaradó részt az NKB-k által 2004-ben realizált monetáris jövedelem visszatartásával pótolták.

3.8.2. A monetáris jövedelem felosztása

A KBER alapokmányának 32. cikke értelmében a monetáris jövedelmet – az NKB-knak az eurorendszer monetáris politikai funkciójának ellátásából származó jövedelmét – az EKB tőkéjében való részesedésük arányában osztják el az NKB-k között.

Az eurorendszeren belül kizárólag a monetáris jövedelmet osztják fel; az NKB-k minden egyéb (pl. a saját pénzügyi forrásaikból származó) jövedelme a bevétel megszerző központi banknál marad. Monetáris jövedelem elméletileg az NKB-k azon eszközein keletkezik, amelyek az NKB-k bankjegykibocsátásához és a hi-

²⁴Lásd a 2005. november 17-i EKB/2005/11 számú határozatot az Európai Központi Bank forgalomban lévő eurobankjegyekből származó jövedelmének a részt vevő tagállamok nemzeti központi bankjai közötti felosztásáról (HL L 311., 2005. 11. 26., 41. o.).

telintézeti betétekhez kapcsolódó kötelezettségeik ellenpárjait jelentik. Mivel az NKB-k a számlájukon vezetett hitelintézeti betétekre piaci vagy ahhoz közeli kamatot fizetnek, ebből az eurorendszer számára nem keletkezik jelentős jövedelem, a monetáris jövedelem fő forrása a pénzkibocsátás. Az ebből származó jövedelem forrása az, hogy az EKB és az NKB-k kizárólagos jogot kaptak a törvényes fizetőeszköz státusú, nem kamatozó bankjegyek kibocsátására.

A monetáris jövedelmet azért kell felosztani, mert a közös valutaövezeten belül az NKB-k monetáris kötelezettségei szabadon és függetlenül kerülhetnek át az egyik központi banktól a másikhoz. Ez különösen a monetáris jövedelem fő forrását képező, eurobankjegyekben megtestesülő kötelezettségekre igaz. Amint azt a 3.4. fejezetben említettük, az eurobankjegyek az egész euroövezetben törvényes fizetőeszköznek számítanak, és nem kerülnek vissza a kibocsátó országba. A hitelintézetek az integrált európénzpiacon szabadon fedezhetik jegybanki pénz iránti igényüket: saját belföldi NKB-juktól, más belföldi pénzügyi partnertől és külföldi pénzügyi forrásból egyaránt vehetnek fel hiteleket. Ez a választási szabadság hatással van arra, hogy az egyes NKB-k a bázispénz ellenében milyen típusú eszközöket szereznek meg, és ebből következően befolyásolja a tényleges monetáris jövedelem szintjét is. A jegybankpénz teremtését tehát csak az egész eurorendszer szintjén lehet szabályozni; az egyes bankoknak nincs befolyásuk monetáris eszközeik és forrásaik nagyságára és típusára.

A monetáris jövedelem felosztása két szempontból fontos: egyrészt biztosítja az eurorendszer jövedelmének igazságos elosztását a tagok között, másrészt megőrzi a rendszer funkcionális integritását. Ennek köszönhetően annak az országnak az NKB-ja kapja meg a monetáris jövedelmet, amely azt megtermelte, nem pedig azé, amelyik eredetileg bevételezte. Az EKB tőkekulcsa, amelyet az eurorendszerbeli GDP-ben való részesedés és a népesség nagysága arányában határoznak meg (lásd a 16. keretes írást), megközelítőleg tükrözi, hogy az adott tagállam milyen mértékben járul hozzá az eurorendszer egyesített monetáris jövedelméhez. Alkalmazása azt is biztosítja, hogy az eurobankjegyeket birtokló, de nem euroövezeti lakosoktól származó bevételt méltányosan osszák fel az euroövezeti országok között. A monetáris jövedelem felosztása egyúttal az eurorendszer funkcionális integritásának biztosítására is szolgál. Azzal, hogy az egyes euroövezeti nemzeti központi bankok számára a rendszer monetáris jövedelméből egy előre meghatározott részesedést nyújtanak, minden egyes nemzeti jegybankot olyan helyzetbe hoznak, hogy az végrehajthatja az eurorendszer decentralizált műveleteit, és elkerülheti az EKB politikájának egységességével össze nem egyeztethető versenyre irányuló ösztönzéseket.

Az NKB-k monetáris jövedelmét úgy számítják ki, hogy kijelölik azokat a konkrét eszközöket, amelyeket monetáris forrásokkal állítanak szembe, és mérik azokat a jövedelmeket, amelyek a Kormányzótanács által megállapított szabályokkal összhangban az ilyen aktívákon keletkeznek.²⁵ A kijelölt eszközök között azok is szerepelnek, amelyeket az eurorendszer monetáris politikájának művele-

²⁵ A 2001. december 6-i EKB/2001/16 számú határozat a részt vevő tagállamok nemzeti jegybankjai monetáris jövedelmének felosztásáról a 2002. pénzügyi évtől (HL L 337., 2001. 12. 20., 55. o.), amint azt a 2003. december 18-i EKB/2003/22 számú határozat módosította (HL L 9., 2004. 1. 15., 39. o.).

tei közvetlenül befolyásolnak²⁶; korlátozott mennyiségben arany is kijelölhető. Az ilyen eszközökből keletkező bevételeket a nemzeti központi bankok összevonják, de előzőleg levonják belőlük a hitelintézetek betétjei után fizetett kamatokat, az eurorendszeren belüli (tehát monetáris kötelezettségeket helyettesítő) kötelezettségek után fizetett kamatokat és kivételes esetekben az amiatt felmerülő konkrét veszteségeket, hogy egy nemzeti központi bank az eurorendszer nevében valamilyen monetáris politikai műveletet hajtott végre.

A fentebb vázolt szabályokat néhány év alatt léptetik életbe, teljes körű hatályosságukat 2008-ra érik el. Addig az eurorendszeren belül a monetáris jövedelem felosztása egy olyan átmeneti megállapodástól függ, amely csillapítja a rendelkezések hatását a nemzeti központi bankok relatív jövedelmi pozícióira.²⁷

3.9. A HIVATALOS KÜLFÖLDI ÜGYFELEKNEK NYÚJTOTT TARTALÉKKEZELÉSI SZOLGÁLTATÁSOK

Az eurorendszer 2005-ben egységes keretrendszerbe foglalta a hivatalos külföldi ügyfeleknek (euroövezeten kívüli központi bankok, monetáris hatóságok és kormányhivatalok, valamint nemzetközi szervezetek) nyújtott, az euróval kapcsolatos tartalékkezelési szolgáltatások széles körét, miután az euro nemzetközi tartalékképzési eszközként egyre nagyobb szerepet játszott. A keretrendszer egyik lényegi vonása, hogy nagymértékben összehangolt feltételek mellett, illetve az általános piaci szabványoknak megfelelően a szolgáltatásokhoz való egységes hozzáférést tesz lehetővé az euroövezetben. Az egyes eurorendszerbeli központi bankokat, amelyek ún. egységes hozzáférési pontként funkcionálnak (ma ezek: Deutsche Bundesbank, Banco de España, Banque de France, Banca d'Italia, Banque centrale de Luxembourg és a De Nederlandsche Bank) az „eurorendszer szolgáltatóiként” is emlegetjük, és valóban a tartalékkezelési szolgáltatások teljes körét nyújtják. Ezek a szolgáltatások kiterjednek a letéti számlák létesítésétől, illetve az azokhoz tartozó letéti (megőrzési) és elszámolási szolgáltatásoktól egészen a készpénz- és befektetési szolgáltatásokig. Ezenfelül mind az eurorendszer szolgáltatói, mind a fennmaradó eurorendszerbeli központi bankok nyújthatnak pótlólagos tartalékkezelési szolgáltatásokat egyénileg, a keretrendszeren kívül is. Az EKB átfogó koordináló szerepet tölt be, mintegy biztosítja a rendszer zökkenőmentes működését.

²⁶ Ezek azok a hitelintézeteknek nyújtott kölcsönök, valamint más részt vevő NKB-k nettó követelései, amelyek a TARGET-rendszeren keresztül a határokon átnyúló pénzmozgások eredményeként és az eurorendszer központi bankjai között forgalomban lévő bankjegyek elosztására hozott intézkedések eredményeként keletkeztek.

²⁷ Az átmeneti rendszer elsimítja azokat a különbségeket, amelyek az NKB-k által megkeresett monetáris jövedelemben azért keletkeztek, mert az euroövezetben 2002 előtt kibocsátott bankjegymennyiségekben nagyobb vagy kisebb részesedésük volt, mint az EKB tőkéjében. A monetáris jövedelem összegét, amelyet az egyes NKB-knak össze kell vonniuk, ennek megfelelően, azon kompenzációs tényezők alapján módosítják, amelyek az eurorendszer egészében 1999 közepe és 2001 közepe között forgalomban levő bankjegyek mennyiségében meglevő részesedésükre vonatkoznak. Ezek a kompenzációs tényezők 2008-ig fokozatosan nullára csökkennek, majd a bankjegyekből származó összes jövedelmet teljes egészében az EKB tőkekulcsa szerint allokálják.

Jean-Claude Trichet, az EKB
elnöke az európai parlamenti
meghallgatáson
(2005. szeptember).

4. FEJEZET: AZ EKB ÉS AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉG

Az EK-szerződés 108. cikke értelmében az EKB a Szerződés által ráruházott hatásköröket teljesen függetlenül és önállóan látja el. Az EKB-t mégis közösségi intézményként tartják számon, hiszen a közösségi jog hozta létre, stratégiai funkcióit pedig az EK-szerződésben rögzítették.

A Szerződés tehát olyan rendelkezésekkel ötvözi az EKB-nak (és az NKB-knak) az eurorendszer célkitűzései teljesítésekor élvezett függetlenségét, amelyek biztosítják:

- az EKB demokratikus elszámoltathatóságát;
- az EKB, illetve a közösség intézményei és testületei közötti eredményes párbeszédet és együttműködést;
- azt, hogy az Európai Bíróság felülvizsgálhassa az EKB jogszabályait;
- az EKB gazdálkodásának és pénzügyei feddhetetlenségének ellenőrizhetőségét.

4.1. FÜGGETLENSÉG

Az EKB és az euroövezetbeli NKB-k politikai befolyástól való mentessége az euroövezet monetáris rendszerének egyik sarokköve. A központi bankok függetlenségéről éppen ezért az EK-szerződés és a KBER alapokmánya, nem pedig másodlagos jogszabály rendelkezik, vagyis a függetlenség elve „alkotmányos” stáussal bír.

Az EKB függetlensége szükségszerűen adódik elsődleges céljából, az árstabilitás fenntartásából, valamint abból, hogy az euroövezet monetáris politikájának alakításában és az ezzel kapcsolatos feladatok ellátásában a banknak kizárólagos hatásköre van. Az EKB-nak mentesnek kell maradnia minden olyan befolyástól, amely az elsődleges cél megvalósítása szempontjából káros lehet. A független központi bank ugyanis nemcsak könnyebben elérheti elsődleges célját, az árstabilitást, hanem a közvélemény szemében is hitelesebbnek tűnik, mint egy kormánybefolyás alatt álló jegybank. A kormánynak egyidejűleg számos célkitűzést kell szem előtt tartania, a pénzügyi piacok és a közvélemény pedig azt tapasztalja, hogy a különböző célkitűzések ütközése esetén a kormány nem mindig az árstabilitást tartja szem előtt.

Az EKB függetlensége ezért nem öncél, hanem nélkülözhetetlen eleme az árstabilitást mindenek fölé helyező monetáris rendszernek.

Az EKB függetlensége a következő elemekből tevődik össze:

- intézményi függetlenség;
- jogi függetlenség;
- a döntéshozó testületek tagjainak személyi függetlensége;
- funkcionális és működési függetlenség;
- pénzügyi és szervezeti függetlenség.

Az NKB-k az eurorendszerben sajátos szerepet töltenek be, a függetlenség ezért rájuk és döntéshozó testületeikre is kiterjed. A függetlenség fogalmának az NKB-k alapító jogszabályai szempontjából értelmezett jelentését az EMI dolgozta ki, majd az EKB erősítette meg az EK-szerződés 121(2), illetve 122(2) cikke alapján elkészített konvergenciajelentéseiben (lásd az 1.2.2. fejezetet).

4.1.1. Intézményi függetlenség

A Szerződés 108. cikke az EKB függetlensége szempontjából a legfontosabb rendelkezés. Az első mondat egyértelművé teszi, hogy a „*rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása, valamint az ilyen feladatok és kötelezettségek végrehajtása során sem az EKB, sem a nemzeti központi bankok, sem döntéshozó szerveik valamely tagja nem kérhet vagy fogadhat el utasítást a közösségi intézményektől vagy szervektől, a tagállamok kormányaitól vagy bármely egyéb szervtől*”. A 108. cikk értelmében jogellenes, ha bármilyen állami, magán-, nemzeti vagy nemzetközi testülettől utasítást fogadnak el vagy kérnek – és itt a hangsúly az „utasítás” szón van. A 108. cikk ugyanakkor nem zárja ki a lehetőséget, hogy valaki az EKB hatáskörébe vágó kérdésben tájékoztatást kérjen a fent említett testületektől, vagy párbeszédet folytasson velük.

Az utasítások elfogadásának tilalmát a közösség intézményeinek és szerveinek, valamint a tagállamok kormányainak kötelezettségvállalása egészíti ki. A második mondat szerint ezen testületek „*kötelezettséget vállalnak arra, hogy tiszteletben tartják ezt az elvet, és nem kísérik meg az EKB vagy a nemzeti központi bankok döntéshozó szervei tagjainak befolyásolását feladataik ellátása során*”. Vagyis kötelesek tartózkodni attól, hogy utasítást adjanak az EKB és az NKB-k döntéshozó testületei tagjainak, vagy bármilyen módon befolyásolják őket.

4.1.2. Jogi függetlenség

Az EKB és az NKB-k saját jogi személyiséggel rendelkeznek (lásd a 2.1. fejezetet), ami az eurorendszer tagjainak esetében a függetlenség előfeltétele. Az EKB tekintetében a jogi függetlenség magában foglalja azt a jogot, hogy az Európai Bíróságnál keresetet indíthat előjogai megvédésére, amennyiben azokat valamely közösségi intézmény vagy tagállam megsértené.

4.1.3. Személyi függetlenség

Az intézményi függetlenséget alátámasztandó, az alapokmány védi az EKB döntéshozó testületei tagjainak személyi függetlenségét. Ez konkrétan abban nyilvánul meg, hogy viszonylag hosszú, határozott időre szóló hivatali időt határoz meg számukra:

- az NKB-elnökök számára minimálisan ötéves, meghosszabbítható hivatali időt;
- az igazgatóság tagjai számára nyolcéves, nem meghosszabbítható hivatali időt.¹

¹ Az EKB 1998-as megalakulásakor az igazgatósági tagokat eltérő hivatali időre választották, hogy biztosítsák a folytonosságot. Az EKB első elnökét nyolcéves időtartamra, alelnökét négy évre bízták meg. Az igazgatóság fennmaradó négy tagjának mandátuma egyenként öt, hat, illetve hét évre szólt. A rendszer 2007-es kifizését követően az igazgatóság valamennyi tagját nyolc évre nevezik ki.

Az EKB döntéshozó testületeinek tagjait nem lehet önkényesen, múltbeli teljesítményükre hivatkozva elbocsátani. A tagokat kizárólag akkor távolíthatják el hivatalukból, ha nem felelnek meg a feladataik ellátásához szükséges feltételeknek, vagy súlyos kötelességszegést követnek el. Ilyenkor a Kormányzótanács vagy az Igazgatóság az Európai Bírósághoz fordulhat azzal a kérelemmel, hogy az érintett igazgatósági tagot *kötelező hatállyal* mentse fel hivatalából (KBER-alapokmány 11.4. cikk).

Ugyanilyen körülmények között az illetékes nemzeti hatóságnak jogában áll *felmenteni hivatalából* az illető ország NKB-elnökét az érintett NKB statútumában foglalt eljárások szerint. Az érintett elnök vagy a Kormányzótanács az ügyben az Európai Bírósághoz fordulhat, amely ilyen esetekben illetékességgel bír (KBER-alapokmány 14.2. cikk).

Az EK-szerződés 109. cikke szerint módosított NKB-statútumok az önkényes elbocsátások elleni védelmet az NKB-k döntéshozó testületeinek más tagjaira is kiterjesztik, e tagok azonban nem jogosultak az ügyet az Európai Bíróság elé terjeszteni.

4.1.4. Funkcionális és működési függetlenség

A funkcionális és a működési függetlenségről a KBER alapokmánya több pontban is rendelkezik. Az EKB ezért minden illetékességet és jogkört megkapott az árstabilitás mint alapvető cél megvalósításához. Az eurorendszer a monetáris politika tekintetében kizárólagos illetékességgel bír, a bankjegykibocsátás tekintetében pedig monopolhelyzetben van. A tagállamok pénzverési joga kis névértékekre korlátozódik, a kibocsátandó pénzermék mennyiségét az EKB hagyja jóvá. Törvényes fizetőeszköz tehát nem bocsátható ki az EKB akarata ellenére, következésképpen az euroövezet monetáris bázisa teljes egészében az EKB ellenőrzése alatt áll.

Az árfolyam-politikával kapcsolatos intézményi megoldások mind a közös monetáris politika, mind a közös árfolyam-politika szempontjából biztosítják az árstabilitási céllal való összhangot (EK-szerződés 4. cikk). Ugyanilyen megfontolásból a hivatalos devizatartalékok az eurorendszeren belül összpontosulnak: az EKB szabályozza a devizatartalék felhasználását, valamint a tagállamok maradék technikai devizaegyenlegét (lásd a 3.2. fejezetet).

Az EK-szerződés 101. cikke továbbá megtiltja az eurorendszer számára, hogy hitelt nyújtson az állami szektornak. A GMU második szakaszának kezdetén hatályba lépett rendelkezés megvédi az eurorendszert attól, hogy az állami szektor jegybankpénzt használjon fel és a monetáris finanszírozás eszközével éljen. Tilos továbbá az eurorendszernek a közszféra adósságait megvásárolni az elsődleges piacon. Az EKB a piaci szereplőket is szemmel tartja, nehogy kijátsszák azt a tilalmat, amely az államadósságnak a másodlagos piacon való megvásárlására vonatkozik.

Elvi-stratégiai állásfoglalásainak megvalósításához az eurorendszer – belátása szerint – eszközök széles tárházát használhatja fel. Az eszközök között szerepel a szabályozói jogkör és az a jog, hogy az EKB-rendeletek és -határozatok be nem tartása esetén szankciókat alkalmazzon (lásd a 2.5.3. fejezetet).

4.1.5. Pénzügyi és szervezeti függetlenség

Az EKB-nak és az NKB-knak saját pénzügyi erőforrásai és bevételei vannak, valamint szervezeti autonómiát élveznek. Ez a pénzügyi és szervezeti autonómia biztosítja, hogy az eurorendszer megfelelően elláthassa feladatait.

Az EKB tőkét az NKB-k jegyzik és fizetik be. Az EKB költségvetése független az Európai Unió költségvetésétől. Az alapkormány lehetővé teszi, hogy az EKB autonóm módon határozza meg munkatársainak alkalmazási feltételeit, és saját belátása szerint alakítsa ki belső szervezeti struktúráját.

Az EKB mint nemzetek feletti szervezet, a tagállamok területén olyan kiváltságokat és mentességeket élvez, amelyek feladatainak ellátásához szükségesek. Az Európai Közösségek kiváltságairól és mentességeiről szóló 1965. április 8-i jegyzőkönyv I. fejezete egyebek között garantálja az EKB épületeinek és irattárainak sérthetetlenségét, valamint a tulajdonát képező tárgyak és eszközök érinthetetlenségét. A jegyzőkönyv azt is rögzíti, hogy ezek az Európai Bíróság meghatalmazása nélkül nem képezhetik semmiféle adminisztratív vagy jogi korlátozó intézkedés tárgyát.

Ami az NKB-k pénzügyi, költségvetési és személyzeti autonómiáját illeti, a tagállamok – akár (esetenként kizárólagos) részvényesi, akár törvényhozói pozíciójuknál fogva – bizonyos mértékig befolyásolhatják központi bankjuk költségvetését, a nyereségfelosztást és a személyzet létszámát. Az NKB-státútumokkal összhangban azonban az említett jogokat csak azzal a feltétellel érvényesíthetik, hogy ezzel nem gátolják a központi bankokat az eurorendszerrel kapcsolatos feladataik ellátásában.

4.2. DEMOKRATIKUS ELSZÁMOLTATHATÓSÁG

Mivel az euroövezet monetáris politikájának tekintetében az EKB kizárólagos illetékességgel bír, a bank rendelkezik a monetáris szuverenitás egyik fő ismervével. A demokratikus társadalmak alapelveit tiszteletben tartva, az EKB elszámolással tartozik az állampolgárok és demokratikusan megválasztott képviselőik felé. A Szerződés és a KBER alapkönyve ezért több olyan rendelkezést is tartalmaz, amely kötelezi az EKB-t, hogy – minden más független központi bankhoz hasonlóan – intézkedéseit és határozatait tegye hozzáférhetővé a nagyközönség számára. Természetesen magának az EKB-nak is érdekében áll, hogy döntéseire világos magyarázatot és indoklást fűzzön, és így megszerezze tevékenységéhez a nyilvánosság támogatását.

4.2.1. Az elszámoltathatóság, mint a legitimitás kulcsfontosságú eleme

Az elszámoltathatóság a demokratikus legitimitás alapvető előfeltétele, a demokratikus berendezkedés központi eleme. A demokráciában minden hatalom a népé, a közösséget érintő és a közösségre nézve kötelező döntéseket a választók akaratára szentesíti. Egy döntés akkor legitim, ha közvetlenül vagy közvetve kifejezi ezt az akaratot (szakkifejezéssel ezt politikai vagy input legitimitásnak, eljárás útján megvalósuló legitimációnak nevezzük), vagy ha kielégíti az állampolgárok jogos elvárásait és igényeit (végrehajtási vagy output legitimitás, eredmény útján megvalósuló legitimáció).

Mivel az EKB-t létrehozó EK-szerződést a tagállamok alkotmányos követelményeiknek megfelelően írták alá és ratifikálták, a bank *input legitimitást* élvez. Az uniós tagállamok választott képviselőik útján hozott szuverén döntése egy újonnan felállítandó, politikailag teljesen független közösségi szervezetre ruházta át a monetáris politikáért, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokért viselendő felelősséget. A monetáris politikai hatáskört olyan megbízatás keretében és feltételek mellett adták át, amely egyértelműen meghatározza a monetáris politika célját, és így korlátozza az EKB vezető testületeinek jogilag engedélyezett döntéshozói jogát.

Ugyancsak input legitimitást biztosít az EKB döntéshozó testületi tagjainak kinevezésekor követett eljárás, hiszen valamennyi tag a tagállamok demokratikus úton megválasztott képviselőinek köszönheti pozícióját. Amint korábban említettük, az Igazgatóság tagjait a tagállamok állam- és kormányfőinek közös meg egyezése alapján, az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően nevezik ki. A Kormányzótanács fennmaradó tagjait az érvényes eljárásrenddel összhangban a nemzeti hatóságok nevezik ki.

Az EKB a rá bízott feladatok sikeres végrehajtása révén *output vagy végrehajtási legitimitást* is élvez. Az EKB egy konkrét célt, nevezetesen az euroövezet árstabilitásának fenntartását szem előtt tartva, független döntéseket hozva irányítja a monetáris politikát és végzi egyéb feladatait. Amint a 4.1. fejezetben említettük, több központi bank második világháború után szerzett tapasztalata arra utal, hogy erre leginkább a világos és jogilag kötelező megbízatással tevékenykedő, független jegybankok képesek. Így válik lehetővé, hogy a független jegybank a mindennapi politikai folyamatoktól való tudatos távolságtartása ellenére is teljes output legitimitást élvez.

A független jegybank továbbá az elszámoltathatóság átfogó keretrendszerének is köszönheti legitimitását. A függetlenség és az elszámoltathatóság ugyanannak az éremnek a két oldala. Az EKB tehát köteles az európai polgároknak és választott képviselőiknek elmagyarázni és megindokolni, hogy miként él a rá ruházott hatáskörökkel és előjogokkal.

4.2.2. Mit értünk az EKB elszámoltathatóságán, és mire terjed ki?

Az „elszámoltathatóság” kifejezés az angol ajkú országok² demokratikus és intézményi konvencióiban mélyen gyökerező fogalmat takar. Ha valaki Európában elszámoltatható, ez annyit jelent, hogy felelős a döntéseikért és a cselekedeteikért, valamint köteles azokat indokolni és megmagyarázni – természetesen utólag. Ha egy politikai testület (parlament, kormány) beavatkozhatna a központi bank stratégiai döntéshozatalába, vagy azt közvetlenül befolyásolhatná, gyakorlatilag magába a döntéshozatali folyamatba kapcsolódna be, vagyis a két intézmény kölcsönösen viselné a felelősséget a stratégia eredményességéért. Ez nemcsak a központi banki függetlenségnek mondana ellent, hanem az elszámoltathatóság elvét is értelmetlenné tenné.

² A *Havi jelentés* 2002. novemberi számában az aktuális kérdések között megjelent *The Accountability of the ECB* című írás az USA jegybankjának szerepét betöltő *Feddel*, a *Bank of Englanddel* és a *Bank of Japannel* hasonlítja össze az EKB-t.

Az elszámoltathatóság és az átláthatóság elválaszthatatlan egymástól. Az átláthatóság nemcsak az információkhoz való hozzáférést, hanem azt is jelenti, hogy az információkat közérthető formában hozzák nyilvánosságra. Az átláthatóság tehát hozzájárul a független központi bank elszámoltathatóságához.

A Szerződésnek az EKB elszámoltathatóságát, valamint az évek során kialakult munkafolyamatokat és eljárásokat szabályozó rendelkezéseit az EKB működését övező konkrét politikai, gazdasági és intézményi körülményekhez igazodva határozták meg. Az 1.2.2. fejezetben láttuk, hogy az EKB nemzetek felett álló központi bank, amely feladatait az euroövezetben, egy több országot felölelő gazdasági tömörülésben látja el. Célközönségét ezért sokkal inkább soknemzetiségűként semmint európaiként lehet jellemezni. Az EKB számára különleges intézményi struktúrát határozta meg, ugyanis az NKB-elnökök hivatalból vesznek részt a döntéshozatalban.

Az EKB elszámoltathatóságára vonatkozó rendelkezések és eljárások az intézményi és politikai különbségek ellenére biztosítják, hogy az EKB ez irányú kötelezettségeit legalább olyan hatékonyan és pontosan teljesítse, mint bármely „hagyományos”, nemzeti szinten működő jegybank.

4.2.3. Az elszámolási kötelezettség teljesítése

Az EKB döntéshozó testületeinek kollektív elszámoltathatósága

Amint azt a 2.5.1. fejezetben ismertettük, az EKB fő döntéshozó szervei – a Kormányzótanács és az Igazgatóság – testületi alapon működnek, vagyis a tagokat kollektív felelősség terheli az EKB feladatainak és funkcióinak pontos ellátásáért. A két testület tagjai kizárólag az eurorendszer érdekeit figyelembe véve, az euroövezet egészében, nem pedig az egyes országokban fennálló körülményeket szem előtt tartva hozzák döntéseiket.

Az EKB döntéshozó testületei tehát együttesen felelősek minden meghozott döntésért. Az USA jegybankjának szerepét betöltő *Fedben*, a *Bank of Englandben* vagy a *Bank of Japanben* alkalmazott egyéni felelősség rendszere nem érvényesíthető az EKB esetében, hiszen összeegyeztethetetlen lenne a bank intézményi felépítésével és stratégiai szerepének lényegével.

Összeegyeztethetetlen lenne például egy olyan rendszer, amelyben a Kormányzótanács tagjai egyénileg elszámoltathatóak az Európai Parlament előtt, mivel az EU intézményeinek és testületeinek nincs beleszólásuk az NKB-elnökök kinevezésébe. Kivitelezhetetlen lenne az a megoldás is, ha az NKB-elnököknek a Kormányzótanács tagjaként végzett tevékenységükről nemzeti parlamentjeik előtt kellene beszámolniuk. Egy tagállam parlamentjének legitimitása ugyanis nem terjed ki annak megítélésére, hogy NKB-jának elnöke miként végzi el „európai” feladatait – azokat a feladatokat, amelyek ellátása közben tilos a nemzeti érdekeket figyelembe venniük.

Az EKB felelőssége megbízatásának teljesítéséért

Az EKB felelősséggel tartozik az EK-szerződésben az eurorendszerre ruházott valamennyi tevékenység és feladat ellátásáért, különösen a monetáris politikai

irányításért. Az árstabilitás számszerű definiálásával olyan mércét adott, amely értékelhetővé teszi teljesítményét.

Az EKB-nak azokkal az eurorendszeren belüli tevékenységekkel kapcsolatban is elszámolási kötelezettsége van, amelyeket a kérésére végeznek. Nem vonható viszont felelősségre az NKB-k által a KBER-alapokmány 14.4. cikke értelmében betöltött, eurorendszeren kívüli funkciókért. Ezeket a funkciókat az érintett NKB-k saját felelősségi körükben és kötelezettségeik alapján látják el, tevékenységükről – az adott tagállam törvényei és alkotmánya szerint – a nemzeti hatóságoknak kötelesek elszámolni.

Kinek számol el az EKB?

Mivel az EKB-t az EK-szerződés alapján hozták létre, a rá ruházott jogkörben mindenekelőtt azon uniós tagállamok állampolgárai előtt kell elszámolnia, amelyek aláírták és ratifikálták a Szerződést. A Szerződés jelentős beszámolási kötelezettséget ír elő (lásd a következő alfejezetet), amely egyfajta keretként szolgál az EKB tevékenységéről tájékozódó európai közvélemény számára. Döntéseit több, közvetlenül a nagyközönséget megcélzó médián keresztül magyarázza és indokolja. Ezt a célt szolgálják a közösség valamennyi hivatalos nyelvén megjelenő EKB-kiadványok, illetve a döntéshozó testületek tagjainak az euroövezeti és egyéb országokban tartott beszédei.

Az EK-szerződés ezen túlmenően rendszeres párbeszédet ír elő az EKB és az európai polgárok választott képviselői, azaz az Európai Parlament között (lásd a 4.3.1. fejezetet). Az elv ugyanaz, mint az Egyesült Államok, Japán és az Egyesült Királyság esetében, ahol a jegybank demokratikus felelősségre vonhatósága szempontjából szintén a nemzeti törvényhozó szervek szerepelnek kiemelt helyen.

Az EK-szerződés elszámoltathatósággal kapcsolatos rendelkezésein túlmenően a nemzeti törvények éves jelentés közzétételére is kötelezhetik az NKB-t, továbbá felhatalmazhatják a parlamentet, hogy – saját, illetve az érintett NKB-elnök kezdeményezésére – felkérje az NKB elnökét, jelenjen meg a plenáris ülésén vagy az illetékes parlamenti bizottság előtt. A nemzeti parlament azonban csak az eurorendszeren kívül végrehajtott feladatok kapcsán számoltathatja be NKB-ját, míg az EKB kizárólag az eurorendszerbeli funkcióért felel.

Jóllehet az NKB-k nemzeti politikai szervezetekkel folytatott párbeszéde szigorú értelemben véve nem része az elszámoltathatóságnak, mégis nagyszerű lehetőséget teremt az EKB döntéseinek kifejtésére, valamint arra, hogy a nemzeti döntéshozókat tájékoztassák az egységes monetáris politika irányításáról és az egyes döntéseket megalapozó indokokról.

Az elszámolási kötelezettség teljesítésének eszközei

A jóváhagyásnak és a jutalomnak (a megbízatás sikeres teljesítése esetén), továbbá a szankcióknak (ha a teljesítmény elmarad az optimálistól) elvileg biztosítaniuk kell a jegybank elszámoltathatóságát. A gyakorlat azonban azt bizonyítja, hogy a monetáris politika sajátos természete miatt bizonyos kiegészítésekre van szükség.

Amint azt a 3.1.1. fejezetben említettük, a transzmissziós folyamat lassú átfutási ideje miatt a monetáris politika csak középtávon befolyásolhatja az árak alakulását. Ebből következik, hogy az árszínvonalat érő váratlan (például a nyersanyagárak változása miatt bekövetkező) sokkokat a központi bank képtelen rövid távon kezelni. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a transzmissziós mechanizmust bizonytalanság övezi, a monetáris politikai reakció sikere pedig a gazdasági sokk természetétől, időtartamától és nagyságától függ. Éppen ezért a monetáris politika értékeléséhez nem célszerű pontos időtartamot megállapítani.

A központi bank teljesítményének mérése ezért mindig körültekintő és a különbségeket szem előtt tartó értékelést kíván. A hivatalos szankciók mechanizmusainak alkalmazása leegyszerűsítés lenne, ami egyszersmind akadályozná a központi bankot törvény szabta feladatának megfelelő teljesítésében. A független jegybank elszámoltathatósága szempontjából tehát az tűnik a legjárhatóbb útnak, ha a központi bank intézkedéseit a parlament és a közvélemény kíséri folyamatosan figyelemmel.

Beszámolási kötelezettség

Az EKB beszámolási kötelezettsége igen széles körű:

- Az EK-szerződés 113. cikke előírja, hogy az EKB-nak éves jelentést kell terjesztenie az Európai Parlament, az EU Tanácsa, az Európai Bizottság és az Európai Tanács elé a KBER tárgyévi és előző évi tevékenységéről, valamint ezen időszak monetáris politikai fejleményeiről;
- a KBER alapokmányának 15. cikke negyedéves jelentés és az eurorendszerre vonatkozó konszolidált heti pénzügyi kimutatás közzétételét írja elő.

Az EKB valójában túlteljesíti a fenti kötelezettségeket, hiszen havi (nem pedig negyedéves) rendszerességgel ad ki jelentést, honlapján pedig műhelytanulmányokat és egyéb kiadványokat is közzétesz.

Ugyanakkor a *Feddel*, a *Bank of Englanddel* és a *Bank of Japannel* ellentétben az EKB nem hozza nyilvánosságra a fő döntéshozó testületének üléseiről készített jegyzőkönyvet és azt sem, hogy a Kormányzótanács egyes tagjai hogyan szavaztak. Ez összhangban van a KBER-alapokmány 10.4. cikkének rendelkezésével, amely egyértelműen úgy fogalmaz, hogy „*az üléseken elhangzottak titkosak*”.

A szavazás bizalmas jellege a Kormányzótanács tagjainak függetlenségét is védi. Az egyéni szavazatok közzététele feszültséghez, esetleg találgatáshoz is vezetne arról, hogy a Kormányzótanács tagjait mi motiválhatja döntéseikben. Adott esetben az is kiderülne, hogy eredménnyel jártak-e a szavazás befolyásolására irányuló kísérletek. Jóllehet mindez nem feltétlenül érvényes a „hagyományos” nemzetállamokban működő központi bankokra, az euroövezeti NKB-elnököket egyértelműen az adott országhoz kötik. Ezért fennáll annak a kockázata, hogy az illető NKB-elnököt a Kormányzótanácsban „nemzeti képviselőnek” tekintik, és indokolatlanul befolyásolni próbálják.

Az alapokmány 10.4. cikke azonban azt is kimondja, hogy „*a Kormányzótanács úgy határozhat, hogy tanácskozásainak eredményét nyilvánosságra hozza*”. Az

EKB elnöke és alelnöke közvetlenül a havi első kormányzótanácsi ülést követően sajtókonferenciát tart, amelynek írott változata felkerül az EKB honlapjára. Ehhez járulnak még azok a monetáris és gazdasági kérdésekről szóló rendszeres átfogó értékelések, amelyek a havi jelentésben olvashatók. Az EKB e közleményekben legalább olyan részletesen és világosan el tudja magyarázni elvi-stratégiai döntéseit (és az ezeket alátámasztó megfontolásokat), mint más központi bankok a jegyzőkönyvek közzétételével.

4.3. PÁRBESZÉD ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS A KÖZÖSSÉGI INTÉZMÉNYEKSEL ÉS TESTÜLETEKKEL

Bár az EK-szerződés világosan elkülöníti egymástól a GMU-n belüli felelősségi köröket, az EKB, valamint a közösségi intézmények és testületek között megteremtett számtalan hivatalos kapcsolaton keresztül elősegíti a párbeszédet és az együttműködést a különböző gazdaságpolitikai, illetve egyéb döntéshozók között.

Az EKB és az uniós gazdaságpolitikai és egyéb döntéshozó szervek közötti munkakapcsolat elengedhetetlen az eurorendszer feladatainak megfelelő teljesítéséhez. Ez magától értetődő mindazon kérdésekben, amelyek az EKB és valamely közösségi szerv közös felelősségi körébe tartoznak, és ahol (pl. árfolyam-politika, az euroövezet képviselője, statisztika) a Szerződés együttműködést ír elő. Mivel azonban a közös monetáris politika és a közösségbeli országok gazdaságpolitikája között kölcsönhatás áll fenn, az EKB abban is érdekelt, hogy más döntéshozókkal (például a kormányokkal és a szociális partnerekkel) is gyümölcsöző párbeszédet folytasson. A rendszeres párbeszéd fórumot kínál a monetáris politikai irányvonal bemutatására, és a kívülállók számára is érthetőbbé teszi a bank tevékenységét. Az EKB ily módon megbízható viszonyítási pontot adhat az egyes szereplők döntéseihöz, ami elősegíti az inflációs várakozások stabilizálását.

4.3.1. Az Európai Parlament

Az EKB és az Európai Parlament közötti párbeszéd elsősorban az EKB törvény szabta küldetésének és feladatainak teljesítésére összpontosul. Amint a 4.2. fejezetben bemutattuk, az Európai Parlament fontos szerepet játszik abban, hogy az EKB számot adjon a monetáris politika irányításáról és az ezzel kapcsolatos feladatok ellátásáról.

Az EKB Éves jelentésének megtárgyalása

Az EK-szerződés 113(3) cikke szerint az EKB elnökének az Európai Parlament plenáris ülésén kell benyújtania a bank éves jelentését. Az előterjesztés után a Parlament állásfoglalásban ad átfogó értékelést az EKB tevékenységéről és monetáris politikájáról.

Európai parlamenti meghallgatás

Szintén a Szerződés 113(3) cikke írja elő, hogy az EKB elnökét vagy az Igazgatóság többi tagját az Európai Parlament kérésére vagy saját kezdeményezésükre az illetékes parlamenti szakbizottság beidézheti meghallgatásra. E rendelkezésnek megfelelően az EKB elnöke évente négy alkalommal jelenik meg a Parlament Gazdasági és Monetáris Bizottsága előtt. A Parlament eljárási szabályzata

értelmében ez a testület felelős az EKB-hoz fűződő kapcsolatokért. A meghallgatáson az elnök először ismerteti az EKB elvi-stratégiai döntéseit, majd megválaszolja a bizottsági tagok kérdéseit. A Parlament gyakorlatilag ezeken a negyedévenkénti üléseken számoltatja be az EKB-t.

A Gazdasági és Monetáris Bizottság előtt az Igazgatóság más tagjai is megjelenhetnek. Az elmúlt években általában az EKB alelnökét kérték fel arra, hogy a plenáris ülést előkészítő bizottsági tanácskozáson előterjessze az éves jelentést. A bizottság évente egyszer felkéri az Igazgatóság közgazdasági és kutatási ügyekért felelős tagját, hogy ismertesse az EKB álláspontját az Európai Bizottságnak az Európai Unió gazdaságáról készített éves áttekintéséről és az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatás (BEPG) tervezetéről. Az EKB illetékességébe és feladatkörébe tartozó konkrét témákban a Gazdasági és Monetáris Bizottság az Igazgatóság más tagjait is meghallgatta már.

A bizottsági ülések rendszerint nyilvánosak, az elhangzottak pedig röviddel a meghallgatás után szó szerint, írott változatban felkerülnek a Parlament honlapjára. Az EKB éves jelentésében egy egész fejezetet szentel az elszámoltathatóságnak, illetve az EKB és a Parlament kapcsolatának. Az említett fejezet emellett kitér a két intézmény rendszeres párbeszéde során felmerült legfontosabb kérdésekre.

Írásban beterjesztett kérdések

Az EKB elnöke és a Gazdasági és Monetáris Bizottság tagjai között tehát közvetlen párbeszéd és eszmecsere folyik. Ezen túlmenően a Parlament eljárási szabályzata (új 40a szabály: „Írásbeli választ igénylő kérdések az Európai Központi Bankhoz”) lehetőséget nyújt a parlamenti képviselőknek, hogy írásban, a bizottság elnökén keresztül kérdéseket intézzenek az EKB-hoz. A kérdések az EKB által adott válaszokkal együtt *Az Európai Unió Hivatalos Lapjában*, tehát a közösség valamennyi hivatalos nyelvén megjelennek.

Az EKB elfogadta az írásos eljárást, noha sem a Szerződés, sem a KBER alapokmánya nem határoz meg ilyen jellegű kötelezettséget. Hangsúlyozta viszont, hogy az írásos kérdésfeltevés semmilyen módon nem helyettesítheti a rendszeres meghallgatásokat, amelyeket a jövőben is az EKB elvi-stratégiai döntéseivel kapcsolatos legfontosabb kérdések megtárgyalására kell fenntartani.

A kapcsolatok egyéb területei

Az EKB és az Európai Parlament további három fontos területen működik együtt:

1. Az EKB elnökének, alelnökének és az Igazgatóság további tagjainak kinevezésekor ki kell kérni a Parlament véleményét [EK-szerződés, 112(2)]. A Gazdasági és Monetáris Bizottság meghallgatja a jelölteket, majd a Parlament plenáris ülése véleményt alkot a kérdésről.
2. A Parlament a KBER alapokmányának (alapokmány 10.6., 41. és 42. cikk) kiegészítésével és módosításával szerepet játszik a közösségi jogszabályalkotásban. Az alapokmány 41. cikke értelmében az alapokmány módosításához a

Parlament jóváhagyása szükséges, de ki kell kérni a véleményét a szavazati jogok módosításáról (10.6. cikk) és a benyújtott kiegészítő jogszabályokról (42. cikk) is.

3. A Parlament a törvényhozás más, az EKB felelősségi körébe tartozó területein is szerepet játszik.

4.3.2. Az EU Tanácsa és az Eurocsoport

Az árfolyamügyekért és az euroövezet nemzetközi képviselőjéért az EKB az EU Tanácsával együttesen felel. Közös koordinálják az euroövezeten belüli gazdaságpolitikai együttműködést is. Az EKB függetlensége és feladatköre miatt azonban az EKB és a Tanács, illetve az Eurocsoport közötti gazdaságpolitikai kapcsolatok semmiféle kötelezettséget nem róhatnak az EKB-ra, vagyis nem jelentik azt, hogy a monetáris politikát előzetesen össze kell hangolni a többi politikával.

Itt kell megemlítenünk azt is, hogy az unió állam-, illetve kormányfőinek, az EKB elnökének és alelnökének, valamint az Igazgatóság további tagjainak személyére a Tanács tesz javaslatot.

Az EU Tanácsa

Jogi értelemben az Európai Uniónak egyetlen tanácsa van, amely ugyanakkor, a napirenden lévő témáktól függően, különböző összetételben ülészik. A GMU-t érintő nagy horderejű döntéseknél (pl. valamely EU-tagállam csatlakozása az euroövezethez vagy a KBER-alapokmány 10.2. cikkének módosítása) a Tanács állam-, illetve kormányfői összetételben ül össze.³ A GMU-val kapcsolatos aktuális ügyek ugyanakkor a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsának (ECOFIN Tanács) hatáskörébe tartoznak. Az 1997. december 12–13-i luxemburgi Európai Tanács következtetésének 44. bekezdése egyértelműen kimondja, hogy az ECOFIN Tanács a „tagállamok gazdaságpolitikáinak koordinációs központja”, és mint ilyen, „eljárhat a megfelelő területeken”.

Jóllehet nem minden EU-tagállam tagja az euroövezetnek, valamennyi ország képviselői – tehát a GMU harmadik szakaszából kimaradók képviselői is – részt vesznek az EU Tanácsának GMU-ügyekkel kapcsolatos határozathozatalában. Az euroövezeten kívüli tagállamok képviselői ugyanakkor a legtöbb GMU-ügyben nem gyakorolhatják szavazati jogukat. De vannak kivételek is: például az EU Tanácsa által az EK-szerződés 107. cikke alapján elfogadott közösségi jogszabályok, amelyek a KBER alapokmányát módosítják és egészítik ki (lásd a 2.5.4. fejezetet).

Az EK-szerződés 113(2) cikke értelmében minden alkalommal, amikor a KBER célkitűzéseivel és feladataival kapcsolatos ügyek szerepelnek az ECOFIN Tanács napirendjén, az EKB elnökét is meghívják a Tanács üléseire. KBER-vonatkozású téma lehet az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatással (BEPG), a devizaügyek-

³ Az állam-, illetve kormányfői összetételben ülésző EU Tanácsa nem keverendő össze az Európai Tanáccsal. Az utóbbi, amelyben az EU-tagállamok állam-, illetve kormányfői és az Európai Bizottság elnöke találkozik, biztosítja az Európai Unió fejlődéséhez szükséges hajtóerőt, és általános politikai iránymutatást ad. Az állam-, illetve kormányfőknek az igazgatósági tagok kinevezésére és az EKB központjára vonatkozó döntései kormányközi döntések.

kel, az európai pénzügyi szektor reformjával, a közösség GMU-n belüli külső képviselőjével, valamint az árfolyam-politikával kapcsolatos bármilyen kérdés.

Az EKB akkor is részt vesz az ECOFIN Tanács ülésein, amikor a testület a KBER-alapokmányt érintő kiegészítő jogszabályalkotásról vagy módosításról tárgyal. Az EKB képviselői ilyenkor az ECOFIN Tanács ülését előkészítő illetékes albizottságokba is ellátogatnak. Az EKB-t nemegyszer arra is felkérlik, hogy megfigyelőként legyen jelen egyéb, szakterületéhez szorosan kapcsolódó közösségi jogszabályok előkészítésénél. Az EKB végezetül bekapcsolódik az érdekkörébe tartozó vagy a bankot közvetlenül érintő kérdésekkel foglalkozó testületek tevékenységébe. Ilyen testület például a pénzügyi szolgáltatásokkal foglalkozó bizottság vagy az európai értékpapírpiacok szabályozásával foglalkozó Bölcsek Tanácsa.

Az EKB elnöke rendszeresen részt vesz az ECOFIN Tanács nem hivatalos, évente kétszer megrendezett értekezletén, ahol nyíltan, a hivatalos ülések eljárási köztéttségei nélkül megvitatják az éppen aktuális kérdéseket. Az ülésekre országuk szakminisztereinek kísériként az NKB-elnökök is hivatalosak.

Az EKB-nak fontos beszámolási kötelezettsége van az ECOFIN Tanács felé. Az EKB elnöke a bank *Éves jelentését* a Tanács elé terjeszti be, továbbá beszámol az EK-szerződés 122. cikkében előírt, kétévente végzett konvergenciavizsgálatról.

Az Eurocsoport

Amint azt korábban említettük, az EU Tanácsa a GMU-val kapcsolatos ügyekben teljes összetételben, de az övezeten kívüli tagállamok szavazatai nélkül hoz döntést. A Szerződés nem hozott létre olyan testületet, amelyben az euroövezet pénzügyminisztereinek alkalmuk lenne megtárgyalni az euroövezettel és a közös valutával összefüggő, közös érdeklődésre számot tartó ügyeket. E helyzet orvoslására hozta létre az 1997. decemberi luxemburgi ülésén az Európai Tanács Eurocsoport néven azt a nem hivatalos testületet, amelynek tagjai az euroövezeti tagországok pénzügyminiszterei és a gazdasági és monetáris ügyek biztosja. 2005 óta elnökét az Eurocsoport tagságából egyszerű többséggel választják kétéves időtartamra. Az EKB „indokolt esetben” képviselheti magát az Eurocsoport értekezletein. A bank képviselői eddig rendszeresen meghívást kaptak, amelynek eleget is tettek.

Az Eurocsoporttal euroövezeti szintű kommunikációs csatorna jött létre, amely hasonlít a hagyományos nemzetállami berendezkedésben a kormány és a jegybank közötti informális kapcsolathoz. A csoport informális jellege lehetőséget teremt az euroövezetet érintő összes kérdés nyílt megvitatására. A nyíltság és a bizalom légkörét erősíti az is, hogy az összejövetelek mindössze az illetékes szakminiszterek, az érintett biztos és az EKB elnökének részvételével zajlanak (ezenfelül valamennyi résztvevő magával hozhat egy-egy kísériként), így sokkal kevesebben vesznek részt, mint a Tanács hivatalos ülésein.

Az Eurocsoport rendszerint havonta egyszer, az ECOFIN Tanács összejövetele előtt ülésezik. A tárgyalások középpontjában az euroövezeti gazdaság általános működése áll, ezen belül is az általános gazdasági kilátások, az euroövezeti tagországok költségvetésének alakulása és a strukturális reformok további ösztönzésének gazdaságpolitikai összetevői szerepelnek napirenden. Az Eurocsoportnak

mint önálló testületnek ezen túlmenően jogában áll megvitatni az euroárfolyam és az euroövezet külső megítélésének alakulását.

4.3.3. Az Európai Bizottság

Az Európai Bizottság szintén részt vesz az EKB és az ECOFIN Tanács párbeszédében. A gazdasági és monetáris ügyek biztosá jelen van az ECOFIN Tanács, az Eurocsoport és az EKB Kormányzótanácsának üléssein.

A bizottság és az EKB e magas szintű politikai párbeszédén kívül is szoros munkakapcsolatban áll egymással, amelyet a többoldalú testületekben, például a gazdasági és pénzügyi bizottságban, a gazdaságpolitikai bizottságban (lásd lentebb) és a különböző kétoldalú találkozókban való gyakori közös részvétel erősít meg. A bizottságnak a közösségi gazdaságpolitika kidolgozásában játszott kulcsszerepe miatt ez a kapcsolat különös jelentőséggel bír. A bizottság GMU-val kapcsolatos konkrét feladatai a következők:

- ajánlást fogalmaz meg az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatásról;
- nyomon követi a tagállamok költségvetésének alakulását, és erről jelentést készít az ECOFIN Tanácsnak;
- legalább kétévente konvergenciajelentést készít, amely azt vizsgálja, hogy az euroövezeten kívüli tagállamok mennyiben felelnek meg a konvergenciakritériumoknak.

Az Európai Bizottság emellett számos, az eurorendszer feladataihoz és tevékenységéhez kapcsolódó vagy azt befolyásoló intézkedést kezdeményezett, illetve segített elő. Az ilyen intézkedéseket az EKB közvetlen közreműködése nemegyszer lényegesen előmozdítja, sőt a bank szerepvállalása nélkül akár meg is hiúsulnának.

- Az EKB statisztikai ügyekben szorosan együttműködik az Eurostattal. Az együttműködés kétoldalú kapcsolatok formájában, illetve a közösség statisztikai szakszervezeteiben, elsősorban a Monetáris, Pénzügyi és Fizetésimérleg-statisztikák Bizottságában valósul meg (lásd a 3.5. fejezetet).
- Az EKB tagja egyéb szakosított munkacsoportoknak és szabályozó bizottságoknak is. E testületek tevékenységi köre számos területet felölel, így a pénzügyi integrációt (Giovannini-csoport), a prudenciális felügyeletet és a pénzügyi stabilitást (Európai Bankbizottság, Európai Bankfelügyeleti Bizottság).
- Az Európai Bizottság és az EKB eddig is együttműködött és a jövőben is szorosan együtt kíván működni az uniós bővítésnek az EKB felelősségi körébe és szakmai profiljába tartozó kérdéseiben.

4.3.4. Gazdasági és Pénzügyi Bizottság

A Gazdasági és Pénzügyi Bizottságot (*Economic and Financial Committee – EFC*) az EK-szerződés 114(2) cikke alapján azzal a szándékkal hozták létre, hogy a kü-

lönböző gazdasági, pénzügyi kérdésekben előkészítő elemzések elkészítésével és tanácsadással segítse az ECOFIN Tanács munkáját. Az 1997. decemberi luxemburgi Európai Tanács ülésének állásfoglalása, amely a GMU harmadik szakaszában folytatandó gazdaságpolitikai koordinációról rendelkezik, az EFC-t bízta meg „*olyan keretek kidolgozásával, amelyekben belül a [Tanács és az EKB közötti] párbeszéd felső vezetői szinten [a szakminisztériumok, az NKB-k, a bizottság, az EKB képviselőinek részvételével] készíthető elő és folytatható*” (12. bekezdés).

A Szerződés kiköti, hogy a tagállamok, a bizottság és az EKB legfeljebb két-két tagot delegálhat az EFC-be. Hagyomány, hogy a tagállamok két magas rangú képviselője közül az egyiket az államigazgatás, a másikat az NKB adja. Amióta azonban az unió 25 tagúvá bővült, az EFC rendszerint szűkített létszámban ül össze: tagállamonként már csak egy képviselő (rendszerint kormányzati felső vezető) van jelen, míg a bizottság és az EKB továbbra is két-két képviselőt delegál. Az EKB-t jelenleg az alelnök és a közgazdasági kérdésekért felelős igazgatósági tag képviseli, akiket akadályoztatásuk esetén a nemzetközi kapcsolatokért illetve a közgazdasági területért felelős főigazgató helyettesít.

Az EKB EFC-tagságából eredően bekapcsolódott az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatás megvitatásába, a tagállamok éves stabilitási és konvergenciaprogramja alapján végzett fiskális politikai felügyeletbe és a különböző nemzetközi kérdéseket érintő európai álláspontok kimunkálásába. Kiveszi továbbá a részét az EFC egyéb, szakmai jellegű tevékenységéből is (euroérmék verése, intézményi reform, a közösség GMU-n belüli képvisellete).

Az EFC-n belüli vita egyszersmind előkészíti az euroövezet pénzügyminiszterei és az EKB közt az Eurocsoport keretein belül folyó párbeszédet. Az EKB EFC-tagsága elsősorban az euroövezet általános gazdasági kilátásainak és az árfolyam alakulásának értékelését jelenti, de magában foglalja az állami finanszírozás fenntarthatóságának folyamatos vizsgálatát és a fiskális politikai irányvonal értékelését is.

Az EKB EFC-beli tevékenységének alapja, hogy messzemenően tiszteletben tartják függetlenségét és a közös monetáris politikáért viselt kizárólagos felelősségét. Az EKB bekapcsolódhat a vitába, és bármely kérdésben kifejtheti nézeteit, a szavazási eljárásban azonban nem vehet részt. Az EFC továbbá tudatosan tartózkodik a monetáris politikai ügyek megtárgyalásától. Ugyanez érvényes a közös monetáris politikával kapcsolatos, különböző nemzetközi szervezetek és fórumok (IMF, G7) ülésein tett nyilatkozatokra. A feladatkörök megosztásának elve alapján e nyilatkozatok előkészítése és nyilvánosságra hozatala az EKB kizárólagos illetékességi körébe tartozik.

4.3.5. Gazdaságpolitikai Bizottság

A Gazdaságpolitikai Bizottságot (*Economic Policy Committee – EPC*) tanácsi határozat⁴ hozta létre 1974-ben. A tagállamok, a bizottság és az EKB két taggal és két póttaggal képviselteti magát a testületben.

⁴ A Tanács 1974. február 18-i 74/112/EGK rendelete a Gazdaságpolitikai Bizottság felállításáról (HL L 63., 1974. 3. 5., 21. o.).

Az EFC-hez hasonlóan az EPC is az Eurocsoport és az ECOFIN Tanács üléseit készíti elő, ám azzal a különbséggel, hogy az EPC elsősorban a strukturális reformokra összpontosít. A cardiffi folyamat (lásd az 1.2.2. fejezetet) keretében a testület minden évben mélyreható, ún. kölcsönös felülvizsgálatot (*peer review*) végez a tagállamok gazdasági reformjairól. Az EPC továbbá aktív szerepet vállal a luxemburgi folyamatban (lásd az 1.2.2. fejezetet), amely a foglalkoztatáspolitikai koordinációt segíti a tagállamok között, és számos hosszú távú strukturális kérdéssel is foglalkozik (pl. a népesség előregedésének hatása a költségvetésre).

Az EKB kiemelt jelentőséget tulajdonít a strukturális reformoknak mint a munkanélküliség elleni küzdelem fő eszközeinek, amelyek lehetővé teszik az euroövezet növekedési potenciáljának maximális kihasználását. Az EPC-tagság ezért kitűnő lehetőséget nyújt az EKB számára, hogy érdemben hozzájáruljon a testület munkájához. Az EFC-hez hasonlóan az EPC munkájában is úgy vesz részt az EKB, hogy a jegybanki függetlenség teljes mértékben érvényesül.

4.3.6. Makrogazdasági párbeszéd

A makrogazdasági párbeszéd célja a GMU-val összefüggő gazdaságpolitikai követelmények érthetőbbé tétele és ezáltal az inflációt nem gerjesztő, munkahelyteremtő növekedés feltételeinek javítása. Az évente kétszer megrendezett esemény kölni folyamat néven vált ismertté. Az 1999-ben az Európai Tanács kölni csúcstalálkozóján (lásd az 1.2.2. fejezetet) beindított folyamat politikai és szakmai párbeszédet takar. A tanácskozás a résztvevők függetlenségének teljes tiszteletben tartásával folyik, ami különösen igaz a szociális partnerek függetlenségére a béralku során és az EKB függetlenségére a közös monetáris politika tekintetében. Mivel az egyes résztvevőknek eltérő feladatkörei, és ebből eredően eltérő kötelezettségei vannak, könnyen belátható, hogy minden szereplőnek saját illetékességi körében kell megvalósítania az elvi-stratégiai célkitűzéseket.

4.4. AZ EKB NYELVI POLITIKÁJA

Az EKB az Európai Közösség szervezete, vagyis soknyelvű hallgatósága, döntéshozó rendszere és többnemzetiségű alkalmazotti gárdája van. Az EU nyelvi pluralizmusa megköveteli a többnyelvű kommunikációt, mivel az EKB a lehető legszélesebb nyilvánosságot kívánja megszólítani. Az EKB pragmatikus megközelítést alkalmaz, amely az unió nyelvi sokféleségét a gyors és hatékony kommunikáció elvével ötvözi.

2004. május 1-je óta az Európai Uniónak 20 hivatalos nyelve van.⁵ Jogi dokumentumok, illetve harmadik félhez és a közvéleményhez fűződő kapcsolatok tekintetében az EKB nyelvpolitikája a közösségi jogban foglalt többnyelvűség elvét követi.⁶ A rendeletek és más, általánosan alkalmazható jogi aktusok valamennyi hivatalos nyelven megjelennek. Ugyanez vonatkozik azokra a kiad-

⁵ Ezek anyanyelvi elnevezés szerinti ábécérendben a következők: spanyol, cseh, dán, német, görög, angol, észt, francia, olasz, lett, litván, magyar, máltai, holland, lengyel, portugál, szlovák, szlovén, finn, svéd.

⁶ Az EGK Tanácsának 1. sz. rendelete az Európai Gazdasági Közösség által használt nyelvek meghatározásáról (HL B 17., 1958. 10. 6., 385. o.).

ványokra, amelyekkel a bank törvény szabta kötelezettséget teljesít (pl. *Éves jelentés, Havi jelentés*), valamint számos sajtóközleményre. A harmadik félnek szánt jogszabályok a címzett nyelvén jelennek meg. Az a harmadik fél, aki az EKB-hoz a közösség valamely hivatalos nyelvén fordul, számíthat rá, hogy ugyanezen a nyelven kap választ.

Más típusú kommunikáció esetében, de különösen az EKB és a KBER belső kommunikációjában egyetlen munkanyelvként az angol használatos. Kivételek ez alól a Kormányzótanács, az Általános Tanács és a KBER-szakbizottságok ülései, ahol többnyelvű szinkrontolmácsolást biztosítanak. Az egyetlen munkanyelv használata gyors, hatékony, tökéletesen megbízható kommunikációt biztosít az egységes monetáris politika és a kapcsolódó feladatok kidolgozása, végrehajtása során.

4.5. AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG VIZSGÁLATA

Amint már említettük, a Szerződés és a KBER alapokmánya alapján az EKB széles körű hatáskörrel rendelkezik, beleértve a szabályozói jogkört, valamint a szankciók és büntetések kivetésének jogát olyan vállalkozásokra, amelyek megszegik az EKB rendeleteit vagy határozatait. Ennek megfelelően a KBER alapokmányának 35.1. cikke elrendeli az EKB intézkedéseinek és mulasztásainak törvényszéki vizsgálatát az EK-szerződés 230–233. cikkében megállapított feltételek szerint. Ebből az következik, hogy az EU Tanácsa, a Bizottság vagy bármely tagállam megtámadhatja az Európai Bíróság (*European Court of Justice*) előtt az EKB harmadik féllel szemben jogi következménnyel járó intézkedéseit. A bíróság olyan keresetek tekintetében illetékes, amelyeket „*hatáskör hiánya, lényeges eljárási szabályok megsértése, e szerződés, vagy az alkalmazására vonatkozó bármely jogi rendelkezés megsértése, vagy hatáskörrel való visszaélés miatt*” nyújtanak be (Szerződés 230. cikk 2. bekezdés). Továbbá bármely természetes vagy jogi személy azonos feltételek mellett indíthat eljárást az őt közvetlenül és személyében érintő határozat ellen (230. cikk 4. bekezdés).

A Szerződés 232. cikke értelmében az EKB-t közösségi intézmény vagy tagállam is a bíróság elé idézheti, amennyiben a bank döntéshozatal elmulasztásával szegi meg a Szerződést. Természetes vagy jogi személy akkor is panasszal élhet a bíróságnál, ha az EKB elmulasztott valamely neki címzendő, a Szerződésben vagy a KBER alapokmányában rögzített intézkedést meghozni.

Amennyiben a kereset megalapozott, a bíróság hatályon kívül helyezi a jogszabályt, vagy mulasztás esetén megállapítja, hogy az intézkedés elmulasztása ellenkezik a Szerződésben foglaltakkal. Ilyen esetekben az EKB köteles meghozni a bíróság ítéletének végrehajtásához szükséges intézkedéseket. Ez volt a helyzet 2003-ban, amikor a bíróság érvénytelenítette az EKB saját csalásellenes rendszerét, továbbá kimondta, hogy az EKB-ra is a közösség csalásellenes rendszere érvényes (lásd a 4.6. fejezetet).

A bíróság nemcsak az EKB intézkedéseit és mulasztásait vizsgálhatja felül, hanem határozatot hozhat 1. az EKB által valamely közösségi intézmény vagy tagállam ellen a bank előjogi védelmében hozott intézkedés ügyében, vagy 2. valamely közösségi intézmény ellen annak mulasztása okán hozott intézkedés

ügyében (230. és 232. cikk). Ugyanilyen megfontolásból az EKB keresetet indíthat valamely NKB ellen is, amennyiben az nem teljesíti a Szerződésben és az alapokmányban foglalt kötelezettségeit [Szerződés 237(d) cikk].

A bíróság az EKB és alkalmazottai közötti jogvitákban is illetékes (lásd a 6.4.1. fejezetet), továbbá minden olyan esetben, amely az EKB és szerződéses partnerei közötti megállapodás értelmében a bíróság hatáskörébe tartozik.

4.6. AZ EKB GAZDÁLKODÁSÁNAK ÉS PÉNZÜGYEI FEGYVERELÉSÉNEK VIZSGÁLATA

Az eurorendszer pénzügyeinek rendezettsége közérdek, hiszen az EKB és az NKB-k olyan közfunkciókat töltenek be, amelyek végső soron az adófizetők pénzét érintik. Ennek megfelelően a Szerződés több rendelkezése vizsgálat tárgyává teszi az EKB gazdálkodását és pénzügyeinek feddhetetlenségét.

Az EKB elszámoltathatósággal kapcsolatos kötelezettségét úgy teljesíti, hogy elkészíti éves beszámolóját, amelyet éves jelentésében tesz közzé. Az EKB és az eurorendszer NKB-inak éves beszámolóját független könyvvizsgálók auditálják. A KBER alapokmányának 27.1. cikke értelmében a külső könyvvizsgálót a Kormányzótanács ajánlására az EU Tanácsa hagyja jóvá. Az EKB által kidolgozott jogszabályi rendelkezések és kapcsolódó gyakorlati eljárások megfelelnek az IMF 1999-ben elfogadott és utoljára 2000 augusztusában módosított, átláthatósággal kapcsolatos normáinak (*Code of Good Practices on Transparency in Monetary and Financial Policies*).

A független külső audit mellett az EKB gazdálkodását az Európai Számvevőszék is vizsgálja. Az alapokmány 27.2. cikke értelmében a Számvevőszék az EKB ügyvezetésének operatív hatékonyságát vizsgálja, továbbá éves jelentést tesz közzé *Az Európai Unió Hivatalos Lapjában*.

A bíróság 2003. július 10-én kelt határozata⁷ alapján az EKB az Európai Közösség csalásellenes rendszerének hatálya alá került, amelyet az EK-szerződés 280. cikke hozott létre.⁸ Ez a rendszer feljogosítja az Európai Csalásellenes Hivatalt (*European Anti-Fraud Office – OLAF*), a bizottság független nyomozó szolgálatát⁹, hogy csalás és más szabálytalanságok alapos gyanúja esetén indítson vizsgálatot az EKB-nál. A bíróság határozata nyomán az EKB a határozatban rögzített jogi keretekhez igazította belső szabályait és eljárásait, és elfogadta a szükséges intézkedéseket az OLAF-fal való szoros együttműködésre a csalás elleni küzdelemben.¹⁰

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1999. május 25-i 1073/1999/EK rendelete az Európai Csalásellenes Hivatal (OLAF) által lefolytatott vizsgálatokról (HL L 136., 1999. 5. 31., 1. old.).

⁸ C-11/00 sz. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Európai Központi Bank ügy (EBHT 2003., I-07147. o.).

⁹ A Bizottság 1999. április 28-i határozata az Európai Csalásellenes Hivatal felállításáról (HL L 136., 1999. 5. 31., 20. o.).

¹⁰ Az Európai Központi Bank EKB/2004/11 sz. határozata azokról a szabályokról, amelyek alapján az OLAF az EKB-n belül belső vizsgálatokat folytathat le a csalás, a korrupció és az Európai Közösségek pénzügyi érdekeit sértő bármely más jogellenes tevékenység megelőzésével kapcsolatban. A határozat az EKB személyzetének alkalmazási feltételeit módosítja. (HL L 230., 2004. 6. 30., 56. o.).

Jean-Claude Trichet
47 pénzügyminiszter és
jegybankelnök társaságában
a Nemzetközi Valutaalap
2006. szeptemberi éves
közgyűlésén Szingapúrban.

5. FEJEZET: AZ EKB SZEREPE A NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSSEN

Az EKB látja el az euroövezet nemzetközi szintű képviselőjét; ez azt jelenti, hogy az Európai Közösség nevében lép fel, amikor a különböző nemzetközi szervezetekben és fórumokon a gazdasági és monetáris unióról (GMU) és az eurorendszerre ruházott feladatokról van szó. Az EKB szerepe a közösségen belüli, illetve a közösség és a tagállamok közötti jogkörmegosztástól függ, így a nemzetközi szervezetekben és fórumokon végzett tevékenysége – a vizsgált témakör függvényében – az Európai Közösség elvi-stratégiai állásfoglalásainak kizárólagos képviselőjétől a saját állásfoglalásának, illetve a közösségi és nemzeti döntéshozók állásfoglalásainak megfogalmazásáig terjed.

5.1. A NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS KERETEI

Mivel a monetáris és árfolyam-politika közösségi szintre került, olyan megoldások kialakítására volt szükség, amelyek keretében az EKB nemzetközi szinten vehet részt a monetáris és pénzügyi együttműködésben. Ezek a megoldások a következő négy szempontot vették figyelembe:

A) Jogkörmegosztás a közösségen belül

Az EK-szerződés 111. cikkének (3) és (4) bekezdése feljogosítja az EU Tanácsát, hogy döntsön azokról a tárgyalási és szerződés-kötési feltételekről, amelyeket az EU-n kívüli országokkal és nemzetközi szervezetekkel a monetáris és árfolyamrendszerrel érintő ügyekben kötéendő megállapodások során alkalmazni kell, valamint arról, hogyan képviseljük a közösség álláspontját nemzetközi szinten a GMU-val kapcsolatos kérdésekben „a hatásköröknek a közösségen belüli megosztásával összhangban”. A 111(3) cikk rendelkezéseit eddig még csak az Európai Közösség és egyes EU-n kívüli országok közötti megállapodások esetében alkalmazták monetáris és árfolyamügyekben¹; a többi rendelkezést eddig még nem alkalmazták. A közösség nemzetközi képviselőjének jelenlegi rendszerei az Európai Tanács 1997 decemberében Luxemburgban, illetve 1998 decemberében Bécsben tartott ülésein született megegyezésre épülnek. Az Európai Tanács luxemburgi ülésének elnökségi következtetései kimondják, hogy az EKB és az ECOFIN Tanács „a Közösség nemzetközi képviselőjével kapcsolatos feladataikat hatékonyan, és a hatáskörök szerződésben megállapított elosztásának megfelelően látják el”.

B) Munkamegosztás az eurorendszeren belül

A KBER alapokmányának 6.1. és 12.5. cikke alapján az eurorendszer nemzetközi képviselője a Kormányzótanács döntésétől függ. Az EKB – ugyanúgy mint az NKB-k – kormányzótanácsi jóváhagyás alapján jogosult a nemzetközi monetáris intézményekben való részvételre. A Kormányzótanács úgy határozott, hogy az

¹ Arra a négy tanácsi határozatra utal, amelyek a Monacói Hercegséggel, a San Marino Köztársasággal, az Andorrai Fejedelemséggel és a Vatikánvárossal való monetáris kapcsolatokra vonatkoznak, valamint két tanácsi határozatra, amelyek a Zöld-foki-szigeteken használatos eszdút, a CFA frankot és a Comore-szigeteki frankot illető árfolyamügyeket érintik.

NKB-k továbbra is vegyenek részt a nemzetközi szervezetekben és fórumokon, amennyiben országaik is képviseltek magukat a szóban forgó testületekben, ugyanakkor az EKB feladata, hogy amikor szükséges és helyénvaló, biztosítsa az eurorendszer következetes képviselését.

C) Hatáskörök megosztása a közösség és az euroövezeti országok között

Az 1.2.2. fejezetben elmondottakkal összhangban a gazdaságpolitika vitele, a monetáris és árfolyam-politika kivételével, teljes egészében az egyes euro-övezeti országok feladata marad. Ez azt jelenti, hogy az EKB, a közösség és az egyes EU-tagállamok szerepvállalása a nemzetközi együttműködés folyamatában az érintett nemzetközi szervezetek és fórumok mandátumaitól függően más és más.

D) Az egyes nemzetközi szervezetek és fórumok intézményi felépítése

A monetáris szuverenitás átruházása sajátos kérdéseket vetett fel a nemzetközi kapcsolatok intézményi kereteivel kapcsolatban, hiszen az akkoriban létező megoldások nem illeszkedtek egy euroövezet méretű monetáris unió szerepvállalásához. A nemzetközi szervezetek és fórumok meglevő rendszere olyan szuverén államok együttműködésének előmozdítására született, amelyeknek teljes körű kompetenciájuk volt a gazdaság-, monetáris és pénzügyi politikai irányítás területén. A közösség és az EKB nemzetközi kapcsolatait szabályozó rendelkezések hatékonyra tétele megkövetelte a nemzetközi kapcsolatok alapját képező szabályok és eljárások módosítását. A múltban az ilyen módosítások jórészt a pragmatizmuson alapultak. Ez összhangban van az Európai Tanács 1998. decemberi, bécsi ülésének elnökségi következtetésével, amely kimondta, hogy *„az a pragmatikus megközelítés lehetne a legsikeresebb, amely minimalizálná az éppen hatályos szabályokban és a bevett gyakorlatban szükséges módosításokat, természetesen azzal a kikötéssel, hogy az új rendszer megfelelő módon elismeri az euro szerepét”*.

Az eddig létrejött pragmatikus megoldások lehetővé teszik az EKB részvételét azokban a nemzetközi szervezetekben és azokban a nemzetközi fórumokon, ahol az eurorendszerre ruházott feladatokról van szó.

- A nemzetközi együttműködésnek a *közös monetáris politikát* érintő kérdéseiben az EKB az egyetlen intézmény, amely jogosult az Európai Közösség politikai álláspontját képviselni, mivel a közös monetáris politika az EKB két fő döntéshozó testülete, a Kormányzótanács és az Igazgatóság kizárólagos illetékességi körébe tartozik.
- Az *euro árfolyamával* kapcsolatos ügyekben az EKB az EU Tanácsával (ECOFIN) és az Eurocsoporttal közösen jár el. Így mind az EKB, mind az Eurocsoport elnöke részt vesz a harmadik felekkel folytatott konzultációkban – például a Hetek csoportjának (G7) szintjén – és a kommunikációs politika megvalósításában.
- Az EKB nemzetközi szintű állásfoglalásokat fogalmazhat meg a *fizetési rendszerek* területén az eurorendszer olyan feladataival kapcsolatos kérdésekben,

amelyek a fizetési és elszámolási rendszerek zavartalan és hatékony működésének előmozdítására irányulnak. Az euroövezeti NKB-k, amelyek az EKB oldalán részt vesznek a nemzetközi szervezetekben és fórumokon, szintén kifejthetik nézeteiket, ami a belföldi fizetési és elszámolási rendszerek irányításában és ellenőrzésében betöltött szerepüket, tapasztalataikat tükrözi.

- *Statisztikai ügyekben* a KBER alapokmánya a nemzetközi szervezetekkel való együttműködést általános kötelezettségként írja elő az EKB számára. Ez a rendelkezés – amely figyelembe veszi, hogy a statisztikai munka globális környezetben zajlik – alkalmat ad arra, hogy az EKB a többi illetékes közösségi testülethez (pl. Eurostat) hasonlóan kialakítsa a területtel kapcsolatos állásfoglalásait.
- *A prudenciális gazdálkodás felügyelete és a pénzügyi stabilitás területén* az EKB részt vehet a témával foglalkozó nemzetközi értekezleteken, és a kérdésben illetékes nemzeti hatóságokkal (pl. NKB-k és nemzeti felügyelet) egyetemben kifejtheti álláspontját.

5.2. AZ EKB NEMZETKÖZI KAPCSOLATAINAK POLITIKAI TARTALMA

A nemzetközi együttműködés területén az EKB egyik fő tevékenysége az, hogy információt és véleményt cserél a multilaterális szervezetek és fórumok döntéshozóival. A nagyobb gazdasági térségek gazdaságpolitikájának és gazdasági folyamatainak szakértői értékelése különösen fontos, hiszen így az EKB is sikeresebben elemezheti, hogy miként hatnak a külső folyamatok az euroövezet gazdaságára. Az információ- és véleménycserét olyan független szervezetek felügyeleti tevékenysége egészíti ki, mint például a Nemzetközi Valutaalap (IMF) és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD).

Az EKB részt vesz továbbá a nemzetközi közösség erőfeszítéseiben, hogy egységes álláspontot alakítson ki a döntéshozatali hatékonyság és átláthatóság javítását célzó legjobb gyakorlat és szabályok tekintetében. A legjobb gyakorlat rendszerint az egyes országokban önkéntesen vállalt alapelvek, szabványok és szabályzatok formájában fogalmazódik meg, kidolgozása révén javul a döntéshozatal minősége és átláthatósága, a helyes közéleti irányítás pedig a nemzetközi együttműködés központi elemévé válik.

Az EKB nemzetközi együttműködésének elvi-stratégiai tartalma azonban nem jelenti azt, hogy a bank előzetesen (*ex ante*) összehangolja monetáris és árfolyam-politikáját az euroövezeten kívüli országokéval. Ez ugyanis könnyen összeegyeztethetlenné válna törvény szabta feladatával és független státusával: az esetleges *ex ante* egyeztetés nemcsak elfedné a döntéshozók konkrét felelősségét, hanem elszámoltathatóságukat is csökkentené.

5.3. AZ EKB KAPCSOLATA A NEMZETKÖZI SZERVEZETEKSEL

Az EKB kapcsolatokat alakított ki a Nemzetközi Valutaalappal (IMF) és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezettel (OECD). Mindkét szervezet rendszeresen ellenőrzi és értékeli a tagországaiban zajló gazdasági és politikai folyamatokat.

5.3.1. A Nemzetközi Valutaalap

Az IMF-nek, amelyet 1944-ben a Bretton Woods-i megállapodás hozott létre, jelenleg 184 tagállama van. Fő feladatai között szerepel a globális monetáris együttműködés előmozdítása, az árfolyam-stabilitás biztosítása, a nemzetközi kereskedelem előmozdítása és a gazdasági növekedés serkentése. Széles körű megbízatásának köszönhetően központi helyet foglal el a nemzetközi monetáris és pénzügyi rendszerben.

Mínthogy a tagországok gazdaságpolitikája az egész világgazdaság stabilitása szempontjából létfontosságú, az IMF nagy hangsúlyt fektet az ellenőrzésre. A felületesi tevékenység abban nyilvánul meg, hogy az IMF – alapszabályának IV. cikke értelmében és a tagországokkal konzultálva – folyamatosan figyelemmel kíséri a tagországok gazdasági és pénzügyi folyamatait és politikáját. Az ellenőrzés annak értékelésére is kiterjed, hogy az egyre erősebben integrált világgazdasági és pénzügyi rendszerben milyen globális kihatásai vannak a nemzeti politikáknak (többoldalú felügyelet).

Az EKB megfigyelői státusa

Az IMF és az EKB feladatait figyelembe véve rendkívül fontos szempont volt, hogy az EKB képviselve legyen az IMF-nél a kompetenciájába tartozó kérdésekben. 1998. december 21-én az IMF igazgatótanácsának döntése értelmében az EKB megfigyelői státust kapott a szervezetben. Ez pragmatikus megoldás volt, hiszen nem kellett módosítani az IMF alapszabályát, amely csak országoknak teszi lehetővé a csatlakozást. A döntés alapján az EKB-nak mint megfigyelőnek állandó meghívása van azokra az IMF igazgatótanácsi ülésekre, amelyeken az EKB-t közvetlenül érintő kérdésekről tárgyalnak. Ezek a következők:

- IV. cikk szerinti konzultációk az euroövezeti politikáról;
- IV. cikk szerinti konzultációk az egyes euroövezeti országokkal;
- az euro szerepe a nemzetközi monetáris rendszerben;
- többoldalú felügyelet, amelynek keretében évente kétszer megvitatják a Valutaalap világgazdasági előrejelzéseit és a világ pénzügyi stabilitásáról szóló jelentést, valamint rendszeresen értekeznek a világgazdasági és világgazdasági folyamatokról.

A Valutaalap igazgatótanácsának ülésein az euroövezet monetáris politikájával kapcsolatos kérdésekben az EKB megfigyelője előterjeszti az Európai Közösség elvi-stratégiai állásfoglalásait. Árfolyamügyekben az Eurocsoport elnökségét képviselő ügyvezető igazgató és az EKB-megfigyelő közösen terjeszti elő a közösségi álláspontot, amely euroövezeti szinten, például az Eurocsoport ülésein folyó rendszeres véleménycserét tükrözi (lásd a 4.3.2. fejezetet).

Az állandó meghívó mellett az EKB-megfigyelőt az ad hoc alapon megszervezett ülésekre is meghívhatják, ha olyan témákat tárgyalnak, amelyek az EKB és a Valutaalap szerint egyaránt kölcsönös érdeklődésre tarthatnak számot, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a két szervezet végrehajtsa törvényi szabta feladatait. Az

EKB-megfigyelő számára mindennapos gyakorlat, hogy részt vesz a IV. cikk szerinti tárgyalásokon, amelyek az eurót még be nem vezető EU-tagállamokkal foglalkoznak, hiszen az EKB is szerepet játszik az ilyen országok NKB-ival folyó monetáris politikai egyeztetési eljárásokban. A megfigyelő ezenkívül részt vesz azokon az évente megrendezett, IV. cikk szerinti konzultációs vitákon is, amelyek az Egyesült Államokkal és Japánnal foglalkoznak.

A fenti rendszer keretében az EKB elnökét – szintén hivatalos megfigyelőként – meghívják a Nemzetközi Monetáris és Pénzügyi Bizottság (*International Monetary and Financial Committee – IMFC*) üléseire. Az IMFC a Valutaalap tavaszi és őszi konferenciáival párhuzamosan évente kétszer ül össze, hogy az IMF Kormányzótanácsának javaslatokat, jelentéseket terjesszen elő a nemzetközi monetáris és pénzügyi rendszer felügyeletével kapcsolatos kérdésekben. A bizottság egyúttal útmutatást nyújt a Valutaalap igazgatótanácsának elvi-stratégiai munkájához.

IV. cikk szerinti konzultációk az EKB-val és az euroövezeti országokkal

Az euro bevezetése óta az euroövezeti tagországokkal folytatott IV. cikk szerinti konzultációk két különálló részre oszlanak: a folyamat egyik része elsősorban az euroövezet monetáris és árfolyamkérdéseivel, a másik pedig az egyes euroövezeti országokkal és – a monetáris és árfolyam-politika kivételével – azok gazdaságpolitikájával (pl. fiskális vagy strukturális politikával) foglalkozik. Ezzel a kétpontos rendszerrel módosult az IMF gyakorlata, amit az euroövezeten belüli jogkörmegosztás tett szükségessé.

Évente kétszer a Valutaalap küldöttsége ellátogat az EKB-ba, hogy megtárgyalja az euroövezet monetáris és árfolyam-politikájával kapcsolatos fejleményeket, kérdéseket. A Valutaalap missziója ebben a témában egyeztetéseket folytat azokkal az európai közösségi testületekkel (pl. Európai Bizottság, Gazdasági és Pénzügyi Bizottság, Eurocsoport) is, amelyek a nemzeti gazdaságpolitikai stratégiákat koordinálják (pl. az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatás és a Stabilitási és növekedési paktum keretében). Ezek az egyeztetések azokra a gazdasági folyamatokra és gazdaságpolitikákra (fiskális és strukturális politika) összpontosítanak az euroövezet egészében, amelyek szerepet játszanak a monetáris politikai folyamatokban és az árfolyamok alakulásában.

A IV. cikk szerinti eljárásnak az egyes tagországok gazdaságpolitikájával foglalkozó második részében a Valutaalap tisztségviselői megkeresik az egyes országok gazdaságpolitikai döntéshozóit.

Az együttműködés egyéb területei

Az EKB a Valutaalap több olyan kezdeményezésében is szerepet vállal, amely a nemzetközi pénzügyi architektúra megerősítését célozza. Ezek közé tartoznak a Valutaalap átláthatósággal kapcsolatos normái (*Code of Good Practices on Transparency in Monetary and Financial Policies*), amelyek a monetáris politikai és jegybanki feladatok területén átfogó elveket fogalmaznak meg a hatóságok átláthatóságáról és elszámoltathatóságáról. Idetartoznak továbbá a fizetési rendszerek, a felügyelet, a devizatartalékok kezelésére vonatkozó iránymutatások, valamint a szabványok és szabályzatok betartásáról szóló jelentések (*Reports on the Observance of*

Standards and Codes – ROSC), amelyek mind a nemzetközi közösség széles körű erőfeszítéseit tükrözik, hogy előmozdítsa a nemzetközileg elfogadott szabványok és szabályzatok végrehajtását. A ROSC rendszerében értékelik, hogy az országok be tartják-e ezeket a szabványokat és szabályzatokat, így feltárhatják azokat a potenciálisan gyenge pontokat, amelyek növelhetik a gazdasági és pénzügyi sebezhetőséget.

Az EKB más területeken is munkakapcsolatot alakított ki a Valutaalappal, nevezetesen aktívan részt vesz a nemzetközi statisztikai szabványok alkalmazásában és kidolgozásában. Ilyenek például az IMF fizetésimérleg-kézikönyvében (5. kiadás) szereplő szabványok, amelyek a módosított Nemzeti Számlák Rendszerének (SNA 93) részét képezik. Munkakapcsolatok alakultak ki a különleges adatterjesztési szabványok (*Special Data Dissemination Standard – SDDS*) keretében is, amelyeket 1996-ban hoztak létre, hogy a tagországok megfelelő időben megbízható és átfogó adatokat szolgáltatthassanak a nyilvánosság és felügyeleti célból a Valutaalap számára. Az EKB rendszeresen bekapcsolódik a Valutaalap műszaki segítségnyújtási tevékenységébe is.

Végül pedig meg kell említenünk, hogy 2000 novembere óta az EKB jegyzett SDR-tulajdonos, így önkéntes tranzakciókat bonyolíthat IMF-tagállamokkal és más jegyzett SDR-tulajdonosokkal. Ezzel összefüggésben 2001 áprilisában az EKB és az IMF SDR-kereskedelmi megállapodást kötött. A megállapodás lehetővé teszi az IMF számára, hogy az EKB és más SDR-tulajdonosok között SDR-tranzakciókat kezdeményezzen, s így SDR-gazdálkodása kiegyenlítettebb lehet.²

5.3.2. Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD)

Az OECD egy jelenleg 30 tagországot tömörítő kormányközi szervezet, amely további 70 állammal áll kapcsolatban. Konzultációs fórumot nyújt tagjainak, ahol össze tudják vetni tapasztalataikat és együtt tudnak működni, hogy a lehető legmagasabb szintű fenntartható növekedést ériék el, és a piacgazdaság elveivel összhangban fokozzák a gazdasági és szociális jólétet. Az OECD tevékenysége a közszféra minden területére, így a monetáris és a gazdaságpolitikára is kiterjed. Az EKB részt vesz az OECD összes olyan tevékenységében, amely az eurorendszer feladataival kapcsolatos.

Bár az OECD tagjai csak országok lehetnek, az Európai Közösség az OECD 1960. december 14-i egyezménye 13. cikkének 1. sz. kiegészítő jegyzőkönyve alapján állandóan képviselteti magát, és bekapcsolódik a szervezetet őt érintő munkájába. 1999 óta az EKB az Európai Bizottsággal együtt, az Európai Közösség delegációjának tagjaként az összes fontos OECD-ülésein megjelenik. Ennek keretében mind az EKB, mind a bizottság kifejtheti az illetékességi körébe tartozó témákkal kapcsolatos álláspontját.

Az EKB a következő OECD-bizottságokban és munkacsoportokban vesz részt:

- Gazdasági és fejlesztés-ellenőrzési bizottság;
- Gazdaságpolitikai bizottság és annak munkacsoportjai;
- Pénzügyi piaci bizottság.

² Lásd az EKB 2001. évi *Éves jelentését* (2002), V. fejezet, 2. alfejezet.

Az 1961-ben felállított *Gazdasági és Fejlesztés-ellenőrzési Bizottság (Economic and Development Review Committee – EDRC)* feladata az egyes OECD-tagországok gazdasági helyzetének és politikájának rendszeres felülvizsgálata. A vizsgálat eredményei alapján olyan elvi-stratégiai ajánlásokat tartalmazó gazdasági felméréseket tesznek közzé, amelyeket a tagországok figyelembe vehetnek gazdaságpolitikájuk kialakításában. 2001-ben az EDRC megkezdte az euroövezet éves ellenőrzését is.

A *Gazdaságpolitikai Bizottság (Economic Policy Committee – EPC)* a világgazdasági helyzetet vizsgálja elsősorban, különös tekintettel a három jelentős OECD-térségben (euroövezet, Egyesült Államok, Japán) zajló folyamatok következményeire. A bizottság a gazdasági kilátásokkal és elvi-stratégiai követelményekkel összefüggő kérdések széles körét vizsgálva átfogóan értékeli a helyzetet az OECD-tagországok számára. Munkáját több munkacsoport segíti:

1. Az 1. számú munkacsoport gazdasági kérdésekkel és strukturális jellegű politikával foglalkozik (pl. az elvi-stratégiai irányvonal és a hosszú távú növekedés közötti kapcsolatok, a közkiadások ellenőrzésének kritériumai, valamint az automatikus stabilizáló rendszerek szerepe).
2. A 3. számú munkacsoport ellenőrzi és értékeli a fontosabb makrogazdasági folyamatokat (pl. az árfolyamok alakulását, a külső és/vagy költségvetési pozíció egyensúlyi problémáit és a pénzügyi rendszerkockázatokat).
3. A rövid távú gazdasági kilátásokkal foglalkozó munkacsoport az EPC gazdasági prognózisainak felállításában segít.

Végül a *Pénzügyi Piaci Bizottság* az OECD pénzügyi piacain bekövetkező strukturális fejleményeket vizsgálja.

5.4. AZ EKB RÉSZVÉTELE A PÉNZÜGYMINISZTEREK ÉS JEGYBANKELNÖKÖK NEM HIVATALOS FÓRUMAIN

5.4.1. A Hetek csoportjának pénzügyminiszterei és jegybankelnökei

A Hetek csoportja (G7)³ országain belül a szélesebb körű együttműködés részeként a pénzügyminiszterek és a jegybankelnökök rendszeresen találkoznak, hogy megtárgyalják a kulcsfontosságú nemzetközi gazdasági és pénzügyi kérdéseket. Az ülések az árfolyamkérdések és a világgazdaság mellett főként a részt vevő országok gazdasági és pénzügyi életének fejleményeivel és kilátásaival foglalkoznak, illetve a nemzetközi monetáris és pénzügyi politikával összefüggő, közös érdeklődésre számot tartó kérdéseket vizsgálják. E nem hivatalos véleménycserék elősegítik, hogy a résztvevők jobban megértsék a vitatott kérdéseket, de hasznosak lehetnek az olyan nemzetközi szervezetek egyeztetési és döntéshozási folyamataiban is, mint például a Nemzetközi Valutaalap, a Világbank vagy az OECD, iránymutatást vagy politikai lendületet nyújtva munkájukhoz.

³ A Hetek csoportját (G7) Kanada, Franciaország, Németország, Olaszország, Japán, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok alkotja. Oroszországgal kiegészülve jön létre a Nyolcak csoportja (G8). A Nyolcak csoportjában az állam- vagy kormányfők és külügyminiszterek találkoznak, a Hetek csoportjában pedig a pénzügyminiszterek.

A GMU harmadik szakasza előtt csak a nemzeti hatóságok képviselői jelenhettek meg a Hetek pénzügyminisztereinek és jegybankelnökeinek értekezletein. Miután a monetáris és árfolyam-politika nemzeti szintről közösségi szintre került, az euroövezeti rendszert az illetékességi körök új felosztását figyelembe véve átalakították. Ennek eredményeként az EKB elnöke és az Eurocsoport elnöke egyaránt részt vesz az értekezletek azon részein, amelyek a makrogazdasági felügyelettel és árfolyamkérdésekkel foglalkoznak. Az euroövezetbe tartozó három G7-es ország (Franciaország, Németország és Olaszország) jegybankelnöke nem vesz részt az értekezletek e szakaszában, de megjelenik, amikor a Hetek egyéb kérdésekkel, például a nemzetközi pénzügyi struktúrával és az elszegényedett országokra vonatkozó adósságkezelési kezdeményezésekkel foglalkoznak.

Az EKB elnökének szerep- és feladatkörébe tartozik, hogy az eurorendszernek az euroövezetben kialakított monetáris politikával kapcsolatos nézeteit ismertesse, míg az Eurocsoport elnöke az euroövezeten belül az egyéb gazdasági folyamatokkal és gazdaságpolitikával foglalkozó vitában vesz részt. Tekintettel arra, hogy az EKB és az EU Tanácsa közös felelősséget visel az árfolyamügyekért, a G7 értekezletein betervezett álláspontok előzetes konzultációik alapján születnek.

5.4.2. A Tízek csoportjának pénzügyminiszterei és jegybankelnökei

A Tízek csoportja (G10)⁴ minisztereinek és jegybankelnökeinek munkája szorosan kapcsolódik a Nemzetközi Valutaalap tevékenységéhez. Ennek eredete az Általános Hitelegyezmény (*General Agreements to Borrow – GAB*), amelyet 1962-ben hoztak létre az IMF szokásos forrásainak kiegészítésére. Az elmúlt években a G10 elsősorban a nemzetközi pénzügyi válságok megelőzésére és kezelésére összpontosította figyelmét.

Az EKB elnöke megfigyelőként vesz részt a miniszterek és kormányzók éves értekezletén, amelyeket az IMF éves közgyűlése mellett szerveznek meg. Az értekezleteket helyettesi szinten ad hoc találkozók egészítik ki, amelyeken az EKB megfigyelőként szintén részt vesz.

5.4.3. A Húszak csoportjának pénzügyminiszterei és jegybankelnökei

A Húszak csoportja (G20)⁵ 1999-ben jött létre pénzügyminiszterek és jegybankelnökök nem hivatalos fórumaként abból a célból, hogy bevonja a jelentősebb feltehető piacokat képviselő országokat a nemzetközi gazdasági és pénzpolitikai kérdésekről folytatott párbeszédbe. Célja, hogy megkönnyítse a nyílt véleménycserét az említett témakörökben és így egyetértést alakítson ki az illetékes döntéshozó testületek, például az IMF és a Világbank által tárgyalt kérdésekben.

⁴ A G10 csoport tagjai Belgium, Kanada, Franciaország, Németország, Olaszország, Japán, Hollandia, Svédország, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok. Svájc társult tag.

⁵ A Húszak csoportjának (G20) tagjai Argentína, Ausztrália, Brazília, Kanada, Kína, Franciaország, Németország, India, Indonézia, Olaszország, Japán, Korea, Mexikó, Oroszország, Szaúd-Arábia, Dél-Afrika, Törökország, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok pénzügyminiszterei és jegybankelnökei. További tag az Európai Közösség, amelyet az EU Tanácsa és elnöke és az EKB elnöke képvisel. Az IMF ügyvezető igazgatója és a Világbank elnöke, továbbá a Nemzetközi Monetáris és Pénzügyi Bizottság, valamint a Fejlesztési Bizottság elnökei az IMF és Világbank részéről szintén részt vesznek a tárgyalásokon, mint hivatalból jelen lévő tagok.

Az EKB és az EU Elnöksége a G20 tagjai, részt vesznek a G20 minisztereinek és jegybankelnökeinek értekezletein, valamint helyettesi szinten az előkészítő üléseken. A kettős részvétel lehetővé teszi, hogy a vizsgált ügyekben az euroövezet szempontjai is előtérbe kerüljenek. Az EKB és/vagy az EU elnöksége közreműködését a G20 ülésein megfelelően összehangolják, figyelembe véve a szerződésben meghatározott hatásköri megoszlást.

5.4.4. Pénzügyi Stabilitási Fórum

1999 februárjában a G7 pénzügyminiszterei és jegybankelnökei úgy határoztak, hogy Pénzügyi Stabilitási Fórumot (*Financial Stability Forum – FSF*) hoznak létre. A fórum célja, hogy

1. felmérje a nemzetközi pénzügyi rendszer sebezhető pontjait;
2. meghatározza azokat a tevékenységeket, amelyekkel hatékonyabb információcsere és a pénzügyi felügyelet és ellenőrzés területén való fokozott nemzetközi együttműködés révén erősíthető a nemzetközi pénzügyi stabilitás.

Az FSF adminisztrációját a BIS keretében működő titkárság támogatja. Az EKB Igazgatóságának egyik tagja (Tommaso Padoa-Schioppa) az első FSF-értekezleteken még megfigyelőként vett részt, 2000 júniusától azonban a BIS Fizetési és Elszámolási Rendszerek Bizottságának elnökeként már rendes tagnak tekintendő.

5.4.5. A Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS) és a központi banki fórumok

Az 1930-ban létrehozott BIS a világ legrégebbi nemzetközi monetáris és pénzügyi szervezete. Fő célja a „*központi banki együttműködés elősegítése*” (BIS-alapokmány, 3. cikk). Az EKB az összes BIS által irányított tevékenységben részt vesz, beleértve a statisztikai munkát. 2000 óta az EKB a BIS részvényeseként az éves közgyűlésen szavazati és képviselési joggal vesz részt.

Az EKB elnöke⁶ részt vesz a G10 jegybankelnökeinek ülésein, amelyekre a BIS bázeli központjában kéthavonta kerül sor. Ezekon a fórumokon az elnökök a legfontosabb nemzetközi gazdasági, monetáris és pénzügyi kérdéseket (pl. gazdasági tendenciák az ipari országokban és a feltörekvő piacgazdaságokban, a globális pénzügyi stabilitást esetlegesen fenyegető tényezők és a hosszabb távú monetáris és pénzügyi helyzet alakulása) tárgyalják meg. A találkozók egyre nyitottabbak a rendszer szempontjából fontos feltörekvő piacgazdaságok központi bankjai felé.

A G10 jegybankelnökei több állandó bizottságot és ad hoc munkacsoportot hoztak létre, amelyek közül négy tevékenysége szorosan kapcsolódik az EKB-hoz:

1. Az EKB-nak megfigyelői státusa van a *Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság* (*Basel Committee on Banking Supervision – BCBS*) ülésein. A BCBS a G10 tagországok közötti együttműködés állandó fóruma, nemzetközileg elismert

⁶ 2003 novembere óta a G10 üléseit az EKB elnöke vezeti.

normaalkotó a bankszabályozás, -felügyelet és legjobb gyakorlat tekintetében. Mivel a BCBS munkája igen fontos az EKB és az eurorendszer prudenciális felügyelettel és pénzügyi stabilitással kapcsolatos tevékenysége szempontjából, az EKB néhány alcsoport (az elektronikus bankműveletekkel foglalkozó csoport, a tőkecsoport, a kutatási munkacsoport és a kockázatkezelési csoport) munkájában is részt vesz.

2. A *Fizetési és Elszámolási Rendszerek Bizottsága (Committee on Payment and Settlement Systems – CPSS)* elnöki tisztét 2000 júniusától az EKB Igazgatóságának egyik tagja tölti be (Tommaso Padoa-Schioppa). A CPSS kiemelt szerepet játszik a hatékony és életképes fizetési és elszámolási megoldások előmozdításában.
3. Az EKB egyúttal tagja a *Globális Pénzügyi Rendszerek Bizottságának (Committee on the Global Financial System – CGFS)* is. A CGFS tevékenységeinek célja, hogy a globális pénzügyi környezetben meghatározza és megvizsgálja a potenciális feszültségforrásokat, ismertesse a pénzpiacok működését, valamint előmozdítsa hatékonyságukat és stabilitásukat.
4. Végül az EKB tagja a *Piacok Bizottságának*, amely a központi bankok magas rangú képviselői számára nyújt rendszeresen lehetőséget, hogy felülvizsgálják a pénzügyi piacok, elsősorban a devizapiacok alakulását.

A Eurotower,
az EKB központja
Majna-Frankfurtban.

6. FEJEZET: AZ EKB MINT SZERVEZET

Az EKB mint központi bank ötvözi magában a közzsféra és a magánszféra jellemzőit: jogi alapja és küldetése közintézményi jelleget kölcsönöz neki; elvi-stratégiai irányvonala ugyanakkor főleg pénzügyi műveletek útján valósul meg, szervezeti felépítése, munkamódszerei pedig egy kereskedelmi bankéra emlékeztetnek. Az EKB tehát *sui generis* közhatóság, amely egyszersmind a magánvállalat bizonyos ismérveivel is rendelkezik.

6.1. AZ EKB KÜLDETÉSI NYILATKOZATA

2003 augusztusában az Igazgatóság elfogadta az EKB küldetési nyilatkozatát, amely a bank célkitűzéseit és pozícióját fogalmazza meg az eurorendszeren belül.

„Az Európai Központi Bank és a nemzeti központi bankok együttesen alkotják az eurorendszert, a központi bankok euroövezeti rendszerét. Az eurorendszer elsődleges célja az árstabilitás fenntartása, ami az euro értékének megőrzését jelenti.

Mi, az Európai Központi Bank munkatársai mindent megteszünk azért, hogy a reánk bízott központi banki feladatokat hatékonyan végezzük. Munkánkat a feddhetetlenség, a szakértelem, a hatékonyság és az átláthatóság legmagasabb mércéje szerint kívánjuk végezni.”

A szöveg első része az EKB és az euroövezeti NKB-k közötti lényeges kapcsolatot és az eurorendszer elsődleges célját emeli ki. A második rész az EKB-nak a feladatok hatékony elvégzése iránti elkötelezettségét hangsúlyozza, majd az EKB munkatársait és vezetőit tevékenységük során vezérlő értékeket sorolja fel. A küldetési nyilatkozathoz közvetlen adalékként felhasznált személyzeti felmérésből az derült ki, hogy az EKB dolgozói is különös jelentőséget tulajdonítanak a feddhetetlenségnek, a szakértelemnek, a hatékonyságnak és az átláthatóságnak.

Ugyanezek az értékek jelennek meg az EKB belső struktúrájában és munkafolyamataiban is. A belső struktúra és a munkafolyamatok nem állandóak, hanem a legjobb gyakorlat és normarendszer szerint folyamatosan változnak. A kezdeti stádiumban tehát az EKB elsődleges célja funkcióinak kialakítása és az euro bevezetése volt. Miután ezek a célok megvalósultak, mára olyan területek kerültek előtérbe, mint az EKB belső szervezetének és emberierőforrás-stratégiájának megerősítése.

6.2. SZERVEZETIRÁNYÍTÁS

A vállalat- vagy szervezetirányítás (*corporate governance*) kifejezésnek számos jelentése, definíciója létezik. Kifejezetten az EKB-hoz kapcsolódva ezek a következők:

- döntéshozatali szabályok és eljárások az EKB szervezeti ügyeiben;

- eljárások az említett döntések és a vonatkozó jogszabályok betartásának figyelemmel kísérésére.

Az EKB-t mint független szervezetet elsősorban döntéshozó testületei – pontosabban a Kormányzótanács és az Igazgatóság – irányítják, de létezik több külső és belső ellenőrzési szint is.

6.2.1. A Kormányzótanács és az Igazgatóság szerepe az EKB irányításában

Az EKB eljárási szabályzatát fő adminisztratív és operatív döntéshozó szerve, a Kormányzótanács fogadja el, és ugyanez a testület felel a bank pénzügyeiért is. Az Igazgatóság javaslatára a Kormányzótanács állítja össze az EKB éves költségvetését, és ez a testület dönt a bank számára elkülönítendő pénzügyi erőforrásokról, valamint az éves pénzügyi eredmény felosztásáról. A Kormányzótanács határozza meg továbbá az igazgatósági tagok (lásd a 2.5.1. fejezetet) és az EKB többi dolgozójának alkalmazási feltételeit.

Az Igazgatóság alapokmányban foglalt kötelezettségének megfelelően – miszerint feladata az EKB napi ügyeinek vitele – több szervezési és vezetési hatáskört tudhat magáénak. A Kormányzótanáccsal való egyeztetést követően az Igazgatóság dönt az EKB belső felépítéséről, nevezetesen a szervezeti egységek számáról, nevééről és feladatairól. A fő szervezeti egységek (*business areas*) közvetlenül az Igazgatóság irányítása alá tartoznak. Az Igazgatóság határozza meg az egyes szervezeti egységek dolgozóinak egyéni feladatkörét, és minderről tájékoztatja a Kormányzótanácsot és az Általános Tanácsot. Az ilyen jellegű döntéseknél az Igazgatóság valamennyi tagja jelen van, de a döntések nem ellenkezhetnek az elnök akaratával.¹

Személyzeti ügyekben szintén az Igazgatóság illetékes. Az Igazgatóság fogadja el a személyzeti szabályzatot, amelynek célja a Kormányzótanács által meghatározott alkalmazási feltételek átültetése a gyakorlatba. Ugyancsak az Igazgatóság hozza meg a szükséges döntéseket a munkatársak kiválasztása, kinevezése és előléptetése tekintetében.

6.2.2. A külső és belső ellenőrzés szintjei

A 4.6. fejezetben már kifejtettük, hogy az EKB gazdálkodását és pénzügyeinek feddhetetlenségét független külső könyvvizsgálók, az Európai Számvevőszék és az Európai Csalásellenes Hivatal (OLAF) ellenőrzik. A külső ellenőrzés szintjeit belső ellenőrzési mechanizmusok és eljárások egészítik ki, amelyeket a továbbiakban ismertetünk.

Költségvetési Bizottság

A Költségvetési Bizottság – amelyet a Kormányzótanács hozott létre az EKB eljárási szabályzatának 15. cikke alapján – az EKB költségvetésével kapcsolatos kérdésekben segíti a Kormányzótanács munkáját. A testület az eurorendszer NKB-inak képviselőiből áll, a tagok egyike tölti be az elnök szerepét. A bizott-

¹ Az EKB eljárási szabályzata, 10.2. cikk.

ság véleményezi az EKB éves költségvetésének tervezetét, majd az erről szóló dokumentumot a Kormányzótanács elé terjeszti, mielőtt az elfogadná a költségvetést. Hasonló a helyzet a költségvetés végrehajtásával, amelyről a bizottság szintén kifejti álláspontját a Kormányzótanácsnak.

Belső ellenőrzési struktúra

Az EKB belső ellenőrzési rendszere funkcionális megközelítésen alapul. Saját belső ellenőrzéséért és hatékonyságáért minden szervezeti egység maga felel. Ennek érdekében saját felelősségi körükön belül operatív ellenőrzési eljárásrendet dolgoznak ki és állítanak fel. Konkrét, az egész bankra kiterjedő ellenőrzési kérdésekben a Tervezési és ellenőrzési igazgatóság, valamint a Kockázatkezelési osztály ad tanácsot az Igazgatóságnak.

Belső ellenőrzés

A Belső ellenőrzési igazgatóság közvetlenül az Igazgatóság alá tartozik. Feladatait az EKB auditról szóló chartája határozza meg. A chartát az Igazgatóság állította össze különböző nemzetközi szakmai normák, de főként a Belső Ellenőrök Szervezetének (*Institute of Internal Auditors – IIA*) standardjai alapján.

Magatartási kódexek és a bennfentes kereskedelem megelőzése

Az EKB a legmesszebbmenőkig szem előtt tartja a feddhetetlenséget, amelyet központi értékének tekint. E cél érdekében több szabályt és eljárást is kidolgozott.

A *Kormányzótanács tagjainak* 2002 májusában elfogadott *magatartási kódexe*² hangsúlyozza a tagok felelősségét az eurorendszer hírnevének, feddhetetlenségének megőrzéséért, továbbá operatív hatékonyságának fenntartásáért. Ilyen jellegű kérdésekben a Kormányzótanács által kinevezett tanácsadó segít eligazodni.

Az *Európai Központi Bank magatartási kódexe*³ iránymutatásként és értékmérőként szolgál az EKB dolgozói és az Igazgatóság tagjai számára, akiknek kivétel nélkül arra kell törekedniük, hogy munkájukat magas etikai színvonalon végezzék.

A bank a *bennfentes kereskedelemre vonatkozóan* is felállított egy *szabályzator*⁴, amelynek célja, hogy megakadályozza a pénzügyi piaci folyamatokat befolyásoló információkkal való visszaélést. A szabályzat értelmében az EKB dolgozóinak és az Igazgatóság tagjainak tilos magánjellegű – saját kockázatra és számlára, avagy harmadik személy kockázatára és számlájára folytatott – pénzügyi tevékenységük során közvetlenül vagy közvetve felhasználni a tudomásukra jutott bennfentes információkat.

Az EKB-nak saját etikai tanácsadója van, akit az Igazgatóság nevez ki. Az ő feladata a szakmai viselkedés különböző aspektusainak tisztázása, illetve a bennfentes kereskedelemmel kapcsolatos szabályok egységes értelmezésének biztosítása.

² HL C 123., 2002. 5. 24., 9. o.

³ HL C 76., 2001. 3. 8., 12. o.

⁴ HL C 236., 2001. 8. 22., 13. o.

Adatvédelmi biztos

Az Európai Parlament és az EU Tanácsa rendeletének⁵ megfelelően az EKB Igazgatósága adatvédelmi biztost nevezett ki, aki 2002. január 1-je óta tölti be beosztását. Az adatvédelmi biztos felel az EKB által gyűjtött vagy feldolgozott személyi adatok bizalmas kezeléséért.

Beszerezési szabályzat

Az árukat és szolgáltatásokat érintő beszerzési eljárások során az EKB a nyilvánosság, az átláthatóság, az esélyegyenlőség, a diszkriminációmentesség és a pontos adminisztráció elvét tartja szem előtt. Beszerzési szabályzata összhangban van a közösségi közbeszerzési irányelvekkel. A szabályzat értelmében ezektől az elvektől csak sürgős esetben, biztonsági vagy titoktartási okokból, vagy egyetlen lehetséges beszállító esetén lehet eltérni, illetve olyankor, amikor az EKB beszállítója valamelyik NKB, vagy ha a bank a szolgáltató tekintetében a folytonosságban érdekelt.

6.2.3. Hozzáférés az EKB irattárához

Az EKB irattárához való nyilvános hozzáférést az EKB 2004. március 4-i határozatának rendelkezései szabályozzák.⁶ Összhangban az Európai Tanács birminghami (1992) és koppenhágai (1993) üléseinek állásfoglalásával, az EKB határozata értelmében a nyilvánosságnak joga van hozzáférni az EKB dokumentumaihoz. Mindezzel nagyobb rálátást kívánnak biztosítani a lakosságnak a Közösség életére, illetve elismerik, hogy az állampolgároknak jogukban áll tájékozódni a közpénzekből finanszírozott intézmények és testületek felépítéséről és működéséről.

„Dokumentum”-nak számít médiumtól függetlenül az EKB által összeállított, illetve tárolt bármilyen anyag, amely a bank elvi-stratégiai állásfoglalásaival, tevékenységével vagy döntéseivel hozható összefüggésbe. A nyilvánosság tehát hozzáférhet az EMI-nek és a központibank-elnökök bizottságának a dokumentumaihoz, amelyeket az EKB irattárában őriznek.

Nem lehet viszont hozzáférni olyan dokumentumhoz, amelynek közzététele – az EKB döntéshozó testületei eljárásainak bizalmas jellege miatt – nem szolgálná a közérdeket. Az ilyen jellegű és a hozzájuk kapcsolódó iratokba maximum 30 évig nem lehet betekinteni. A titoktartás elve (lásd a 4.2.2. fejezetet) ugyanis ilyenkor elsőbbséget élvez a közvélemény tájékoztatásának szükségességével szemben. A dokumentumok bizalmas volta azért sem sért közérdeket, mivel a döntéshozó testületek üléseinek eredményéről az EKB részletesen tájékoztatja a közvéleményt.

Az EKB dokumentumaiba való betekintést a Titkárság és nyelvi szolgálatok főigazgatóságán kell kérvényezni, ez a szervezeti egység kezeli ugyanis az EKB irattárát. A kérelem visszautasítása esetén az Igazgatósághoz lehet fordulni. Ha a kérést egyértelműen elutasítják, az ügyben – az EK-szerződés 195. és 230. cikke alapján – az európai ombudsmanhoz és az Európai Bírósághoz lehet fordulni.

⁵ Az Európai Parlament és az EU Tanácsa 45/2001/EK rendelete (2000. december 18.) a személyes adatok közösségi intézmények és szervek által történő feldolgozása tekintetében az egyének védelméről, valamint az ilyen adatok szabad áramlásáról (HL L 8., 2001. 1. 12., 1. o.).

⁶ Az Európai Központi Bank határozata (2004. március 4.) az Európai Központi Bank dokumentumaihoz való nyilvános hozzáférésről (EKB/2004/3), (HL L 80., 2004. 3. 18., 42. o.).

6.3. SZERVEZETI FELÉPÍTÉS

Az EKB-nak jelenleg 17 szervezeti egysége van (lásd a 3. ábrát). A szétterülő szervezeti ábra az EKB szerteágazó funkcióit, illetve a bank azon törekvését jeleníti meg, hogy elkerülje a túlságosan sokszintű hierarchikus szerkezetet. Valamennyi szervezeti egység élén felső vezető (főigazgató vagy igazgató) áll, aki viszont az Igazgatóság valamely tagja alá tartozik. Nem egy szervezeti egység vezetője egyzersmind a szakterületén illetékes KBER-bizottság elnöki tisztét is betölti (lásd a 2.5.2. fejezetet).

Magán a bankon belül is számos bizottság működik az egyes osztályok között megoszló funkciók hatékonyabb ellátására. 2003-ban az Igazgatóság létrehozta a Menedzsment Bizottságot, amely tanácsaival és egyéb tevékenységével segíti az Igazgatóság munkáját az EKB vezetésével, a stratégiai tervezéssel és az éves költségvetéssel kapcsolatos ügyekben. A Menedzsment Bizottság a bank felső vezetőiből áll, elnöke az Igazgatóság egyik tagja.

6.4. MUNKATÁRSAK ÉS MUNKAVÁLLALÓI KAPCSOLATOK

Az EKB autonóm módon határozhatja meg saját személyzeti politikáját, ami része az EK-szerződés 108. cikkében garantált, és a KBER-alapokmány 36. cikkében megerősített függetlenségének.

6.4.1. Munkatársak

Az EKB dolgozóinak körében valamennyi EU-tagállam képviselteti magát (beleértve a csatlakozó országokat is). 2005 végén az alkalmazotti létszám 1360 fő volt. Ez az állandó alkalmazottakat és azokat a határozott idejű munkaszerződéssel dolgozókat jelenti, akiknek a szerződése legalább 12 hónapra szól. Emellett

az EKB egy évnél rövidebb munkaszerződéseket is köt átmeneti létszámhiány esetén, valamint az eurorendszeren belüli munkaerő-mobilitási programmal összhangban szakértőket toboroz a KBER központi bankjaiból néhány hónapos időszakra. A munkatársak zöme magas szinten kvalifikált, elemzéssel, kutatással, vállalatvezetéssel foglalkozó szakember. Az eurorendszeren belüli központi és vezető pozíciójának eleget téve az EKB nagyszámú, vezetői és elemzői jártasságot igénylő munkalehetőséget kínál. A szakemberek nagy része egyetemi vagy posztgraduális szinten hallgatott közgazdaságtudományt.

Az EKB munkatársait szakmai végzettségük alapján, illetve a nyilvánosság, az átláthatóság, az esélyegyenlőség és a diszkriminációmentesség elvét figyelembe véve választják ki, nevezik ki és léptetik elő. Ezen elveket szem előtt tartva az Igazgatóság az általa elfogadott felvételi szabályokban⁷ olyan kiválasztási eljárást dolgozott ki, amely biztosítja, hogy magasan kvalifikált, kiváló képességű, feddhetetlen szakemberek kerüljenek a bank alkalmazottai közé. Miközben a bank igyekszik ezt az elvet tiszteletben tartani, a kiválasztási folyamat során arra is törekszik, hogy az EU-tagállamok állampolgárainak minél szélesebb körét célozza meg, tekintet nélkül azok faji vagy etnikai hovatartozására, vallására vagy hitére, szexuális beállítottságára vagy fogyatékos mivoltára. Az EKB nem alkalmaz nemzeti kvótákat, hanem összuniós szinten hirdet meg célzott információs kampányokat, ezzel egyenlő esélyt biztosítva az unió valamennyi nemzeti sége számára.

Az EKB munkatársainak alkalmazási feltételeit a Kormányzótanács határozta meg, az Igazgatóság fogadta el, és a személyzeti szabályzat valósítja meg. Az alkalmazási feltételek szerves részét képezik az EKB és munkavállalói közötti egyéni munkaszerződéseknek.

Az EKB munkavállalóinak fizetése és szociális juttatásai hasonlóak más európai és európai székhelyű nemzetközi szervezetek dolgozóinak fizetéséhez és szociális juttatásaihoz. Az EKB különféle programokkal igyekszik megkönnyíteni az unió egész területéről toborzott dolgozóinak, illetve családjuknak a Majna-Frankfurtba való költözést. Az EKB-dolgozók gyermekgondozási és nemzetközi oktatási lehetőségeket is igénybe vehetnek. 2002 szeptembere óta az EKB-s szülők gyermekeit a Frankfurt északnyugati részén található új Európai Iskola várja.⁸

Az EKB-ban kapott fizetést, ideértve az Igazgatóság tagjainak tiszteletdíját is, az Európai Közösség jövedelemadója terheli, amely a Közösség költségvetésébe folyik be.

Az EKB emberierőforrás-stratégiájában egyre nagyobb szerepet kap a küldetési nyilatkozatban meghatározott közös értékek érvényesítése. Ilyen az EKB-n belüli, illetve a kifelé megnyilvánuló munkaerő-mobilitás elősegítése, a vezetési és irányítási készségek erősítése, valamint egy olyan képzési keretrendszer kidolgozása, amely lehetővé teszi a munkatársak ismereteinek és készségeinek folyamatos bővítését és fejlesztését. Mivel a dolgozók számos különböző or-

⁷ Az EKB 05/2004. sz. körrendelete (2004. május 18.).

⁸ Európai Iskolák az EU-tagállamok és az Európai Közösség közös kezdeményezése révén jönnek létre, elsődlegesen a közösségi intézmények és testületek dolgozóinak javát szolgálva.

szágból származnak, az ebből adódó sokszínűség kezelését az EKB mindennapi tevékenységébe iktatta. A változatosságot oly módon igyekeznek kihasználni, hogy termelékeny és az egymás tiszteletére épülő munkakörnyezet jöjjön létre, ahol a tehetség teljes kibontakozása a szervezeti célok megvalósulását szolgálja.

Az EKB munkavállalóinak jogait az Európai Közösség jogrendje védi. A Szerződés értelmében az EKB és munkavállalói közötti bármilyen jellegű jogvitában az Európai Bíróság illetékes. A munkavállalói jogok közé tartozik a sztrájkhoz való jog is.

Az EKB-nak saját, független szociális tanácsadója van, aki egyfelől munkával kapcsolatos ügyekben nyújt segítséget a munkatársaknak, másfelől munkahelyi konfliktusok esetén közvetít a felek között. A bank független esélyegyenlőségi tanácsadója az esélyegyenlőség területén végez széles körű tanácsadást, legyen szó nem, nemzetiség vagy életkor szerinti esélyegyenlőségről.

6.4.2. Munkavállalói képviselő

Az EKB alkalmazási feltételeinek értelmében a munkavállalók képviselője a Munkavállalói Bizottságon keresztül valósul meg. A Munkavállalói Bizottság az összes munkavállaló érdekét hivatott képviselni a munkaszerződésekkel, a személyzeti szabályzattal és a javadalmozással, az EKB-nál fennálló foglalkoztatási, munka- és munkavédelmi feltételekkel, valamint a társadalombiztosítással és a nyugdíjjal kapcsolatban. Tagjait titkos szavazással választják meg, amelyen valamennyi dolgozó részt vesz.

Az alkalmazási feltételek értelmében az EKB Munkavállalói Bizottságának teljes konzultációs joga van az ilyen ügyekben, s ezt a jogot az EKB szigorúan tiszteletben tartja. Az EKB minden feltételt biztosít, hogy a bizottság hatékonyan láthassa el a feladatait. A bizottság tagjai például együttvéve 2, 3 teljes munkaidéjű állásnak megfelelő részleges felmentést kapnak a munkavégzés alól. Az EKB állja a titkársági és logisztikai háttértámogatás, valamint a jogi tanácsadás költségeit is.

Néhány EKB-munkavállaló tagja az EKB-dolgozók Szakszervezetének (*Union of the Staff of the ECB – USE*) is. Az EKB a szociális körülményekkel és a munkafeltételekkel kapcsolatos ügyekbe is bevonja az USE-t. 2002-ben az Elsőfokú Bíróság elutasította az USE és egy külső szakszervezet, a Nemzetközi és Európai Közszolgálati Szervezet (*International and European Public Services Organisation – IPSO*) kérését, hogy partnerként ismerjék el őket a kollektív szerződések tárgyalása során. Az Európai Bírósághoz az IPSO kezdeményezésére benyújtott fellebbezést később visszavonták.

6.4.3. Társadalmi párbeszéd a KBER-rel kapcsolatban

Az EKB 1999-ben önkéntes társadalmi párbeszédet kezdeményezett a KBER-tag NKB-k munkavállalóit képviselő, következő európai szakszervezeti szövetségekkel:

- UNI-Europe (korábban Eurofiet);
- Központi Banki Munkavállalók Szakszervezetének Állandó Bizottsága (*Standing Committee of the Unions of central bank staff – SCUCB*);
- Európai Közszolgálati Alkalmazottak Szakszervezete (*European Public Sector Union – EPSU*).

A társadalmi párbeszéd az európai szakszervezeti szövetségek kérésére indult el a KBER-tag NKB-k munkavállalói képviselőinek részvételével, és az NKB-k foglalkoztatási szintjét és a foglalkoztatás minőségét érintő döntések különböző szempontjaival foglalkozik (pl. tartalom, indokolás, időzítés). E fórumon az összes uniós NKB, valamint az EKB munkavállalói oldalának képviselői fejthetik ki nézeteiket az EKB döntéshozó testületeinek döntései előtt.

A társadalmi párbeszéd nem okozhat zavart az EKB-n és az NKB-kon belüli munkavállalói kapcsolatokban, amint azt az érintett felek világosan kijelentették az 1999 decemberében aláírt dokumentumban. A helyi munkavállalói kapcsolatok az EKB és az NKB-k belügyének számítanak, következésképpen helyi szinten kell foglalkozni velük.

6.5. AZ EKB SZÉKHELYE ÉS ÉPÜLETEI

Az EU-tagállamok állam-, illetve kormányfői 1993. október 29-én közös meg egyezéssel úgy döntöttek, hogy az EKB székhelye a németországi Majna-Frankfurt legyen.⁹ Az EKB és a Német Szövetségi Köztársaság 1998. szeptember 18-án írta alá az ún. székhely-megállapodást, amely 1999. március 4-én lépett hatályba. A megállapodás az Európai Közösségek kiváltságairól és mentességeiről szóló jegyzőkönyv alkalmazásának gyakorlati és technikai aspektusaival foglalkozik.

Az EKB jelenleg három épületet bérel Frankfurt központjában – a döntés azonban már megszületett az EKB saját székházának megépítéséről. 2002 márciusában az EKB építési telket vásárolt Frankfurt keleti részén; a területen jelenleg a védetté nyilvánított *Frankfurt Grossmarkthalle* (nagyvásárcsarnok) áll, amelyet bele kell kombinálni az új épületegyüttesbe.

2002 novemberében az EKB nemzetközi várostervezési és építészeti pályázatot írt ki új központjának felépítésére.¹⁰ Öt kontinens 31 országából több mint 300 pályaművet nyújtottak be. Az öt építészből, valamint az EKB öt szakértőjéből álló válogatóbizottság 80 pályázót választott ki: 70 neves és tíz feltörekvő fiatal építész.

A kiválasztott pályaműveket elbíráló nemzetközi zsűri elnöke Lucas D. Papademos, az EKB alelnöke volt, a 12 tagból hárman az EKB-t, hárman az NKB-kat képviselték, egy tagot Frankfurt város önkormányzata delegált, és hozzájuk csatlakozott még öt nemzetközileg elismert építész is. A zsűri 2004 februárjáig kiválasztotta a három nyertes pályamunkát.¹¹ A kiválasztás olyan előre

⁹ A tagállamok állam-, illetve kormányfői szinten találkozó kormányképviselőinek közös meg egyezésével hozott határozat az Európai Közösségek és az Európai Biztonsági Testületének és részlegeinek székhelyéről (HL C 323., 1993. 11. 30., 1. old.).

¹⁰ Lásd az EKB 2002. november 26-án kelt sajtóközleményét.

¹¹ Lásd az EKB 2004. február 13-án kelt sajtóközleményét.

meghatározott kritériumok alapján történt, mint például az építészeti terv minősége, a tervkoncepció eredetisége, háttere, újdonsága, valamint beilleszkedése az épületegyüttes környezetébe.

A három díjnyertest behívták a projekt következő fordulójára, ahol a tervjavaslatok módosítására került sor a zsűri, az EKB és Frankfurt város konkrét ajánlásainak és igényeinek figyelembevételével. A tervmódosítási szakasz végén, 2005 januárjában az EKB annak a COOP HIMMELB(L)AU építésztársaságnak a módosított tervkoncepciója mellett döntött, amely megnyerte a nemzetközi város-tervezési és építészeti pályázatot. A sikeres optimalizálási fázis után 2006 márciusában megkezdődött a tervezési szakasz. Várhatóan 2007 végén kezdődnek meg az építkezési munkálatok, az átadásra pedig 2011 végén kerülhet sor.

Az EKB jövőbeli székházának makettje.

I. FÜGGELÉK

KIVONATOK AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGET LÉTREHOZÓ SZERZŐDÉSBŐL

ELSŐ RÉSZ

ALAPELVEK

2. cikk

A Közösség feladata, hogy közös piac, valamint Gazdasági és Monetáris Unió létrehozásával, továbbá a 3. és a 4. cikkben meghatározott közös politikák, illetve intézkedések végrehajtásával a Közösség egész területén előmozdítsa a gazdasági tevékenységek harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődését, a foglalkoztatottság és a szociális védelem magas szintjét, a férfiak és nők egyenlőségét, a fenntartható és inflációt nem gerjesztő növekedést, a gazdasági teljesítmények nagyfokú versenyképességét és konvergenciáját, a környezet minőségének magas szintű védelmét és javítását, az életszínvonal és életminőség emelését, valamint a tagállamok közötti gazdasági és társadalmi kohéziót és szolidaritást.

3. cikk

(1) A 2. cikkben foglaltak megvalósítása céljából a Közösség tevékenysége – e szerződés rendelkezései és az abban meghatározott ütemezés szerint – a következőket foglalja magában:

- a) a tagállamok között az áruk behozatalára és kivitelére vonatkozó vámok és mennyiségi korlátozások, valamint minden más, azokkal azonos hatású intézkedés tilalma;
- b) közös kereskedelempolitika;
- c) belső piac, amelyet az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke tagállamok közötti szabad mozgását gátló akadályok eltörlése jellemez;
- d) a személyek belépésére és mozgására vonatkozó intézkedések a IV. címben foglaltak értelmében;
- e) közös politika a mezőgazdaság és a halászat területén;
- f) közös politika a közlekedés területén;
- g) olyan rendszer, amely megakadályozza a belső piaci verseny torzulását;
- h) a tagállamok jogszabályainak közelítése a közös piac működéséhez szükséges mértékben;

- i) a tagállamok foglalkoztatáspolitikája közötti koordináció előmozdítása abból a célból, hogy egy összehangolt foglalkoztatási stratégia kialakítása által növeljék eredményességüket;
- j) szociálpolitika, amely magában foglalja az Európai Szociális Alapot;
- k) a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése;
- l) környezetpolitika;
- m) a közösségi ipar versenyképességének erősítése;
- n) a kutatás és a technológiai fejlesztés előmozdítása;
- o) a transzeurópai hálózatok létesítésének és fejlesztésének ösztönzése;
- p) hozzájárulás az egészségvédelem magas szintjének eléréséhez;
- q) hozzájárulás a minőségi oktatáshoz és szakképzéshez, valamint a tagállamok kultúrájának virágzásához;
- r) fejlesztési együttműködési politika;
- s) a tengerentúli országok és területek társulása a kereskedelmi forgalom növelése és a gazdasági és társadalmi fejlődés közös elősegítése érdekében;
- t) a fogyasztóvédelem erősítéséhez való hozzájárulás;
- u) intézkedések az energiaügy, a polgári védelem és az idegenforgalom területén.

(2) A Közösség az e cikkben említett valamennyi tevékenység folytatása során törekszik az egyenlőtlenségek kiküszöbölésére, valamint a férfiak és nők közötti egyenlőség előmozdítására.

4. cikk

(1) A 2. cikkben meghatározott célok megvalósítása érdekében a tagállamok és a Közösség tevékenysége – az e szerződésben előírtak és az abban meghatározott ütemezés szerint – magában foglalja egy olyan gazdaságpolitika bevezetését, amely a tagállamok gazdaságpolitikájának szoros összehangolásán, a belső piacon és a közös célkitűzések meghatározásán alapul, és amelyet a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban valósítanak meg.

(2) Az előzőekkel párhuzamosan, továbbá az e szerződésben előírtak és az abban meghatározott ütemezés és eljárások szerint ez a tevékenység magában foglalja az árfolyamok visszavonhatatlan rögzítését, ami egy közös valuta, az ECU bevezetéséhez vezet, valamint egy egységes monetáris és árfolyam-politika meghatározását és megvalósítását, amelyek elsődleges célja az árstabilitás fenntartása és – e célki-

tűzés sérelme nélkül – az általános gazdaságpolitika támogatása a Közösségen belül, a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban.

(3) A tagállamok és a Közösség ezen tevékenységei feltételezik a következő irányadó elvek betartását: stabil árak, rendezett államháztartás és monetáris feltételek, valamint fenntartható fizetési mérleg.

8. cikk

Az e szerződésben megállapított eljárásoknak megfelelően létrejön a Központi Bankok Európai Rendszere (a továbbiakban: KBER) és az Európai Központi Bank (a továbbiakban: EKB), amelyek az e szerződésben, valamint a KBER és az EKB e szerződéshez csatolt alapokmányában (a továbbiakban: a KBER alapokmánya) rájuk ruházott hatáskörök keretén belül járnak el.

HARMADIK RÉSZ

KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK

7. Cím

Gazdaság- és monetáris politika

I. FEJEZET

GAZDASÁGPOLITIKA

98. cikk

A tagállamok azzal a szándékkal folytatják gazdaságpolitikájukat, hogy a 99. cikk (2) bekezdésében említett átfogó iránymutatások szerint hozzájáruljanak a Közösség 2. cikkben meghatározott célkitűzéseinek megvalósításához. A tagállamok és a Közösség a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban tevékenykednek, ezáltal elősegítve az erőforrások hatékony elosztását és tiszteletben tartva a 4. cikkben meghatározott elveket.

99. cikk

(1) A tagállamok közös érdekű ügynek tekintik és összehangolják gazdaságpolitikájukat a Tanácsban a 98. cikk rendelkezéseinek megfelelően.

(2) A Tanács a Bizottság ajánlása alapján, minősített többséggel tervezetet készít a tagállamok és a Közösség gazdaságpolitikájára vonatkozó átfogó iránymutatásokról, és erről jelentést tesz az Európai Tanácsnak.

Az Európai Tanács a Tanács jelentése alapján a tagállamok és a Közösség gazdaságpolitikájára vonatkozó átfogó iránymutatásokról kialakítja következtetését.

E következtetés alapján a Tanács minősített többséggel ajánlást fogad el, amelyben meghatározza ezeket az átfogó iránymutatásokat. A Tanács ajánlásáról tájékoztatja az Európai Parlamentet.

(3) A tagállamok gazdaságpolitikájának szorosabb összehangolása és gazdasági teljesítményének tartós egymáshoz közelítése érdekében a Tanács a Bizottság által benyújtott jelentések alapján figyelemmel kíséri az egyes tagállamok és a Közösség gazdasági fejlődését, valamint a gazdaságpolitikák összeegyeztethetőségét a (2) bekezdésben említett átfogó iránymutatásokkal, és erről rendszeresen átfogó értékelést készít.

E többoldalú felügyelet céljából a tagállamok tájékoztatják a Bizottságot a gazdaságpolitikájuk terén hozott fontos intézkedéseikről, valamint az általuk szükségesnek tartott egyéb adatokról.

(4) Ha a (3) bekezdésben említett eljárásban megállapításra kerül, hogy egy tagállam gazdaságpolitikája nem felel meg a (2) bekezdésben említett átfogó iránymutatásoknak, vagy veszélyeztetheti a Gazdasági és Monetáris Unió megfelelő működését, a Tanács a Bizottság ajánlása alapján, minősített többséggel, megteheti a szükséges ajánlásokat az érintett tagállamnak. A Tanács a Bizottság javaslata alapján, minősített többséggel, úgy határozhat, hogy ajánlásait nyilvánosságra hozza.

A Tanács elnöke és a Bizottság jelentést tesz az Európai Parlamentnek a többoldalú felügyelet eredményeiről. Amennyiben a Tanács ajánlásait nyilvánosságra hozta, a Tanács elnökét fel lehet kérni arra, hogy jelenjen meg az Európai Parlament hatáskörrel rendelkező bizottsága előtt.

(5) A Tanács a 252. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően részletes szabályokat fogadhat el az e cikk (3) és (4) bekezdéseiben említett többoldalú felügyeleti eljárásra vonatkozóan.

100. cikk

(1) A Tanács, az e szerződésben előírt egyéb eljárások sérelme nélkül, a Bizottság javaslata alapján, egyhangúlag határozhat a gazdasági helyzetnek megfelelő intézkedésekről, különösen ha egyes termékekkel való ellátásban komoly nehézségek merülnek fel.

(2) Ha egy tagállam általa nem befolyásolható rendkívüli események folytán nehézségekkel küzd, vagy komoly nehézségek súlyos veszélye áll fenn, a Tanács a Bizottság javaslata alapján, egyhangúlag eljárva, az érintett tagállamnak bizonyos feltételek mellett közösségi pénzügyi támogatást nyújthat. Ha a súlyos nehézségeket természeti csapás okozza, a Tanács minősített többséggel határoz. A Tanács elnöke a határozatról tájékoztatja az Európai Parlamentet.

101. cikk

(1) Az EKB, illetve a tagállamok központi bankjai (a továbbiakban: nemzeti központi bankok) nem nyújthatnak folyószámlahitelt vagy bármely más hitelt a közösségi intézmények vagy szervek, a tagállamok központi kormányzata, regionális vagy helyi közigazgatási szervei, közjogi testületei, egyéb közintézményei vagy közvállalkozásai részére, továbbá ezektől közvetlenül nem vásárolhatnak adósságinstrumentumokat.

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazható a köztulajdonban lévő hitelintézetekre, amelyeket a jegybanki pénzkinálat vonatkozásában a nemzeti központi bankok-

nak és az EKB-nak a magántulajdonban lévő hitelintézetekkel azonos elbánásban kell részesíteniük.

102. cikk

(1) Tilos minden olyan intézkedés, amely nem prudenciális megfontoláson alapul, és amely a Közösség intézményeinek vagy szerveinek, a tagállamok központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kiváltságos hozzájárulást biztosít a pénzügyi szervezetekhez.

(2) A Tanács a 252. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően 1994. január 1-je előtt meghatározza az (1) bekezdésben előírt tilalom alkalmazásával kapcsolatos fogalmakat.

103. cikk

(1) A Közösség nem felel a tagállamok központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kötelezettségeiért, és nem vállalja át azokat; ez nem sértheti a valamely meghatározott projekt közös megvalósítására vonatkozó kölcsönös pénzügyi garanciákat. A tagállamok nem felelnek egy másik tagállam központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kötelezettségeiért, és nem vállalják át azokat; ez nem sértheti a valamely meghatározott projekt közös megvalósítására vonatkozó kölcsönös pénzügyi garanciákat.

(2) Ha szükséges, a Tanács a 252. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően meghatározhatja a 101. cikkben és az ebben a cikkben előírt tilalmak alkalmazására vonatkozó fogalmakat.

104. cikk

(1) A tagállamok kerülnek a túlzott költségvetési hiányt.

(2) A Bizottság figyelemmel kíséri a tagállamok költségvetési helyzetének, államadósság-állományának alakulását a jelentős mértékű eltérések feltárása érdekében. Különösen a költségvetési fegyelem betartását vizsgálja az alábbi két kritérium alapján:

- a) a tervezett vagy tényleges költségvetési hiánynak a bruttó hazai termékhez viszonyított aránya túllép-e egy meghatározott referenciaértéket, kivéve ha:
 - az arány jelentős mértékben és folyamatosan csökkent, és elért egy, a referenciaértékhez közeli szintet; vagy
 - a referenciaérték túllépése csak kivételes és átmeneti, és az arány közel marad a referenciaértékhez;
- b) az államadósságnak a bruttó hazai termékhez viszonyított aránya túllép-e egy meghatározott referenciaértéket, kivéve ha az arány elegendő mértékben csökken, és kielégítő ütemben közelít a referenciaértékhez.

A referenciaértékeket az e szerződéshez csatolt, a túlzott hiány esetén követendő eljárásról szóló jegyzőkönyv határozza meg.

(3) Ha egy tagállam nem felel meg az egyik vagy mindkét kritériummal kapcsolatos követelményeknek, a Bizottság erről jelentést készít. A Bizottság jelentése figyelembe veszi, hogy a költségvetési hiány meghaladja-e az állami beruházások kiadásait, valamint minden egyéb érdemleges tényezőt, beleértve a tagállam középtávú gazdasági és költségvetési helyzetét.

A Bizottság jelentést készíthet akkor is, ha a kritériumokkal kapcsolatos követelmények teljesítésétől függetlenül azon a véleményen van, hogy egy tagállamban túlzott hiány kialakulásának veszélye áll fenn.

(4) A 114. cikkben említett bizottság véleményezi a Bizottság jelentését.

(5) Ha a Bizottság úgy ítéli meg, hogy egy tagállamban túlzott hiány áll fenn vagy következhet be, erről véleményt küld a Tanácsnak.

(6) A Tanács a Bizottság ajánlása alapján és az érintett tagállam esetleges észrevételeit figyelembe véve egy általános értékelést követően minősített többséggel határoz arról, hogy fennáll-e túlzott hiány.

(7) Ha a (6) bekezdésnek megfelelően a Tanács túlzott hiányt állapít meg, ajánlásokat tesz az érintett tagállamnak azzal a céllal, hogy ezt az állapotot meghatározott időn belül szüntesse meg. A (8) bekezdés rendelkezéseire is figyelemmel ezek az ajánlások nem hozhatók nyilvánosságra.

(8) Ha a Tanács megállapítja, hogy ajánlásait a meghatározott időn belül nem követte eredményes intézkedés, azokat nyilvánosságra hozhatja.

(9) Ha a Tanács ajánlásainak egy tagállam továbbra sem tesz eleget, a Tanács úgy határozhat, hogy a tagállamot felszólítja arra, hogy meghatározott időn belül hozzon intézkedéseket a hiány olyan mértékű csökkentésére, amelyet a Tanács a helyzet orvoslásához szükségesnek ítél. Ilyen esetben a Tanács kérheti az érintett tagállamtól, hogy egy meghatározott ütemezés szerint jelentéseket nyújtson be annak érdekében, hogy a Tanács felülvizsgálhassa a tagállam kiigazításra irányuló erőfeszítéseit.

(10) A 226. és a 227. cikkben biztosított eljárásindítási jog e cikk (1)–(9) bekezdésének keretei között nem gyakorolható.

(11) Mindaddig, amíg egy tagállam nem tesz eleget a (9) bekezdés szerinti határozatnak, a Tanács a következő intézkedések közül egynek vagy többnek az alkalmazásáról vagy adott esetben megszigorításáról dönthet:

– megköveteli, hogy az érintett tagállam a kötvények és értékpapírok kibocsátását megelőzően a Tanács által meghatározandó további adatokat hozzon nyilvánosságra;

- felkéri az Európai Beruházási Bankot, hogy vizsgálja felül hitelezési politikáját az érintett tagállam vonatkozásában;
- megköveteli, hogy az érintett tagállam megfelelő mértékű, nem kamatozó letétet helyezzen el a Közösségnél mindaddig, amíg a Tanács megítélése szerint nem történt meg a túlzott hiány kiigazítása;
- megfelelő mértékű pénzbírságokat szab ki.

A Tanács elnöke a határozatokról tájékoztatja az Európai Parlamentet.

(12) A Tanács hatályon kívül helyezi a (6)–(9) és a (11) bekezdésben említett határozatok valamelyikét vagy mindegyikét annyiban, amennyiben a Tanács megítélése szerint az érintett tagállamban megtörtént a túlzott hiány kiigazítása. Amennyiben a Tanács előzőleg ajánlásokat hozott nyilvánosságra, a (8) bekezdés szerinti határozat hatályon kívül helyezését követően nyilvános közleményben állapítja meg, hogy az érintett tagállamban megszűnt a túlzott hiány.

(13) A (7)–(9), a (11) és a (12) bekezdésben említett határozatok meghozatalánál a Tanács a Bizottság ajánlása alapján, tagjainak a 205. cikk (2) bekezdésének megfelelően súlyozott szavazatai kétharmados többségével jár el, nem számítva az érintett tagállam képviselőjének szavazatát.

(14) Az ebben a cikkben leírt eljárás végrehajtására vonatkozó további rendelkezéseket az e szerződéshez csatolt, a túlzott hiány esetén követendő eljárásról szóló jegyzőkönyv határozza meg.

A Tanács a Bizottság javaslata alapján, és az Európai Parlamenttel, valamint az EKB-val folytatott konzultációt követően egyhangúlag fogadja el az említett jegyzőkönyv helyébe lépő megfelelő rendelkezéseket.

E bekezdés egyéb rendelkezéseire is figyelemmel, a Tanács 1994. január 1-jéig, a Bizottság javaslata alapján és az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően minősített többséggel meghatározza az említett jegyzőkönyv rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó szabályokat és fogalmakat.

2. FEJEZET

MONETÁRIS POLITIKA

105. cikk

(1) A KBER elsődleges célja az árstabilitás fenntartása. Az árstabilitási cél veszélyeztetése nélkül a KBER támogatja a Közösségen belüli általános gazdaságpolitikát azzal a céllal, hogy hozzájáruljon a 2. cikkben megállapított közösségi célkitűzések megvalósításához. A KBER a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban tevékenykedik, ezáltal elősegítve az erőforrások hatékony elosztását és tiszteletben tartva a 4. cikkben meghatározott alapelveket.

(2) A KBER alapvető feladatai a következők:

- a Közösség monetáris politikájának meghatározása és végrehajtása;
- devizaműveletek végzése a 111. cikk rendelkezéseinek megfelelően;
- a tagállamok hivatalos devizatartalékainak tartása és kezelése;
- a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítása.

(3) A (2) bekezdés harmadik francia bekezdése nem érinti a devizában tartott technikai egyenlegeknek a tagállamok kormányai által történő tartását és kezelését.

(4) Az EKB-val konzultálni kell:

- a hatáskörébe tartozó valamennyi közösségi jogi aktusra irányuló javaslattal kapcsolatban;
- a nemzeti hatóságok részéről az EKB hatáskörébe tartozó valamennyi jogszabálytervezettel kapcsolatban a Tanács által a 107. cikk (6) bekezdésében megállapított eljárásnak megfelelően meghatározott kereteken belül és feltételek mellett.

Az EKB a hatáskörébe tartozó területeken véleményt terjeszthet a megfelelő közösségi intézmények vagy szervek vagy a nemzeti hatóságok elé.

(5) A KBER támogatja a hatáskörrel rendelkező hatóságokat a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó politikák zavartalan megvalósításában.

(6) A Tanács a Bizottság javaslata alapján, az EKB-val folytatott konzultációt és az Európai Parlament hozzájárulásának elnyerését követően egyhangú határozatával külön feladatokat bízhat az EKB-ra a hitelintézetek és – a biztosítóintézetek kivételével – az egyéb pénzügyi szervezetek prudenciális felügyeletére vonatkozó politikákkal kapcsolatban.

106. cikk

(1) A Közösségen belül kizárólag az EKB jogosult bankjegyek kibocsátásának az engedélyezésére. Ilyen bankjegyek kibocsátására az EKB és a nemzeti központi bankok jogosultak. Kizárólag az EKB és a nemzeti központi bankok által kibocsátott bankjegyek minősülnek törvényes fizetőeszköznek a Közösségen belül.

(2) A tagállamok pénzürméket bocsáthatnak ki az EKB által jóváhagyott mennyiségben. A Tanács a 252. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően és az EKB-val folytatott konzultációt követően intézkedéseket fogadhat el, hogy a Közösségen belüli zavartalan forgalomhoz szükséges mértékben harmonizálják minden forgalomba hozatalra szánt pénzürme címletét és műszaki előírásait.

107. cikk

(1) A KBER az EKB-ból és a nemzeti központi bankokból áll.

(2) Az EKB jogi személy.

(3) A KBER-t az EKB döntéshozó szervei, a Kormányzótanács és az Igazgatóság irányítják.

(4) A KBER alapokmányát az e szerződéshez csatolt jegyzőkönyv állapítja meg.

(5) A Tanács az EKB ajánlása alapján és a Bizottsággal folytatott konzultációt követően minősített többséggel, illetve a Bizottság javaslata alapján és az EKB-val folytatott konzultációt követően egyhangúlag módosíthatja a KBER alapokmányának 5.1., 5.2., 5.3., 17., 18., 19.1., 22., 23., 24., 26., 32.2., 32.3., 32.4., 32.6. cikkét, 33.1. cikkének a) pontját és 36. cikkét. Mindkét esetben szükség van az Európai Parlament hozzájárulására.

(6) A Tanács a Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlamenttel és az EKB-val folytatott konzultációt követően, illetve az EKB ajánlása alapján, az Európai Parlamenttel és a Bizottsággal folytatott konzultációt követően, minősített többséggel fogadja el a KBER alapokmányának 4., 5.4., 19.2., 20., 28.1., 29.2., 30.4. és 34.3. cikkében említett rendelkezéseket.

108. cikk

Az e szerződés és a KBER alapokmánya által rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása, valamint az ilyen feladatok és kötelezettségek végrehajtása során sem az EKB, sem a nemzeti központi bankok, sem döntéshozó szerveik valamely tagja nem kérhet vagy fogadhat el utasítást a közösségi intézményektől vagy szervektől, a tagállamok kormányaitól vagy bármely egyéb szervtől. A közösségi intézmények és szervek, valamint a tagállamok kormányai kötelezettséget vállalnak arra, hogy tiszteletben tartják ezt az elvet, és nem kísérik meg az EKB vagy a nemzeti központi bankok döntéshozó szervei tagjainak befolyásolását feladataik ellátása során.

109. cikk

Valamennyi tagállam biztosítja, hogy legkésőbb a KBER létrehozásának időpontjáig nemzeti jogszabályai – nemzeti központi bankjának státútumát is beleértve – összeegyeztethetők legyenek e szerződéssel és a KBER alapokmányával.

110. cikk

(1) A KBER-re bízott feladatok teljesítése érdekében az EKB e szerződés rendelkezéseinek megfelelően és a KBER alapokmányában megállapított feltételek mellett

- rendeleteket alkot a KBER alapokmánya 3.1. cikkének első francia bekezdésében, 19.1. cikkében, 22. cikkében és 25.2. cikkében meghatározott feladatok végrehajtásához szükséges mértékben, valamint a Tanácsnak a 107. cikk (6) bekezdésében említett jogi aktusaiban megállapítandó esetekben;
- meghozza az e szerződés és a KBER alapokmánya értelmében a KBER-re ruházott feladatok végrehajtásához szükséges határozatokat;
- ajánlásokat tesz és véleményeket ad.

(2) A rendelet általános hatállyal bír. Teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.

Az ajánlások és a vélemények nem kötelezőek.

A határozat teljes egészében kötelező azokra nézve, akiket címzettként megjelöl.

A 253–256. cikket alkalmazni kell az EKB által elfogadott rendeletekre és határozatokra.

Az EKB úgy határozhat, hogy határozatait, ajánlásait és véleményeit nyilvánosságra hozza.

(3) A 107. cikk (6) bekezdésében megállapított eljárásnak megfelelően a Tanács által meghatározott kereteken belül és feltételek mellett az EKB pénzbírságot vagy kényszerítő bírságot szabhat ki azokra a vállalkozásokra, amelyek nem tesznek eleget a rendeleteiből és határozataiból fakadó kötelezettségeknek.

111. cikk

(1) A 300. cikktől eltérve, a Tanács az EKB vagy a Bizottság ajánlása alapján, az EKB-val az árstabilitás célkitűzésével összhangban álló konszenzus elérése céljából folytatott konzultációt követően, valamint az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően, a (3) bekezdésben leírt eljárásnak megfelelően, az ott említett részletes szabályok meghatározására egyhangúlag hivatalos megállapodásokat köthet az ECU és a Közösségen kívüli valuták közötti árfolyamrendszerről. A Tanács az EKB vagy a Bizottság ajánlása alapján, az EKB-val az árstabilitás célkitűzésével összhangban álló konszenzus elérése céljából folytatott konzultációt követően, minősített többséggel elfogadhatja, kiigazíthatja vagy megszüntetheti az ECU középárfolyamait az árfolyamrendszeren belül. A Tanács elnöke tájékoztatja az Európai Parlamentet az ECU középárfolyamainak elfogadásáról, kiigazításáról vagy megszüntetéséről.

(2) Ha egy vagy több Közösségen kívüli valutára vonatkozóan nem létezik az (1) bekezdésben említettek szerinti árfolyamrendszer, a Tanács a Bizottság javas-

lata alapján és az EKB-val folytatott konzultációt követően, illetve az EKB ajánlása alapján, minősített többséggel kialakíthatja e valuták vonatkozásában az árfolyampolitika általános irányait. Az általános irányok nem sérthetik a KBER-nek az árstabilitás fenntartására irányuló elsődleges célját.

(3) Ha a Közösségnek egy vagy több állammal vagy nemzetközi szervezettel monetáris vagy devizagazdálkodási szabályozási kérdéseket érintő megállapodásokat kell megtárgyalnia, a Tanács – a 300. cikktől eltérve – a Bizottság javaslata alapján, az EKB-val folytatott konzultációt követően minősített többséggel határoz az ilyen megállapodásokra vonatkozó tárgyalásoknak és e megállapodások megkötésének részletes szabályairól. Ezek a részletes szabályok biztosítják, hogy a Közösség egységes álláspontot képviseljen. A Bizottság teljes mértékben részt vesz a tárgyalásokban.

Az e bekezdésnek megfelelően megkötött megállapodások kötelezőek a Közösség intézményeire, az EKB-ra és a tagállamokra.

(4) Az (1) bekezdésre is figyelemmel, a Tanács a Bizottság javaslata alapján és az EKB-val folytatott konzultációt követően minősített többséggel határoz a Közösség nemzetközi szinten képviselendő álláspontjáról a gazdasági és monetáris unió szempontjából különösen jelentős kérdéseket illetően, és a 99. és 105. cikkben megállapított hatáskörmegosztást tiszteletben tartva egyhangúlag határoz a Közösség képviseletéről.

(5) A tagállamok – a gazdasági és monetáris unióra vonatkozó közösségi hatáskörök és közösségi megállapodások sérelme nélkül – nemzetközi fórumokon tárgyalásokat folytathatnak és nemzetközi megállapodásokat köthetnek.

3. FEJEZET

INTÉZMÉNYES RENDELKEZÉSEK

112. cikk

(1) Az EKB Kormányzótanácsa az EKB Igazgatóságának tagjaiból és a nemzeti központi bankok elnökeiből áll.

(2) a) Az Igazgatóság az elnökből, az alelnökből és négy további tagból áll.

b) Az elnököt, az alelnököt és az Igazgatóság többi tagját a tagállamok kormányai állam-, illetve kormányfői szinten, közös megegyezéssel, a Tanácsnak az Európai Parlamenttel és az EKB Kormányzótanácsával folytatott konzultációt követő ajánlása alapján olyan személyek közül nevezik ki, akik monetáris vagy banki területen elismert szakmai tekintéllyel és tapasztalattal rendelkeznek.

Megbízatusuk nyolc évre szól és nem újítható meg.

Az Igazgatóság tagjai csak a tagállamok állampolgárai lehetnek.

113. cikk

(1) A Tanács elnöke és a Bizottság egy tagja szavazati jog nélkül részt vehet az EKB Kormányzótanácsának ülésein.

A Tanács elnöke megvitatás céljából indítványt terjeszthet az EKB Kormányzótanácsa elé.

(2) Az EKB elnökét meg kell hívni a Tanács üléseire, ha a Tanács a KBER céljaival és feladataival kapcsolatos kérdéseket vitat meg.

(3) Az EKB a KBER tevékenységéről, valamint az előző és a folyó év monetáris politikájáról éves jelentést készít az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és a Bizottságnak, valamint az Európai Tanácsnak. Ezt a jelentést az EKB elnöke nyújtja be a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek, mely utóbbi annak alapján általános vitát tarthat.

Az EKB elnökét és az Igazgatóság többi tagját az Európai Parlament kérésére vagy saját kezdeményezésükre az Európai Parlament hatáskörrel rendelkező bizottságai meghallgatják.

114. cikk

(1) A tagállamok politikáinak a belső piac működéséhez szükséges legteljesebb mértékű összehangolásának elősegítése érdekében egy tanácsadói jogkörrel rendelkező Monetáris Bizottság jön létre.

Ez a bizottság a következő feladatokat látja el:

- figyelemmel kíséri a tagállamok és a Közösség monetáris és pénzügyi helyzetét, valamint a tagállamok általános fizetési rendszerét, és rendszeresen jelentést készít erről a Tanács és a Bizottság részére;
- a Tanács vagy a Bizottság kérésére, illetve saját kezdeményezésére véleményt ad ezen intézmények részére;
- a 207. cikk sérelme nélkül hozzájárul a Tanácsnak az 59. és 60. cikkben, a 99. cikk (2), (3), (4) és (5) bekezdésében, a 100., 102., 103., 104. cikkben, a 116. cikk (2) bekezdésében, a 117. cikk (6) bekezdésében, a 119., 120. cikkben, a 121. cikk (2) bekezdésében és a 122. cikk (1) bekezdésében említett munkája előkészítéséhez;
- évente legalább egyszer megvizsgálja az e szerződés és a Tanács által elfogadott intézkedések alkalmazásának eredményeként a tőkemozgás és a fizetési műveletek szabadsága tekintetében előálló helyzetet; a vizsgálat kiterjed a tőkemozgással és fizetési műveletekkel kapcsolatos összes intézkedésre; e vizsgálat eredményéről a Monetáris Bizottság jelentést tesz a Bizottságnak és a Tanácsnak.

Minden egyes tagállam és a Bizottság két-két tagot nevez ki a Monetáris Bizottságba.

(2) A harmadik szakasz kezdetén egy Gazdasági és Pénzügyi Bizottságot kell felállítani. Az (1) bekezdésben előírt Monetáris Bizottságot fel kell oszlatni.

A Gazdasági és Pénzügyi Bizottság a következő feladatokat látja el:

- a Tanács vagy a Bizottság kérésére, illetve saját kezdeményezésére véleményt ad ezen intézmények részére;
- figyelemmel kíséri a tagállamok és a Közösség gazdasági és pénzügyi helyzetét és rendszeresen jelentést készít erről a Tanács és a Bizottság részére, különös tekintettel a harmadik országokkal és a nemzetközi intézményekkel fennálló pénzügyi kapcsolatokra;
- a 207. cikk sérelme nélkül hozzájárul a Tanácsnak az 59., 60. cikkben, a 99. cikk (2), (3), (4) és (5) bekezdésében, a 100., 102., 103., 104. cikkben, a 105. cikk (6) bekezdésében, a 106. cikk (2) bekezdésében, a 107. cikk (5) és (6) bekezdésében, a 111., 119. cikkben, a 120. cikk (2) és (3) bekezdésében, a 122. cikk (2) bekezdésében, a 123. cikk (4) és (5) bekezdésében említett munkája előkészítéséhez, és ellátja a Tanács által rá ruházott egyéb tanácsadói és előkészítő feladatokat;
- évente legalább egyszer megvizsgálja az e szerződés és a Tanács által elfogadott intézkedések alkalmazásának eredményeként a tőkemozgás és a fizetési műveletek szabadsága tekintetében előálló helyzetet; a vizsgálat kiterjed a tőkemozgással és fizetési műveletekkel kapcsolatos összes intézkedésre; e vizsgálat eredményéről a Gazdasági és Pénzügyi Bizottság jelentést tesz a Bizottság és a Tanács részére.

Minden egyes tagállam, a Bizottság és az EKB legfeljebb két-két tagot nevez ki a Gazdasági és Pénzügyi Bizottságba.

(3) A Tanács a Bizottság javaslata alapján, valamint az EKB-val és az e cikkben említett bizottsággal folytatott konzultációt követően minősített többséggel meghatározza a Gazdasági és Pénzügyi Bizottság összetételére vonatkozó részletes rendelkezéseket. A Tanács elnöke erről a határozatról tájékoztatja az Európai Parlamentet.

(4) A (2) bekezdésben meghatározott feladatokon túl, amennyiben és amíg vannak olyan tagállamok, amelyek a 122. és 123. cikk alapján eltéréssel rendelkeznek, a Gazdasági és Pénzügyi Bizottság figyelemmel kíséri az ilyen tagállamok monetáris és pénzügyi helyzetét, valamint általános fizetési rendszerét, és ezekről rendszeresen jelentést készít a Tanács és a Bizottság számára.

115. cikk

A 99. cikk (4) bekezdése, a 104. cikk – kivéve a (14) bekezdését –, a 111., 121., 122. cikk és a 123. cikk (4) és (5) bekezdésének hatálya alá tartozó ügyekben a Tanács vagy egy tagállam kérheti a Bizottságot, hogy szükség szerint ajánlásokat vagy javaslatokat tegyen. A Bizottság megvizsgálja ezt a kérelmet, és következtetéseit haladéktalanul benyújtja a Tanácsnak.

ÁTMENETI RENDELKEZÉSEK

119. cikk

(1) Ha egy tagállam a fizetési mérlege tekintetében a fizetési mérleg egészének egyensúlyhiányából vagy a rendelkezésére álló deviza típusából adódóan nehézségekkel küzd vagy ilyen nehézségek bekövetkezése komolyan fenyegeti, és ezek a nehézségek alkalmasak különösen a közös piac működésének vagy a közös kereskedelempolitika fokozatos megvalósításának veszélyeztetésére, a Bizottság haladéktalanul megvizsgálja az érintett állam helyzetét és azokat az intézkedéseket, amelyeket ez az állam e szerződés rendelkezéseinek megfelelően minden rendelkezésére álló eszközzel megtett vagy megtehet. A Bizottság megjelöli, hogy milyen intézkedések megtételét javasolja az érintett államnak.

Ha a tagállam által hozott és a Bizottság által javasolt intézkedések elégtelennek bizonyulnak a felmerült vagy fenyegető nehézségek leküzdéséhez, a Bizottság a 114. cikkben említett bizottsággal folytatott konzultációt követően kölcsönös segítségnyújtásra és ehhez megfelelő módszerekre tesz javaslatot a Tanácsnak.

A Bizottság rendszeresen tájékoztatja a Tanácsot a helyzetről és annak alakulásáról.

(2) A Tanács minősített többséggel ilyen kölcsönös segítséget nyújt; irányelveket vagy határozatokat fogad el, amelyek meghatározzák az ilyen segítségnyújtás feltételeit és részleteit. A kölcsönös segítségnyújtás megvalósulhat:

- a) összehangolt fellépés útján olyan más nemzetközi szervezetek irányába vagy keretében, amelyekhez a tagállamok fordulhatnak;
- b) olyan intézkedések útján, amelyek a kereskedelem eltérülésének elkerüléséhez szükségesek, ha a nehézségekkel küzdő állam harmadik országokkal szemben mennyiségi korlátozásokat tart fenn vagy vezet be újra;
- c) más tagállamok által nyújtott korlátozott mértékű hitelek útján, amihez ezek egyetértése szükséges.

(3) Ha a Tanács nem adja meg a Bizottság által ajánlott kölcsönös segítségnyújtást, vagy ha a kölcsönös segítségnyújtás és a meghozott intézkedések nem elégségesek, a Bizottság felhatalmazza a nehézségekkel küzdő államot arra, hogy védintézkedéseket tegyen, amelyek feltételeit és részletes szabályait a Bizottság határozza meg.

A Tanács minősített többséggel visszavonhatja ezt a felhatalmazást, illetve megváltoztathatja annak feltételeit és részletes szabályait.

(4) A 122. cikk (6) bekezdésére is figyelemmel, e cikk a harmadik szakasz kezdetétől nem alkalmazható.

120. cikk

(1) Ha egy tagállamban hirtelen fizetésimérleg-válság lép fel, és a 119. cikk (2) bekezdése szerinti határozat meghozatalára haladéktalanul nem kerül sor, az érintett tagállam elővigyázatosságból megteheti a szükséges védintézkedéseket. Ezek az intézkedések csak a lehető legkisebb zavart okozhatják a közös piac működésében, és nem haladhatják meg a hirtelen felmerült nehézségek orvoslásához feltétlenül szükséges mértéket.

(2) A Bizottságot és a többi tagállamot az ilyen védintézkedésekről legkésőbb azok hatálybalépésének időpontjában tájékoztatni kell. A Bizottság javaslatot tehet a Tanácsnak a 119. cikk szerinti kölcsönös segítségnyújtására.

(3) A Bizottság véleményadását és a 114. cikkben említett bizottsággal folytatott konzultációt követően a Tanács minősített többséggel határozhat arról, hogy az érintett tagállam módosítsa, függessze fel vagy törölje el a fent említett védintézkedéseket.

(4) A 122. cikk (6) bekezdésére is figyelemmel, e cikk a harmadik szakasz kezdetétől nem alkalmazható.

121. cikk

(1) A Bizottság és az EMI jelentést tesz a Tanácsnak arról, milyen előrehaladást tettek a tagállamok kötelezettségeik teljesítésében a gazdasági és monetáris unió megvalósítása terén. Ezek a jelentések kiterjednek annak vizsgálatára is, hogy a tagállamok nemzeti jogszabályai – nemzeti központi bankjaik statútumait is beleértve – összeegyeztethetők-e a szerződés 108. és 109. cikkével és a KBER alapokmányával. A jelentések vizsgálják továbbá a fenntartható konvergencia magas fokának elérését, elemezve, hogy a tagállamok milyen mértékben feleltek meg a következő kritériumoknak:

- az árstabilitás magas fokának elérése; ez olyan inflációs ráta esetén áll fenn, amely közel esik az árstabilitás tekintetében legjobb eredményt felmutató legfeljebb három tagállaméhoz;
- az állam pénzügyi helyzetének fenntarthatósága; ezt olyan költségvetési egyenleg elérése mutatja, amely nem rendelkezik a 104. cikk (6) bekezdése értelmében vett túlzott hiánnyal;
- az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusa által előírt normál ingadozási sávok betartása legalább két évig anélkül, hogy egy másik tagállam valutájával szemben leértékelésre kerülne sor;
- a tagállam által elért konvergencia és a tagállamnak az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusában való részvételének fenntarthatósága, ami a hosszú távú kamatszintben tükröződik.

Az e bekezdésben említett négy kritériumot és azt az időtartamot, amelyen keresztül azokat be kell tartani, az e szerződéshez csatolt jegyzőkönyv határozza meg részletesen. A Bizottság és az EMI jelentései figyelembe veszik az ECU alakulá-

sát, a piacok integrációjának eredményeit, a folyó fizetési mérleg helyzetét és alakulását, továbbá a fajlagos bérköltségek alakulását és az egyéb árindexeket is.

(2) E jelentések alapján a Tanács a Bizottság ajánlása alapján, minősített többséggel megállapítja, hogy:

- az egyes tagállamok teljesítik-e a közös valuta bevezetéséhez szükséges feltételeket;
- a tagállamok többsége teljesíti-e a közös valuta bevezetéséhez szükséges feltételeket,

és megállapításait az állam-, illetve kormányfői összetételben üléselő Tanács figyelmébe ajánlja. Ennek során konzultálni kell az Európai Parlamenttel, amely véleményét továbbítja az állam-, illetve kormányfői összetételben üléselő Tanácsnak.

(3) Az (1) bekezdésben említett jelentéseknek, valamint az Európai Parlament (2) bekezdésben említett véleményének kellő figyelembevételével, az állam-, illetve kormányfői összetételben üléselő Tanács legkésőbb 1996. december 31-ig minősített többséggel:

- határoz a Tanács (2) bekezdésben említett ajánlásai alapján arról, hogy a tagállamok többsége teljesíti-e a közös valuta bevezetéséhez szükséges feltételeket;
- határoz arról, hogy helyénvaló-e, hogy a Közösség a harmadik szakaszba lépjen,

és amennyiben így dönt:

- meghatározza a harmadik szakasz kezdetének időpontját.

(4) Ha 1997 végéig a harmadik szakasz kezdetének időpontja nem kerül meghatározásra, a harmadik szakasz 1999. január 1-jén kezdődik. 1998. július 1-je előtt az állam-, illetve kormányfői összetételben üléselő Tanács – a (2) bekezdés második francia bekezdésének kivételével az (1) és (2) bekezdésben megállapított eljárás megismétlése után, az (1) bekezdésben említett jelentéseket, valamint az Európai Parlament véleményét figyelembe véve – minősített többséggel megerősíti a Tanács (2) bekezdésben említett ajánlásai alapján, hogy mely tagállamok teljesítik a közös valuta bevezetéséhez szükséges feltételeket.

122. cikk

(1) Ha a 121. cikk (3) bekezdésének megfelelően meghozták az időpontot megállapító határozatot, a Tanács a 121. cikk (2) bekezdésében említett ajánlásait alapul véve, a Bizottság ajánlása alapján, minősített többséggel határoz arról, hogy részesül-e, és ha igen, mely tagállam az e cikk (3) bekezdése szerinti eltérésben. Az ilyen tagállamok megjelölése e szerződésben a továbbiakban: eltéréssel rendelkező tagállamok.

Ha a Tanács a 121. cikk (4) bekezdésének megfelelően megerősítette, hogy mely tagállamok teljesítik a közös valuta bevezetéséhez szükséges feltételeket, a feltételeket nem teljesítő tagállamok az e cikk (3) bekezdése szerinti eltérésben részesülnek. E tagállamok megjelölése e szerződésben a továbbiakban: eltéréssel rendelkező tagállamok.

(2) A Bizottság és az EKB legalább két évente egyszer, illetve valamely eltéréssel rendelkező tagállam kérelmére jelentést tesz a Tanácsnak a 121. cikk (1) bekezdésében megállapított eljárásnak megfelelően. A Tanács a Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt és az állam-, illetve kormányfői összetételben üléselő Tanácsban folytatott vitát követően minősített többséggel határoz arról, hogy mely eltéréssel rendelkező tagállamok teljesítik a szükséges feltételeket a 121. cikk (1) bekezdésében megállapított szempontok alapján, és az érintett tagállamokra vonatkozó eltérést megszünteti.

(3) Az (1) bekezdésben megállapított eltérés következtében az érintett tagállamra nem alkalmazhatók a következő cikkek: a 104. cikk (9) és (11) bekezdése, a 105. cikk (1), (2), (3) és (5) bekezdése, a 106., 110., 111. cikk és a 112. cikk (2) bekezdésének b) pontja. A KBER alapokmányának IX. fejezete határozza meg az ilyen tagállam és nemzeti központi bankja kizárását a KBER keretében fennálló jogokból és kötelezettségekből.

(4) A 105. cikk (1), (2) és (3) bekezdésében, a 106., a 110., a 111. cikkben és 112. cikk (2) bekezdésének b) pontjában „tagállamok” alatt az „eltéréssel nem rendelkező tagállamokat” kell érteni.

(5) Az e szerződésnek a (3) bekezdésben említett cikkei szerinti tanácsi határozatok meghozatalánál az eltéréssel rendelkező tagállamok szavazati jogát felfüggesztik. Ebben az esetben – a 205. cikktől és a 250. cikk (1) bekezdésétől eltérve – a minősített többséget az eltérésben nem részesülő tagállamok képviselői által leadott, a 205. cikk (2) bekezdésének megfelelően súlyozott szavazatok kétharmada jelenti, és az egyhangúságot igénylő jogi aktusoknál e tagállamok egyhangú szavazatára van szükség.

(6) A 119. és 120. cikket az eltéréssel rendelkező tagállamokra továbbra is alkalmazni kell.

123. cikk

(1) Közvetlenül azt követően, hogy a 121. cikk (3) bekezdésének megfelelően meghozták a harmadik szakasz kezdetének időpontjára vonatkozó határozatot, illetve adott esetben közvetlenül 1998. július 1-jét követően:

- a Tanács elfogadja a 107. cikk (6) bekezdésében említett rendelkezéseket;
- az eltéréssel nem rendelkező tagállamok kormányai a KBER alapokmányának 50. cikkében megállapított eljárásnak megfelelően kinevezik az EKB elnökét, alelnökét és az Igazgatóság többi tagját. Ha vannak eltéréssel rendelkező tagállamok, az Igazgatóság tagjainak száma kevesebb lehet a KBER alapokmányának 11.1. cikkében meghatározottnál, de semmilyen körülmények között sem lehet négyenél kevesebb.

Közvetlenül az Igazgatóság kinevezését követően e szerződésnek és a KBER alapokmányának megfelelően létrejön és előkészíti teljes körű működését a KBER és az EKB. A harmadik szakasz első napjától hatáskörüket teljes mértékben gyakorolják.

(2) Közvetlenül létrehozását követően az EKB szükség szerint átveszi az EMI feladatait. Az EMI az EKB létrehozásakor felszámolásra kerül; a felszámolás részletes szabályait az EMI alapokmánya határozza meg.

(3) Amennyiben és amíg vannak eltéréssel rendelkező tagállamok, e szerződés 107. cikke (3) bekezdésének sérelme nélkül, az EKB harmadik döntéshozó szerveként fel kell állítani a KBER alapokmányának 45. cikkében említett Általános Tanácsot.

(4) A harmadik szakasz kezdetének napján a Tanács a Bizottság javaslata alapján és az EKB-val folytatott konzultációt követően, az eltéréssel nem rendelkező tagállamok egyhangú határozatával elfogadja azokat az átváltási arányokat, amelyek valútájukat visszavonhatatlanul rögzítik, és amelyek az ECU e valuták helyébe lép és önálló valutává válik. Ez az intézkedés önmagában nem módosítja az ECU külső értékét.

A Tanács ugyanennek az eljárásnak megfelelően meghozza az ECU-nek az említett tagállamok közös valutájaként történő gyors bevezetéséhez szükséges egyéb intézkedéseket.

(5) Ha a 122. cikk (2) bekezdésében megállapított eljárásnak megfelelően határozatot hoznak az eltérés megszüntetéséről, a Tanács a Bizottság javaslata alapján és az EKB-val folytatott konzultációt követően, az eltéréssel nem rendelkező tagállamok és az érintett tagállam egyhangú határozatával elfogadja azt az átváltási arányt, amelyen az ECU az érintett tagállam valutájának helyébe lép, és meghozza az ECU-nek mint közös valutának az érintett tagállamban történő bevezetéséhez szükséges egyéb intézkedéseket.

124. cikk

(1) A harmadik szakasz kezdetéig a tagállamok árfolyam-politikájukat közös érdekű ügyként kezelik. Eközben a tagállamok figyelembe veszik az Európai Monetáris Rendszer (EMR) keretén belüli együttműködés és az ECU alakulása terén szerzett tapasztalatokat, és tiszteletben tartják az e területen fennálló hatásköröket.

(2) A harmadik szakasz kezdetétől mindaddig, amíg valamely tagállam eltéréssel rendelkezik, az ilyen tagállam árfolyam-politikájára az (1) bekezdés rendelkezéseit értelemszerűen alkalmazni kell.

2. FÜGGELÉK

JEGYZŐKÖNYV A KÖZPONTI BANKOK EURÓPAI RENDSZERE ÉS AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK ALAPOKMÁNYÁRÓL*

A MAGAS SZERZŐDŐ FELEK,

AZZAL AZ ÓHAJJAL, hogy megállapítsák az Európai Közösséget létrehozó szerződés 8. cikkében előírt Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányát,

MEGÁLLAPODTAK a következő rendelkezésekben, amelyeket az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolnak:

1. FEJEZET

A KBER LÉTREHOZÁSA

1. cikk

A Központi Bankok Európai Rendszere

1.1. A Központi Bankok Európai Rendszerét (KBER) és az Európai Központi Bankot (EKB) e szerződés 8. cikkének megfelelően hozzák létre; feladataikat és tevékenységüket e szerződés és ezen alapokmány rendelkezéseinek megfelelően végzik.

1.2. E szerződés 107. cikke (1) bekezdésének megfelelően a KBER az EKB-ből és a tagállamok központi bankjaiból („nemzeti központi bankok”) áll. Luxemburg központi bankjának szerepét az *Institut monétaire luxembourgeois* tölti be.

2. FEJEZET

A KBER CÉLKITŰZÉSEI ÉS FELADATAI

2. cikk

Célkitűzések

E szerződés 105. cikke (1) bekezdésének megfelelően a KBER elsődleges célja az árstabilitás fenntartása. Az árstabilitási cél veszélyeztetése nélkül a KBER támogatja a Közösségen belüli általános gazdaságpolitikát azzal a céllal, hogy hozzájáruljon az e szerződés 2. cikkében megállapított közösségi célkitűzések meg-

* Az Amszterdami Szerződéssel (HL C 340., 1997. 11. 10., 1. o.), a Nizzai Szerződéssel (HL C 80., 2001. 3. 10., 1. o.), a 2003/223/EK tanácsi határozattal (HL L 83., 2003. 4. 1., 66. o.) és a Cseh Köztársaság, az Északi Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Letti Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmánnyal (HL L 236., 2003. 9. 23., 33. o.) módosított, az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolt jegyzőkönyv (HL C 191., 1992. 7. 29., 68. o.) – nem hivatalos, összevont változat.

valósításához. A KBER a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban tevékenykedik, ezáltal elősegítve az erőforrások hatékony elosztását és tiszteletben tartva az e szerződés 4. cikkében meghatározott alapelveket.

3. cikk

Feladatok

3.1. E szerződés 105. cikke (2) bekezdésének megfelelően a KBER alapvető feladatai a következők:

- a Közösség monetáris politikájának meghatározása és végrehajtása;
- devizaműveletek végzése e szerződés 111. cikke rendelkezéseinek megfelelően;
- a tagállamok hivatalos devizatartalékainak tartása és kezelése;
- a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítása.

3.2. E szerződés 105. cikke (3) bekezdésének megfelelően a 3.1. cikk harmadik francia bekezdése nem érinti a devizában tartott technikai egyenlegeknek a tagállamok kormányai által történő tartását és kezelését.

3.3. E szerződés 105. cikke (5) bekezdésének megfelelően a KBER támogatja a hatáskörrel rendelkező hatóságokat a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó politikáik zavartalan megvalósításában.

4. cikk

Tanácsadói feladatok

E szerződés 105. cikke (4) bekezdésének megfelelően:

(a) Az EKB-val konzultálni kell:

- a hatáskörébe tartozó valamennyi közösségi jogi aktusra irányuló javaslattal kapcsolatban;
- a nemzeti hatóságok részéről az EKB hatáskörébe tartozó valamennyi jogszabálytervezettel kapcsolatban a Tanács által a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően meghatározott kereteken belül és feltételek mellett.

(b) az EKB a hatáskörébe tartozó területeken véleményt terjeszthet a megfelelő közösségi intézmények vagy szervek vagy a nemzeti hatóságok elé.

5. cikk

Statisztikai adatok gyűjtése

5.1. A KBER feladatainak megvalósítása céljából az EKB a nemzeti központi bankok közreműködésével összegyűjti a szükséges statisztikai adatokat a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságoktól vagy közvetlenül a gazdasági szereplőktől. Ennek érdekében együttműködik a közösségi intézményekkel és szervekkel,

a tagállamok vagy harmadik államok hatáskörrel rendelkező hatóságaival, valamint a nemzetközi szervezetekkel.

5.2. Az 5.1. cikkben meghatározott feladatokat – amennyire lehetséges – a nemzeti központi bankok látják el.

5.3. Az EKB szükség esetén hozzájárul a hatáskörébe tartozó területeken a statisztikai adatok gyűjtésére, összeállítására és terjesztésére vonatkozó szabályok és gyakorlatok összehangolásához.

5.4. A Tanács a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően meghatározza az adatszolgáltatásra kötelezett természetes és jogi személyek körét, a titoktartási szabályokat és a végrehajtásra vonatkozó megfelelő rendelkezéseket.

6. cikk

Nemzetközi együttműködés

6.1. A KBER feladatkörébe tartozó nemzetközi együttműködés terén az EKB határozza meg a KBER képviselőinek formáját.

6.2. Az EKB és – annak jóváhagyásával – a nemzeti központi bankok részt vehetnek nemzetközi monetáris intézményekben.

6.3. A 6.1. és a 6.2. cikk nem érinti e szerződés 111. cikkének (4) bekezdését.

3. FEJEZET

A KBER SZERVEZETE

7. cikk

Függetlenség

E szerződés 108. cikkének megfelelően az e szerződés és az ezen alapokmány által rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása, valamint az ilyen feladatok és kötelezettségek végrehajtása során sem az EKB, sem a nemzeti központi bankok, sem döntéshozó szerveik valamely tagja nem kérhet vagy fogadhat el utasítást a közösségi intézményektől vagy szervektől, a tagállamok kormányaitól vagy bármely egyéb szervtől. A közösségi intézmények és szervek, valamint a tagállamok kormányai kötelezettséget vállalnak arra, hogy tiszteletben tartják ezt az elvet, és nem kísérik meg az EKB vagy a nemzeti központi bankok döntéshozó szervei tagjainak befolyásolását feladataik ellátása során.

8. cikk

Általános alapelv

A KBER-t az EKB döntéshozó szervei irányítják.

9. cikk

Az Európai Központi Bank

9.1. Az EKB, amely e szerződés 107. cikke (2) bekezdésének megfelelően jogi személyiséggel rendelkezik, valamennyi tagállamban az adott tagállam jogá-

ban a jogi személyeknek biztosított legteljesebb jogképességgel rendelkezik; így különösen ingó és ingatlan vagyont szerezhethet és idegeníthet el, továbbá bíróság előtt eljárhat.

9.2. Az EKB biztosítja, hogy az e szerződés 105. cikkének (2), (3) és (5) bekezdése alapján a KBER-re ruházott feladatokat vagy az ezen alapokmány értelmében végzett saját tevékenysége keretében vagy a 12.1. és 14. cikk értelmében a nemzeti központi bankokon keresztül hajtsák végre.

9.3. E szerződés 107. cikke (3) bekezdésének megfelelően az EKB döntéshozó szervei a Kormányzótanács és az Igazgatóság.

10. cikk

A Kormányzótanács

10.1. E szerződés 112. cikke (1) bekezdésének megfelelően az EKB Kormányzótanácsa az EKB Igazgatóságának tagjaiból és a nemzeti központi bankok elnökeiből áll.

10.2.¹ A Kormányzótanács minden tagjának egy szavazata van. Attól a naptól kezdődően, amikor a Kormányzótanács tagjainak a száma a 21-et meghaladja, az Igazgatóság minden egyes tagjának egy szavazata lesz, és a szavazati joggal rendelkező nemzeti központi banki elnökök száma 15 lesz. Ez utóbbi szavazati jogok elosztása és rotációja a következőképpen történik:

– attól a naptól kezdődően, amikor a nemzeti központi banki elnökök száma meghaladja a 15-öt, és addig a napig, amíg számuk eléri a 22-t, a nemzeti központi banki elnököket két csoportba kell sorolni azon rangsornak megfelelően, amelyet az elnök által képviselt nemzeti központi bank tagállamának az euró már bevezető tagállamok piaci áron számított aggregált bruttó hazai termékében, illetve monetáris pénzügyi intézményeik teljes aggregált mérlegében megállapított részesedése határoz meg. Az aggregált bruttó hazai termékben, illetve a monetáris pénzügyi intézmények teljes aggregált mérlegében történő részesedés figyelembevétele 5/6, illetve 1/6 súlyokkal történik. Az első csoport öt nemzeti központi banki elnökből, a második csoport a többi nemzeti központi banki elnökből áll. Az első csoportba sorolt nemzeti központi banki elnökök a nekik juttatott szavazati jogot nem gyakorolhatják kevesebbszer, mint a második csoportba sorolt nemzeti központi bankok elnökei. Az előző mondatra is figyelemmel az első csoport négy, a második csoport tizenegy szavazati jogot kap.

– attól a naptól kezdődően, amikor a nemzeti központi banki elnökök száma a 22-t eléri, a nemzeti központi banki elnököket három csoportba kell sorolni a fenti kritériumokra alapozott rangsornak megfelelően. Az első csoport öt nemzeti központi banki elnökből áll és négy szavazati jogot kap. A második csoport a nemzeti központi banki elnökök teljes számának felével megegyező számú nemzeti központi banki elnökből áll, ahol az esetleges töredékszámot a legközelebbi egész számra felfelé kell kerekíteni, és e csoport nyolc szavaza-

¹ Módosítva a 2003/223/EK tanácsi határozattal.

ti jogot kap. A harmadik csoport a fennmaradó nemzeti központi banki elnökökből áll, és három szavazati jogot kap;

- az NKB-elnökök minden egyes csoporton belül azonos ideig rendelkeznek szavazati joggal;
- a piaci áron számított aggregált bruttó hazai termékből való részesedés kiszámításához a 29.2. cikket kell alkalmazni. A monetáris pénzügyi intézmények teljes aggregált mérlegét az Európai Közösségben a számítás idején alkalmazandó statisztikai keretrendszerrel összhangban kell meghatározni;
- amennyiben a piaci áron számított aggregált bruttó hazai terméket a 29.3. cikkkel összhangban módosítani kell, vagy ha a nemzeti központi banki elnökök száma növekszik, az egyes csoportok nagyságát és/vagy összetételét a fenti elvekkel összhangban ki kell igazítani;
- a Kormányzótanács a szavazati joggal rendelkező, illetve azzal nem rendelkező tagjai kétharmados többségével hozza meg a fenti elvek végrehajtásához szükséges összes intézkedést, és elhatározhatja a rotációs rendszer bevezetésének elhalasztását addig a napig, amikor a nemzeti központi banki elnökök száma a 18-at meghaladja.

Csak a Kormányzótanács személyesen jelen lévő tagjai rendelkeznek szavazati joggal. E szabálytól eltérve, a 12.3. cikkben említett eljárási szabályzat előírhatja, hogy a Kormányzótanács tagjai szavazatukat telekonferencia keretében is leadhatják. E szabályzat azt is előírja, hogy a Kormányzótanács ülésein való részvételben hosszabb időre akadályozott tag kijelölhet a Kormányzótanács tagjaként őt helyettesítő személyt.

Az előző bekezdések rendelkezései nem érintik a Kormányzótanács valamennyi, szavazati joggal rendelkező, illetve azzal nem rendelkező tagját a 10.3. és 10.6. cikk, illetve a 41.2. cikk alapján megillető szavazati jogokat.

Ha ezen alapokmány eltérően nem rendelkezik, a Kormányzótanács szavazati joggal rendelkező tagjai egyszerű többséggel határoznak. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

A Kormányzótanács határozatképességéhez szavazati joggal rendelkező tagjai kétharmadának jelenléte szükséges. Határozatképtelenség esetén az elnök rendkívüli ülést hívhat össze, amelyen határozatképességre való tekintet nélkül lehet határozatot hozni.

10.3. Olyan határozatok esetében, amelyeket a 28., 29., 30., 32., 33. és 51. cikk alapján kell meghozni, a Kormányzótanács tagjainak szavazatait a nemzeti központi bankoknak az EKB jegyzett tőkéjében való részesedése arányában kell súlyozni. Az Igazgatóság tagjainak szavazatát nullával kell súlyozni. A minősített többséget igénylő határozatok esetében a határozat akkor tekinthető meghozottnak, ha a leadott igen szavazatok az EKB jegyzett tőkéjének legalább a kétharmadát és a részvényeseknek legalább a felét képviselik. Akadályoztatásuk esetén

a nemzeti központi bankok elnökei helyetttest jelölhetnek ki súlyozott szavazatuk leadása céljából.

10.4. Az üléseken elhangzottak titkosak. A Kormányzótanács úgy határozhat, hogy tanácskozásainak eredményét nyilvánosságra hozza.

10.5. A Kormányzótanács évente legalább tíz alkalommal ülésezik.

10.6.² A 10.2. cikket az EKB ajánlása alapján és az Európai Parlamenttel, valamint a Bizottsággal folytatott konzultációt követően, illetve a Bizottság ajánlása alapján és az Európai Parlamenttel, valamint az EKB-val folytatott konzultációt követően az állam-, illetve kormányfői összetételben ülésező Tanács egyhangú határozattal módosíthatja. A Tanács ezeket a módosításokat elfogadásra ajánlja a tagállamoknak. Ezek a módosítások azt követően lépnek hatályba, hogy azokat alkotmányos követelményeinek megfelelően valamennyi tagállam megerősítette.

Az EKB e bekezdés szerinti ajánlásához a Kormányzótanács egyhangú határozata szükséges.

11. cikk

Az Igazgatóság

11.1. E szerződés 112. cikke (2) bekezdése a) pontjának megfelelően az Igazgatóság az elnökből, az alelnökből és négy további tagból áll.

A tagok feladataikat teljes munkaidőben látják el. A tagok semmilyen egyéb – akár kereső, akár ingyenesen végzett – foglalkozást nem folytathatnak, kivéve ha ez alól a Kormányzótanács kivételesen mentesítést ad.

11.2. E szerződés 112. cikke (2) bekezdése b) pontjának megfelelően az elnököt, az alelnököt és az Igazgatóság többi tagját a tagállamok kormányai állam-, illetve kormányfői szinten, közös megegyezéssel, a Tanácsnak az Európai Parlamenttel és az EKB Kormányzótanácsával folytatott konzultációt követő ajánlása alapján olyan személyek közül nevezik ki, akik monetáris vagy banki területen elismert szakmai tekintéllyel és tapasztalattal rendelkeznek.

Megbízatusuk nyolc évre szól és nem újítható meg.

Az Igazgatóság tagjai csak a tagállamok állampolgárai lehetnek.

11.3. Az Igazgatóság tagjainak alkalmazási feltételei, különösen illetményük, nyugdíjuk és egyéb szociális biztonsági juttatásaik az EKB-val kötendő szerződés tárgyát képezik, és ezeket a Kormányzótanács és a Tanács által kinevezett három-három tagból álló bizottság javaslata alapján a Kormányzótanács határozza meg. Az e bekezdésben említett kérdésekben az Igazgatóság tagjai nem rendelkeznek szavazati joggal.

² Beillesztve a Nizzai Szerződés 5. cikkével.

11.4. Ha az Igazgatóság valamely tagja már nem felel meg a feladatai ellátásához szükséges feltételeknek, vagy ha súlyos kötelezettségszegést követett el, a Bíróság a Kormányzótanács vagy az Igazgatóság kérelmére felmentheti hivatalából.

11.5. Az Igazgatóság minden egyes jelen lévő tagja jogosult szavazni és e célból egy szavazattal rendelkezik. Eltérő rendelkezés hiányában az Igazgatóság a leadott szavazatok egyszerű többségével határoz. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A szavazási szabályokat a 12.3. cikkben említett eljárási szabályzat határozza meg.

11.6. Az Igazgatóság felel az EKB folyó ügyeinek intézéséért.

11.7. Az Igazgatóság megüresedő helyét egy új tagnak a 11.2. cikknek megfelelően történő kinevezése útján kell betölteni.

12. cikk

A döntéshozó szervek felelőssége

12.1. A Kormányzótanács elfogadja az e szerződés és az ezen alapokmány alapján a KBER-re ruházott feladatok ellátásának biztosítása érdekében szükséges iránymutatásokat és határozatokat. A Kormányzótanács alakítja ki a Közösség monetáris politikáját, beleértve adott esetben a közbülső monetáris célokra, az irányadó kamatokra és a KBER-ben a jegybanki pénzkínálatra vonatkozó határozatokat, továbbá meghatározza a végrehajtásukhoz szükséges iránymutatásokat.

Az Igazgatóság a monetáris politikát a Kormányzótanács által hozott iránymutatások és határozatok alapján hajtja végre. Ennek érdekében kiadja a szükséges utasításokat a nemzeti központi bankok számára. Ezen túlmenően az Igazgatóság a Kormányzótanács határozata által rá ruházott bizonyos hatáskörökkel is rendelkezhet.

E cikk rendelkezéseinek sérelme nélkül az EKB a lehetségesnek és megfelelőnek ítélt mértékben a nemzeti központi bankokhoz folyamodhat a KBER feladatkörébe tartozó műveletek elvégzése végett.

12.2. Az Igazgatóság felel a Kormányzótanács üléseinek előkészítéséért.

12.3. A Kormányzótanács eljárási szabályzatot fogad el, amely meghatározza az EKB-nak és döntéshozó szerveinek belső felépítését.

12.4. A Kormányzótanács ellátja a 4. cikkben említett tanácsadói feladatokat.

12.5. A Kormányzótanács határoz a 6. cikkben említett kérdésekben.

13. cikk

Az elnök

13.1. Az EKB Kormányzótanácsának és Igazgatóságának ülésein az elnök, vagy távollétében az alelnök elnököl.

13.2. A 39. cikk sérelme nélkül az EKB-t külső kapcsolataiban az elnök vagy az általa kijelölt személy képviseli.

14. cikk

A nemzeti központi bankok

14.1. E szerződés 109. cikkének megfelelően valamennyi tagállam biztosítja, hogy legkésőbb a KBER létrehozásának időpontjáig nemzeti jogszabályai – nemzeti központi bankjának státútumát is beleértve – összeegyeztethetők legyenek a szerződéssel és ezen alapokmánnal.

14.2. A nemzeti központi bankok státútumának rendelkeznie kell különösen arról, hogy a nemzeti központi bank elnökének hivatali ideje legalább öt év.

Valamely nemzeti központi bank elnökét kizárólag abban az esetben lehet hivatalából felmenteni, ha már nem felel meg a feladatai ellátásához szükséges feltételeknek, vagy ha súlyos kötelezettségzegést követett el. Az erre vonatkozó határozatot az érintett elnök vagy a Kormányzótanács a Bíróság előtt megtámadhatja e szerződés vagy az annak alkalmazására vonatkozó bármely jogi rendelkezés megsértésére hivatkozva. Ezt az eljárást, az esettől függően, az intézkedés kihirdetésétől vagy a felperessel történő közlésétől, illetve ennek hiányában attól a naptól számított két hónapon belül kell megindítani, amikor arról a felperes tudomást szerzett.

14.3. A nemzeti központi bankok a KBER szerves részét képezik és az EKB iránymutatásainak és utasításainak megfelelően tevékenykednek. A Kormányzótanács megteszi az EKB iránymutatásai és utasításai betartásának biztosításához szükséges lépéseket, és ehhez megköveteli a szükséges információk rendelkezésére bocsátását.

14.4. A nemzeti központi bankok az ebben az alapokmányban foglaltakon kívül egyéb feladatokat is elláthatnak, kivéve ha a Kormányzótanács a leadott szavazatok kétharmados többségével azokat a KBER céljaival és feladataival ellentétesnek találja. E feladatokat a nemzeti központi bankok saját felelősségükre és kockázataikra látják el, és ezek nem tekinthetők a KBER feladatkörébe tartozónak.

15. cikk

Jelentési kötelezettség

15.1. Az EKB legalább negyedévente jelentést készít és tesz közzé a KBER tevékenységéről.

15.2. A KBER konszolidált pénzügyi kimutatását hetente közzé kell tenni.

15.3. E szerződés 113. cikke (3) bekezdésének megfelelően az EKB a KBER tevékenységéről, valamint az előző és a folyó év monetáris politikájáról éves jelentést készít az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és a Bizottságnak, valamint az Európai Tanácsnak.

15.4. Az e cikkben említett jelentéseket és kimutatásokat térítésmentesen az érdeklődők rendelkezésére kell bocsátani.

16. cikk

Bankjegyek

E szerződés 106. cikke (1) bekezdésének megfelelően a Közösségen belül kizárólag a Kormányzótanács jogosult bankjegyek kibocsátásának az engedélyezésére. Ilyen bankjegyek kibocsátására az EKB és a nemzeti központi bankok jogosultak. Kizárólag az EKB és a nemzeti központi bankok által kibocsátott bankjegyek minősülnek törvényes fizetőeszköznek a Közösségen belül.

Az EKB a lehető legnagyobb mértékig tiszteletben tartja a bankjegyek kibocsátására és külső megjelenésére vonatkozóan fennálló gyakorlatot.

4. FEJEZET

A KBER MONETÁRIS FELADATAI ÉS MŰVELETEI

17. cikk

Az EKB-nál és a nemzeti központi bankoknál vezetett számlák

Műveleteik végzése érdekében az EKB és a nemzeti központi bankok számlát nyithatnak hitelintézeteknek, közigazgatási intézményeknek és más piaci szereplőknek, valamint fedezetként elfogadhatnak eszközöket, beleértve a dematerializált értékpapírokat is.

18. cikk

Nyílt piaci és hitelműveletek

18.1. A KBER céljai elérése és feladatainak ellátása érdekében az EKB és a nemzeti központi bankok:

- műveleteket végezhetnek a pénzügyi piacokon követelések és forgalomképes eszközök végleges (azonnali vagy határidős) vagy visszavásárlási megállapodás keretében történő eladásával és vásárlásával, valamint kölcsönbe adásával vagy vételével mind közösségi, mind Közösségen kívüli pénznemekben, valamint nemesfémekben
- hitelműveleteket végezhetnek hitelintézetekkel és más piaci szereplőkkel megfelelő fedezet mellett történő hitelnyújtás révén.

18.2. Az EKB meghatározza a saját maga vagy a nemzeti központi bankok által végzendő nyílt piaci és hitelműveletekre vonatkozó általános elveket, beleértve azoknak a feltételeknek a közzétételére vonatkozó elveket is, amelyek alapján ilyen műveleteket végezhetnek.

19. cikk

Kötelező tartalék

19.1. A 2. cikkre is figyelemmel, az EKB a monetáris politikai célok megvalósítása érdekében megkövetelheti, hogy a tagállamokban létrehozott hitelintézetek kötelező tartalékot tartsanak az EKB-ban és a nemzeti központi bankokban lévő számláikon. A kötelező tartalék kiszámítására és meghatározására vonatkozó sza-

bályokat a Kormányzótanács állapíthatja meg. E kötelezettségek nem teljesítése esetén az EKB büntető kamatok és más hasonló következményekkel járó szankciók kiszabására jogosult.

19.2. E cikk alkalmazása céljából a Tanács a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően meghatározza a kötelező tartalék alapját és az ezen tartaléknak a tartalékalaphoz viszonyított maximálisan megengedhető arányát, továbbá az ezek nem teljesítése esetén alkalmazandó megfelelő szankciókat.

20. cikk

A monetáris politika egyéb eszközei

A Kormányzótanács a leadott szavazatok kétharmados többségével hozott határozatával a monetáris politika olyan egyéb módszereinek alkalmazásáról dönthet, amelyeket a 2. cikkre is figyelemmel megfelelőnek ítél.

E módszerek alkalmazási körét a Tanács határozza meg a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően, ha azok harmadik felekre kötelezettséget rónak.

21. cikk

Közigazgatási intézményekkel folytatott műveletek

21.1. E szerződés 101. cikkének megfelelően az EKB, illetve a tagállamok központi bankjai nem nyújthatnak folyószámlahitelt vagy bármely más hitelt a közösségi intézmények vagy szervek, a tagállamok központi kormányzata, regionális vagy helyi közigazgatási szervei, közjogi testületei, egyéb közintézményei vagy közvállalkozásai részére, továbbá ezektől közvetlenül nem vásárolhatnak adósságinstrumentumokat.

21.2. Az EKB és a nemzeti központi bankok fiskális megbízottként tevékenykedhetnek a 21.1. cikkben meghatározott intézmények részére.

21.3. E cikk rendelkezései nem alkalmazhatók a köztulajdonban lévő hitelintézetekre, amelyeket a jegybanki pénzkínálat vonatkozásában a nemzeti központi bankoknak és az EKB-nak a magántulajdonban lévő hitelintézetekkel azonos elbánásban kell részesíteniük.

22. cikk

Elszámolási és fizetési rendszerek

Az EKB és a nemzeti központi bankok megfelelő eszközöket bocsáthatnak rendelkezésre, az EKB pedig rendeleteket alkothat annak érdekében, hogy biztosítsák a Közösségen belüli és a más államokkal fenntartott elszámolási és fizetési rendszerek hatékony és megbízható működését.

23. cikk

Külső műveletek

Az EKB és a nemzeti központi bankok:

– kapcsolatot létesíthetnek más államok központi bankjaival és pénzügyi szervezeteivel, és szükség szerint nemzetközi szervezetekkel;

- azonnali és határidős ügylet keretében bármilyen devizaeszközt és nemesfémeket vásárolhatnak és adhatnak el; a „devizaeszköz” fogalma magában foglalja a bármely ország valutájában vagy bármely elszámolási egységében és bármely formában nyilvántartott értékpapírokat és egyéb eszközöket;
- rendelkezhetnek az e cikkben említett eszközökkel és kezelhetik azokat;
- harmadik országokkal és nemzetközi szervezetekkel bármilyen banki ügyletet lebonyolíthatnak, beleértve a hitelnyújtási és hitelfelvételi műveleteket.

24. cikk

Egyéb műveletek

A feladatkörükből adódó műveleteken túl az EKB és a nemzeti központi bankok igazgatási célokból vagy személyzetük részére végezhetnek műveleteket.

5. FEJEZET

PRUDENCIÁLIS FELÜGYELET

25. cikk

Prudenciális felügyelet

25.1. Az EKB a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó közösségi jogszabályok hatálya és végrehajtása tárgyában tanácsot adhat a Tanácsnak, a Bizottságnak vagy a tagállamok hatáskörrel rendelkező hatóságainak, illetve ezek az EKB-val konzultálhatnak.

25.2. A Tanács által az e szerződés 105. cikkének (6) bekezdése alapján hozott határozatoknak megfelelően az EKB külön feladatokat láthat el a hitelintézetek és – a biztosítóiintézetek kivételével – az egyéb pénzügyi szervezetek prudenciális felügyeletére vonatkozó politikákkal kapcsolatban.

6. FEJEZET

A KBER-RE VONATKOZÓ PÉNZÜGYI RENDELKEZÉSEK

26. cikk

Pénzügyi beszámoló

26.1. Az EKB és a nemzeti központi bankok pénzügyi éve január első napján kezdődik és december utolsó napján ér véget.

26.2. Az EKB éves beszámolóját az Igazgatóság állítja össze a Kormányzótanács által megállapított elveknek megfelelően. Az éves beszámolót a Kormányzótanács hagyja jóvá, majd ezután azt közzé kell tenni.

26.3. Elemzési és működtetéssel összefüggő célokból az Igazgatóság elkészíti a KBER konszolidált mérlegét, amely magában foglalja a nemzeti központi bankoknak a KBER-hez tartozó eszközeit és forrásait.

26.4. E cikk alkalmazása érdekében a Kormányzótanács megállapítja a nemzeti központi bankok által végzett műveletek könyvvitelének és jelentéstételének egységesítéséhez szükséges szabályokat.

27. cikk

Pénzügyi ellenőrzés

27.1. Az EKB és a nemzeti központi bankok beszámolóit a Kormányzótanács által javasolt és a Tanács által jóváhagyott, független külső könyvvizsgálók ellenőrzik. A könyvvizsgálók jogosultak az EKB és a nemzeti központi bankok valamennyi könyvét és számláját megvizsgálni, valamint ügyleteikről teljes tájékoztatást kapni.

27.2. E szerződés 248. cikkének rendelkezéseit csak az EKB ügyvezetése hatékonyságának vizsgálatára kell alkalmazni.

28. cikk

Az EKB tőkéje

28.1. Az EKB tőkéje, amelynek az EKB létrejöttétől rendelkezésre kell állnia, 5 milliárd ECU. Tőkeemelésre olyan összegben kerülhet sor, amelyet adott esetben a Kormányzótanács a 10.3. cikkben előírt minősített többséggel határoz meg a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően a Tanács által rögzített határokon belül és feltételekkel.

28.2. Az EKB tőkéjét kizárólag a nemzeti központi bankok jegyezhetik és birtokolhatják. A tőke jegyzése a 29. cikknek megfelelően meghatározott kulcs szerint történik.

28.3. A Kormányzótanács a 10.3. cikkben előírt minősített többséggel határozza meg a tőkebefizetési kötelezettség mértékét és formáját.

28.4. A 28.5. cikkre is figyelemmel, a nemzeti központi bankoknak az EKB jegyzett tőkéjében meglévő részesedésüket nem lehet átruházni, zálogjoggal megterhelni vagy lefoglalni.

28.5. A 29. cikkben meghatározott kulcs módosítása esetén a nemzeti központi bankok egymás között olyan mértékben ruházzák át tőkerészesedésüket, hogy a részesedések megoszlása megfelelően a módosított kulcsnak. Az ilyen átruházás feltételeit és módját a Kormányzótanács határozza meg.

29. cikk

Tőkejegyzési kulcs

29.1. A KBER és az EKB e szerződés 123. cikkének (1) bekezdésében megállapított eljárásnak megfelelő megalapítását követően meg kell határozni az EKB tőkéjének jegyzésére vonatkozó kulcsot. Ebben a kulcsban valamennyi nemzeti központi bankhoz egy súlyt kell rendelni, amely a következők összegének felel meg:

- a KBER létrehozását megelőző utolsó előtti évben a Közösség népességszámából való tagállami részesedés 50%-a;
- a KBER létrehozását megelőző utolsó előtti évet megelőző öt évben a Közösség piaci áron számított bruttó hazai össztermékéből való tagállami részesedés 50%-a.

A százalékokat a 0,05 százalékpont legközelebb eső többszörösére kell felkerekíteni.

29.2. Az e cikk alkalmazásához szükséges statisztikai adatokat a Bizottság biztosítja a 42. cikkben megállapított eljárás alapján, a Tanács által elfogadott szabályoknak megfelelően.

29.3. Az egyes nemzeti központi bankokhoz rendelt súlyokat a KBER létrehozását követően évente módosítják a 29.1. cikkben megállapított rendelkezések értelemszerű alkalmazásával. A módosított kulcsot a következő év első napjától kezdve kell alkalmazni.

29.4. A Kormányzótanács megteszi az e cikk alkalmazásához szükséges egyéb intézkedéseket.

30. cikk

Devizatartalékokat megtestesítő eszközök átadása a EKB-nak

30.1. A 28. cikk sérelme nélkül a nemzeti központi bankok devizatartalékokat megtestesítő eszközökkel látják el az EKB-t legfeljebb 50 milliárd ECU-nek megfelelő összegben, amely nem állhat a tagállamok valutájából, ECU-ből, IMF-tartalékpozícióból és SDR-ből. A Kormányzótanács dönt arról, hogy az EKB milyen arányban hívja le ezeket az eszközöket az EKB létrehozását követően, és milyen összegben hívja le későbbi időpontokban. Az EKB korlátlanul jogosult a részére átadott devizatartalékok tartására és kezelésére, továbbá az ebben az alapkormányzatban meghatározott célokra történő felhasználására.

30.2. Az egyes nemzeti központi bankok hozzájárulását az EKB jegyzett tőkéjéből való részesedésük arányában kell meghatározni.

30.3. Az EKB az egyes nemzeti központi bankok javára a hozzájárulás mértékével megegyező követelést ír jóvá. A Kormányzótanács határozza meg az ilyen követelések denominációját és kamatozását.

30.4. Az EKB a 30.1. cikkben meghatározott mértéken túl a 30.2. cikknek megfelelően devizatartalékokat megtestesítő eszközöket hívhat le a 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően, a Tanács által meghatározott kereteken belül és feltételek mellett.

30.5. Az EKB IMF-tartalékpozíciókat és SDR-t tarthat és kezelhet, valamint rendelkezhet ezek összevonásáról.

30.6. A Kormányzótanács megteszi az e cikk alkalmazásához szükséges egyéb intézkedéseket.

31. cikk

A nemzeti központi bankok által tartott devizatartalékot megtestesítő eszközök

31.1. A nemzeti központi bankok jogosultak a nemzetközi szervezetek irányában fennálló kötelezettségeik teljesítése érdekében ügyleteket lebonyolítani a 23. cikknek megfelelően.

31.2. A devizatartalékot megtestesítő eszközök 30. cikkben említett átadását követően a nemzeti központi bankoknál maradó devizatartalékokkal végzendő valamennyi egyéb művelethez, továbbá a tagállamoknak a devizában tartott technikai egyenlegeikhez kapcsolódó műveleteihez – a 31.3. cikk keretében meghatározandó összeghatáron felül – meg kell szerezni az EKB jóváhagyását annak érdekében, hogy biztosítsák a Közösség árfolyam- és monetáris politikájával való összhangot.

31.3. A Kormányzótanács iránymutatásokat bocsát ki az ilyen műveletek bonyolításának elősegítése céljából.

32. cikk

A nemzeti központi bankok monetáris jövedelmének felosztása

32.1. A KBER monetáris politikai feladatainak ellátása folytán a nemzeti központi bankoknál felhalmozódó jövedelmeket (a továbbiakban: monetáris jövedelem) minden egyes pénzügyi év végén fel kell osztani e cikk rendelkezéseinek megfelelően.

32.2. A 32.3. cikkre is figyelemmel, minden egyes nemzeti központi bank monetáris jövedelmének összege megegyezik a forgalomban lévő bankjegyekkel, valamint a hitelintézetek jegybanki betéteivel szemben fennálló eszközökből származó éves bevételével. Ezeket az eszközöket a nemzeti központi bankok a Kormányzótanács által megállapítandó iránymutatásoknak megfelelően külön mutatják ki.

32.3. Ha a harmadik szakasz kezdetét követően a nemzeti központi bankok mérlegének struktúrája a Kormányzótanács megítélése szerint nem teszi lehetővé a 32.2. cikk alkalmazását, a Kormányzótanács minősített többséggel úgy határozhat, hogy a 32.2. cikk rendelkezéseitől eltérve a monetáris jövedelmet legfeljebb öt éven keresztül más módszerrel kell kiszámítani.

32.4. Az egyes nemzeti központi bankok monetáris jövedelméből le kell vonni a 19. cikknek megfelelően a nemzeti központi bank által a hitelintézetek jegybanki betétei után fizetett kamatok összegét.

A Kormányzótanács úgy határozhat a bankjegykibocsátással összefüggésben felmerülő költségeket, illetve – kivételes esetben – a KBER számára végzett monetáris politikai műveletek kapcsán elszenvedett meghatározott veszteségeket a nemzeti központi bankok részére meg kell téríteni. A költségek, illetve veszteségek megtérítésére a Kormányzótanács által megfelelőnek ítélt formában kerül sor; ezeket az összegeket el lehet számolni a nemzeti központi bankok monetáris jövedelmének terhére.

32.5. A nemzeti központi bankok monetáris jövedelmének összege az EKB-ba befizetett tőkerészesedések arányában kerül felosztásra a nemzeti központi bankok között, figyelembe véve a Kormányzótanács 33.2. cikk értelmében hozott határozatát.

32.6. Az EKB a Kormányzótanács iránymutatásainak megfelelően végzi a monetáris jövedelem felosztásából származó egyenlegek elszámolását és kiegyenlítését.

32.7. A Kormányzótanács megteszi az e cikk alkalmazásához szükséges egyéb intézkedéseket.

33. cikk

Az EKB nettó nyereségének és veszteségének felosztása

33.1. Az EKB nettó nyeresége a következő sorrendben kerül felosztásra:

- (a) a nettó nyereség 20%-át meg nem haladó, a Kormányzótanács által meghatározott összeget az általános tartalékalapba kell átutalni legfeljebb a tőke 100%-át elérő mértékben;
- (b) a nettó nyereség maradványát befizetett részesedésük arányában az EKB részvényesei között kell felosztani.

33.2. Az EKB által elszenvedett veszteség esetében a hiány az EKB általános tartalékalapja, szükség esetén pedig a Kormányzótanács határozatát követően az adott pénzügyi év monetáris jövedelme terhére jóváírható a nemzeti központi bankok között a 32.5. cikknek megfelelően felosztott összegek arányában és mértékéig.

7. FEJEZET

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

34. cikk

Jogi aktusok

34.1. E szerződés 110. cikkének megfelelően az EKB:

- rendeleteket alkot a 3.1. cikk első francia bekezdésében, 19.1., 22. és 25.2. cikkben meghatározott feladatok végrehajtásához szükséges mértékben, valamint a Tanács 42. cikkben említett jogi aktusaiban megállapítandó esetekben;
- meghozza az e szerződés és az ezen alapokmány értelmében a KBER-re ruházott feladatok végrehajtásához szükséges határozatokat;
- ajánlásokat tesz és véleményeket ad.

34.2. A rendelet általános hatállyal bír. Teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.

Az ajánlások és a vélemények nem kötelezőek.

A határozat teljes egészében kötelező azokra nézve, akiket címzettként megjelöl.

E szerződés 253., 254. és 256. cikkét alkalmazni kell az EKB által elfogadott rendeletekre és határozatokra.

Az EKB úgy határozhat, hogy határozatait, ajánlásait és véleményeit nyilvánosságra hozza.

34.3. A 42. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően a Tanács által meghatározott kereteken belül és feltételek mellett az EKB pénzbírságot vagy kényszerítő bírságot szabhat ki azokra a vállalkozásokra, amelyek nem tesznek eleget a rendeleteiből és határozataiból fakadó kötelezettségeknek.

35. cikk

Bírósági felülvizsgálat és kapcsolódó kérdések

35.1. Az e szerződésben megállapított esetekben és feltételek mellett az Európai Bíróság felülvizsgálhatja, illetve értelmezheti az EKB aktusait és mulasztásait. Az EKB – az e szerződésben megállapított esetekben és feltételek mellett – eljárást indíthat.

35.2. Az egyrészről az EKB, másrészről annak hitelezői, adósai vagy bármely más személy közötti jogvitákban a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróság jár el, kivéve azokat az eseteket, amelyekben a Bíróság rendelkezik hatáskörrel.

35.3. Az EKB az e szerződés 288. cikkében meghatározott felelősségi szabályok hatálya alá tartozik. A nemzeti központi bankok felelősségét saját nemzeti joguk határozza meg.

35.4. A Bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy az EKB által vagy nevében kötött közjogi vagy magánjogi szerződésekben foglalt választott bírósági kikötés alapján határozatot hozzon.

35.5. A Bíróság előtt történő keresetindításról az EKB nevében a Kormányzótanács dönt.

35.6. A Bíróság rendelkezik hatáskörrel a nemzeti központi bankok ezen alapokmányból eredő kötelezettségeinek teljesítésével kapcsolatos jogvitákban. Ha az EKB megítélése szerint valamely nemzeti központi bank az ezen alapokmányból eredő valamely kötelezettségét nem teljesítette, az ügyről indokolással ellátott véleményt ad, miután az érintett nemzeti központi banknak lehetőséget biztosított észrevételei megtételére. Ha az érintett nemzeti központi bank az EKB által meghatározott határidőn belül nem tesz eleget a véleményben foglaltaknak, az EKB a Bírósághoz fordulhat.

36. cikk

Személyzet

36.1. A Kormányzótanács az Igazgatóság javaslata alapján meghatározza az EKB személyzetének alkalmazási feltételeit.

36.2. A Bíróság hatáskörrel rendelkezik az EKB és alkalmazottai között felmerülő minden vitás ügyben az alkalmazási feltételekben megállapított keretek között és feltételek mellett.

37. cikk

Székhely

Az EKB székhelye tárgyában a tagállamok kormányai állam-, illetve kormányfői szinten 1992 végéig közös megegyezéssel döntenek.

38. cikk

Titoktartás

38.1. Az EKB és a nemzeti központi bankok irányító szerveinek és személyzetének tagjai megbízásuk megszűnését követően sem fedhetnek fel szolgálati titoktartási kötelezettség alá eső információt.

38.2. A titoktartási kötelezettséget előíró közösségi jogi rendelkezések az e rendelkezések hatálya alá tartozó adatokhoz hozzáférő személyekre is vonatkoznak.

39. cikk

Aláírásra jogosultak

Az EKB harmadik személyekkel szemben elnöke vagy Igazgatóságának két tagja útján, vagy az elnök által az EKB nevében aláírásra kellően feljogosított két alkalmazottjának aláírásával vállal jogi kötelezettséget.

40. cikk³

Kiváltságok és mentességek

Az EKB-t a tagállamok területén megilletik a feladatai ellátásához szükséges kiváltságok és mentességek az Európai Közösségek kiváltságairól és mentességeiről szóló jegyzőkönyvben megállapított feltételek szerint.

8. FEJEZET

AZ ALAPOKMÁNY MÓDOSÍTÁSA ÉS KIEGÉSZÍTŐ JOGALKOTÁS

41. cikk

Egyszerűsített módosítási eljárás

41.1. E szerződés 107. cikke (5) bekezdésének megfelelően a Tanács az EKB ajánlása alapján és a Bizottsággal folytatott konzultációt követően minősített többséggel, illetve a Bizottság javaslata alapján és az EKB-val folytatott konzultációt követően, módosítva az Amszterdami Szerződés 6. cikkének III. (4) pontjával, egyhangúlag módosíthatja az ezen alapokmány 5.1., 5.2., 5.3., 17., 18., 19.1., 22., 23., 24., 26., 32.2., 32.3., 32.4., 32.6., cikkét, 33.1. cikkének a) pontját és 36. cikkét. Mindkét esetben szükség van az Európai Parlament hozzájárulására.

41.2. Az EKB e cikk szerinti ajánlásához a Kormányzótanács egyhangú határozata szükséges.

42. cikk

Kiegészítő jogalkotás

E szerződés 107. cikke (6) bekezdésének megfelelően, közvetlenül a harmadik szakasz megkezdésére vonatkozó határozat meghozatalát követően a Tanács a

³ Módosítva az Amszterdami Szerződés 6. cikkének III. (4) pontjával.

Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlamenttel és az EKB-val folytatott konzultációt követően, illetve az EKB ajánlása alapján, az Európai Parlamenttel és a Bizottsággal folytatott konzultációt követően, minősített többséggel fogadja el az ezen alapokmány 4., 5.4., 19.2., 20., 28.1., 29.2., 30.4. és 34.3. cikkében említett rendelkezéseket.

9. FEJEZET

A KBER-RE VONATKOZÓ ÁTMENETI ÉS EGYÉB RENDELKEZÉSEK

43. cikk

Általános rendelkezések

43.1. Egy e szerződés 122. cikkének (1) bekezdésében említett eltérés azzal a következménnyel jár, hogy az alapokmány következő cikkei nem keletkezhetnek jogokat és kötelezettségeket az érintett tagállamok számára: 3, 6, 9.2, 12.1, 14.3, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 26.2, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 50 és 52.

43.2. Az e szerződés 122. cikke (1) bekezdésében meghatározott eltéréssel rendelkező tagállamok központi bankjai a nemzeti jognak megfelelően megőrzik hatáskörüket a monetáris politika területén.

43.3. E szerződés 122. cikke (4) bekezdésének megfelelően „tagállamok” alatt az eltéréssel nem rendelkező tagállamokat kell érteni az ezen alapokmány következő cikkeiben: 3., 11.2., 19., 34.2. és 50.

43.4. „Nemzeti központi bankok” alatt az eltéréssel nem rendelkező tagállamok nemzeti központi bankjait kell érteni az ezen alapokmány következő cikkeiben: 9.2., 10.1., 10.3., 12.1., 16., 17., 18., 22., 23., 27., 30., 31., 32., 33.2. és 52.

43.5. „Részvényesek” alatt az eltéréssel nem rendelkező tagállamok központi bankjait kell érteni a 10.3. és 33.1. cikkben.

43.6. Az „EKB jegyzett tőkéje” alatt az EKB-nak az eltéréssel nem rendelkező tagállamok központi bankjai által jegyzett tőkéjét kell érteni a 10.3. és 30.2. cikkben.

44. cikk

Az EKB átmeneti feladatai

Az EKB átveszi az EMI azon feladatait, amelyeket egy vagy több tagállam eltérése következtében a harmadik szakaszban továbbra is végre kell hajtani.

Az EKB az e szerződés 122. cikkében meghatározott eltérések hatályon kívül helyezésére történő felkészüléshez tanácsot ad.

45. cikk

Az EKB Általános Tanácsa

45.1. E szerződés 107. cikke (3) bekezdésének sérelme nélkül az EKB harmadik döntéshozó szerveként létre kell hozni az Általános Tanácsot.

45.2. Az Általános Tanács tagjai az EKB elnöke és alelnöke, valamint a nemzeti központi bankok elnökei. Az Igazgatóság többi tagja szavazati jog nélkül részt vehet az Általános Tanács ülésein.

45.3. Az Általános Tanács feladatait teljeskörűen ezen alapokmány 47. cikke sorolja fel.

46. cikk

Az Általános Tanács eljárására vonatkozó szabályok

46.1. Az EKB Általános Tanácsának ülésein az EKB elnöke vagy távollétében az alelnöke elnököl.

46.2. A Tanács elnöke és a Bizottság egy tagja szavazati jog nélkül részt vehet az Általános Tanács ülésein.

46.3. Az Általános Tanács üléseit az elnök készíti elő.

46.4. A 12.3. cikktől eltérve, az Általános Tanács maga fogadja el eljárási szabályzatát.

46.5. Az Általános Tanács titkárságát az EKB biztosítja.

47. cikk

Az Általános Tanács feladatai

47.1. Az Általános Tanács:

- ellátja a 44. cikkben említett feladatokat,
- közreműködik a 4. és a 25.1. cikkben említett tanácsadói feladatok ellátásában.

47.2. Az Általános Tanács közreműködik:

- az 5. cikkben foglaltak szerinti statisztikai adatok gyűjtésében,
- az EKB jelentéstételi tevékenységében a 15. cikkben foglaltak szerint,
- a 26. cikk alkalmazásához szükséges szabályok megalkotásában a 26.4. cikkben foglaltak szerint,
- a 29. cikk alkalmazásához szükséges egyéb intézkedések meghozatalában a 29.4. cikkben foglaltak szerint,
- az EKB személyzete alkalmazási feltételeinek megállapításában a 36. cikkben foglaltak szerint.

47.3. Az Általános Tanács közreműködik az eltéréssel rendelkező tagállamok valutái árfolyamának az e szerződés 123. cikke (5) bekezdésében foglaltak szerint az eltéréssel nem rendelkező tagállamok valutáihoz vagy közös valutájához való visszavonhatatlan rögzítéséhez szükséges előkészületekben.

47.4. Az Általános Tanácsot az EKB elnöke tájékoztatja a Kormányzótanács határozatairól.

48. cikk

Az EKB tőkéjére vonatkozó átmeneti rendelkezések

A 29.1. cikknek megfelelően az EKB tőkéjének jegyzéséhez meghatározott kulcsban valamennyi nemzeti központi bankhoz egy súlyt kell rendelni. A 28.3. cikktől eltérve, az eltéréssel rendelkező tagállamok központi bankjai az általuk jegyzett tőkét nem fizetik be, kivéve ha az Általános Tanács az EKB jegyzett tőkéjének legalább kétharmadát és a részvényesek legalább felét képviselő többséggel úgy határoz, hogy az általuk jegyzett tőkének egy minimális százalékát be kell fizetni az EKB működési költségeihez történő hozzájárulásként.

49. cikk

Az EKB tőkéjének, általános tartalékainak és céltartalékainak halasztott befizetése

49.1. Annak a tagállamnak a központi bankja, amelynek eltérését hatályon kívül helyezték, ugyanolyan mértékben fizeti be az EKB jegyzett tőkéjében meglévő részesedését, mint az eltéréssel nem rendelkező tagállamok központi bankjai, és az EKB-nak devizatartalékot megtestesítő eszközöket ad át a 30.1. cikknek megfelelően. Az átadásra kerülő összeget úgy határozzák meg, hogy a 30.1. cikknek megfelelően az EKB-nak átadott devizatartalékot megtestesítő eszközök folyó árfolyamon vett ECU-értékét megszorozzák az érintett nemzeti központi bank által jegyzett részvények számának és a többi nemzeti központi bank által már befizetett részvények számának arányával.

49.2. A 49.1. cikknek megfelelően teljesítendő befizetéseken túlmenően az érintett központi bank köteles hozzájárulni az EKB általános tartalékaihoz, az ezzel egyenértékű céltartalékokhoz, továbbá ahhoz az összeghez, amelyet az eltérés hatályon kívül helyezését megelőző év december 31-e szerinti eredménykimutatás egyenlege alapján az általános tartalékhoz és céltartalékhoz még biztosítani kell. A hozzájárulás összegét úgy határozzák meg, hogy a fentiekben meghatározott és az EKB jóváhagyott mérlegében kimutatott tartalékok összegét megszorozzák az érintett központi bank által jegyzett részvények számának és a többi központi bank által már befizetett részvények számának arányával.

49.3.⁴ Amikor egy vagy több ország tagállammá, azok nemzeti központi bankjai pedig a KBER részévé válnak, az EKB jegyzett tőkéjét és az EKB-nak átadható devizatartalékot megtestesítő eszközök összegére vonatkozó korlátot automatikusan meg kell növelni. Ezt a növekedést úgy kell kiszámítani, hogy az adott időpontban alkalmazandó megfelelő összegeket meg kell szorozni a kibővített tőkejegyzési kulcsnak megfelelően az érintett belépő nemzeti központi bankhoz rendelt súly és a KBER-ben már tag nemzeti bankokhoz rendelt súlyok közötti aránnyal. A tőkejegyzési kulcsban az egyes nemzeti központi bankokhoz rendelt súlyokat a 29.1. cikk értelemszerű alkalmazásával, a 29.2. cikkel összhangban

⁴ Beillesztve a Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmány 17. cikkével.

kell megállapítani. A statisztikai adatok céljából alkalmazandó referencia-időszakok megegyeznek a súlyozás legutóbbi, a 29.3. cikk szerint végrehajtott öt-évenkénti kiigazításakor alkalmazott referencia-időszakokkal.

50. cikk

Az Igazgatóság tagjainak első alkalommal történő kinevezése

Az EKB Igazgatóságának létrehozásakor az Igazgatóság elnökét, alelnökét és többi tagját a tagállamok kormányai állam-, illetve kormányfői szinten, közös megegyezéssel nevezik ki a Tanács ajánlása alapján, az Európai Parlamenttel és az EMI Tanácsával folytatott konzultációt követően. Az Igazgatóság elnökét 8 évre nevezik ki. A 11.2. cikktől eltérve, az alelnököt 4 évre, az Igazgatóság többi tagját pedig 5-től 8 évig terjedő időtartamra nevezik ki. Egyik megbízatás sem újítható meg. Az Igazgatóság tagjainak száma a 11.1. cikkben előírtnál kevesebb is lehet, de semmilyen körülmények között nem lehet négyenél kevesebb.

51. cikk

Eltérés a 32. cikktől

51.1. Ha a harmadik szakasz kezdetét követően a Kormányzótanács úgy határoz, hogy a 32. cikk alkalmazása lényegesen megváltoztatja a nemzeti központi bankok relatív jövedelmi helyzetét, a 32. cikk alapján felosztásra kerülő jövedelem összegét a harmadik szakasz kezdetét követő első pénzügyi évben 60%-ot meg nem haladó mértékben, majd minden egyes azt követő pénzügyi évben legalább 12 százalékponttal egységesen csökkenteni kell.

51.2. Az 51.1. cikk legfeljebb öt pénzügyi éven keresztül alkalmazható a harmadik szakasz kezdetét követően.

52. cikk

Közösségi pénznemekben denominált bankjegyek cseréje

Az árfolyamok visszavonhatatlan rögzítését követően a Kormányzótanács megteszi a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a visszavonhatatlanul rögzített árfolyamú pénznemben denominált bankjegyeket a nemzeti központi bankok névértéken váltsák át.

53. cikk

Az átmeneti rendelkezések alkalmazhatósága

A 43–48. cikk akkor és addig alkalmazható, ha és ameddig eltéréssel rendelkező tagállamok léteznek.

FOGALOMTÁR

Aktív oldali rendelkezésre állás (*marginal lending facility*): az eurorendszer rendelkezésre állásának egyik formája, amelynek keretében a partnerkörbe tartozó hitelintézetek előre megszabott kamatlábon, megfelelő értékpapír-fedezet ellenében hitelhez juthatnak valamelyik NKB-nál (lásd még: az **EKB irányadó kamatai**).

Általános Tanács (*General Council*): az EKB egyik döntéshozó szerve. Tagjai az EKB elnöke, alelnöke és valamennyi EU-tagállam nemzeti központi bankjának elnöke.

Árstabilitás (*price stability*): az árstabilitás fenntartása az eurorendszer elsődleges célja. Az EKB Kormányzótanácsának definíciója szerint árstabilitásról akkor beszélhetünk, ha az **euroövezet harmonizált fogyasztóiár-indexének (HICP)** éves növekedése 2% alatt van. A Kormányzótanács azt is egyértelművé tette, hogy az árstabilitás megvalósítása során célja az inflációs rátát középtávon 2% alatti, de ahhoz közeli értéken tartani.

Átfogó gazdaságpolitikai iránymutatás (BEPG) (*Broad Economic Policy Guideline*): a Szerződés értelmében a tagállamok kötelesek gazdaságpolitikájukat az EU Tanácsával egyeztetni. A koordináció legfőbb eszköze a BEPG, amely makrogazdasági és strukturális politikai ajánlásokat tartalmaz a gazdaságpolitikai döntéshozók számára, egyszersmind segít eligazodni az eredmények utólagos értékelésében, amely az EU Tanácsához kötődő többoldalú felügyelet keretében zajlik. Az Európai Bizottság ajánlása alapján az EU Tanácsa BEPG-előterjesztést készít, majd következtetéseiről beszámol az Európai Tanácsnak. Az EU Tanácsa végül, az Európai Tanács következtetése alapján, ajánlást fogad el a kérdésben.

Betéti rendelkezésre állás (*deposit facility*): az eurorendszer rendelkezésre állása, amelyet a **partnerkörébe** tartozó hitelintézetek **egynapos O/N betétek** elhelyezésére vehetnek igénybe, és amely után NKB-juk előre meghatározott kamatot fizet (lásd még az **EKB irányadó kamatlábai**).

Devizaswap (*foreign exchange swap*): egy időben végrehajtott azonnali és határidős tranzakciók, amelyek keretében valamely devizanemet egy másikra váltanak át. Az eurorendszer devizaswapok formájában is végezhet **nyílt piaci műveleteket**. Ezek során a nemzeti központi bankok (vagy az **EKB**) azonnali ügylet keretében **eurót** vesznek vagy adnak el valamely devizáért, illetve ezzel egyidejűleg határidős ügylet keretében eladják vagy visszavásárolják.

ECOFIN Tanács: lásd az **EU Tanácsa**.

EK-szerződés: lásd **Szerződés**.

Az EKB irányadó kamatai (*key ECB interest rates*): az irányadó kamatokat az **EKB Kormányzótanácsa** határozza meg. A kamatdöntés egyben az EKB mone-

táris politikai irányvonalára is következtetni enged. Az **irányadó kamatok a következők: az irányadó refinanszírozási műveletek minimális ajánlati kamatlába**, továbbá az **aktív oldali** (marginális hitelezési), valamint a **betéti rendelkezésre állás** kamatlába.

Elszámolási kockázat (*settlement risk*): annak a kockázata, hogy egy átutalási rendszeren keresztül lebonyolított elszámolás nem a várt módon megy végbe. Az elszámolási kockázat állhat hitelkockázatból és likviditási kockázatból.

Elszámoltathatóság (*accountability*): egy független intézmény jogi és politikai kötelezettsége, amelynek keretében vállalja, hogy döntéseihez az állampolgárok és azok választott képviselői előtt magyarázatot és indoklást fűz. Az adott intézmény így felelőssé tehető vállalt kötelezettségei teljesítéséért. Az **Európai Központi Bank az Európai Parlamentnek**, illetve szélesebb értelemben az európai állampolgároknak köteles beszámolni tevékenységéről.

EONIA (euro egynapos indexátlag) (*euro overnight index average*): az euro egynapos bankközi piaci tranzakciók alapján számított, meghatározó kamatlába.

ERM árfolyam-mechanizmus (*exchange rate mechanism*): Az **Európai Monetáris Rendszer (EMS)** intervenció és árfolyam-mechanizmusa meghatározta a részt vevő valuták ECU-hoz viszonyított középárfolyamát. A középárfolyamokból mátrixot képeztek, amely az egyes tagvaluták közötti bilaterális középárfolyamot adta meg. Az árfolyamok a bilaterális középárfolyamok körüli sávban ingadozhattak. A középárfolyamokat az ERM-ben részt vevő országok kölcsönös egyetértésével ki lehetett igazítani. 1999-ben, a **Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) harmadik szakaszának** kezdetén az ERM-et az **ERM-II** váltotta fel.

ERM-II árfolyam-mechanizmus (*ERM II, exchange rate mechanism II*): árfolyam-megállapodás, amely lefekteti az árfolyam-politikai együttműködés kereteit az euroövezet országai és a GMU harmadik szakaszából kimaradó uniós tagállamok között.

Értékpapír-elszámolási rendszer (*securities settlement system – SSS*): olyan rendszer, amely lehetővé teszi értékpapírok vagy egyéb pénzügyi eszközök tartását és átruházását akár költségmentesen, akár fizetés ellenében (szállítás fizetés ellenében).

Értékpapír-elszámolási rendszerek közötti kapcsolat (*Link between securities settlement systems*): értékpapír-elszámolási rendszerek között létesített folyamatok és megállapodások, amelyek értékpapírok átutalását számviteli nyilvántartásba vételi folyamat révén (azaz fizikai átmozgatás nélkül) teszik lehetővé. Mint a **CCBM** alternatívája, az **eurorendszer** ilyen kapcsolódások segítségével képes **fedezetet** határokon keresztül mobilizálni.

Értékpapír-szabályozók Európai Bizottsága (*Committee of European Securities Regulators – CESR*): az **Európai Bizottság** által 2001 júniusában felállított bizottság. Létrejöttének előzménye a „Bölcsek Tanácsának” az európai ér-

tékpapír-piacok szabályozásáról szóló jelentése. Tagjait a nemzeti értékpapír-piaci szabályozó hatóságok delegálják. A módosított európai szabályozórendszer szerint 3-as besorolású CESR-nek ebben a minőségben számos feladata van: 1. tanácsot ad az Európai Bizottságnak értékpapír-piaci ügyekben; 2. segíti a közösségi jogszabályok minél egységesebb végrehajtását; 3. javítja az európai értékpapír-szabályozó testületek közötti koordinációt.

EUREPO: az a kamat, amelyen egy első osztályú bank (*prime bank*, vagyis AAA minősítésű bank) **eurohitelt** nyújt egy másik első osztályú banknak biztosítékért cserébe, amely kizárólag az euroövezetbeli országok által kibocsátott államkötvényből és váltóból állhat. Az EUREPO-t hasonló módszerrel számítják, mint az **EURIBOR**-t, a különbség a két kamatláb között az, hogy az EUREPO a biztosított piacok (repopiacok) kamata, illetve, hogy az EUREPO-ban más bankok vesznek részt.

EURIBOR (*euro interbank offered rate*): az a kamat, amelyen egy első osztályú bank (*prime bank*, AAA minősítésű bank) **eurohitelt** nyújt egy másik első osztályú banknak maximum 12 havi lejáratú bankközi betétek napi elszámolásával. Az EUREPO-val ellentétben az EURIBOR a nem biztosított piac helyzetéről ad felvilágosítást.

Euro: a közös európai fizetőeszköz neve, amelyet az **Európai Tanács** 1995. december 15–16-i madridi ülésén fogadtak el.

Euro Bankszövetség (*Euro Banking Association – EBA*): az EBA fórumot biztosít tagjainak különböző bankszakmai kérdések vizsgálatára és megvitatására, különös tekintettel az **euro** használatához és az euróban végrehajtott tranzakciók elszámolásához kapcsolódó kérdésekre. 1998 végén az EBA létrehozott egy klíringcéget (*ABE Clearing S.A.S., Société par Actions Simplifiée à Capital Variable*) azzal a feladattal, hogy irányítsa az 1999. január 1-jén beindult új Euro Klíring Rendszert (*Euro Clearing System – EURO1*), amely az ECU Klíring és Elszámolási Rendszert (*ECU Clearing and Settlement System*) váltotta fel.

Eurocsoport (*Eurogroup*): az **ECOFIN Tanács euroövezetbeli** tagjait tömörítő nem hivatalos testület. Üléseit rendszeres időközönként (általában az ECOFIN Tanács üléseit megelőzően) tartja, ezek napirendjén az **euroövezet** tagországainak a közös valutával kapcsolatos közös feladatai szerepelnek. A tanácskozáson az **Európai Bizottság** és, indokolt esetben, az **EKB** is rendszeresen képviselteti magát.

Euro-középparitás (*euro central rate*): az **ERM-II**-ben részt vevő országok valutáinak euróval szembeni árfolyama, e körül határozzák meg az **ERM-II** ingadozási sávot.

Euroövezet (*euro area*): azon uniós tagállamok összessége, amelyek a **Szerződéssel** összhangban bevezették az **eurót** mint közös fizetőeszközt, és amelyek egységes monetáris politikát folytatnak az **EKB** vezetésével. Tagja jelenleg Belgium, Németország, Görögország, Spanyolország, Franciaország, Írország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Ausztria, Portugália és Finnország.

Európai Alkotmány (*Constitution for Europe*): 2003. június 13-án az Európa jövőjéről összehívott Európai Konvent fogadta el az Európai Alkotmányt létrehozó szerződés tervezetét, amely az **EU-szerződés** és az **EK-szerződés** helyébe lépne. A dokumentumot az Európai Tanács 2003. június 20-i, Thesszalonikiben rendezett ülésén nyújtották be, majd kormányközi konferencia keretében vitatták meg 2003 szeptembere és 2004 júniusa között. Az uniós alaptörvény tervezetét az EU-tagállamok 2004 júniusában fogadták el, az állam- és kormányfők 2004. október 29-én írták alá, ratifikációja 2006 novemberére várható.

Európai Bankbizottság (*European Banking Committee – EBC*): a bizottság 2003. november 5-i 2004/10/EK határozata (HL L 3., 2004. 1. 7., 36. old.) hozta létre 2-es besorolású testületként. Az EBC az **Európai Bizottság** tanácsadója banki ügyekben, egyszersmind a Banki Tanácsadói Bizottság (*Banking Advisory Committee*) utódja. Bankszakmai és bankfelügyeleti területen az **EKB** a 3-as besorolású Európai Bankfelügyeleti Bizottságban (*Committee of European Banking Supervisors*) képviselteti magát.

Európai Bíróság (*European Court of Justice*): az **Európai Közösség** luxemburgi székhelyű intézménye, amely 1. biztosítja a szerződések megfelelő értelmezését és alkalmazását; 2. dönt a közösségi jog alkalmazhatóságáról és jelentéséről. Az Európai Bíróság illetékes az **EKB** intézkedései és mulasztásai ügyében.

Európai Bizottság (*European Commission*): az **Európai Közösség** egyik intézménye, amelynek feladata a **Szerződésben** foglalt rendelkezések alkalmazásának biztosítása. A bizottság dolgozza ki a közösségi politikákat, terjeszti be a közösségi törvényjavaslatokat, ezenfelül hatásköre számos konkrét kérdéskörre is kiterjed. Gazdaságpolitikai területen a bizottság **átfogó gazdaságpolitikai iránymutatásokat (BEPG)** fogalmaz meg, továbbá beszámol az **EU Tanácsának** a gazdaságpolitikáról és a gazdasági folyamatokról. A többoldalú felügyelet keretében nyomon követi a tagállamok kormányzati pénzügyeinek alakulását, és ennek alapján jelentéseket készít és nyújt be az EU Tanácsának. A bizottságnak 2004. május 1-jéig 20 tagja volt: Németország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország és az Egyesült Királyság két-két taggal képviseltette magát, míg a többi tagállam egy-egy képviselőt küldött. Az EU-bővítés utáni átmeneti állapotot követően a Bizottság 25 tagúvá bővül, és az új szisztéma szerint minden tagállam egy-egy állampolgárt delegál a testületbe.

Európai Csalásellenes Hivatal (*European Anti-Fraud Office – OLAF*): az **Európai Bizottság** egyik hivatala. Az OLAF feladata nyomozást indítani a közösségen belüli csalás vagy egyéb szabálytalanságok alapos gyanúja miatt. 2003 júliusában az **Európai Bíróság** az **EKB**-ra is kiterjesztette az OLAF nyomozási jogkörét.

Az Európai Gazdasági Közösség tagállamainak jegybankelnökeit tömörítő bizottság (*Committee of Governors of the central banks of the Member States of the European Economic Community*): az EGK-szerződés 105. cikkének (2) bekezdése alapján 1964 májusában létrehozott bizottság. Miután feladatait – amelyek közül a legfontosabb a központi bankok közötti együttműködés előmoz-

dítása – 1994-ben az újonnan létrehozott **Európai Monetáris Intézet (EMI)** vette át, a testület feloszlott.

Európai Közösség (European Community): nemzetek feletti (szupranacionális) szervezet, amely az 1958-as **EGK-szerződés** révén, Európai Gazdasági Közösség (*European Economic Community – EEC*) néven jött létre. Az Európai Unióról szóló szerződés kiegészítette az EGK feladatkörét, amely 1993-ban az Európai Közösség nevet kapta. Az Európai Közösség fő célkitűzései: a gazdaság harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődésének biztosítása; magas szintű foglalkoztatottság és szociális biztonság; a nemek közötti egyenlőség; fenntartható, inflációt nem gerjesztő növekedés; versenyképesség és a tagállamok gazdasági teljesítményének konvergenciája; a környezet fokozott védelme és minőségének javítása, magas életszínvonal és életminőség, társadalmi kohézió és szolidaritás a tagállamok között. Az Európai Közösség egyebek mellett az egységes piac, valamint a gazdasági és monetáris unió révén látja el feladatait.

Európai Központi Bank (EKB) (European Central Bank – ECB): a közösségi jog értelmében jogi személyiséggel rendelkező EKB a **Központi Bankok Európai Rendszerének (KBER)** és az **eurorendszernek** központi eleme. Mindez biztosítja, hogy az eurorendszerre és a KBER-re ruházott feladatokat az EKB saját vagy a nemzeti központi bankok (NKB-k) tevékenységén keresztül, a KBER alapokmányával összhangban hajtsa végre. Az EKB-t a **Kormányzótanács**, az **Igazgatóság**, valamint harmadik, ideiglenes döntéshozó szervként az **Általános Tanács** irányítja.

Európai Monetáris Együttműködési Alap (European Monetary Cooperation Fund – EMCF): a Tanács 1973. április 3-i (EEC) 907/73 rendeletében (HL L 89., 1973. 4. 5., 2. o.) létrehozott egykori közösségi testület. A **GMU** második szakaszának kezdetekor feloszlott, feladatait az **Európai Monetáris Intézet (EMI)** vette át.

Európai Monetáris Intézet (European Monetary Institute – EMI): 1994. január 1-jén, a **Gazdasági és Monetáris Unió (GMU)** második szakaszának kezdetekor létrehozott átmeneti intézmény. Az EMI-nek két fő feladata volt: a központi bankok közötti együttműködés és a monetáris politikai koordináció elmélyítése, valamint a **Központi Bankok Európai Rendszerének (KBER)** létrehozásához, az egységes monetáris politika irányításához és a közös valutának a GMU harmadik szakaszában történő bevezetéséhez szükséges előkészületek megtétele volt. Az EMI az **EKB** 1998. június 1-jei megalapításakor szüntette meg tevékenységét.

Európai Monetáris Rendszer (European Monetary System – EMS): az Európai Tanács 1978. december 5-i állásfoglalásával 1979-ben létrehozott árfolyamrendszer. Működési eljárásait az Európai Gazdasági Közösség tagállamai jegybankjainak 1979. március 13-i megállapodásában rögzítették. Az EMS szoros monetáris és árfolyam-politikai együttműködést tett lehetővé az **Európai Közösség** tagállamai között. A rendszer fő összetevői a következők voltak: az **ECU**, az **ERM** intervenciós és árfolyam-mechanizmus, nagyon rövid lejáratú finanszírozási formák, valamint rövid és középtávú hitelkonstrukciók. Az **GMU harmadik szakaszának kezdetén** az EMS-t az **ERM-II** váltotta fel.

Európai Parlament (*European Parliament*): a tagállamok állampolgárainak választott képviselőit tömörítő közösségi intézmény, amelynek jelenleg, vagyis a 2004–2009-es parlamenti ciklusban 732 tagja van. Noha kiveszi a részét a jogalkotási folyamatból, de különböző előjogokkal, amelyeket az uniós törvényhozás eljárási szabályzata rögzít. A **Gazdasági és Monetáris Unió (GMU)** tekintetében a Parlament szerepe jórészt konzultatív funkcióra korlátozódik. A **Szerződés** ugyanakkor meghatároz bizonyos eljárásokat, amelyek az **EKB**-nak a Parlament előtti demokratikus **elszámoltathatóságát** szolgálják (az EKB éves jelentésének benyújtása, általános vita a monetáris politikai ügyekben, az EKB-vezetők rendszeres megjelenése az illetékes parlamenti bizottságok előtt).

Európai Számvevőszék (*Court of Auditors*): az **Európai Közösség** auditját végző intézmény. Ellenőrzi egyebek mellett az EKB irányításának operatív hatékonyságát.

Európai Tanács (*European Council*): az **Európai Unió** fejlődésének mozgatórugója, általános irányelveinek meghatározója. Tagjai a tagállamok állam-, illetve kormányfői, valamint az **Európai Bizottság** elnöke (lásd még: az **EU Tanácsa**).

Európai Unió (*European Union – EU*): az általában Maastrichti Szerződés néven ismert **Európai Unióról szóló szerződést** 1992. február 7-én írták alá, 1993. november 1-jei hatálybalépéssel. A Szerződést a későbbiekben kiegészítette az 1997. október 2-án Amszterdamban aláírt és 1999. május 1-jén életbe lépett Amszterdami Szerződés, majd a 2001. február 26-án Nizzában aláírt és 2003. február 1-jén életbe lépett Nizzai Szerződés. Az unió működése három alappilléren nyugszik, amely különböző jogi személyiséggel rendelkező szervezetekből és megállapodásokból áll. Az első pillért az **Európai Közösség** és az Európai Atomenergia Közösség (Euratom) alkotja, mindkettő jogi személyiség, amelynek működését egymástól független szerződések szabályozzák. A második és harmadik pillér lényegében kormányközi megállapodásokból áll, amelyek a közös kül- és biztonságpolitikával (KKBP) és a büntetőjogi ügyekben folytatott rendvédelmi és igazságügyi együttműködéssel kapcsolatosak.

Európai Unióról szóló szerződés: lásd **Szerződés**.

Európai Valutaegység (ECU) (*European Currency Unit*): a gazdasági és monetáris unió (GMU) harmadik szakaszát megelőzően az ECU a 15 tagállam 12 nemzeti valutájának fix összegéből álló kosárvaluta szerepét töltötte be. Az ECU-t a benne részt vevő valuták értékének súlyozott átlagaként számolták ki. Az ECU-t 1999. január 1-jén az euro váltotta fel 1:1 átváltási arányban.

Eurorendszer (*Eurosystem*): az **EKB**-nak és azon tagállamok nemzeti központi bankjainak (NKB-k) összessége, amelyek a **Gazdasági és Monetáris Unió** harmadik szakaszában bevezették az **eurót** (lásd még: **euroövezet**). Az eurorendszernek jelenleg 12 tagja van. Vezető testülete az EKB **Kormányzótanácsa** és **Igazgatósága**.

Az eurorendszer szakértői prognózisa (*Eurosystem staff projections*): az **eurorendszer** szakértői által készített vizsgálatok publikált eredményei az **euroövezet** makrogazdasági folyamatainak jövőbeli alakulásáról.

Eurostat: az Európai Közösség Statisztikai Hivatala. Az Eurostat az **Európai Bizottság** része, feladata a közösségi statisztikák elkészítése.

Az EU Tanácsa (EU Council, Council of the European Union): az Európai Közösség egyik intézménye, amely a tagállamok kormányainak képviselőit tömöríti, és amelynek tagjai a vizsgált témakörökben illetékes miniszterek (ezért gyakran Miniszterek Tanácsa néven is emlegetik). Gazdasági és pénzügyminisztereket tömörítő testületként **ECOFIN Tanács** néven ismeretes. Állam-, illetve kormányfői összetételben olyan esetekben ülésezik, amikor a **Szerződésben** előírt döntéseket kell meghoznia (lásd még: **Európai Tanács**).

Fedezet (collateral): felvett hitel visszafizetését garantáló (pl. a **hitelintézetek** jegybanknál elhelyezett eszközei), vagy **visszavásárlási megállapodás** keretében (pl. hitelintézetek által a jegybanknak) eladott eszközök.

Finomhangoló művelet (fine-tuning operation): az **eurorendszer** által különleges esetekben végrehajtott **nyílt piaci művelet**, amelynek célja a váratlan likviditásingadozás ellensúlyozása a piacon.

Fizetési rendszer (payment system): a pénzforgalom lebonyolítását lehetővé tevő fizetési eszközöket, banki eljárásokat, és jellemzően a bankközi átutalási rendszereket értjük rajta. A fizetési rendszer működőképességének feltétele, hogy a résztvevők egységes technikai normákat és módszereket használjanak egymásnak küldött fizetési üzeneteiknek a továbbítására, legyen valamennyi fél által elfogadott elszámolási eszköz, és legyenek egységes működési eljárások, illetve szabályok, amelyek meghatározzák többek között a csatlakozási feltételeket és az árpolitikát.

Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) (Organisation for Economic Co-operation and Development): 1950-ben, párizsi székhellyel létrejött kormányközi szervezet. Jelenleg 30 ország tagja, de további 70-nel tart fenn kapcsolatot. Az OECD konzultációs fórumot nyújt tagjai számára, amelynek célja a tapasztalatcseré és az együttműködés a lehető legerőteljesebb fenntartható növekedés érdekében, továbbá a gazdasági és szociális jólét javítása a piacgazdaság elveinek megfelelően.

Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) (Economic and Monetary Union – EMU): a GMU három szakaszban valósult meg, az **EK-szerződésben** lefektetett eljárások és menetrend szerint. Első szakasza 1990 júliusában kezdődött és 1993. december 31-én zárult le. Fő eredménye a tőke unión belüli szabad áramlását akadályozó korlátok lebontása volt. A második szakasz 1994. január 1-jén vette kezdetét. A feladatok között szerepelt többek között az **Európai Monetáris Intézet (EMI)** felállítása, a kormányzati szektor központi banki finanszírozásának tilalma. Biztosítani kellett továbbá, hogy a közszféra semmilyen módon ne kaphasson kiváltságos hozzáférést a pénzügyi intézményekhez, illetve hogy a tagállamok kerüljék a túlzott államháztartási hiányt. A következő szakasz 1999. január 1-jén indult: a monetáris politikai hatáskörök innentől kezdve az **EKB**-hoz kerültek, számlapénzként bevezették az **eurót**. A GMU létrehozásának folyamata 2002. január 1-jén, az eurokészpénz bevezetésével ért véget.

Gazdasági és Pénzügyi Bizottság (*Economic and Financial Committee – EFC*): a **Gazdasági és Monetáris Unió (GMU)** harmadik szakaszának kezdetén létrehozott konzultatív közösségi szerv, amelybe a tagállamok, az **Európai Bizottság** és az **Európai Központi Bank (EKB)** delegálhat tagokat, maximálisan két-két főt. A tagállamok részéről az egyik tag a kormányzat felső vezetői közül, a másik az NKB felső vezetőségéből kerül ki. Az NKB-képviselők általában csak a jegybanki tevékenységet érintő témák esetén vesznek részt a bizottsági üléseken. Az EFC feladatait az **EK-szerződés** 114. cikkének (2) bekezdése ismerteti.

Gazdaságpolitikai Bizottság (*Economic Policy Committee – EPC*): a Tanács 1974. február 18-i határozatában (HL L 63., 1974. 3. 5., 21. old.) létrehozott konzultatív testületbe a tagállamok, az **Európai Bizottság** és az **EKB** egyaránt két-két tagot, valamint két-két póttagot delegál. A bizottság legfontosabb feladatként segíti az ECOFIN Tanács előkészítő munkáját a tagállamok és az **Európai Közösség** gazdaságpolitikáinak összehangolására, továbbá tanácsadói funkciót tölt be az **Európai Bizottság** és az **EU Tanácsa** relációjában. Végül szorosan együttműködik a **Gazdasági és Pénzügyi Bizottsággal**, elsősorban a közösség növekedési potenciáljának és foglalkoztatottsági rátájának növelését célzó strukturális politikák kidolgozásában.

GDP-arányos államadósság (*debt ratio*): a túlzott hiány definíciójának az **EK-szerződés** 104. cikke (2) bekezdésében szereplő egyik fiskális kritériuma. Adósságrátán az államadósságnak a folyó piaci áron vett GDP-hez viszonyított arányát értjük, míg az államadósságot – a **túlzott hiány esetén indítandó eljárásról** szóló 20. sz. jegyzőkönyvben leírtak szerint – a teljes bruttó adósságátlományának az államháztartás különböző szegmensei között és azokon belül konszolidált adósságátlományaként értelmezzük, az év végi állapotnak megfelelő nominális értéken.

GDP-arányos államháztartási hiány (*deficit ratio*): a túlzott hiány definíciójának az **EK-szerződés** 104. cikke (2) bekezdésében szereplő egyik fiskális kritériuma. GDP-arányos államháztartási hiánynak a tervezett vagy folyó államháztartási hiánynak a folyó piaci áron vett GDP-hez viszonyított arányát értjük, míg államháztartási hiánynak – a **túlzott hiány esetén indítandó eljárásról** szóló 20. sz. jegyzőkönyvben leírtak szerint – az állam nettó hitelállományát nevezzük.

Gyorstender (*quick tender*): az **eurorendszer finomhangoló műveleteihez** kapcsolódó tendereljárás. A gyorstendert egy órán belül, korlátozott számú partner részvételével bonyolítják le.

Harmonizált fogyasztóiár-index (*Harmonised Index of Consumer Prices – HICP*): olyan fogyasztóiár-index, amelynek kiszámításához minden tagállamban ugyanazt a statisztikai módszertant alkalmazzák.

Hosszabb távú refinanszírozási művelet (*longer-term refinancing operation*): az **eurorendszer** havi rendszerességgel végrehajtott **nyílt piaci művelete**, általában három hónapos lejáratú. A műveleteket változó kamatú tenderként, előre meghirdetett mennyiségi keretekkel bonyolítják le.

Igazgatóság (Executive Board): az EKB egyik döntéshozó szerve. Tagjai az EKB elnöke, alelnöke, valamint négy további tag, akiket az euroövezet tagállamainak állam-, illetve kormányfőinek közös megegyezésével neveztek ki.

Irányadó refinanszírozási művelet (main refinancing operation): az eurorendszer heti rendszerességgel végrehajtott **nyílt piaci művelete**. A Kormányzótanács 2003. évi döntése értelmében 2004. március 9-én a nyílt piaci művelet lejárata két hétről egy hétre csökkentették. A műveleteket változó kamatú tenderként bonyolítják le, előre bejelentett minimális ajánlati kamatlábbal.

KBER-szabizottságok (KBER – Központi Bankok Európai Rendszere) (ESCB committees, European System of Central Banks): az EKB Kormányzótanácsa által az EKB eljárási szabályzatának 9. cikkében létrehozott bizottságok. Feladatuk, hogy segítsék a döntéshozó testületek munkáját.

Konvergenciakritériumok (convergence criteria): az EK-szerződés 121. cikkének (1) bekezdésében meghatározott, majd a Szerződéshez csatolt 21. sz. jegyzőkönyvben tovább pontosított követelmények, amelyek alapján döntés született arról, hogy egy tagállam bevezetheti-e az eurót. A kritériumok egyrészt az **árstabilitást**, az állam pénzügyi helyzetét, az árfolyamot és a hosszú lejáratú kamatlábakat célozzák meg. Ugyancsak a konvergencia feltételeként azt is megvizsgálják, hogy a nemzeti jogszabályok, beleértve az NKB-k statútumait, összhangban állnak-e a Szerződéssel, valamint a **Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányával**.

Kormányzótanács (Governing Council): az EKB legfőbb döntéshozó szerve. Tagjai az EKB Igazgatóságának tagjai, továbbá az euroövezet tagállamainak NKB-elnökei.

Kötelező tartalék (reserve requirement): minimális jegybanki tartalék, amelyet egy adott **hitelintézet** az eurorendszerrel köteles elhelyezni. E követelmény betartását a – hozzávetőleg egy hónapos – **tartalékperiódus** napi egyenlegeinek átlagolásával vizsgálják.

Közös operatív rendszerek (common operational systems): az EKB és az NKB-k által létrehozott közös operatív rendszerek célja a decentralizált műveletek egyszerűbb végrehajtása. Ide tartoznak a közös információs rendszerek, alkalmazások, eljárások, amelyek „kerékagy és küllő” (*hub-and-spoke*) szisztéma szerint vannak elrendezve, ahol az „agy” szerepét az EKB tölti be.

Központi banki függetlenség (central bank independence): törvényi rendelkezés, amely garantálja, hogy a nemzeti központi bank törvény szabta feladatait politikai beavatkozástól mentesen hajthassa végre. Az **EK-szerződés** 108. cikke rögzíti az euroövezet nemzeti központi bankjainak függetlenségéről szóló alapelvet.

Központi Bankok Európai Rendszere (KBER) (European System of Central Banks – ESCB): tagjai az EKB, valamint az Európai Unió 25 tagállamának nemzeti központi bankjai (NKB-k), tehát az **eurorendszer** tagjain kívül mindazon

tagállamok NKB-i is, amelyek egyelőre nem vezették be az eurót. A KBER-t a **Kormányzótanács**, az EKB **Igazgatósága**, valamint harmadik, ideiglenes döntéshozó szervként az EKB **Általános Tanácsa** irányítja. A KBER fő feladatait az eurorendszer hajtja végre.

A Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapszabálya (*Statute of the European System of Central Banks and of the European Central Bank*): a **Központi Bankok Európai Rendszerét (KBER)** és az **Európai Központi Bankot (EKB)** létrehozó jogszabály, amelyet jegyzőkönyv formájában csatoltak az **EK-szerződéshez**.

Központi bankok levelezőbanki modellje (*correspondent central banking model – CCBM*): a **Központi Bankok Európai Rendszere (KBER)** által létrehozott konstrukció, amelynek keretében a KBER **partnerkörébe** tartozó hitelintézetek hitelt kaphatnak a székhelyük szerinti ország jegybankjától egy másik országban lévő **fedezet** fejében. A modellben az adott NKB a többi központi bank letétkezelőjeként jár el azon értékpapírok tekintetében, amelyeket az adott ország **értékpapír-elszámolási rendszerében** (*securities settlement system – SSS*) tart nyilván.

Minimális ajánlati kamatláb (*minimum bid rate*): az **irányadó refinanszírozási műveletek kamatlábjának** alsó határa, amelyre a partnerkörbe tartozó hitelintézetek ajánlatot tehetnek a változó kamatú tender során. A minimális ajánlati kamat egyike az **EKB irányadó kamatlábjának**, amely egyszersmind az EKB monetáris politikai irányvonaláról is tájékoztat.

Monetáris Bizottság (*Monetary Committee*): az **EGK-t létrehozó szerződés** 105. cikkének (2) bekezdése által létrehozott Bizottság. A **GMU** harmadik szakaszának kezdetén feladatait a **Gazdasági és Pénzügyi Bizottság** vette át.

Monetáris jövedelem (*monetary income*): az **eurorendszer** monetáris politikai funkciójából adódó, az NKB-knak jutó bevétel, amelyet a **Kormányzótanács** által meghatározott irányelvek szerinti eszközökből különítenek el. Összege megegyezik a forgalomban lévő bankjegyekkel, valamint a hitelintézetek jegybanki betéeteivel szemben fennálló eszközök bevételeivel.

Monetáris, Pénzügyi és Fizetésimérleg-statisztikai Bizottság (*Committee on Monetary, Financial and Balance of Payments Statistics – CMFB*): a Tanács 1996. február 26-i 96/174/EK határozatával (HL L 51., 1996. 3. 1., 48. o.) módosított 1991. február 25-i 91/115/EGK (HL L 59., 1991. 3. 6., 19. o.) határozatával létrehozott testület, amely a nemzeti statisztikai hivatalok, az **Eurostat**, az NKB-k és az **EKB** statisztikusait fogja össze. A bizottság sokféle statisztikai kérdésben, de legfőképpen a **túlzott deficit eljárással** kapcsolatban ad tanácsot az Európai Bizottságnak, valamint biztosítja az európai szintű együttműködést és a statisztikai munka összehangolását.

Monetáris pénzügyi intézmények (MPI-k) (*monetary financial institutions – MFIs*): az **euroövezet** pénzkibocsátását bonyolító pénzügyi intézmények, nevezetesen az **EKB**, az euroövezeti NKB-k, hitelintézetek és pénzpiaci alapok.

Monetáris politikai stratégia (*monetary policy strategy*): a monetáris politika vitelének általános módja. Az **EKB** monetáris politikai stratégiája két elemből áll: az árstabilitás, mint elsődleges cél számszerű definíciójából, valamint a két pilléren (közgazdasági elemzés, monetáris elemzés) nyugvó elemzési keretből. Utóbbi egyfelől kiindulópontként szolgál a **Kormányzótanácsnak** az árstabilitási kockázatok vizsgálat átfogó helyzetértékeléséhez és a monetáris politikai döntésekhez, másrészt szerkezetbe foglalja a döntések nagyközönség előtti indoklását.

Nemzetközi Fizetések Bankja (*Bank for International Settlements – BIS*): a BIS a világ legrégebbi nemzetközi pénzügyi szervezete, amelyet nemzetközi egyezmény hozott létre 1930. május 17-én Belgium, Németország, Franciaország, Olaszország, Japán, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok részvételével. A BIS feladata a nemzetközi monetáris és pénzügyi együttműködés előmozdítása, valamint a „központi bankok bankja” funkció ellátása. A BIS a következőképpen teljesíti törvény szabta feladatát: 1. fórumot biztosít a központi bankok közötti és a nemzetközi pénzügyi közösségen belüli párbeszéd és a döntéshozatali folyamatok zökkenőmentessé tételére; 2. a közgazdasági és monetáris politikai kutatás központjaként funkcionál; 3. a központi bankok elsődleges partnere pénzügyi tranzakcióik során; végül 4. nemzetközi pénzügyi műveletekben ügynöki és vagyongazdálkodási funkciót tölti be. Székhelye: Bazel. Képviseleti irodái: Hongkongban és Mexikóvárosban találhatóak.

Nemzetközi Valutaalap (*International Monetary Fund – IMF*): a Bretton Woods-i megállapodás alapján 1944-ben létrejött nemzetközi monetáris szervezet. Székhelye Washington, jelenleg 184 tagországgal rendelkezik. Az IMF alapszövege (*Articles of Agreement*) értelmében a szervezet fő feladata a globális monetáris együttműködés előmozdítása, az árfolyam-stabilitás biztosítása, a nemzetközi kereskedelem és a gazdasági növekedés támogatása.

Nyílt piaci művelet (*open market operation*): a központi bank kezdeményezésére a pénzügyi piacokon végrehajtott művelet, amely az alábbi tranzakciók valamelyikét foglalja magában: 1. végleges adásvételi (azonnali vagy határidős) tranzakció keretében pénzügyi eszköz vétele vagy eladása; 2. pénzügyi eszköz vétele vagy eladása **visszavásárlási megállapodás** keretében; 3. hitelnyújtás vagy hitelfelvétel **fedezetként** szolgáló pénzügyi eszközök ellenében; 4. jegybanki adósságlevél kibocsátása; 5. fix lejáratú betét elfogadása; 6. **devizaswap** végrehajtása hazai és külföldi fizetőeszköz bevonásával.

Összekapcsoló mechanizmus (*interlinking mechanism*): a **TARGET**-rendszer egyik alkotóeleme. A kifejezés azon infrastruktúrák és folyamatok megjelölésére szolgál, amelyek összekapcsolják az egyes országok RTGS-rendszereit a TARGET-ben történő, nemzetközi fizetések feldolgozása érdekében.

Penziós ügylet (*reverse transaction*): olyan művelet, amelynek során a központi bank **visszavásárlási megállapodás** keretében eszközöket vásárol vagy ad el, illetve fedezet mellett hitelt nyújt vagy vesz fel.

A pénzmennyiség növekedésének referenciaértéke (*reference value for monetary growth*): a gazdaságban forgó pénztömeg nyomon követése érdekében a

Kormányzótanács referenciaértéket állapított meg az ún. széles értelemben vett monetáris aggregátum, azaz az M3 növekedésére. A referenciaérték az M3 növekedésének a középtávú árstabilitással összeegyeztethető üteme. Meghatározása során a reál-GDP-növekedés és az M3 forgási sebességének trendjére vonatkozó középtávú feltételezésekből indulnak ki az **árstabilitás kormányzótanácsi** defíniójának tiszteletben tartásával. Az M3-növekedés referenciaértéktől való jelentős vagy huzamos ideig tartó eltérése normál körülmények között azt jelzi, hogy az árstabilitást középtávon kockázatok övezik. A monetáris politika ugyanakkor nem reagálhat mechanisztikusan az M3-növekedés referenciaértéktől való minden egyes elmozdulására.

Prognózis (projection): lásd az **eurorendszer szakértői prognóza**sa.

Rendelkezésre állás (standing facility): a központi bank egyik szolgáltatása, amelyet a felek saját kezdeményezésre vehetnek igénybe. Az **eurorendszer** két-féle egynapos rendelkezésre állást alkalmaz: az **aktív oldali** (marginális hitelezési) és a **betéti rendelkezésre állást**.

Stabilitási és növekedési paktum (Stability and Growth Pact – SGP): a törvénycsomag az **EU Tanácsa** két rendeletéből (a Tanács 1997. július 7-i 1466/97/EK rendelete a költségvetési egyenleg felügyeletének, valamint a gazdaságpolitikák felügyeletének és összehangolásnak megerősítéséről; a Tanács 1997. július 7-i 1467/97/EK rendelete a **túlzott hiány esetén követendő eljárás** megvalósításának felgyorsításáról és pontosításáról), valamint az **Európai Tanácsnak** a Stabilitási és növekedési paktumról hozott állásfoglalásából áll, amelyet az 1997. június 17-i amszterdami csúcsertekezleten fogadtak el. A paktummal a döntéshozók célja annak biztosítása volt, hogy a tagállamok államháztartása a **GMU** harmadik szakaszában is rendezett maradjon, ezzel is javítva az árstabilitás, továbbá a foglalkoztatottság növelését lehetővé tevő gyors, fenntartható gazdasági növekedés feltételeit. Ez konkrétan azt jelenti, hogy a tagállamok költségvetésének középtávon egyensúly közeli állapotban kell lenniük vagy többletet kell mutatniuk.

Stabilitási program (stability programmes): az euroövezet tagországainak kormányai által kidolgozott középtávú terv, illetve előrejelzés a legfontosabb gazdasági mutatók alakulásáról. A programban középtávú célként a költségvetésnek egyensúly közeli állapotban kell lennie vagy többletet kell mutatnia, vagy ezek hiányában a **Stabilitási és növekedési paktumban** rögzített kiigazítási pályát kell követnie. Az évente aktualizálandó programot az **Európai Bizottság** és a **Gazdasági és Pénzügyi Bizottság** tekinti át. Az ECOFIN Tanács vizsgálata a két testület értékelésén alapul.

Szervezetirányítás (corporate governance): valamely szervezet vezetését és irányítását meghatározó eljárások, folyamatok összessége. A vállalatirányítási struktúrában pontosan meg vannak határozva minden egyes tag (igazgatótanács, menedzsment, részvényesek, egyéb érdekeltek) jogkörei és felelősségi körei, valamint a döntéshozatalra vonatkozó szabályok és eljárások. A struktúra egyszerűsmind keretbe foglalja a szervezet operatív célkitűzéseit, konkrétan megnevezi a kijelölt célok megvalósításának és a teljesítmény ellenőrzésének módját.

Szerződés (*Treaty*): teljes nevén az **Európai Közösséget létrehozó szerződés (vagy EK-szerződés)**. A szerződést 1957. március 25-én Rómában írták alá (ezért gyakran a Római Szerződés névvel illetik), majd 1958. január 1-jén lépett életbe. A dokumentum létrehozta az Európai Gazdasági Közösséget (EGK), melyet ma **Európai Közösségnek (EK)** hívunk. Az Európai Unióról szóló szerződés (**EU-szerződés** vagy ismertebb nevén Maastrichti Szerződés) kiegészítette az EGK-ról szóló szerződést és létrehozta az Európai Uniót.

TARGET (transzeurópai automatizált valós idejű bruttó elszámolási átutalási rendszer) (*Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system*): az **euro** valós idejű, bruttó elszámolási rendszere (**RTGS**). A decentralizált módon működő rendszert a 15 RTGS-rendszer, az EKB fizetési rendszere (EPM) és az összekapcsoló mechanizmus alkotja.

TARGET2: a **TARGET** második generációja, amelyet az **euroövezet** pénzügyi integrációjának növelésére építenek ki. A TARGET2 fő céljai: 1. harmonizált interface-ek segítségével jobban megfelelni a fogyasztói igényeknek; 2. az alapszolgáltatások területén egységes árstruktúra bevezetésével garantálni a költséghatékonyt; 3. felkészülni az **Európai Unió** és az eurorendszer bővítéséhez kapcsolódó jövőbeli fejlesztésekre. A TARGET2-ben az NKB-k a hitelintézetek náluk vezetett folyószámláiért és a hozzájuk fűződő ügyfélkapcsolatokért felelnek. Az új rendszer várhatóan az évtized második felében lép működésbe.

Tartalékalap (*reserve base*): azon mérlegtételek (elsősorban passzívák) összege, amelyek alapján az egyes **hitelintézetekre** vonatkozó **kötelező tartalékot** számítják.

Tartalékperiódus (*maintenance period*): azon intervallum, amely alatt a **hitelintézeteknek** eleget kell tenniük **tartalékképzési kötelezettségüknek**. 2004. március 10-e óta a tartalékperiódus a **Kormányzótanács** előre bejelentett kamatmeghatározó ülését követő első **irányadó refinanszírozási művelet** elszámolási napján kezdődik. Az **EKB** legalább három hónappal korábban közzéteszi a következő év tartalékperiódusainak beosztását.

Tartalékráta (*reserve ratio*): a központi bank a tartalékalapban szereplő mérlegtételek egyes kategóriáira tartalékrátát számol. Az egyes ráták alapján számítják ki a kötelező tartalékot.

Tender (*standard tender*): az **eurorendszer** a rendszeres **nyílt piaci műveletek** során alkalmaz 24 órán belül lebonyolított tendert. Az aukción az általános feltételeket teljesítő valamennyi ügyfél részt vehet.

Túlzott hiány esetén indítandó eljárás (*excessive deficit procedure*): az **EK-szerződés** 104. cikke, valamint (a **túlzott hiány esetén indítandó eljárásról** szóló) 20. sz. jegyzőkönyv kötelezi a tagállamokat a költségvetési fegyelem betartására, meghatározza a túlzott hiánynak minősülő költségvetési pozíció ismérveit, valamint előírja a teendőket arra az esetre, ha a költségvetési egyenlegre vagy az államadósságra vonatkozó követelmények nem teljesülnek. A **Stabilitási és növekedési paktum** egyik elemeként e rendelkezéseket kiegészíti a Tanács

1997. július 7-i 1467/97/EK rendelete a túlzott hiány esetén indítandó eljárás megvalósításának felgyorsításáról és pontosításáról.

Valós idejű, bruttó elszámolási rendszer (*real-time gross settlement system – RTGS*): olyan elszámolási rendszer, amelyben a megbízások feldolgozása és elszámolása megbízásonként (tehát nettósítás nélkül), valós időben (azaz folyamatosan) történik (lásd még: **TARGET**).

Visszavásárlási megállapodás (*repurchase agreement*): valamely pénzügyi eszköz eladására és meghatározott áron történő visszavásárlására vonatkozó megállapodás. A visszavásárlás történhet egy előre meghatározott jövőbeli időpontban vagy igény esetén. A megállapodás gyakorlatilag a fedezett hitel egy formája azzal a különbséggel, hogy visszavásárlási megállapodás esetén az értékpapír nem marad az eladó tulajdonában. A visszavásárlási megállapodások az M3 részét képezik abban az esetben, ha az eladó monetáris pénzügyi intézmény (MPI), partnere viszont euroövezetbeli, de nem monetáris pénzügyi intézmény.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ÁLTALÁNOS SZAKIRODALOM

Hivatalos EKB-kiadványok

EKB (1999): 1998. évi *Éves jelentés*, 1999. április

EKB (2000): 1999. évi *Éves jelentés*, 2000. április

EKB (2001): 2000. évi *Éves jelentés*, 2001. május

EKB (2002): 2001. évi *Éves jelentés*, 2002. április

EKB (2003): 2002. évi *Éves jelentés*, 2003. április

EKB (2004): 2003. évi *Éves jelentés*, 2004. április

EKB (2003): 2004. évi *Éves jelentés*, 2005. április

EKB (2004): 2005. évi *Éves jelentés*, 2006. április

EKB (2002): *Compendium: collection of legal instruments, June 1998 – December 2001*, 2002. március

EKB (2004): *Institutional provisions: Statute of the ESCB and of the ECB – Rules of procedure*, 2004. október

EKB (2006): *Az Európai Központi Bank, az eurorendszer, a Központi Bankok Európai Rendszere* (tájékoztató füzet), 2006. május

Egyéb kiadványok

Raymond, R. (2001): *L'euro et l'unité de l'Europe*, Párizs, 2001.

Scheller, H. K. (1999): *Das Europäische System der Zentralbanken*, in Glomb/Lauk (eds.), Euro Guide, Köln, 1999.

Scheller, H. K. (2000): *Die Europäische Zentralbank*, Majna-Frankfurt, 2000.

Von der Groeben, H., Thiesing, J. és Ehlermann, C.-D. (eds.), *Kommentar zum EU/EG-Vertrag*, 5. kiadás, Baden-Baden, 1997/1999.

Zilioli, C. és Selmayr, M. (2001): *The Law of the European Central Bank*, Oxford-Portlész Oregon, 2001.

Papadia, F. és Santini, C. (2006): *La Banque centrale européenne*, Párizs, 2006.

I. FEJEZET

Hivatalos EKB-kiadványok

EKB (2000): 2000. évi *Konvergenciajelentés*, 2000. május

EKB (2004): 2004. évi *Konvergenciajelentés*, 2004. október

EKB (2006): 2006. évi *Konvergenciajelentés*, 2006. május

EKB (2001): *The economic policy framework in EMU*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2001. november

EKB (2003): *The relationship between monetary policy and fiscal policies in the euro area*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2003. február

Egyéb kiadványok

Andrews, D. (2003): *The Committee of Central Bank Governors as a source of rules*, *Journal of European Public Policy* 10:6, 2003. december, 956–973. o.

Baer, G. D. (1994): *The Committee of Governors as a forum for European central bank cooperation*, in Bakker, A. et al. (eds.), *Monetary Stability through International Cooperation: Essays in Honor of André Szász*, Amsterdam, 1994.

Berger, F. (2001): *12 into one: one money for Europe*, Frankfurt am Main, 2001.

Committee for the study of economic and monetary union (Delors Committee), *Report on economic and monetary union in the European Community*, 1989.

Committee of Governors of the central banks of the Member States of the European Economic Community (1990): *Introductory Report and Commentary on the Statute of the European System of Central Banks and the ECB*, 1990. november.

Committee of Governors of the central banks of the Member States of the European Economic Community (1992): *Annual Report 1990/91*, 1992. április.

Committee of Governors of the central banks of the Member States of the European Economic Community (1993): *Annual Report 1992*, 1993. április.

European Commission (1995): *Green Paper on the Practical Arrangements for the Introduction of the Single Currency [COM(95) 33 final]*, Luxembourg, 1995. május 31.

EMI (1995): *Annual Report 1994*, 1995. április.

EMI (1995): *The changeover to the single currency*, 1995. november.

EMI (1996): *Role and functions of the European Monetary Institute*, 1996. február.

EMI (1996): *Annual Report 1995*, 1996. április.

EMI (1997): *The single monetary policy in Stage Three: specification of the operational framework*, 1997. január.

EMI (1997): *Annual Report 1996*, 1997. április.

EMI (1998): *Convergence Report: Report required by Article 109j of the Treaty establishing the European Community*, 1998. március.

EMI (1998): *Annual Report 1997*, 1998. május.

Scheller, H. K. (2001): *The Changeover to the Euro*, in Caesar/Scharrer (eds.), *European Economic and Monetary Union: Regional and Global Challenges*, Baden-Baden, 2001, 243–263. o.

Van den Berg, C. C. A. (2004): *The making of the Statute of the European System of Central Banks, An Application of Checks and Balances*, 2004

2. FEJEZET

Hivatalos EKB-kiadványok

EKB (1999): *The Eurosystem and the European System of Central Banks (ESCB)*, Havi jelentés, Aktuális témák, 1999. január.

EKB (1999): *The institutional framework of the European System of Central Banks*, Havi jelentés, Aktuális témák, 1999. július.

EKB (1999): *Legal instruments of the European Central Bank*, Havi jelentés, Aktuális témák, 1999. november.

EKB (2001): *Why price stability?*, 2001. június.

EKB (2003): *The adjustment of voting modalities in the Governing Council*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2003. május.

Egyéb kiadványok

Arrowsmith, J. A. A. (1996): *La non-participation à la phase 3: la vie à l'étage inférieur de l'UEM (Opting-out of stage 3: life in the lower tier of EMU)*, in *Revue d'économie financière*, No 36, 1-1996.

Caparello, M. (2003): *Internal audit in the central banking community*, Courtis, N. és Mander, B. (eds.), *Accounting standards for central banks*, Central Banking Publications, London, 2003.

Duisenberg, W. F. (2001): *The European Central Bank, the Eurosystem and the European System of Central Banks*, a Banque centrale du Luxembourg új épületének felavató ünnepségén elhangzott beszéd, Luxembourg, 2001. május 18.

Liebscher, K. (1998): *Die Rolle einer nationalen Zentralbank im ESZB am Beispiel der OeNB*, in 26. Volkswirtschaftliche Tagung der Oesterreichischen Nationalbank, 1998. május.

Merriman, N. (2003): *Financial reporting in the Eurosystem*, in Courtis, N. and Mander, B. (eds.), *Accounting standards for central banks*, Central Banking Publications, London, 2003.

Padoa-Schioppa, T. (2000): *An institutional glossary of the Eurosystem*, article delivered at the conference on „The Constitution of the Eurosystem: the Views of the EP and the ECB”, 2000. március 8.

Palmer, M. (2001): *The Banque centrale du Luxembourg in the European System of Central Banks*, Banque centrale du Luxembourg, 2001. május.

Raymond, R. (1996): *Les Banques centrales nationales dans le système européen de banques centrales (National central banks within the European System of Central Banks)*, in *Revue d'économie financière*, No 36, 1-1996.

3. FEJEZET

Hivatalos EKB-kiadványok

EKB (1999): *The stability-oriented monetary policy strategy of the Eurosystem*, Havi jelentés, Aktuális témák, 1999. január.

EKB (1999): *TARGET and payments in euro*, Havi jelentés, Aktuális témák, 1999. november.

EKB (2000): *Foreign exchange reserves and operations of the Eurosystem*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2000. január.

EKB (2000): *EMU and banking supervision*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2000. április.

EKB (2001): *Eurosystem staff macroeconomic projection exercises for the euro area*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2001. június.

EKB (2002): *Euro banknote preparations: from cash changeover to post-launch activities*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2002. január.

EKB (2002): *The role of the Eurosystem in payment and clearing systems*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2002. április.

- EKB (2002): *The liquidity management of the ECB*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2002. május.
- EKB (2002): *Implications of the euro cash changeover on the development of banknotes and coins in circulation*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2002. május.
- EKB (2003): *The demand for currency in the euro area and the impact of the euro cash changeover*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2003. január.
- EKB (2003): *CLS – purpose, concept and implications*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2003. január.
- EKB (2003): *The outcome of the ECB's evaluation of its monetary policy strategy*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2003. június.
- EKB (2003): *Changes to the Eurosystem's operational framework for monetary policy*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2003. augusztus.
- EKB (2000): *Statistical information collected and compiled by the ESCB*, 2000. május.
- EKB (2002): *Evaluation of the 2002 cash changeover*, 2002. április.
- EKB (2003): *EU banking sector stability*, 2003. február.
- EKB (2004): *The monetary policy of the ECB (második kiadás)*, 2004. január.
- EKB (2004): *Developments in the EU framework for financial regulation, supervision and stability*, cikk a Havi Jelentésben, 2004. november.
- EKB (2005): *A monetáris politika végrehajtása az euroövezetben: az eurorendszer monetáris politikai eszközeinek és eljárásainak általános dokumentációja*, 2005. február.
- EKB (2005): *Initial experience with the changes to the Eurosystem's operational framework for monetary policy implementation*, cikk a Havi Jelentésben, 2005. február.
- EKB (2005): *EKB-Statisztika Rövid áttekintés*, 2005. augusztus.
- EKB (2005): *TARGET – the current system (public information brochure)*, 2005. augusztus.
- EKB (2005): *TARGET – innovation and transformation (public information brochure)*, 2005. augusztus.
- EKB (2006): *Portfolio management at the ECB*, cikk a Havi Jelentésben, 2006. április.

Egyéb kiadványok

Domingo-Solans, E. (2003): *The importance of Eurostat for the monetary policy of the European Central Bank*, az Európai Közösségek Statisztikai Hivatala fennállásának 50. évfordulója alkalmából tartott akadémiai ülésen elhangzott beszéd, Luxembourg, 2003. május. 16.

Duisenberg, W. F. (2001): *The ECB's monetary policy strategy and the quantitative definition of price stability*, az EKB elnökének levele a Gazdasági és Monetáris Ügyek Bizottsága elnökének, Christa Randzio-Plathnak, 2001. december 13.

Issing, O., Gaspar, V., Angeloni, I. and Tristani, O. (2001): *Monetary policy in the euro area: strategy and decision-making at the European Central Bank*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

Issing, O. et al. (eds.) (2003): *Background Studies for the ECB's Evaluation of its Monetary Policy Strategy*, Majna-Frankfurt, 2003. november.

Trichet, J.-C. (2003): *The ECB's monetary strategy after the evaluation and clarification of May 2003*, a Pénzügyi Tanulmányok Központjának (Centre for Financial Studies) fő eseményén elhangzott beszéd, Majna-Frankfurt, 2003. november 20.

Trichet, J.-C. (2004): *Euro area statistics and their use for ECB policy-making*, az EKB második statisztikai konferenciáján elhangzott beszéd, Majna-Frankfurt, 2004. április 22–23.

Bull, P. (2004): *The development of statistics for Economic and Monetary Union*, Majna-Frankfurt, 2004. július.

4. FEJEZET

Hivatalos EKB-kiadványok

EKB (2000): *The ECB's relations with institutions and bodies of the European Community*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2000. október.

EKB (2001): *The external communication of the European Central Bank*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2001. február.

EKB (2002): *The accountability of the ECB*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2002. november.

EKB (2002): *Transparency in the monetary policy of the ECB*, Havi jelentés, Aktuális témák, 2002. november.

Egyéb kiadványok

Noyer, C. (1999): *Politics and central banks*, speech held at Eesti Pank, Tallinn, 1999. május 3.

Zilioli, C. and Selmayr, M. (2000): *The European Central Bank: An Independent Specialised Organization of Community Law*, Common Market Law Review, 2000 – 37. kötet, 3. szám, 591–644. o.

5. FEJEZET

Hivatalos EKB-kiadványok

EKB (1999): *The international role of the euro*, Havi jelentés, Aktuális kérdések, 1999. augusztus.

EKB (2001): *The ECB's relations with international organisations and fora*, Havi jelentés, Aktuális kérdések, 2001. január.

EKB (2002): *International supervisory co-operation*, Havi jelentés, Aktuális kérdések, 2002. május.

EKB (2002): *Review of the international role of the euro*, 2002. december.

Egyéb kiadványok

Duisenberg, W. F. (2000): *The role of the ECB at the international level*, a Nemzetközi Pénzügyi Intézet éves közgyűlésén elhangzott beszéd, Inc. (IIF), Prága, 2000. szeptember 23.

Padoa-Schioppa, T. (1999): *The external representation of the euro area*, az Európai Parlament Monetáris ügyekkel foglalkozó albizottságának bevezető nyilatkozata, Brüsszel, 1999. március 17.

Zilioli, C. and Selmayr, M. (1999): *The External Relations of the Euro Area: Legal Aspects*, Common Market Law Review, 1999 – 36. kötet, 2. szám, 273–349. o.

6. FEJEZET

Hivatalos EKB-kiadványok

EKB (2000): *ECB labour relationships and the social dialogue with regard to the ESCB*, EKB-sajtóközlemény, 2000. október 5.

EKB (2002): *Code of Conduct of the European Central Bank in accordance with Article 11.3 of the Rules of Procedure of the European Central Bank*, 2001. március (HL C 76., 2001. 3. 8., 12. o.).

EKB (2002): *Code of Conduct for the Members of the Governing Council*, 2002. május 16. (HL C 123., 2002. 5. 24. , 9. o.).

EKB (2003): *The mission of the European Central Bank*, 2003. augusztus.

Egyéb kiadványok

Ricard, P. (2001): *Voyage au centre de la BCE*, Le Monde, 2001. november 23.

TÁRGYMUTATÓ

- Aktív oldali rendelkezésre állás (*marginal lending facility*) 89, 203
- Általános Tanács, EKB: lásd Európai Központi Bank (*General Council of the ECB, European Central Bank*)
- A pénzmennyiség növekedésének referenciaértéke (*reference value for monetary growth*) 85, 213
- Árstabilitás (*price stability*) 45, 80, 203
- Átfogó gazdaságpolitikai iránymutatás (*Broad Economic Policy Guidelines – BEPGs*) 31, 32, 203
- Bankjegyszakértői Központ (*Counterfeit Analysis Centre*) 107
- Barre-terv (*Barre Plan*) 17
- Betéti rendelkezésre állás (*deposit facility*) 89, 203
- Cardiffi folyamat (*Cardiff process*) 32, 137
- Devizapiaci intervenció (*Intervention on foreign exchange markets*) 95
- Devizaswap (*foreign exchange swap*) 86, 203
- Devizatartalék (*foreign reserves*) 94
- ECOFIN Tanács: lásd EU Tanácsa (*ECOFIN Council, EU Council*)
- ECU (*European Currency Unit*) 19, 208
- Egységes Európai Okmány (*Single European Act*) 19
- EKB Igazgatósága: lásd Európai Központi Bank (*Executive Board of the ECB, European Central Bank, ECB*)
- Elszámolási kockázat (*settlement risk*) 98, 204
- EONIA 26, 204
- ERM árfolyam-mechanizmus (*exchange rate mechanism – ERM*) 19, 204
- ERM–II árfolyam-mechanizmus (*ERM II, exchange rate mechanism II*) 92, 204
- Értékpapír-elszámolási rendszer (*securities settlement system – SSS*) 99, 102, 204
- Értékpapír-szabályozók Európai Bizottsága (*Committee of European Securities Regulators – CESR*) 102, 204
- EU-szerződés: lásd Szerződés (*EU Treaty, Treaty*)
- EU Tanácsa (*EU Council*) 33, 34, 39, 48, 55, 70, 91, 133, 209
- EUREPO 26, 205
- EURIBOR 26, 205
- Euro (*euro*) 24, 25, 27, 29, 205
- Eurobankjegyek (*euro banknotes*) 103
- Eurocsoport (*Eurogroup*) 52, 133, 205
- Euroérmék (*euro coins*) 103
- Euro-középparitás (*euro central rate*) 93, 205
- Euroövezet (*euro area*) 34, 205
- Euro Bankszövetség (*Euro Banking Association, EBA*) 101, 205
- Európai Alkotmány (*Constitution for Europe*) 29, 72, 206
- Európai Bankbizottság (*European Banking Committee – EBC*) 113, 206
- Európai Bíróság (*European Court of Justice – ECJ*) 43, 123, 138, 206
- Európai Bizottság (*European Commission*) 33, 34, 39, 43, 52, 70, 91, 108, 135, 206
- Európai Csalásellenes Hivatal (*European Anti-Fraud Office – OLAF*) 139, 206
- Európai Gazdasági Közösség (EGK) (*European Economic Community – EEC*) 15
- Európai Közösség (*European Community – EC*) 28, 207
- Európai Központi Bank (EKB) (*European Central Bank – ECB*)
- Adatvédelmi biztos (*Data Protection Officer*) 155
 - Ajánlások (*recommendations*) 70
 - Általános Tanács (*General Council*) 61, 203

- Belső audit (*internal Audit*) 155
- Belső ellenőrzés (*internal control*) 155
- Belső határozatok (*internal decisions*) 64
- Devizatartalék (*foreign reserves*) 93
- Döntéshozó testületek (*decision-making bodies*) 51
- Elszámoltathatóság (*accountability*) 126, 204
- Épületei (*premises*) 160
- Etikai tanácsadó (*Ethics Adviser*) 155
- Fizetési mechanizmus (*payment mechanism*) 100
- Függetlenség (*independence*) 123
- Határozatok (*decisions*) 69
- Igazgatóság (*Executive Board*) 59, 154, 211
- Intézményi státus (*institutional status*) 43
- Irányadó kamatok (*key ECB interest rates*) 53, 87, 203
- Irrattár (*archives*) 156
- Jogi személyiség (*legal personality*) 43
- Kiváltságok és mentességek (*privileges and immunities*) 43
- Kormányzótanács (*Governing Council*) 52, 154, 211
- Költségvetési Bizottság (*Budget Committee*) 154
- Közbeszerzési szabályok (*procurement rules*) 156
- Küldetési nyilatkozat (*mission statement*) 153
- Magatartási kódex (*Codes of Conduct*) 155
- Monetáris politikai stratégia (*monetary policy strategy*) 80
- Nemzetközi kapcsolatok (*international relations*) 143
- Nyelvpolitika (*linguistic regime*) 137
- Párbeszéd közösségi intézményekkel és testületekkel (*Dialogue with Community institutions and bodies*) 131
- Pénzügyi források (*financial resources*) 116
- Pénzügyi irányítás és feddhetetlenség vizsgálata (*Scrutiny of financial management and integrity*) 139
- Rendeletek (*regulations*) 68
- Statisztika (*statistics*) 108
- Szabályozói jogkör (*regulatory powers*) 68
- Székhely (*seat*) 160
- Székhely-megállapodás (*Headquarters Agreement*) 160
- Személyzet (*staff*) 158
- Szerepe az eurorendszerben (*role in the Eurosystem*) 51
- Szervezeti felépítés (*organisational structure*) 156
- Szervezetirányítás (*corporate governance*) 153, 214
- Tanácsadói tevékenység (*advisory activity*) 70
- Tevékenység és mulasztások bírósági felülvizsgálata (*Judicial review of acts and omissions*) 138
- Tőkejegyzési kulcs (*capital key*) 114
- Utasítások (*instructions*) 64
- Vélemények (*opinions*) 72
- Európai Monetáris Együttműködési Alap (*European Monetary Cooperation Fund – EMCF*) 18, 207
- Európai Monetáris Intézet (*European Monetary Institute – EMI*) 22, 25, 207
- Európai Monetáris Rendszer (*European Monetary System – EMS*) 19, 207
- Európai Parlament (*European Parliament*) 129, 131, 208
 - Gazdasági és Monetáris Bizottság (*Committee on Economic and Monetary Affairs*) 131
- Európai Számvevőszék (*Court of Auditors*) 43, 139, 208
- Európai Tanács (*European Council*) 31, 208
- Európai Unió, EU (*European Union – EU*) 28, 208

- Eurorendszer (*Eurosystem*)
- Irányítás (*governance*) 52, 203
 - Jelentéstétel az eurorendszeren belül (*Intra-Eurosystem reporting*) 67
 - Név (*term*) 42
 - Összetétel (*composition*) 42, 211
 - Pénzügyi kapcsolatok az eurorendszeren belül (*Intra-Eurosystem financial relationships*) 115
 - Szakértők makrogazdasági előrejelzései (*staff macroeconomic projections*) 84
 - Tevékenységek (*activities*) 77
- Eurostat 109, 135, 209
- Fedezet (*collateral*) 86, 209
- Finomhangoló művelet (*fine-tuning operation*) 87, 209
- Fizetési és elszámolási rendszerek (*payment and clearing systems*) 98, 209
- G7 147
- G10 148
- G20 148
- Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD*) 146, 209
- Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) (*Economic and Monetary Union, EMU*) 16, 37, 209
- Gazdasági és Pénzügyi Bizottság (*Economic and Financial Committee*) 135, 210
- Gazdaságpolitikai Bizottság (*Economic Policy Committee*) 136, 210
- GDP-arányos államadósság (*debt ratio*) 33, 210
- GDP-arányos államháztartási hiány (*deficit ratio*) 33, 210
- Gyorstender (*quick tender*) 88, 210
- Harmonizált fogyasztóiár-index (*Harmonised Index of Consumer Prices – HICP*) 80, 211
- Hosszabb lejáratú refinanszírozási művelet (*longer-term refinancing operation*) 87, 210
- Irányadó refinanszírozási művelet (*main refinancing operation*) 87, 211
- Jegybankelnöki Bizottság (*Committee of Governors*) 17, 22, 206
- Kiegészítő jogszabályalkotás (*complementary legislation*) 70
- Konvergenciakritériumok (*convergence criteria*) 35, 211
- Kormányzótanács, EKB: lásd Európai Központi Bank (*Governing Council of the ECB, European Central Bank*)
- Kölni folyamat (*Cologne process*) 32, 137
- Kötelező tartalék (*reserve requirement*) 90, 211
- Központi banki függetlenség (*central bank independence*) 39, 123, 211
- Központi Bankok Európai Rendszere (KBER) (*European System of Central Banks – ESCB*)
- Célkitűzések (*objectives*) 45
 - Feladatok (*tasks*) 48
 - Irányítás (*governance*) 52, 207
 - Közös operatív rendszerek (*common operational systems*) 66, 211
 - Összetétel (*composition*) 41, 211
 - Szakbizottságok (*committees*) 64, 211
 - Társadalmi párbeszéd (*social dialogue*) 159
- Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapszabályzata (*Statute of the European System of Central Banks and of the European Central Bank*) 21, 70, 211
- Központi bankok levelezőbanki modellje (*correspondent central banking model – CCBM*) 102, 212
- Lisszaboni stratégia (*Lisbon Strategy*) 32
- Luxemburgi folyamat (*Luxembourg process*) 31, 137

- Makrogazdasági párbeszéd
(*macroeconomic dialogue*) 32, 137
- Marjolin-memorandum (*Marjolin Memorandum*) 15
- Monetáris Bizottság (*Monetary Committee*) 17, 21, 212
- Monetáris jövedelem (*monetary income*) 118, 212
- Monetáris pénzügyi intézmények
(*monetary financial institutions – MFIs*) 67, 212
- Monetáris politikai stratégia (*monetary policy strategy*) 80, 213
- Monetáris, Pénzügyi és Fizetésimérleg-statisztikák Bizottsága
(*Committee on Monetary, Financial and Balance of Payments Statistics – CMFB*) 110, 135, 212
- Nemzeti központi bankok (NKB-k)
(*National central banks – NCBs*)
44, 48, 50, 52, 63, 72, 96, 100, 102,
110, 113, 118
- Nemzetközi Fizetések Bankja (*Bank for International Settlements – BIS*)
149, 213
- Nemzetközi Valutaalap (IMF)
(*International Monetary Fund*) 144,
213
- Nyílt piaci művelet (*open market operation*) 87, 213
- Összekapcsoló mechanizmus
(*interlinking mechanism*) 100, 215
- Penziós ügylet (*reverse transaction*)
86, 213
- Pénzügyi stabilitás (*financial stability*)
111
- Pénzügyi Stabilitási Fórum (*Financial Stability Forum – FSF*) 149
- Prudenciális felügyelet (*prudential supervision*) 111
- Rendelkezésre állás (*standing facility*)
89, 214
- Stabilitási és növekedési paktum
(*Stability and Growth Pact*) 24, 33,
214
- Stabilitási programok (*stability programmes*) 33, 214
- Szerződés (*Treaty*) 20, 28, 71, 215
- TARGET 100, 215
- TARGET2 101, 215
- Tartalékalap (*reserve base*) 90, 215
- Tartalékperiódus (*maintenance period*) 90, 215
- Tartalékráta (*reserve ratio*) 90, 215
- Tender (*Standard tender*) 88, 215
- Túlzott hiány esetén indítandó eljárás
(*excessive deficit procedure*) 32,
215
- Valós idejű, bruttó elszámolási rendszer
(*real-time gross settlement system – RTGS*) 100, 216
- Visszavásárlási megállapodás
(*repurchase agreement*) 216
- Werner-terv (*Werner Plan*) 17

